

Helseprofil
for Barn og Ungdom
i Akershus

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus

Ungdomsrapport

Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten

PROSJEKT	HELSEPROFIL FOR BARN OG UNGDOM I AKERSHUS
UTGIVER	NASJONALT KUNNSKAPSSENTER FOR HELSETJENESTEN
ANSVARLIG UTGIVER	JOHN-ARNE RØTTINGEN, DIREKTØR
AVDELINGSDIREKTØR	PÅL GULBRANSEN, DR. MED
PROSJEKTLEDER	JOCELYNE CLENCH-AAS., PH.D, DR.ES.SCIENCES
FORFATTERE	KJETIL RØDJE, JOCELYNE CLENCH-AAS, BETTY VAN RØY, OLAF HOLMBOE, ANNE MARIE MÜLLER
FAGLIGE RÅDGIVERE	BERIT GRØHOLT, SONJA HEYERDAHL, LEIF EDVARD AARØ, MORTEN LOSSIUS, ESPEN DAHL
OPPDRAGSGIVERE	FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS, HELSEAVDELINGEN
BIDRAGSYTERE	RÅDET FOR PSYKISK HELSE FYLKESMANNEN I OSLO OG AKERSHUS, HELSEAVDELINGEN AKERSHUS FYLKESKOMMUNE STATENS HELSETILSYN SOSIAL- OG HELSEDIREKTORATET
ISBN	82-8121-002-8
RAPPORTNR	2/2004
ANTALL SIDER	200

NASJONALT KUNNSKAPSSENTER FOR HELSETJENESTEN SKAL BIDRA TIL EFFEKTIVE, TILGJENGELIGE, TRYGGE OG LIKEVERDIGE HELSETJENESTER AV HØY KVALITET GJENNOM Å GENERERE, OPPSUMMERE, VURDERE OG FORMIDLE KUNNSKAP. DENNE FORSKNINGSBASERTE KUNNSKAPEN SKAL VÆRE RELEVANT FOR BESLUTNINGSTAKERE PÅ ALLE NIVÅER I HELSETJENESTEN, DVS. BEFOLKNING, PASIENTER, UTØVERE, EIERE AV HELSETJENESTENE OG FORVALTNINGEN. KUNNSKAPSSENTERET SKAL ARBEIDE FOR ET GODT SAMARBEID MED OG HØY LEGITIMITET I DISSE GRUPPENE.

MÅLET ER Å STYRKE KUNNSKAPSGRUNNLAGET FOR FAGLIGE BESLUTNINGER I DEN UTØVENDE HELSETJENESTEN OG I FORVALTNINGEN FOR I STØRRE GRAD Å KUNNE NÅ HELSEPOLITISKE MÅLSETNINGER OG MØTE FREMTIDIGE FAGLIGE UTFORDRINGER. KUNNSKAPSSENTERET SKAL BIDRA TIL DETTE VED Å ARBEIDE MED KUNNSKAPSSOPPsummering, METODEVURDERING, MÅLING AV KVALITET OG RESULTAT, STØTTE TIL KVALITETSUTVIKLING OG HELSETJENESTEFORSKNING.

KUNNSKAPSSENTERET SKAL FREMSKAFTE OG LEGGE TIL RETTE FOR BRUK AV FORSKNINGSBASERT KUNNSKAP OM EFFEKTEN, NYTTEN OG KVALITETEN AV METODER, DVS. INTERVENSJONER, VIRKEMIDLER OG TILTAK. KUNNSKAPEN SKAL VÆRE RELEVANT VED UTFORMING, UTØVELSE, ORGANISERING, STYRING OG FORVALTNING AV TJENESTETILBUDET I HELSESEKTOREN I NORGE. I TILLEGG SKAL KUNNSKAPSSENTERET ARBEIDE MED TILSVARENDE SPØRSMÅL MED RELEVANS FOR FELLES GLOBALE UTFORDRINGER PÅ HELSEOMRÅDET.

Lørenskog/Oslo januar 2004

John-Arne Røttingen
Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten
Direktør

Ketil Kongelstad
Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Ass. Fylkeslege
Leder i styringsgruppa

Forord

Denne rapporten er sluttresultatet av et prosjekt som ble igangsatt av daværende Stiftelse for helsetjenesteforskning (HELTEF)¹ i 2001 etter initiativ fra kommuner i Akershus fylke og daværende fylkeslege i Akershus Anders Smith. HELTEFs rapporter om Helseprofil i Akershus for voksne (1998 og 1999) ga ideen til å gjennomføre en tilsvarende undersøkelse blant barn og ungdom. Dette skulle gi et bilde av hvordan helsetilstanden til disse aldersgruppene er i de enkelte kommunene i fylket og hvilke behov de har for helsetjenester

En uheldig livsstil kan føre til uønsket fysisk eller psykisk helsetilstand, gi konsekvenser for sosial atferd og påvirke holdninger til rusmidler og kriminalitet senere i livet. For å forebygge problemer i utviklingen er det viktig å gi støtteapparatet den kunnskapen og de verktøyene de trenger. Vårt ønske er at denne rapporten skal kunne benyttes av helsetjenesten, skolen, foreldre, elever, frivillige organisasjoner og andre som har kontakt med barn og ungdom i deres oppvekst. Med sitt omfattende materiale gir denne rapporten et godt bilde av situasjonen for barn og ungdom i Akershus. Her har alle som jobber med barn og ungdom et kart de kan benytte i sitt arbeid. Målene og veien dit vil avhenge av hvilke problemer og utfordringer den enkelte aktør opplever som sentrale-

Vi vil rette en takk til alle de mer enn 36.000 barn og ungdommer og nesten 15.000 foreldre som har deltatt i gjennomføringen av undersøkelsen, samt alle lærerne som har deltatt.

Vi ville ikke ha kunnet gjennomføre denne undersøkelsen uten hjelp fra mange støttespillere. Oppdragsgiver

er Fylkesmannen i Oslo og Akershus – helseavdelingen. Økonomiske bidragsytere er Rådet for psykisk helse, Fylkesmannen i Oslo og Akershus- Helseavdelingen, Statens helsetilsyn, og Sosial- og helse-direktoratet og Akershus fylkeskommune.

Utgangspunktet for undersøkelsen var et utvalg på 1000 elever pr kommune. Enkelte kommuner har selv bidratt med midler for å få alle de aktuelle elevene med i undersøkelsen.

Det ble gjennomført en pilotundersøkelse på skoler i Oslo, før undersøkelsen startet. Vi retter en takk til Korsvoll skole, Engebråten skole og Grefsen videregående skole for innsatsen.

Vi har hatt en kontaktperson i alle kommuner, og disse har gjort et betydelig stykke arbeid i den lokale koordineringen i kommunene. Vi benytter anledningen til å takke disse kontaktpersonene som var

Anne Beth Urne/Mildrid Stien,
Asker kommune

Inger Helene Fagerstrand, Aurskog-
Høland kommune

Bente Alvestad, Bærum kommune

Guri Martinsen, Eidsvoll kommune

Sissel Gundersen, Enebakk
kommune

Anne Kari Romarheim, Fet
kommune

Allis Preus, Frogn kommune

Merete Glenne Ellingsen, Gjerdrum
kommune

Ottar Aasen, Hurdal kommune

Inger Borse Berger/Edel Bratlie,
Lørenskog kommune

Bente Alvik, Nannestad kommune

Pål Kippenes, Nes kommune

Gerd Soma/Turid Sundar, Nesodden
kommune

¹ HELTEF har fra 1. januar 2004 gått inn i Nasjonalt kunnskapssenter for helse-tjenesten.

Else Lied Dahl, Nittedal kommune

Else Karin Myhre, Oppegård kommune

Karin Tviberg, Rælingen kommune

Berit Kvarv, Skedsmo kommune

Eva K. Steffensen, Ski kommune

Aud Granli, Sørumsdal kommune

Ragnhild Gjerstad Hovde/Bente Smedsbråten, Ullensaker kommune

Lisbeth Enger Müller, Vestby kommune

Anne Bentzrød, Ås kommune

Prosjektet er organisert med en styring – og prosjektgruppe. Styringsgruppen har bestått av:

Anette Grydeland, Elevrådsrepresentant Vesong ungdomsskole/
Karen Sofie Holt, elevrepresentant Tæruddalen skole

Camilla Abrahamsen, Elevrådsrepresentant Nesodden videregående skole/
Sverre Wennevold, elevrepresentant Lørenskog videregående skole

Randi Asper, FAU-representant Vesong ungdomsskole/
Karin Husmo Wiik, FAU Sørumsdal skole

Pål Kippenes, Nes kommune

Carmen Arevalo, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, utdanningsavdelingen

Inger Tofthagen, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, sosial – og familieavdelingen

Valbjørg Grønvik, Akershus fylkeskommune, avd. for opplæring og tjenester

John-Arne Røttingen/Pål Gulbrandsen, HELTEF

Ketil Kongelstad, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Helseavdelingen.

Prosjektgruppen har stått for planlegging og gjennomføring, samt utarbeiding av spørreskjemaer.

Denne gruppa har bestått av følgende representanter

Pål Kippenes, Nes kommune

Hilde Tønnesen, Ås kommune

Katrine Grønneberg, Ullensaker kommune

Nina Falck Ytter, Eidsvoll kommune

Fylkesmannen i Oslo og Akershus – Helseavdelingen var representert ved *Ada M. Aurdal*, *Jorunn Hunderi* og *Ketil Kongelstad*. Fra HELTEF har følgende vært med: *Jocelyne Clench-Aas*, *Karin Anne Vassbakk/Olaf Holmboe*, *Kari Aanjesen Dahle/Kjetil Rødje/Betty van Roy* og *Anne Marie Müller*.

Vi har også hatt et rådgivende samarbeid med forskningssjef *Sonja Heyerdahl* og *Berit Grøholt*, Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri og professor. *Leif Edvard Aarø*, Hemilsenteret ved Universitetet i Bergen. Ved HELTEF har *Morten Lossius*, *Espen Dahl* og *Anne Alvik* kommet med faglige råd og innspill.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus – Helseavdelingen har sammen med HELTEF stått for koordineringen av prosjektet og deltatt aktivt med finanseringen av prosjektet og opptrykk av rapportene.

Følgende har vært involvert fra HELTEF: Prosjektleder har vært *Jocelyne Clench-Aas*. *Karin Anne Vassbakk*, *Kari Aanjesen Dahle* og *Olaf Holmboe* har koordinert prosjektet og kvalitetssikret data, *Ulla B. Funder* og *Saga Høgheim* har hatt en vesentlig rolle i utsendelse og mottak av spørreskjemaer samt å lese inn og kvalitetssikre data. *Anne Marie Müller* og *Reidun Skårerhøgda* har stått for ferdigstillingen av rapportene, og sosiolog *Kjetil Rødje*, barnepsykiater *Betty van Roy* og sosialantropolog *Olaf Holmboe* har skrevet innholdet.

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	Hva er helseprofil?	1
1.1.1	Formål	1
1.1.2	Målgrupper	1
1.1.3	Tema	1
1.2	Akershus fylke	2
1.2.1	Generelt om helse og livsstilsfaktorer i Akershus	3
1.2.2	Hovedfunn fra helseprofil for voksne i Akershus	3
1.3	Metode	4
1.3.1	Spørreskjemaene	4
1.3.2	Utvalg av elever	5
1.3.3	Datainnsamling	5
1.3.4	Mottatte svar	5
1.3.5	Forarbeid og organisering	6
1.4	Hvordan lese rapporten	8
2	SAMMENDRAG OG KONKLUSJON	10
3	BAKGRUNNSINFORMASJON – UNGDOM	12
3.1	Antall svar	12
3.2	Fordeling etter klassetrinn og kjønn	12
3.3	Geografisk fordeling	12
3.4	Studieretning	15
3.5	Familie	15
3.6	Økonomi	15
3.7	Bosituasjon og materiell velstand	17
3.8	Nasjonalitet/etnisk bakgrunn	18
4	FYSISK AKTIVITET	21
4.1	Nivå av fysisk aktivitet	21
4.2	Hvilke aktiviteter	25
4.3	Skoletransport	28
4.4	TV, PC og lekser	29
4.5	Konkurransetidrett	31
4.6	Doping	31
4.6.1	Doping og idrett	32

4.7	Fysisk aktivitet og helse	34
4.8	Studieretning	34
5	KOSTHOLD OG HOLDNING TIL EGEN KROPP	37
5.1	Måltider.....	37
5.1.1	Frokost.....	37
5.1.2	Formiddagsmat.....	38
5.1.3	Middag	39
5.1.4	Kveldsmat.....	40
5.1.5	Måltidsmønster	40
5.2	Kosthold	41
5.2.1	På skolen.....	41
5.2.2	Inntak av ulike matvarer	43
5.3	Kropp/slanking.....	44
5.3.1	Sammenheng mellom slanking og misnøye med egen kropp.....	45
5.3.2	Trivsel og slanking	48
5.3.3	Om høyde og vekt i videregående	49
5.3.4	Kategoriinndeling ut fra helseprofilmaterialet.....	51
5.3.5	Øvrige studier	52
5.3.6	Slanking og KMI	52
6	TOBAKK OG RUS	55
6.1	Tobakk	55
6.1.1	Forsøkt å røyke	55
6.1.2	Røyker jevnlig	56
6.1.3	Snus	58
6.1.4	Røykestart.....	59
6.1.5	Røyking blant venner betyr mye for egen røyking	60
6.1.6	Hvor og hvor mye.....	60
6.2	Familiebakgrunn og økonomi	61
6.2.1	Røykeslutt.....	61
6.2.2	Sammenlikning med tidligere undersøkelser.....	62
6.3	Alkohol og narkotika	63
6.3.1	Alkohol.....	63
6.3.2	Hva drikkes?.....	66
6.3.3	Narkotika	70
6.3.4	Familiebakgrunn.....	74
6.3.5	Rus og mistrivsel	74
7	TRIVSEL	78
7.1	Trivsel på skolen.....	78
7.2	Forhold til foreldre og andre barn/ ungdommer	83
7.3	Velvære, opplevelse av kontakt med andre og selvopplevelse.....	88
7.3.1	Velvære	88
7.3.2	Selvopplevelse.....	91
8	KOMMUNIKASJON OG VENNSKAPSRELASJONER	95

8.1	Vennerelasjoner	97
8.2	Mobiltelefon og e-post.....	98
8.3	Ta ordet i klassen	99
9	FYSISK HELSE.....	101
9.1	Oppfatning om egen helse.....	102
9.2	Utbredelse av kroniske sykdommer	103
9.2.1	Astma	104
9.2.2	Allergi	104
9.2.3	Eksem	104
9.2.4	Diabetes og epilepsi.....	105
9.3	Sykdommer og plager det siste halvåret	105
9.3.1	Ørebetennelse	105
9.3.2	Halsbetennelse.....	105
9.3.3	Bronkitt eller lungebetennelse.....	105
9.3.4	Alvorlig skade eller sykdom.....	106
9.4	Funksjonshemninger.....	107
9.4.1	Bevegelseshemming	107
9.4.2	Nedsatt syn	107
9.4.3	Nedsatt hørsel.....	108
9.4.4	Andre funksjonshemninger	108
9.5	Andre plager i løpet av siste halvår	108
9.5.1	Vondt i magen	110
9.5.2	Vondt i ryggen.....	110
9.5.3	Følt seg svimmel	112
9.5.4	Vondt i nakke og skuldre.....	113
9.5.5	Lei og utslitt	114
9.6	I hvilken grad har elevene flere plager?.....	115
9.6.1	Kroniske lidelser.....	115
9.6.2	Funksjonshemninger	116
9.6.3	Andre sykdommer	117
9.7	Totalbildet.....	118
9.8	KMI og opplevd helse	120
9.9	Fravær fra skolen.....	120
9.10	Aktiviteter og fysisk helse.....	121
9.11	Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse.....	122
10	PSYKISK HELSE	125
10.1	Hva er SDQ.....	126
10.2	Forekomst av psykiske vansker	127
10.2.1	Kjønnforskjeller.....	127
10.2.2	Fordeling over klassetrinn	128
10.2.3	Regionale og kommunale forskjeller.....	130

10.3	Hva mener de unge selv om sin psykiske helse	130
10.3.1	Rapportering på de ulike klassetrinnene	131
10.3.2	Er det samsvar mellom de unges egen vurdering og resultatet av symptomskåren?	132
10.4	Hvordan virker vanskene inn på dagliglivet?	133
10.4.1	Varighet	133
10.4.2	Er ungdommene selv plaget av disse vanskene?	134
10.4.3	Innvirkning på ulike livsarenaer	134
10.4.4	Vurdering av vanskenes totale innvirkning på den unges liv	136
10.4.5	Forholdet mellom innvirkningsskåre og symptomskåre	137
10.5	Psykiske vansker og belastning for omgivelsene	138
11	ULOVLIGE HANDLINGER.....	140
12	PLAGING OG MOBBING.....	149
12.1	Plager andre.....	149
12.2	Blir selv plaget	151
12.3	Sammenheng mellom å plage og å bli plaget	152
12.4	Blir andre plaget?.....	152
12.5	Hva de utsettes for.....	153
13	SEKSUELL ERFARING	159
13.1	Kjæreste	159
13.2	Samleie	161
13.3	Prevensjon.....	164
13.4	Debutalder	165
13.5	Seksualopplysning.....	165
13.6	Bakgrunn for første samleie	166
13.7	Menstruasjon.....	166
13.8	Sammenhenger	167
14	KULTUR – FRITIDSAKTIVITETER	169
14.1	Hvilke aktiviteter driver de unge på med?.....	169
14.2	Regionale forskjeller	174
14.2.1	Ungdomsskolen	174
14.2.2	Videregående.....	174
15	HELSETJENESTER.....	176
15.1	Kjennskap til helsestasjon for ungdom	176

15.2	Bruk av helsetjenester.....	178
15.3	Formål med bruk av skolehelsetjeneste og helsestasjon	182
15.4	Psykiske problemer og bruk av helsetjenester	192
15.5	Synspunkter på helsestasjon for ungdom	194

1 Innledning

1.1 Hva er helseprofil?

1.1.1 Formål

Helseprofil for barn og ungdom i Akershus har som mål å beskrive barn og unges helse og trivsel. Undersøkelsen gir informasjon om hvordan barn og unge i Akershus selv opplever sin hverdag og livssituasjon.

En helseprofil presenterer nøkkelinformasjon om helse og forhold av betydning for helse på kommunalt og regionalt nivå. Helseprofiler skal kunne hjelpe kommuner og fylke med å kartlegge helse (både fysisk og psykisk) og trivsel blant innbyggerne, i tillegg til endringer over tid. Hensikten er blant annet å kunne sette inn riktige forebyggende og helsefremmende tiltak.

Prosjektet er finansiert i et samarbeid mellom Rådet for psykisk helse via Stiftelse for helse og rehabilitering, Sosial- og helsedirektoratet, Fylkeslegen i Akershus², Helsetilsynet og Stiftelse for helsetjenesteforskning (HELTEF)³.

En helseprofil gir:

- Mulighet for å finne spesifikke innsatsområder for kommuner, fylker og land
- Bedre grunnlag for prioritering i helsetjenesten og i forebyggende arbeid
- Mulighet for bedre utnytting av samfunnsressurser
- Mulighet for å skape bedre lokalsamfunn
- Mulighet for å redusere sykdom

² Nå Fylkesmannen i Oslo og Akershus, helseavdelingen.

³ Fra 01.01.04 en del av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.

Prosjektet har flere hovedmål:

1. Beskrive status for helse og velvære for barn og unge i Akershus.
2. Gi en statusrapport for faktorer som influerer helse og velvære, som for eksempel livsstil, atferd, kommunikasjon og bruk av helsetjenesten.
3. Sammenlikne tilstanden i Akershus med tidligere og nåværende undersøkelser i Oslo, ellers i Norge og internasjonalt.
4. Kartlegge barn og unges egne behov og ønsker for blant annet fritidsaktiviteter og helsetjenester som skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.

1.1.2 Målgrupper

Helseprofilen vil bli et informasjonsgrunnlag for både politikere, helsetjenester, skoler, sosial- og kultur-etater, foresatte og barn og unge selv.

Undersøkelsen skal være et hjelpemiddel i styring og planlegging av kommunal og fylkeskommunal helsetjeneste, særlig for å styrke innsatsen på det forebyggende og helsefremmende området. Deler av resultatene vil danne utgangspunkt for tverretattlig, forebyggende og helsefremmende arbeid.

1.1.3 Tema

Helseprofilundersøkelsen dekker ulike emner og områder som angår barn og unges helse og livssituasjon.

Følgende temaer inngår i undersøkelsen:

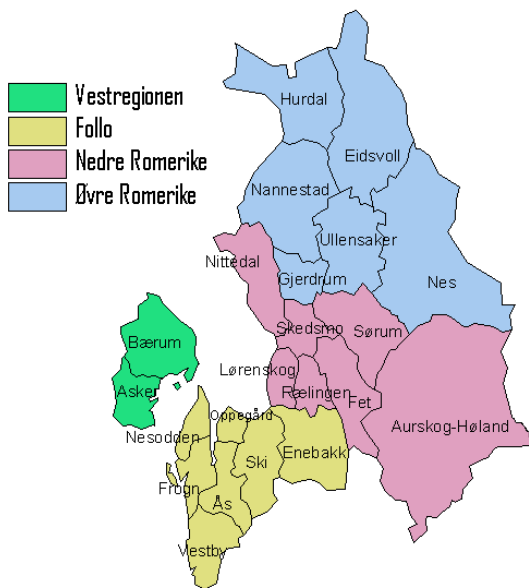
- Generelle bakgrunnsspørsmål om sosio-demografiske forhold
- Fysisk helse og trivsel
- Psykososial helse
- Livsstil
- Sosialt nettverk og skolen
- Kommunikasjon
- Opplevelse av egen helse og trivsel
- Kost og holdning til egen kropp
- Bruk av rusmidler
- Kjennskap, holdning til og bruk av helsetjenesten

1.2 Akershus fylke

Mange kommuner i Akershus karakteriseres av en relativt ung befolkning i rask vekst. Innvandrerbefolkningen øker også. Fylket karakteriseres også ved store forskjeller mellom kommunene.

Kartet i figur 1-1 viser de ulike regionene og kommunene i fylket.

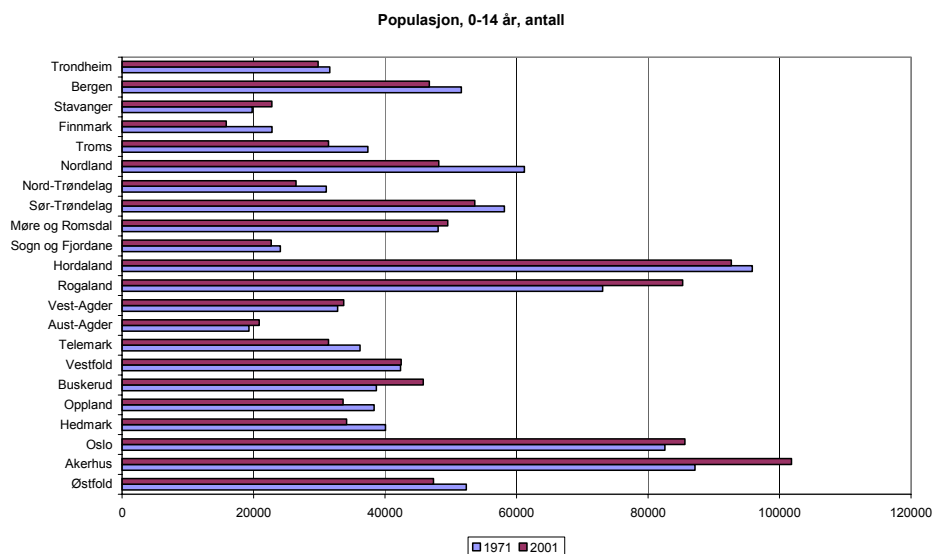
Figur 1-1: Regioner og kommuner i Akershus fylke.

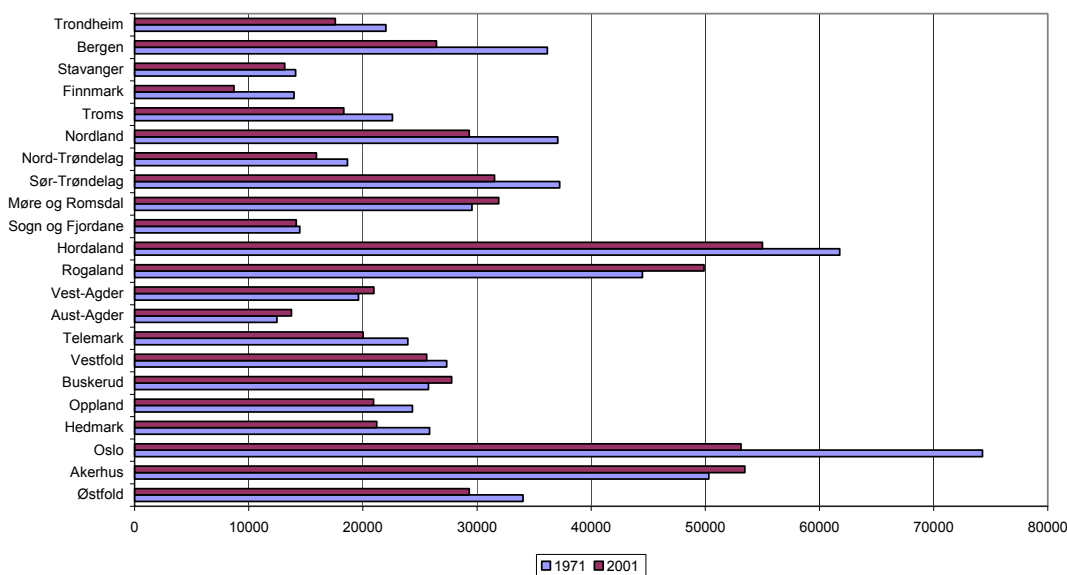
Tabell 1-1: Antall personer i alderen 14-19 år bosatt i kommunene 2002. (Kilde SSB).

Asker	3699
Bærum	7052
Enebakk	686
Frogn	896
Nesodden	1287
Oppegård	1779
Ski	1877
Vestby	1008
Ås	978
Aurskog-Høland	886
Fet	721
Lørenskog	2099
Nittedal	1295
Rælingen	1012
Skedsmo	2452
Sørumsand	974
Eidsvoll	1291
Gjerdrum	379
Hurdal	189
Nannestad	687
Nes	1286
Ullensaker	1455
Hele fylket	33988

Figur 1-2: Endringer i antall barn og unge, 0–14 år og 15–24 år, fra 1971 til 2001.

Populasjon, 15-24 år, antall

1.2.1 Generelt om helse og livsstilsfaktorer i Akershus

Generelt skårer de voksne i Akershus noe varierende på livsstilsfaktorer når fylket sammenliknes med resten av landet. Alkoholforbruket er høyt, andelen røykere høy, men slutttraten hos røykere er også høy. Når det gjelder i kost og mosjon, kommer Akershus positivt ut.

Samlet sett har Akershus en helsetilstand som er bedre enn helsetilstanden i landet som helhet. Bak denne fasaden avdekker helsestatistikk på lavere geografisk nivå store forskjeller innen fylket. Vestregionen med kommunene Asker og Bærum kommer svært gunstig ut i denne sammenlikningen. Asker og Bærum er også folkerike kommuner som påvirker helsestatistikken for fylket til det bedre. I kontrast til dette framstår Øvre Romerike i denne sammenheng som regionen med dårligst allmenn helsetilstand.

De andre to regionene, Follo og Nedre Romerike, plasserer seg mellom Vestregionen og Øvre Romerike. Ofte er det også slik at Nedre og Øvre Romerike har

sykdomsrater på nivå med hele landet mens Vestregionen og Follo har lavere sykdomsrater enn hele landet.

1.2.2 Hovedfunn fra helseprofil for voksne i Akershus⁴

Helseprofil for voksne i Akershus fra 1998 fant forskjeller mellom regionene i fylket både for livsstil og helse. Som hovedregel finnes de gunstigste helseforholdene i Vestregionen og flest helseproblemer på Øvre Romerike. Dette går igjen for ulike mål for fysisk og psykisk helse.

Unge i alderen 16 til 24 år på Øvre Romerike hadde i denne undersøkelsen god fysisk og psykisk helse og høy livskvalitet, og andelen røykere var lav, mens unge i Vestregionen så ut til å ha mer problemer på disse områdene. Som vi vil se, er imidlertid dette en tendens som ikke bekreftes av den

⁴ Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Ulikheter i sykdom, livsstil og helsetjenester (rapport nr 1, 1999); Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Befolkningen svarer (rapport nr 4, 1999)

foreliggende helseprofilen for barn og unge.

Da befolkningen ble spurt om de viktigste områdene for økt innsats i deres kommune, ble det presisert at tanken var mest på tiltak som kan forbedre helse og forebygge sykdom og skade. Det var inkludert innsatsområder som ikke nødvendigvis sorterer under helsetjenesten alene, men også pleie- og omsorg, sosialtjenester eller planlegging av veier og trafikk i kommunene. Svært mange ønsket å prioritere "tiltak mot vold og kriminalitet" og "ungdom og narkotiske stoffer".

Hjelp mot psykiske lidelser er høyt prioritert i befolkningen. Over 40 prosent ønsker å prioritere hjelp til personer med psykiske lidelser som ett av tre innsatsområder, nokså uavhengig av bosted i Akershus. Samtidig mener 20 prosent at tilbudet av psykolog/psykiater er ett av tre tjenestetilbud som bør forbedres i deres kommune.

1.3 Metode

Helseprofil for barn og unge i Akershus dekker alle klassetrinn fra og med 3. klasse i barneskolen til og med 3. klasse i videregående skole. Minst 1000 elever per kommune er med i undersøkelsen, bortsett fra de to minste kommunene (Gjerdrum og Hurdal). Denne rapporten omhandler resultatene for ungdomsskolen (8.–10. klasse) og videregående.⁵

Undersøkelsen er en *tverrsnittsundersøkelse* som inkluderer unge fra *alle kommunene* i Akershus. Dette innebærer at alle skoleelever i den aktuelle aldersgruppen var potensielle deltakere i prosjektet, og deltakerne skal være representative for hele gruppen av barn og unge i fylket.

⁵ For resultater fra barneskolen henviser vi til Helseprofil for barn og ungdom i Akershus – Barnerapporten.

Utvalget er basert på frivillighet. Det var viktig med en *anonym* spørreskjemaundersøkelse for å sikre ærlige svar fra elevene og for å ivareta hensyn til personvern. Løpenummer ble brukt for å kunne finne tilbake til skjemaer der det oppstår problemer under skanning. Løpenummeret kan ikke spores tilbake til den aktuelle personen som har fylt ut skjemaet.

1.3.1 Spørreskjemaene

Spørreskjemaene er utarbeidet av HELTEF i samarbeid med prosjektgruppen. Spørsmålene er ment å dekke de emnene som var ønsket behandlet og bakgrunnsinformasjon som kjønn, alder, geografi, økonomi og familieforhold. Dels er spørsmålene hentet fra andre undersøkelser som har vært gjennomført i Norge, dels er spørsmålene utarbeidet spesielt for denne undersøkelsen. I denne rapporten er spørsmålene gjengitt emnevis i slutten av hvert kapittel.

Det ble brukt egne spørreskjemaer for de ulike skoletrinnene. Spørreskjemaet for videregående skole var mest omfattende, men temaene som ble gjennomgått var de samme for både ungdomsskolen og videregående.

Temaene i spørreskjemaet var:

- Bakgrunnsinformasjon
- Økonomi
- Kommunikasjon og sosialt samvær
- Helse og trivsel
- Psykisk helse
- Plaging og mobbing
- Tobakk, alkohol og rus
- Mosjon og fritidsaktiviteter
- Kropp og kosthold
- Ulovlige handlinger
- Seksuell erfaring
- Helsetjenesten

I forkant av den endelige undersøkelsen ble det foretatt en pilotundersøkelse der sammensetningen av de enkelte spørreskjemaene og de anvendte metodene ble testet og korrigert.

Pilotundersøkelsen ble foretatt i barne-, ungdoms- og videregående skoler i Oslo i januar–februar 2002.

Spørreskjemaene var på norsk bokmål og ble ikke oversatt til andre språk.

1.3.2 Utvalg av elever

Administrative hensyn ble det bestemt at alle elevene i en klasse skulle få utlevert spørreskjema. Hele skoleklasser ble invitert til å delta, og alle klasser hadde like stor sjanse for å bli trukket ut. Oppsettet ble som følger:

Trekningen ble foretatt kommunevis.

Antall klasser som ble valgt ut, ble beregnet ut fra antallet man skulle ha med i undersøkelsen fra kommunen og gjennom-snittstallet på elever i klassene i kommunen.

Trekning ble foretatt for hvert klassetrinn. Alle kommunens skoler var representert med det antall klasser den hadde på gjeldende trinn. Alle klasser hadde da like stor sjanse for å bli trukket ut.

Prosessen ble gjentatt for alle klassetrinn.

Ungdom som har fullført ungdomsskolen, men som er lærlinger eller ikke går i videregående skole var av økonomiske og praktiske hensyn ikke med i undersøkelsen.

1.3.3 Datainnsamling

Datamaterialet for ungdomsskolen ble samlet inn i april–mai 2002. For videregående skole ble dataene innhentet våren og høsten 2002, med unntak av én videregående skole der dataene ble samlet inn høsten 2003.

Informasjon om undersøkelsen ble sendt til både kontaktpersoner, administrasjonen på skolene, lærere, elever og foresatte i forkant av undersøkelsen. Kontaktpersonen i kommunen hadde ansvar for at en person i administrasjonen på hver skole leverte ut og samlet inn alt skriftlig materiale i forbindelse med

undersøkelsen. Kontaktpersonen i kommunen gav informasjonsbrevene til administrasjonen på skolen, som igjen distribuerte brevene til lærerne. Lærerne hadde ansvar for å gi elevene informasjonsbrevet i forkant av undersøkelsen. I ungdomsskolen hadde lærerne også ansvar for å sende informasjonsbrev med elevene hjem til foreldrene. Brevene inneholdt informasjon om hensikten med undersøkelsen og at undersøkelsen var anonym og frivillig. For elever i ungdomsskolen ble foreldrene bedt om å gi samtykke til at eleven kan delta i undersøkelsen.

Alle elevene som kunne delta i undersøkelsen fikk utdelt et spørreskjema av læreren. Det var avsatt én skoletime til å fylle ut skjemaet. De av elevene som ikke deltok i spørreundersøkelsen, fikk annet skolearbeid mens undersøkelsen pågikk.

Spørreskjemaene ble fylt ut på skolen og ferdig utfylt skjema levert til læreren i lukket konvolutt. Kontaktpersonen i kommunen hadde ansvaret for å samle inn alt materialet fra skolene og levere det til HELTEF. Konvoluttene ble ikke åpnet igjen før de ankom HELTEFs lokaler. Her ble skjemaene skannet inn og klargjort for videre analyse. Analyse og utforming av rapporter ble utført ved HELTEF.

1.3.4 Mottatte svar

Totalt 10924 skjema ble delt ut til elever i ungdomsskolen. Av disse ble 9414 levert tilbake. Dette tilsvarer en svarprosent på 86. Totalt ble 13420 spørreskjema sendt ut til de videregående skolene i fylket. Av disse ble det levert inn 10571 svar, noe som tilsvarer en svarprosent på 79. Ikke alle kommuner har videregående skoler.

I kommunene Enebakk, Fet, Gjerdrum, Hurdal, Nannestad, Nes, Nesodden, Rælingen, Sørums, Ullensaker og Vestby ble samtlige elever invitert til å delta i undersøkelsen. I kommunene

Asker, Aurskog-Høland, Bærum, Oppegård, Ski og Ås ble flere elever invitert enn det fastsatte minimumsantallet elever (1000 pr deltakende kommune).

Tabellen nedenfor viser antall svar fra hver deltakende kommune i fylket. (Det er ikke alle kommuner i Akershus som har videregående skoler.)

1.3.5 Forarbeid og organisering

Initiativet til undersøkelsen kom fra kommunene og Fylkeslegen i Akershus etter at HELTEF hadde gjennomført en kartlegging av helseprofilen for de *voksne* i fylket.⁶

Prosjektet ble organisert med en styringsgruppe og en prosjektgruppe.

Styringsgruppen har stått ansvarlig for å godkjenne prosjektet og endringer i det, budsjettet, informasjonen til kommunene og informasjonen til sentrale interessegrupper.

Prosjektgruppen har stått ansvarlig for å gjennomføre prosjektet og utarbeide spørreskjemaer.

HELTEF har stått ansvarlig for å koordinere, administrere og lede prosjektet, utarbeide spørreskjemaer i samråd med prosjektgruppen, utarbeide informasjon til elever og foreldre og samtykkeskjemaet til foreldrene, trykke skjemaet og annet materiell, bearbeide, analysere og rapportere data og å publisere vitenskapelige publikasjoner, arrangere workshop/konferanse for kommunene i Akershus i samarbeid med helseavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus (tidligere Fylkeslegen i Akershus) og kommunene som deltok i undersøkelsen.

I tillegg har prosjektet samarbeidet med professor Leif E. Aarø ved Universitetet i Bergen, HEMIL-senteret og forskningssjef dr.med. Sonja Heyerdahl ved Regionsenter for barne- og ungdomspsykiatri, helseregion øst og sør.

⁶ Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Ulikheter i sykdom, livsstil og helsetjenester (rapport nr 1, 1999); Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Befolkningen svarer (rapport nr 4, 1999)

Kommune	Ungdomsskolen			Videregående		
	Skjema sendt ut	Skjema mottatt	Svarprosent	Skjema sendt ut	Skjema mottatt	Svarprosent
Asker**	704	578	82,1	1477	1159	78,5
Aurskog-Høland**	435	377	86,7	473	331	70,0
Bærum**	758	644	85,0	2994	2440	81,5
Eidsvoll	260	216	83,1	605	511	84,5
Enebakk*	376	337	89,6			
Fet*	384	338	88,0			
Frogn	383	337	88,0			
Gjerdrum*	196	166	84,7			
Hurdal*	92	86	93,5			
Lørenskog	393	328	83,5	551	402	73,0
Nannestad*	377	338	89,7			
Nes*	712	615	86,4	698	479	68,6
Nesodden*	665	548	82,4	522	446	85,4
Nittedal	363	313	86,2	391	299	76,5
Oppegård**	687	586	85,3	522	445	85,2
Rælingen*	511	457	89,4	484	391	80,8
Skedsmo	332	292	88,0	2046	1542	75,4
Ski**	1013	885	87,4	699	503	72,0
Sørum*	521	476	91,4	183	130	71,0
Ullensaker*	772	664	86,0	757	615	81,2
Vestby*	479	413	86,2	453	384	84,8
Ås**	511	420	82,2	565	494	87,4
Totalt	10924	9414	86,2	13420	10571	78,8

* Alle elevene i kommune var invitert i undersøkelsen.

** Flere enn minstetallet 1000 elever (barn og ungdomstrinnet til sammen) var invitert.

1.4 Hvordan lese rapporten

Kapitlene som følger er inndelt etter emne. Under hvert emne behandles de spørsmålene i spørreskjemaet som er relevante der. Vi vil ta sikte på både å presentere tall for forekomst av ulike fenomener og samtidig gi en beskrivelse av hovedtendenser og mønstre i datamaterialet på dette området.

Resultatene blir presentert i form av prosentvise fordelinger der andelen som har oppgitt de ulike svaralternativene, blir presentert. Vi viser både totalfordelinger og andeler etter ulike bakgrunnsvariabler, som for eksempel kjønn, klasstrinn og geografisk fordeling.

I enkelte tilfeller blir dessuten ulike spørsmål koplet sammen for bedre å belyse mønstre og sammenhenger i materialet. For eksempel vil det for temaet røyking ikke bare

være interessant å se hvor mange totalt sett som har prøvd å røyke, men også andelen av henholdsvis gutter og jenter og forskjellen mellom ulike klasstrinn vil være av interesse. Dessuten vil det for eksempel også være interessant å se på eventuelle sammenhenger mellom røyking og bruk av alkohol.

Mangelfullt utfylte eller åpenbart feilaktige skjemaer er tatt ut og kommer således ikke med i sammenlikningsgrunnlaget.

Prosentverdiene som oppgis i tekst og tabeller er avrundet til hele tall, med unntak av svært lave verdier (under én prosent) der vi har beholdt én desimal.

Ettersom ikke alle barn og unge i Akershus deltar i undersøkelsen, kan vi ikke uten videre generalisere svarene til å gjelde for alle i Akershus i de aktuelle aldersgruppene. De tallverdiene som oppgis gjelder for den gruppen som har besvart spørreskjemaet, ikke for befolkningsgruppen som helhet. Vi må derfor operere med feilmarginer

under tolkingen av materialet, og være varsomme med å trekke forhastede slutninger på bakgrunn av små forskjeller i tallmaterialet.

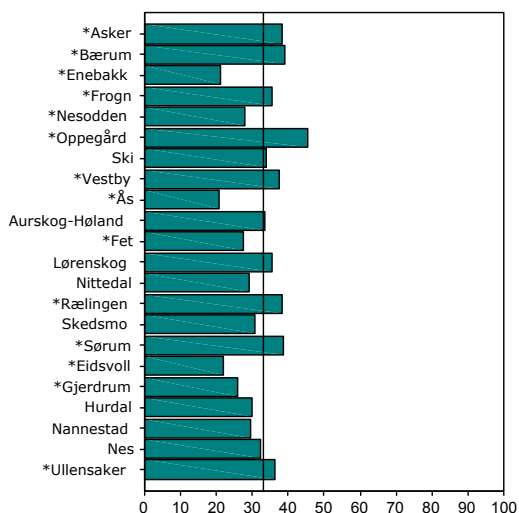
Særlig relevant blir dette når vi sammenlikner svarfordelingen i de ulike kommunene i fylket. Her knytter det seg feilmarginer både til resultatene for fylket som helhet og for de enkelte kommunene. Disse feilmarginene varierer dessuten fra kommune til kommune, avhengig av antall svar som ligger bak resultatene fra de enkelte kommuner. For å løse dette problemet vil vi når vi oppgir resultater for enkeltkommuner i denne rapporten angi om de enkelte kommunene avviker *signifikant* fra gjennomsnittresultatet for fylket som helhet. Her tar vi hensyn til feilmarginer både for hver enkelt kommune og for gjennomsnittsverdien for fylket som helhet. At en kommune avviker signifikant fra gjennomsnittsverdien, innebærer i dette tilfellet at vi med 95 prosents sannsynlighet kan si at den reelle verdien for den aktuelle kommunen er høyere eller lavere enn gjennomsnittsverdien for fylket.

Figurativt vil kommunefordelinger bli framstilt som i modellen under. Her finner vi andelen med den aktuelle verdien for hver kommune representert med en vannrett søyle. Disse verdiene er justert slik at ulik fordeling over kjønn og klasstrinn mellom kommunene ikke skal vikre inn på resultatene. Fylkesgjennomsnittet er markert med en loddrett linje. Dersom avstanden den enkelte kommune har til dette gjennomsnittet, overstiger de sonene som utgjøres av fylkesgjennomsnittets og den enkelte kommunens feilmarginer, kan vi si at denne kommunen avviker signifikant fra fylkesgjennomsnittet.

I figur 1-3 er de kommunene som avviker signifikant fra gjennomsnittet merket med *. Eksempelvis ser vi der at Asker har en verdi som er signifikant høyere enn fylkes-

gjennomsnittet, mens Nesodden har en verdi som er signifikant lavere. Hvor store avvik fra gjennomsnittet som skal til for at en kommune skal betegnes som signifikant forskjellig, avhenger av antallet svar vi har fra den aktuelle kommunen og variasjonen innad i svarene fra denne kommunen.

Figur 1-3: Eksempel på kommuneoversikt der den lodrette linjen markerer fylkesgjennomsnittet, og kommuner som avviker signifikant fra dette snittet, er merket med *.

Elevene i videregående er i kommunetabellen sortert etter kommunen hvor de bor, ikke etter skolekommune. Dette innebærer at undersøkelsen inkluderer en del elever i videregående som er bosatt utenfor Akershus. I kommunetabellene for bideregående er disse elevene kategorisert under rubrikken "Annet fylke".

En sikkerhet på 95 prosent innebærer at vi med denne graden av sikkerhet kan fastslå om en kommune avviker fra gjennomsnittet. Samtidig innebærer dette at vi gjennomsnittlig tar feil i ett av 20 tilfeller; i dette tilfellet innebærer det at vi gjennomsnittlig vil rapportere feil for én kommune i hver kommuneoversikt når det gjelder avvik fra fylkesgjennomsnittet.

2 Sammendrag og konklusjon

Helseprofil for barn og unge i Akershus sier oss mye om hvordan unge i Akershus selv forstår sin hverdag og helse. Rapporten gjengir ungdommenes svar på en rekke spørsmål om de plagene, erfaringene og opplevelsene de har gjort seg, og gjennom dette tegnes et bilde av de unges levekår i Akershus i dag.

Hovedtendensen i rapporten er at de fleste unge har det temmelig bra, med få store problemer og helseplager. Likevel finnes det mørke skyer. Vi finner mindre grupper som kjennetegnes av en rekke problemer og plager. Dessuten ser vi også at en rekke mer moderate plager og potensielt negative atferdstrekk er utbredte.

Rapporten dekker et aldersspenn som gjør at vi får et innblikk i de unges ferd inn i de voksnes verden. Oppover i alderstrinnene blir det mønsteret vi finner mer og mer sammenfallende med det vi kjenner fra den voksne befolkningen – på godt og vondt. Oppover i klassetrinnene tiltar den seksuelle aktiviteten, bruken av rusmidler likeså. Samtidig ser vi at det fysiske aktivitetsnivået synker. Kostholdsmønsteret blir mindre regelmessig oppover i klassetrinnene og inntaket av usunne varer som brus, snacks og godteri øker. De fysiske helseplagene øker oppover i klassetrinnene, og det samme gjør bruken av helsetjenester.

Bruk av tobakk og rusmidler synes å starte alt mot slutten av barneskolen, og den viktigste rekrutteringsfasen synes å være fra overgangen barneskole–ungdomsskole til og med overgangen ungdomsskole–videregående. I videregående skole flater økningen ut. 13 prosent i ungdomsskolen er dagligrykere; 28 prosent er dagligrykere i videregående skole.

Vurderingen av egen helse synker med økende klassetrinn. Jentene

rapporterer gjennomgående høyere forekomst av sykdom og fysiske plager enn hva guttene gjør. Jentene rapporterer også i større grad at de er slitne og at de blir stresset av skolearbeidet. På den andre siden ser vi blant guttene et høyere forbruk av rusmidler, og guttene er i betydelig større grad involvert i ulovlige handlinger. Guttene blir også i større grad utsatt for vold og trusler. Samtidig rapporterer guttene i større grad et positivt selvbilde og formidler en større grad av sosial trygghet enn det jentene gjør, og de rapporterer om en større grad av tilfredshet med sin egen kropp. Samtidig ser vi at jentene rapporterer om et sunnere kosthold.

Alt i ungdomsskolen ser vi at så mange som halvparten av jentene har prøvd å slanke seg. Vi ser dessuten at mange av dem som har forsøkt å slanke seg, også sliter med dårlig selv- og kroppsbilde og har mindre grad av sosial tilhørighet.

I hele tatt vitner materialet om at et problem sjelden opptrer alene. Det er i stor grad blant de samme gruppene og individene vi ser at de problematiske områdene tårner seg opp. De som har en dårlig fysisk helse, har også i større grad en dårlig psykisk helse, og vi ser sammenhenger mellom områder som psykososial helse, rusmisbruk, lav sosial tilhørighet, mistriivsel og usunt kosthold.

Ved kartlegging av psykisk helse beskriver nesten én av fem ungdommer symptomer på emosjonelle vansker, atferdsvansker, hyperaktivitet eller problemer med jevnaldrende. Ti prosent opplever at disse vanskene har en belastende innvirkning på dagliglivet.

Flesteparten av ungdommene ser ut til å trives på skolen. Bare tre prosent av alle de spurte svarer at de ikke liker seg på skolen i det hele tatt. Samtidig ser vi at skolearbeid skaper mye stress for nesten

halvparten av elevene. Jentene synes mer stressutsatt enn guttene. Av andre negative tendenser rapporterer over halvparten av ungdommene at de er lei og utslitt hver uke eller oftere. Omtrent en tredel er nervøse, føler seg nedfor eller har søvnvansker ukentlig eller oftere.

Vestregionen (Asker og Bærum) skiller seg i flere henseender fra fylket for øvrig. Vi finner en lavere forekomst av psykiske vansker i Vestregionen. Kostholdet er noe sunnere, og unge i Vestregionen deltar i større grad i kultur- og fritidsaktiviteter. Andelen som har hatt sitt første samleie er lavere i Asker og Bærum enn fylket for øvrig. Det er færre dagligrøykere i ungdomsskolen i Vestregionen. I ungdomsskolen er det også en lavere andel i Vestregionen som har vært beruset, og det samme gjelder bruk av hasj. I videregående ligger imidlertid Vestregionen høyt når det gjelder tobakk og rusmidler, mens Nedre Romerike her ligger lavt. Bruken av helsetjenester er også høy i Vestregionen.

Helsestasjon for ungdom og skolehelsetjenesten er tilbud de unge i stor grad benytter. Særlig ser vi at de unge henvender seg til disse tjenestene i forbindelse med spørsmål og veiledning om seksualitet og prevensjon. Særlig blant jentene ser vi en høy bruk av disse tjenestene.

I begynnelsen av hvert kapittel i rapporten vil du finne et sammendrag over de viktigste funnene og tendensene innenfor det temaet som kapitlet dekker.

3 Bakgrunnsinformasjon – ungdom

3.1 Antall svar

Totalt ble det delt ut 24344 spørreskjema til elevene i ungdomsskolen og videregående.

	Ungdomsskole	Videregående	Total
Sendt ut	10924	13420	24344
Mottatt	9414	10571	19985
Svarprosent	86	79	82

Vi ser at svarprosenten er hele 86 i ungdomsskolen, mens den i videregående er på 79.

3.2 Fordeling etter klassetrinn og kjønn

Av dem som deltok i undersøkelsen, gikk 47 prosent i ungdomsskolen og 53 prosent i videregående.

Tabellen under viser fordelingen etter klassetrinn.

Tabell 3-1: Andel svar fra hvert klassetrinn.

Klassetrinn	Prosentandel
8. klasse	17
9. klasse	16
10. klasse	14
1. vgs	25
2. vgs	17
3. vgs	12

Vi ser at materialet er noe skjevt fordelt etter klassetrinn, særlig gjelder dette i videregående skole, der 1. klasse er overrepresentert og 3. klasse underrepresentert.

Tabell 3-2 viser kjønnsfordelingen på hvert klassetrinn.

Av disse har vi mottatt 19 985 svar. Dette gir en svarprosent på 82, noe som må betegnes som høyt.

Tabellen under viser antall svar og svarprosent for hvert skoletrinn.

Tabell 3-2: Kjønnsfordeling etter klassetrinn. I prosent.

Klassetrinn	Gutter	Jenter
8. klasse	50	50
9. klasse	51	49
10. klasse	51	49
1. vgs	53	47
2. vgs	53	47
3. vgs	45	55

I ungdomsskolen er kjønnsfordelingen temmelig jevn. I videregående har vi en liten overvekt av gutter i 1. og 2. klasse, og en noe større overvekt av jenter i 3. klasse. Alt i alt inneholder undersøkelsen 51 prosent gutter og 49 prosent jenter.

3.3 Geografisk fordeling

Helseprofil dekker alle kommuner i fylket. Tabellene under viser antall svar fra hver kommune. Elevene er sortert etter bostedskommune. I ungdomsskolen er bostedskommunen den samme som kommunen der de går på skole, men i videregående kan bostedskommunen være en annen enn kommunen der skolen er lokalisert. I videregående skole inkluderer derfor undersøkelsen også en del elever bosatt utenfor Akershus. Tabell 3-3 viser antall

svaret etter hvilken kommune de unge er bosatt i og tabell 3-4 etter hvilken kommune de går på skole.

Tabell 3-3: Antall svar etter bostedskommune.

	Antall ungdomsskolen	Antall videregående	Totalt antall	Total prosent
Asker	578	1206	1784	8,9
Bærum	644	2316	2960	14,8
Enebakk	337	184	521	2,6
Frogn	337	227	564	2,8
Nesodden	548	396	944	4,7
Oppegård	586	531	1117	5,6
Ski	885	508	1393	7,0
Vestby	413	300	713	3,6
Ås	420	257	677	3,4
Aurskog-Høland	377	256	633	3,2
Fet	338	190	528	2,6
Lørenskog	328	653	981	4,9
Nittedal	313	425	738	3,7
Rælingen	457	334	791	4,0
Skedsmo	292	817	1109	5,5
Sørum	476	275	751	3,8
Eidsvoll	216	392	608	3,0
Gjerdrum	166	115	281	1,4
Hurdal	86	43	129	,6
Nannestad	338	212	550	2,8
Nes	615	366	981	4,9
Ullensaker	664	432	1096	5,5
Annet fylke		100	100	,5
Ikke registrert ⁷		36	36	,2
Total	9414	10571	19985	100,0

⁷ Elever i videregående som ikke har oppgitt bostedskommune.

Tabell 3-4: Antall svar etter skolekommune.

	Antall i ungdomsskolen	Antall i videregående	Totalt antall	Total prosent
Asker	578	1159	1737	8,7
Bærum	644	2440	3084	15,4
Enebakk	337		337	1,7
Frogn	337		337	1,7
Nesodden	548	446	994	5,0
Oppegård	586	445	1031	5,2
Ski	885	503	1388	6,9
Vestby	413	384	797	4,0
Ås	420	494	914	4,6
Aurskog-Høland	377	331	708	3,5
Fet	338		338	1,7
Lørenskog	328	402	730	3,7
Nittedal	313	299	612	3,1
Rælingen	457	391	848	4,2
Skedsmo	292	1542	1834	9,2
Sørum	476	130	606	3,0
Eidsvoll	216	511	727	3,6
Gjerdrum	166		166	,8
Hurdal	86		86	,4
Nannestad	338		338	1,7
Nes	615	479	1094	5,5
Ullensaker	664	615	1279	6,4
Total	9414	10571	19985	100,0

I tabell 3-5 er svarene sortert etter hvilken region i fylket de unge går på skole.

Tabell 3-5: Antall svar etter skoleregion

	Antall	Prosent
Vest	4821	24,1
Follo	5798	29,0
Nedre Romerike	5676	28,4
Øvre Romerike	3690	18,5
Total	19985	100,0

57 prosent har alltid bodd i den kommunen der de nå er bosatt. 30 prosent har bodd mer enn 5 år i denne kommunen og 7 prosent i mellom 2 og 5 år. 6 prosent har bodd mindre enn 2 år i den kommunen der de nå er bosatt.

3.4 Studieretning

Elevene i videregående skole er bedt om å oppgi studieretning. Tabell 3-6 viser svarfordeling etter klasstrinn.

Tabell 3-6: Fordeling etter studieretning i klasstrinnene i videregående. I prosent etter klasstrinn.

	1. vgs	2. vgs	3. vgs	Total
Allmennfag og økonomisk/ administrative fag	47	44	68	51
Byggfag	3	3	<0,5	2
Elektrofag	8	8	3	7
Formgivingsfag	9	12	8	10
Helse- og sosialfag	7	8	3	7
Hotell- og næringsmiddelfag	4	3	<0,5	3
Idrettsfag	4	5	7	5
Kjemi- og prosessfag	<0,5	0	0	<0,5
Mekaniske fag	5	4	<0,5	4
Musikk, dans og drama	3	2	5	3
Naturbruk	2	2	2	2
Teknisk byggfag	2	0,7	0,7	1
Trearbeidsfag	0,7	0,7	<0,5	0,6
Annet	6	8	3	6

I videregående utgjør elever fra allmennfaglig eller økonom-

isk/administrativ studieretning flertallet med om lag halvparten av de deltakende elevene. I 2. og 3. klasse kommer i underkant av halvparten av elevene herfra, mens de i 3. klasse utgjør i overkant av to tredeler. Deretter følger formgivingsfag med 10 prosent av elevene i videregående og elektrofag og helse- og sosialfag som hver har 7 prosent.

3.5 Familie

De unge er spurt hvem av foreldrene de bor sammen med. Tabell 3-7 viser svarfordelingen på dette spørsmålet.

Tabell 3-7: Hvem de bor sammen med (flere svar er mulig). I prosent.

Både mor og far	68
Bare med mor	12
Bare med far	3
Mor og en stefar	9
Far og en stemor	3
Annenhver uke hos mor og far	3
Bor på pensjonat/hybel	1
Er hos en av foreldrene ca 1 dag i uka og annenhver helg	6
Annet	3

I overkant av to tredeler bor sammen med begge foreldrene. Ellers er det flest som bor sammen med enten bare mor eller mor og stefar.

Andelen som bor med begge foreldrene, er noe lavere på Øvre Romerike enn i fylket for øvrig. Her er det 65 prosent av de unge som bor med både mor og far.

3.6 Økonomi

Helseprofil inneholder ulike spørsmål om økonomi og arbeid.

Tabell 3-8: Hvor mye penger de unge har til å bruke på seg selv i løpet av én uke (medregnet ukepenger og penger de tjener selv). I prosent etter klassetrinn.

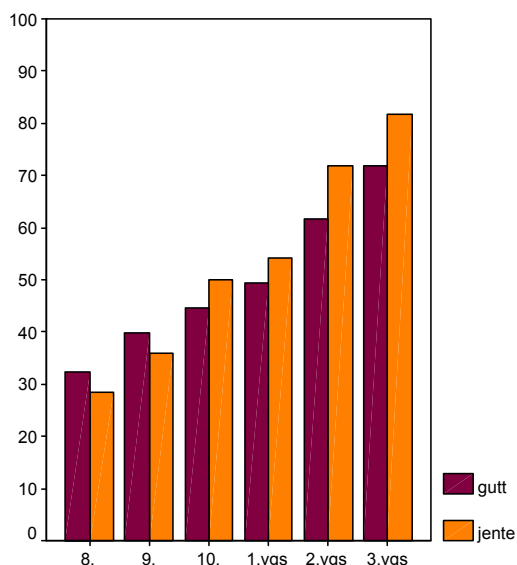
	8.	9.	10.	1.vgs	2.vgs	3.vgs	Total
0 kr	5	4	4	2	1	1	3
1–50 kr	22	14	10	6	4	2	10
51–100 kr	36	32	25	19	12	8	22
101–300 kr	27	34	37	37	32	26	33
301–500 kr	5	9	11	17	20	21	14
Mer enn 500 kr	6	9	13	20	30	41	19

Vi ser at de unge har mer penger mellom hendene oppover i klassetrinnene. I 8. klasse har 11 prosent mer enn 300 kr til disposisjon i uka, mens det i 3. klasse i videregående er 62 prosent som har mer enn 300 kr i uka til eget forbruk.

Av dem som svarer at de ikke har noen penger å bruke på seg selv i løpet av én uke, oppgir 77 prosent at de bare får penger etter behov.

51 prosent oppgir at de har en jobb utenfor hjemmet, 38 prosent i ungdomsskolen og 62 prosent i videregående. Figur 3-1 viser fordelingen etter kjønn og klassetrinn.

Figur 3-1: Andel som har en jobb utenfor hjemmet. I prosent etter kjønn og klassetrinn.

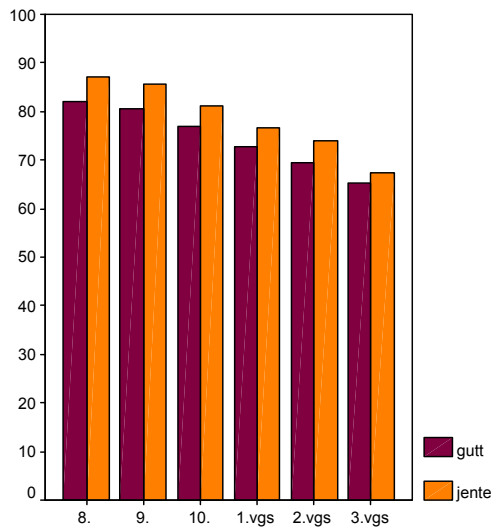
Andelen som har en jobb utenfor hjemmet, stiger oppover i klassetrinnene. I 8. klasse er det totalt 31 prosent av elevene som har en jobb utenfor hjemmet. I 3. klasse i videregående er det 77 prosent som har en jobb utenfor hjemmet. I 8. og 9. klasse er det litt flere gutter enn jenter som har en jobb utenfor hjemmet, men fra 9. klasse og oppover er denne andelen høyere blant jentene enn blant guttene. Totalt er det 53 prosent av jentene og 49 prosent av guttene som har en jobb utenfor hjemmet.

De som oppgir at de har en jobb utenfor hjemmet, har i gjennomsnitt mer penger å bruke på seg selv enn dem som ikke har en jobb utenfor hjemmet. Halvparten av dem har mer enn 300 kroner å bruke på seg selv i løpet av én uke, mot 16 prosent av dem som ikke har en jobb utenfor hjemmet.

To av tre svarer at de jobber 1–2 dager i uka (medregnet frivillig arbeid). Én av fire jobber 3–4 dager i uka og sju prosent jobber 5 dager eller mer i uka.

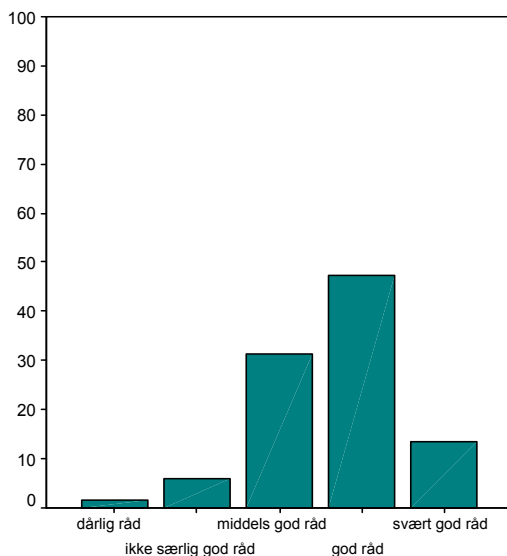
Vi har også spurt om hvor mange timer i uka de arbeider (medregnet frivillig arbeid). 29 prosent jobber mindre enn 5 timer i uka, 31 prosent jobber 5–10 timer i uka, 21 prosent 10–15 timer, 14 prosent 15–20 timer og 6 prosent jobber mer enn 20 timer i uka.

Figur 3-2: Andel med plikter el. arbeidsoppgaver hjemme. I prosent etter kjønn og klassetrinn.

På spørsmål om de har 'plikter' eller arbeidsoppgaver hjemme (husarbeid, gressklipping, matlaging osv.), svarer 77 prosent ja. Figur 3-2 viser svarfordelingen etter kjønn og klassetrinn. Andelen er høyest blant de yngste elevene, og andelen synker oppover i klassetrinnene. Videre ser vi på alle skoletrinn at andelen som har plikter eller arbeidsoppgaver hjemme, er noe høyere blant jentene enn guttene.

Figur 3-3: Hvor god råd tror du at din familie har?

14 prosent tror at familien deres har svært god råd, 47 prosent tror familien har god råd, 32 prosent tror at den har middels god råd, 6 prosent at den har ikke særlig god råd og 2 prosent tror at familien har dårlig råd.

Høyest andel som oppgir at familien har svært god eller god råd, finner vi i Vestregionen, tett fulgt av Nedre Romerike. Deretter følger Follo, og så Øvre Romerike der andelen som oppgir at familien har god råd, er lavest.

Guttene tenderer i større grad til å rapportere at familien har svært god råd, mens jentene i større grad tenderer til å rapportere at familien har middels eller ikke særlig god råd. Mest sannsynlig er dette et tegn på at en del jenter og gutter vurderer og definerer familiens økonomi ulikt, snarere enn at det er snakk om reelle økonomiske forskjeller.

3.7 Bosituasjon og materiell velstand

Undersøkelsen inneholder flere spørsmål som tar for seg de unges og familiens bosituasjon og materielle velstand.

63 prosent oppgir at familien deres har to eller flere biler, og 34 prosent oppgir at familien har én bil. 3 prosent oppgir at familien ikke har bil.

96 prosent oppgir at de har eget soverom, 4 prosent har ikke eget soverom.

43 prosent oppgir at de har reist et sted på ferie med familien sin mer enn to ganger i løpet av det siste året. 22 prosent har vært på to feriereiser og 23 prosent på én feriereise. 13 prosent har ikke reist noe sted med familien på ferie i løpet av det siste året. Andelen som har vært på ferie med familien mer enn én gang i løpet av det siste året, er høyest blant de yngste elevene. I ungdomsskolen har 49 prosent vært mer enn to ganger på

ferie med familien i løpet av det siste året; i videregående er denne andelen på 36 prosent. Tilsvarende er det 17 prosent i videregående som ikke har vært på ferie det siste året, mot 9 prosent i videregående. En forklaring på denne forskjellen mellom aldersgrupper kan være at mange unge etter hvert som de blir eldre, foretrekker andre ferieformer enn turer sammen med familien.

61 prosent oppgir at de bor i enebolig; 15 prosent i rekkehus, 7 prosent i tomannsbolig, 6 prosent i firemannsbolig og 11 prosent i leilighet.

3.8 Nasjonalitet/etnisk bakgrunn

Helseprofil inneholder flere spørsmål om nasjonalitet og etnisk opprinnelse.

Tabell 3-9 viser svarfordelingen på spørsmål om hvor de unge er født.

Tabell 3-9: Fødested. I prosent.

Norge	93
Andre land i Norden	1
Andre land i Vest-Europa	1
Øst-Europa	1
Nord-Amerika eller Australia	0
Asia (bl.a. Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)	3
Afrika	1
Mellom- og Sør-Amerika	1

93 prosent er født i Norge. Av de resterende er det flest som oppgir at de er født i Asia, med 3 prosent.

85 prosent oppgir at begge foreldrene er norske, 9 prosent oppgir at en av foreldrene er norsk og 6 prosent oppgir at ingen av foreldrene er norske. 93 prosent oppgir at minst en av besteforeldrene er norske.

Om vi følger Statistisk sentralbyrås definisjon av innvandrere (en person som enten selv har innvandret til Norge eller som er barn av to utenlandsfødte foreldre), er det 7

prosent innvandrere i undersøkelsen.

2 prosent oppgir at de er adoptert.

Videre er de unge spurt om hvor i verden foreldrene deres kommer fra. Tabell 3-10 viser svarfordelingen på dette spørsmålet.

Tabell 3-10: Minst én av foreldrene er fra (flere kryss er mulig):

Fra Norge	89 ⁸
Fra andre land i Norden	4
Fra andre land i Vest-Europa	3
Fra Øst-Europa	2
Fra Nord-Amerika eller Australia	1
Fra Asia (bl.a. Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)	5
Fra Afrika	1
Fra Mellom- og Sør-Amerika	1
Samisk	0

Det store flertallet har foreldre fra Norge. Deretter er Asia og Norden/Europa de mest utbredte områdene.

De som snakker mer enn ett språk til vanlig, er spurt om hvilket språk de til vanlig snakker mest sammen med venner, foreldre og søsken. 6 prosent oppgir at de mest snakker andre språk enn norsk med foreldrene sine, 3 prosent snakker mest andre språk enn norsk med søsken og én prosent snakker mest andre språk enn norsk med venner.

⁸ Her er det en del som har unnlatt å krysse av for dette alternativet selv om de tidligere har oppgitt at enten begge eller en av foreldrene er norske. Dette tallet er dermed høyst sannsynlig for lavt.

Spørsmål som er stilt

Er du gutt eller jente? (Sett kryss i den ruta som passer)

Gutt Jente

Hvilket år er du født (eks. 1988)?

År:

Hvor lenge har du bodd i kommunen?

Mindre enn 2 år Mellom 2 og 5 år Mer enn 5 år Alltid

Har din familie bil? Nei Ja, en Ja, to eller flere

Har du eget soverom? Ja Nei

Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året?

Ingen En gang To ganger Mer enn to ganger

Hvor mange PCer har familien din? Ingen En To Mer enn to

Hvor er du født? Norge Andre land i Norden Andre land i Vest-Europa
 Øst-Europa Nord-Amerika eller Australia Asia (bla.Tyrkia, Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)
 Afrika Mellom- og Sør-Amerika

Er begge foreldrene dine norske? Ja Nei

Hvis nei, er bare en av foreldrene dine norsk? Ja Nei

Er minst en av besteforeldrene dine norsk? Ja Nei

Er du adoptert? Ja Nei

Er minst en av foreldrene dine? (kan sette flere kryss) Norge Andre land i Norden Andre land i Vest-Europa
 Øst-Europa Nord-Amerika eller Australia Asia (bla.Tyrkia,Pakistan, Iran, Irak, India, Kina)
 Afrika Mellom- og Sør-Amerika Samisk

Dette spørsmålet gjelder kun de som snakker mer enn et språk(norsk) til vanlig:

Hvilket språk snakker du mest:

(sett kun ett kryss per linje)

Sammen med venner: norsk annet

Sammen med foreldrene norsk annet

Sammen med søsken norsk annet

Hvem av foreldrene dine bor du sammen med? (kan krysse av flere kryss)

både mor og far bare med mor bare med far mor og en stefar
 far og en stemor annenhver uke hos mor og far ingen, i pensjonat/hybel
er hos en av foreldrene ca. 1dg. i uka og annenhver helg annet

Økonomi

Hvor mye penger har du til å bruke på deg selv i løpet av en uke? (Ta med både ukepenger og penger du tjener selv)

0 kr.	1–50 kr.	51–100 kr.	101–300 kr.	301–500 kr.	mer enn 500 kr.
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Får du penger bare etter behov? Ja Nei

Har du en jobb utenfor hjemmet? Ja Nei

Hvor mye jobber du utenfor hjemmet? (både betalt og frivillig arbeid)	
Dager	Timer
Jobber 5 dager eller mer i uken	☐ Jobber over 20 timer i uken ☐
Jobber 3–4 dager i uken	☐ Jobber mellom 15 og 20 timer i uken ☐
Jobber 1 til 2 dager i uken	☐ Jobber mellom 10 til 15 timer i uken ☐
	☐ Jobber mellom 5 til 10 timer i uken ☐
	☐ Jobber mindre enn 5 timer ☐

Har du "plikter"/arbeidsoppgaver hjemme (husarbeid, gressklipping, matlaging osv.)? Ja Nei

Hvor god råd tror du din familie har? Svært god råd God råd Middels god råd

Ikke særlig god råd Dårlig råd

Egne spørsmål ungdomsskolen

Hvilken klasse går du i? 8. klasse 9. klasse 10. klasse

Egne spørsmål videregående

Hvilken klasse går du i? 1. klasse (Grunnkurs) 2. klasse (VK1) 3. klasse (VK2)

Kryss av for hvilken kommune du bor i?

Vestby	'	Enebakk	'
Ski	'	Lørenskog	'
Ås	'	Skedsmo	'
Frogn	'	Nittedal	'
Nesodden	'	Gjerdrum	'
Oppegård	'	Ullensaker	'
Bærum	'	Nes	'
Asker	'	Eidsvoll	'
Aurskog-Høland	'	Nannestad	'
Sørum	'	Hurdal	'
Fet	'	Kommune i annet fylke enn Akershus	'
Rælingen	'		

Hvilken studieretning går du?

' Allmennfag og økonomisk/administrative fag	' Byggfag
' Musikk, dans og drama	' Teknisk byggfag
' Idrettsfag	' Elektrofag
' Helse- og sosialfag	' Mekaniske fag
' Naturbruk	' Kjemi- og prosessfag
' Formgivingsfag	' Trearbeidsfag
' Hotell- og næringsmiddelfag	' Annet

4 Fysisk aktivitet

Helseprofil har kartlagt i hvor stor grad unge er fysisk aktive utenom skoletid og hvilke aktiviteter de driver med. For å måle aktiviteten har vi spurt:

- Hvor ofte elevene driver med idrett eller mosjonerer.
- Om de driver med konkurranseidrett.
- Hvilke aktiviteter de driver med.
- Hvordan de kommer seg til skolen i sommer- og vinterhalvåret.
- Hvor mye tid de bruker på stillesittende aktiviteter som TV-titting, PC-bruk og lekser.
- Om de noen gang har brukt doping.

Aktiviteter som foregår i skolen er ikke med i datamaterialet. Det betyr at det totale aktivitetsnivået er høyere enn det som kommer fram her.

4.1 Nivå av fysisk aktivitet

Figur 4-1 viser hva barna har svart om hvor ofte de er fysisk aktive. Det store flertallet oppgir at de driver med ulike former for idrett eller fysisk aktivitet utenom skoletid. Nær en tredel mosjonerer fire ganger i uka eller oftere og kan karakteriseres som svært aktive. Ser vi på alle dem som driver med idrett eller mosjonerer minst én gang hver uke, ender vi opp med nær 85 prosent som kan karakteriseres som aktive. I overkant av 15 prosent mosjonerer sjeldnere enn én gang i uka. Det vil si at elevene sjelden er fysisk aktive utenom skolen.

Sammendrag

Helseprofilundersøkelsen viser at de fleste unge i Akershus driver med ulike former for fysisk aktivitet på fritiden. Alt i alt synes det i Akershus å være noen flere aktive unge enn landsgjennomsnittet, både når det gjelder konkurranseidrett og idrett/mosjon generelt.⁹

Andelen som er fysisk aktive sjeldnere enn én gang pr uke utenom skoletid, stiger fra om lag 8 prosent i 8. klasse til rundt 20 prosent ved utgangen av videregående skole. Tendensen til at stadig flere sjelden er aktive kan spores allerede på barneskolen, og akselerer i ungdomsskolen og i overgangen til videregående skole. På ungdomstrinnet er nedgangen i aktivitetsnivået mellom de ulike klassetrinnene stort, i videregående er aktivitetsnivået mer stabilt.

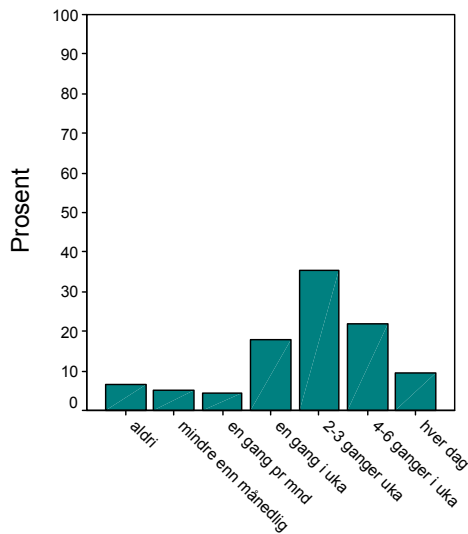
Andelen som driver med konkurranseidrett er også lavere oppover i klassetrinnene. Særlig idretter som lagidrettene fotball og håndball er utsatt for et stort frafall. Derimot stiger andelen som oppsøker treningsstudio når vi beveger oss oppover i klassetrinnene. Gutter er gjennomgående mer aktive enn jenter, men jenter uttrykker i større grad at de kunne ønske å drive med aktiviteter dersom dette var praktisk mulig. Treningsstudio og kampsport er aktivitetene som flest uttrykker et ønske om å drive med dersom de hadde hatt anledning til det.

Elevene sitter stille og ser på TV, ved PCen eller gjør lekser i gjennomsnitt 5 1/2 time daglig utenom skoletid på hverdager og nær 6 timer i helgene.

Bruk av doping er lite utbredt og synes i større grad å være knyttet til rusbruk og sosial mistilpasning enn til idrett.

⁹ Jf Rossow, Ingeborg: *Ungdommen nå til dags – tall fra "Ung i Norge 2002"*, Tidsskrift for ungdomsforskning 2003, 1(3): 89-97.

Figur 4-1: Utenom skoletid: Hvor mange GANGER i uka driver du idrett, eller mosjonerer du så mye at du blir andpusten og/eller svett?

Tabell 4-1 viser fordelingen etter kjønn. Det er flere gutter enn jenter som rapporterer at de er svært

aktive. Blant guttene er nær 40 prosent aktive fire ganger i uka eller mer, men blant jentene gjelder dette bare 23 prosent. Litt flere jenter enn gutter er aktive sjeldnere enn én gang i uka, 17 prosent av jentene mot 15 prosent av guttene.

Tabell 4-1: Fysisk aktivitet etter kjønn. I prosent.

Hvor ofte aktive:	Gutt	Jente
Aldri	7	6
Mindre enn månedlig	4	6
Én gang pr mnd	4	5
Én gang i uka	14	21
2-3 ganger uka	32	39
4-6 ganger i uka	26	17
Hver dag	13	6
Total	100	100

I tabell 4-2 sammenlikner vi aktivitetsnivået på de ulike klassetrinnene.

Tabell 4-2: Fysisk aktivitet etter klassetrinn. I prosent.

Aktivitetsnivå i prosent.	Klassetrinn					
	8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.
Aldri	4	5	7	8	7	6
Mindre enn månedlig	3	4	5	6	6	7
En gang pr mnd	2	3	4	5	6	8
En gang i uka	13	14	16	19	21	25
2-3 ganger uka	41	36	35	33	35	32
4-6 ganger i uka	25	26	25	21	18	16
Hver dag	13	12	9	9	7	6
Total	100	100	100	100	100	100

Den fysiske aktiviteten synker oppover i klassetrinnene. Mens nær 40 prosent er aktive fire ganger i uka eller mer i 8. klasse, har denne andelen sunket til litt over 20 prosent ved utgangen av videregående skole. Samtidig har andelen passive (aktiv sjeldnere enn én gang i uka) steget fra under 10 prosent i 8. klasse til over 20 prosent ved utgangen av videregående.

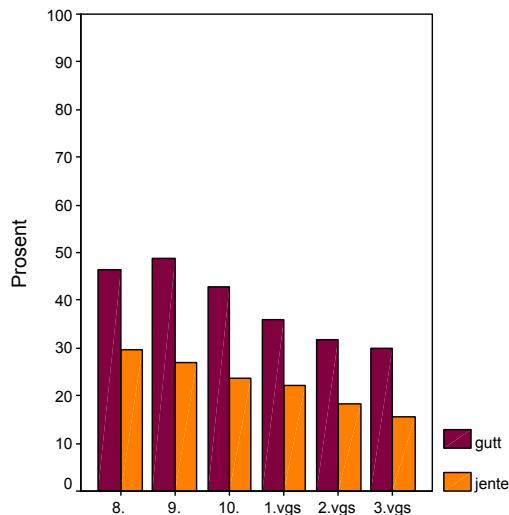
Den største nedgangen i aktivitet synes å finne sted i løpet av ungdomsskolen. Andelen som trener sjeldnere enn én gang i uka, øker fra under 9 prosent til 16 prosent fra 8. til 10. klasse. Nedgangen synes å fortsette i overgangen til videregående, for så å flate ut.

Andelen som er svært aktive, er imidlertid stabil inntil en nedgang først i 9. klasse og de påfølgende klassetrinn. Det ser med andre ord ut til at økningen i gruppen passive tilter på et tidligere alderstrinn enn frafallet blant de mest aktive.

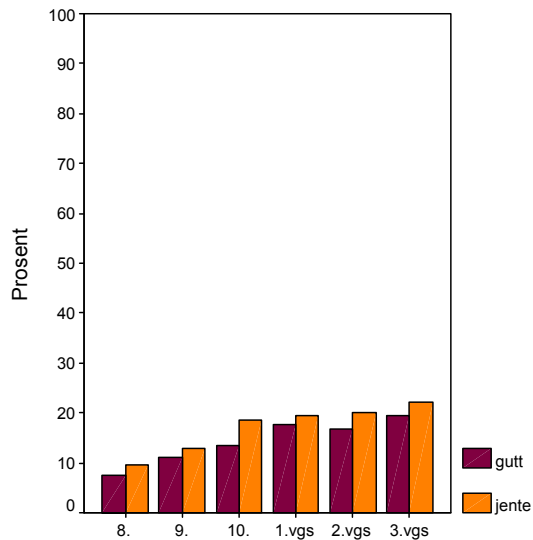
Nå kommer fysisk aktivitet på skolen i tillegg til aktiviteten som her registreres, så den faktiske aktiviteten er høyere. Men denne aktiviteten i skolesammenheng vil opphøre etter at elevene forlater videregående skole. Om tendensene vi ser her gjør seg gjeldende også etter at skolen avsluttes, vil det si at om lag 20 prosent går inn i voksentilværelsen uten å drive med noen form for regelmessig fysisk aktivitet.

Figurene 4-2 og 4-3 viser utviklingen over klassetrinnene for de mest aktive og de minst aktive guttene og jentene.

Figur 4-2: Andel som er aktive fire ganger i uka eller mer. Etter kjønn og klassetrinn.

Figur 4-3: Andel som er aktive sjeldnere enn én gang pr uke. Etter kjønn og klassetrinn.

Den fullstendige svarfordelingen er vist i tabell 4-3:

Tabell 4-3: Antall ganger idrett eller mosjon. Etter kjønn og klasstrinn. I prosent.

Kjønn	Aktivitetsnivå	Klasstrinn					
		8.	9.	10.	1. vgs	2. vgs	3. vgs
Gutt	Aldri	4	5	7	8	8	7
	Mindre enn månedlig	2	3	4	5	4	6
	Én gang pr mnd	1	2	3	4	5	7
	Én gang i uka	9	11	13	16	18	20
	2-3 ganger uka	37	29	31	31	34	30
	4-6 ganger i uka	30	32	30	24	21	21
	Hver dag	17	17	13	12	11	9
	Total	100	100	100	100	100	100
Jente	Aldri	4	5	6	8	6	6
	Mindre enn månedlig	3	4	7	7	8	8
	Én gang pr mnd	3	3	5	5	7	8
	Én gang i uka	16	17	19	22	26	28
	2-3 ganger uka	45	43	39	36	36	34
	4-6 ganger i uka	22	20	19	17	14	12
	Hver dag	8	7	5	5	4	4
	Total	100	100	100	100	100	100

Vi ser at tendensen er den samme for gutter og jenter; aktivitetsnivået synker og andelen som er aktive sjeldnere enn ukentlig, mer enn dobles for begge kjønn. Vi ser heller ingen betydelige forskjeller mellom kjønnene når det gjelder på hvilke klasstrinn vi finner endringene; utviklingstakten synes å være den samme.

Andelen aktive i denne undersøkelsen kan synes noe større enn hva man kan se i andre landsdekkende undersøkelser, men hovedtendensene i utviklingen over klasstrinn synes å være den samme.¹⁰

Tabell 4-4 viser aktivitetsnivået i hver kommune.

¹⁰ Se: Bente Wold, Jørn Heltland, Leif Edvard Aarø, Oddrun Samdal og Torbjørn Torsheim: *Utviklingstrekk i helse og livsstil blant barn og unge fra Norge, Sverige, Ungarn og Wales*. HEMIL-rapport nr. 1, 2000. HEMIL-senteret, Universitetet i Bergen.

Tabell 4-4: Hvor ofte aktive i hver kommune. I prosent. Signifikante avvik fra fylkesgjennomsnittet er merket med *.

	Sjeldnere enn 1 gang pr uke	1-3 ganger per uke	4 ganger ukentlig eller mer
Asker	15*	53	32*
Bærum	15*	57	28
Enebakk	15	60	25*
Frogn	12*	56	32
Nesodden	11*	56	33
Oppegård	15	56	29
Ski	14	51	35*
Vestby	17	48	35*
Ås	12	53	35
Aurskog-Høland	17	56	27*
Fet	17	52	31
Lørenskog	18	49	33*
Nittedal	16	52	32
Rælingen	18*	52	30
Skedsmo	16	54	30
Sørum	16	49	35
Eidsvoll	18	48	34*
Gjerdrum	16	53	31
Hurdal	15	65	20*
Nannestad	20*	48	32
Nes	16	49	35
Ullensaker	17	53	30

Vi har her funnet enkelte kommuner som avviker signifikant fra fylkesgjennomsnittet. Kommuner med *signifikant flere* elever som er aktive sjeldnere enn én gang per uke er Nannestad og Rælingen. Kommuner med *signifikant færre* passive elever er Nesodden, Frogn, Bærum og Asker.

Kommuner med *signifikant flere* elever som er aktive 4 ganger i uka eller mer, er Eidsvoll, Vestby, Ski, Lørenskog og Asker. Kommuner

med *signifikant færre* svært aktive er Hurdal, Enebakk og Aurskog-Høland.

4.2 Hvilke aktiviteter

Vi har spurt elevene om hvilke aktiviteter de driver med, hvilke de har drevet med og hvilke de kunne ønske seg å drive med dersom det var praktisk mulig. Dette behøver ikke være aktiviteter i organisert form eller på høyt nivå. Resultatene ble som vist i tabell 4-5.

Tabell 4-5: Hvilke aktiviteter de unge driver med, har drevet med og kunne ønske seg å drive med. Andel i prosent.

	Driver med i dag	Har drevet med	Ønsker å drive med
Sykling	34	16	4
Snøbrett	34	10	6
Fotball	24	34	4
Rulleskøyter, rullebrett	19	17	7
Treningsstudio	19	10	9
Langrenn	14	17	3
Alpint	13	14	5
Korps/spille instrument	11	17	4
Svømming	10	21	6
Dans/(jazz)ballett	10	18	6
Håndball	9	23	5
Golf	7	4	6
Ridning	6	13	6
Kor/sang	6	13	5
Kampsport	5	13	10
Tennis	5	9	7
Innebandy	5	7	6
Ishockey	4	9	7
Speideren	3	14	4
Friidrett	3	10	5
Teater	3	6	7
Telemark	3	3	6
Turn	2	15	5
Skøyter	2	4	5
Kunstløp	1	3	7
Annen ballsport	10	15	6
Annen aktivitet	17	7	4

De mest populære aktivitetene er sykling, snøbrett, fotball, treningsstudio, rulleskøyter/rullebrett, langrenn og alpint.

Fotball, håndball og svømming er de aktivitetene flest har drevet med tidligere. Fotball og håndball er lagidretter der frafallet er stort i løpet av de alderstrinnene denne undersøkelsen dekker. De aktiviteter som det i størst grad blir ytret ønske om, er derimot individuelle idretter som kampsport og treningsstudio. Det er også verdt å legge merke til at lite utbredte

aktiviteter som kunstløp, teater, ishockey og tennis, kommer forholdsvis høyt opp på ønskelisten.

I gjennomsnitt har hver av de unge drevet med 3,45 aktiviteter før og driver 2,4 aktiviteter nå. Gjennomsnittlig ønsker de seg ytterligere 1,7 aktiviteter.

Det er 13 prosent som svarer at de ikke driver med noen av aktivitetene på listen. 40 prosent driver med 1–2 aktiviteter, 28 prosent med 3–4 aktiviteter og 19

prosent driver med 5 eller flere aktiviteter.

gående er denne andelen steget til 18 prosent.

I 8. klasse er det 7 prosent som oppgir at de ikke driver med noen aktiviteter. I 3. klasse på videre-

I tabell 4-6 sammenlikner vi gutter og jenter.

Tabell 4-6: Gjennomsnittlig antall aktiviteter, etter kjønn.

	Antall aktiviteter de driver med	Antall aktiviteter de har drevet med	Antall aktiviteter de ønsker å drive med
Gutt	2,93	3,09	1,48
Jente	2,67	3,83	1,91
Total	2,80	3,45	1,70

Gutter driver i gjennomsnitt med flere aktiviteter, mens jentene rapporterer å ha drevet med flere aktiviteter før. Jentene uttrykker også ønske om flere aktiviteter enn guttene.

Snøbrett	35 %
Fotball	35 %
Sykling	33 %
Rulleskøyter/rullebrett	23 %
Treningsstudio	19 %

De fem mest utbredte aktivitetene blant *jentene* er:

Sykling	36 %
Snøbrett	33 %
Treningsstudio	20 %
Dans/(jazz)ballett	18 %
Rulleskøyter/rullebrett	15 %

Når det gjelder aktiviteter de ønsker å drive med, er andelen jenter som ønsker de ulike aktivitetene, jevnt over litt større, men kjønnsforskjellene for de enkelte aktivitetene er små. De aktivitetene som er mest etterspurt av både jenter og gutter, er kampsport og treningsstudio. Andelen som hevder å ikke drive med noen av disse aktivitetene, er i underkant av 13 prosent både for gutter og jenter.

De fem mest utbredte aktivitetene blant *guttene* er:

Tabell 4-7: Gjennomsnitt for antall aktiviteter. Etter klasstrinn

Klasstrinn	Antall aktiviteter de driver med	Antall aktiviteter de har drevet med	Antall aktiviteter de ønsker å drive med
8. klasse	3,58	2,98	2,13
9. klasse	3,27	3,17	1,95
10. klasse	2,90	3,41	1,84
1. videregående	2,43	3,51	1,50
2. videregående	2,34	3,92	1,44
3. videregående	2,32	3,79	1,31
Total	2,80	3,45	1,70

Antallet aktiviteter de unge driver med, synker oppover i klassetrinnene. En logisk følge av dette blir at summen av aktiviteter de har drevet med tidligere, øker. Samtidig synker også ønsket om å drive med ytterligere aktiviteter.

Tendensen synes å sammenfalle med den nedgangen i aktivitetsnivå vi allerede har registrert, der nedgangen i aktivitetshyppighet flater ut etter at elevene har begynt på videregående. Frafallet synes å finne sted i løpet av ungdomsskolen og i overgangen mellom ungdomsskole og videregående.

For de fleste av aktivitetene vi har spurt om, er deltakelsen sterkt synkende oppover i klassetrinnene. Det store unntaket er treningsstudio. Andelen som driver med dette, stiger fra 6 prosent i 8. klasse til 29 prosent i 3. klasse på videregående. Også for telemark og kor/sang finner vi en liten økning, mens deltakelsen synes stabil for korps eller spille instrument. For snøbrett, golf og tennis finner vi bare en liten reduksjon. For de øvrige aktivitetene er frafallet stort. Andelen aktive halveres her fra 8. klasse til 3. klasse på videregående.

Ønsket om ytterligere aktiviteter er jevnt over lavt blant de eldste

elevene. I 3. klasse videregående er det størst ønske om kampsport (8 prosent), fulgt av svømming (7 prosent) og rulleskøyter/rullebrett (6 prosent).

Andelen som oppgir at de ikke driver med noen aktiviteter, stiger markant fra ungdomsskolen til videregående. I både 8. og 9. klasse er det 7 prosent som svarer at de ikke driver med noen av disse aktivitetene. I 1. klasse videregående er denne andelen 17 prosent, og dette tallet holder seg stabilt videre oppover i klassetrinnene.

4.3 Skoletransport

Vi har spurt ungdomsskoleelevene om hvordan de kommer seg til skolen. Vi får en pekepinn om fysisk aktivitet ved å se på om de kommer seg til skolen ved bruk av egne krefter (går eller sykler) eller om de blir kjørt dit (av foreldre eller offentlig transport). Tallene sier imidlertid ikke noe om eventuell gangavstand til offentlige transportmidler, som for noen elevers vedkommende kan medføre en del fysisk aktivitet.

Tabell 4-8 viser prosentandelene som benytter de ulike transportmetodene.

Tabell 4-8: Hvordan kommer du deg til skolen? I prosent.

	Vinter	Sommer
Buss, el annen offentlig transport	44	31
Bil, moped	15	8
Sykkel	7	39
Til fots	45	36
Total	100	100

Vi ser at i sommerhalvåret kommer 75 prosent av elevene seg til skolen ved bruk av egne krefter (sykkel eller til fots), mens denne andelen er på 52 prosent i vinterhalvåret.

Kjønnforskjellene i andelen som kommer seg til skolen ved egne krefter er små, men det er flere jenter som går til fots, og flere gutter som sykler.

Heller ikke for klassetrinn er det store forskjeller. Den mest vesentlige endringen er her at andelen som kommer seg til skolen om sommeren ved hjelp av bil eller moped, stiger fra 7 prosent i 8. klasse til 12 prosent i 10. klasse. Tilsvarende synker andelen som sykler til skolen om sommeren fra 45 prosent i 8. klasse til 33 prosent i 10. klasse. Noe av denne endringen skyldes trolig at en del av elevene selv kjører moped til skolen i 10. klasse.

Andelen som kommer seg til skolen ved bruk av egne krefter, synker noe oppover i klassetrinnene. I 8. klasse er det 53 prosent i vinterhalvåret og 79 prosent i sommerhalvåret som går eller sykler til skolen. I 3. klasse på videregående har denne andelen sunket til 50 prosent i vinterhalvåret og 69 prosent i sommerhalvåret.

4.4 TV, PC og lekser

Ved å legge sammen tid brukt på TV-titting, PC-bruk og lekser får vi et omtrentlig mål på hvor mange timer eleven sitter stille utenom skoletid. Dette innebærer at den tiden elevene sitter stille på skolen, må legges til de verdiene som her oppgis for å få et overslag over hvor mye elevene sitter stille totalt.

Dette målet er langt fra eksakt, og tallene må her tas med en klype salt. Mange former for stillesittende aktiviteter kommer ikke med i beregningen, noe som nok særlig gir seg utslag for de eldste elevene der kafébesøk, bilkjøring og andre stillesittende aktiviteter er mer utbredt. Samtidig kan vi i enkelte tilfeller få for høye tall fordi PC-bruk til lekser kan bli telt med to ganger. Dessuten kan det virke inn at ulike

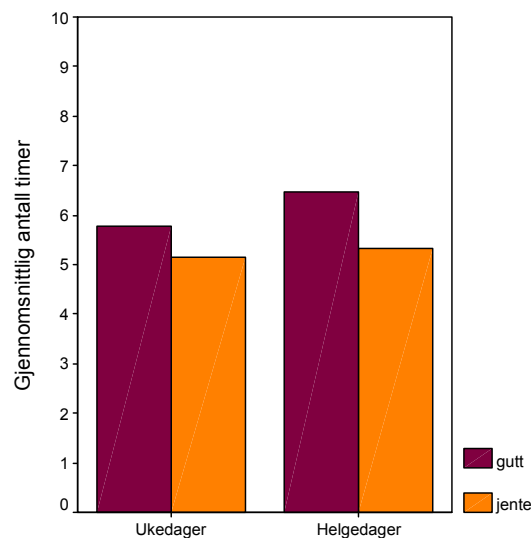
lag av befolkningen kan ha ulike normative vurderinger av disse aktivitetene, og at dette igjen kan påvirke svarfordelingen.

Tabell 4-9: Tid brukt til TV, PC og lekser.

	Gjennomsnitt
Antall timer til TV, PC og lekser pr ukedag	5t 29min
Antall timer til TV, PC og lekser pr helgedag	5t 55min

Vi ser at elevene sitter stille i gjennomsnitt 5 1/2 time på hverdager og nær 6 timer i helgene. Dette tilsvarer 39 stillesittende timer i uka, utenom skoletid. Figur 4-4 viser fordelingen pr dag etter kjønn.

Figur 4-4: Gjennomsnittlig antall timer brukt til TV, PC og video på hverdager og helgedager. Etter kjønn.

Tabell 4-10 viser hvordan disse timene er fordelt på de ulike aktivitetene.

Tabell 4-10: Tid brukt på TV, PC og lekser. Fordelt på kjønn.

Kjønn	TV hverdager	PC hverdager	Lekser hverdager	TV helg	PC helg	Lekser helg
Gutt	2t 39min	2t 0min	57 min	3t 18 min	2t 28min	29min
Jente	2t 44min	52min	1t 20 min	3t 17 min	1t 0min	49min

Vi ser at guttene får høyere skåre på stillesitting enn jentene. Ukentlig sitter guttene i gjennomsnitt stille 42 timer mot jentenes 36 timer.

Forskjellen skyldes gutters PC-bruk, som er langt høyere enn jentenes. Guttene bruker nær 15 timer i uka

foran PCen, mot jentenes 6 1/2 time. Tiden brukt på fjernsyn er den samme for begge kjønn, om lag 20 timer i uka. Men jentene bruker mer tid på å gjøre lekser, 8 1/2 time i uka mot 6 timer for guttene.

Tabell 4-11: Tid til TV, PC og video, etter klasstrinn.

Klasstrinn	Tid til TV, PC og video pr ukedag	Tid til TV, PC og video pr helgedag
8. klasse	5t 56 min	5t 58min
9. klasse	5t 56min	6t 11min
10. klasse	5t 41min	5t 59min
1. videregående	5t 25min	5t 54min
2. videregående	5t 0min	5t 43min
3. videregående	4t 40min	5t 37min
Total	5t 29min	5t 55min

Tabell 4-12 viser hvordan disse timene er fordelt på de ulike aktivitetene.

Tabell 4-12: Tid som går med til ulike aktiviteter pr dag. Etter klasstrinn.

Klasstrinn	TV hverdager	PC hverdager	Lekser hverdager	TV helg	PC helg	Lekser helg
8. klasse	3t 0min	1t 23min	1t 22min	3t 30min	1t 43min	29min
9. klasse	3t 0min	1t 30min	1t 14min	3t 34min	1t 51min	30min
10. klasse	2t 53min	1t 31min	1t 5min	3t 22min	1t 49 min	32min
1. videregående	2t 35min	1t 34min	1t 5min	3t 12min	1t 52min	42min
2. videregående	2t 24min	1t 26min	58min	3t 7m in	1t 44min	45min
3. videregående	2t 12min	1t 5min	1t 10min	3t 2min	1t 21min	1t 5min

Tallene viser at de yngre elevene bruker mer tid på TV, PC og lekser enn de eldre. Vi ser at elevene på høyere klasstrinn bruker betydelig mindre tid på TV-titting på hverdager. PC-bruken er også lavest i de øverste klassene. Tid brukt på lekser i helgene går opp i videregående, særlig det siste året.

Her må vi imidlertid huske på at tallene ikke tar med tid som går med til andre former for stillesittende aktiviteter. Trolig vil

målet for stillesitting som her er brukt, slå skjevt ut i forhold til alder, ettersom øvrige stillesittende aktiviteter som for eksempel kafébesøk, bilkjøring eller å sitte og prate, som ikke er medregnet, blir mer utbredt oppover i klasstrinnene.

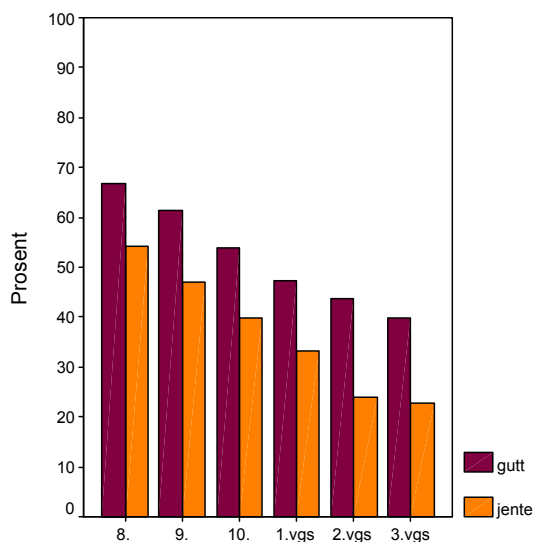
Forskjellene mellom de enkelte kommunene når det gjelder PC, TV og lekser, er forholdsvis små.

De som driver konkurranseidrett får samme skåre på stillesitting som de som ikke driver konkurranseidrett. De som rapporterer å drive med idrett eller fysisk aktivitet aldri eller sjeldnere enn én gang i måneden, er noe mer stillesittende enn de som driver idrett én gang i måneden eller oftere. Blant dem som driver idrett oftere enn én gang i måneden, ser vi imidlertid ikke noen sammenheng mellom aktivitetsnivå og stillesitting. De som oppgir å trene fire ganger i uka eller mer, oppgir å bruke like mange timer på TV, PC og lekser som dem som trener én gang i uka.

4.5 Konkurransetidrett

45 prosent svarer at de driver med konkurranseidrett gjennom året. Figur 4-5 viser fordelingene på kjønn og klasstrinn.

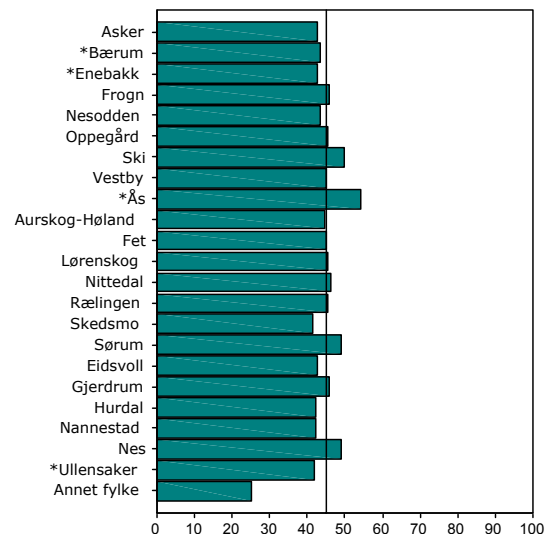
Figur 4-5: Andel som driver konkurransetidrett. Etter kjønn og klasstrinn.

Flere gutter enn jenter driver konkurranseidrett. Andelen som driver konkurranseidrett, synker jevnt oppover i klasstrinnene. Andelen halveres fra over 60 prosent i 8. klasse til 30 prosent i 3. klasse på videregående.

Kommunefordelingen er vist i figur 4-6.

Figur 4-6: Andel som driver konkurranseidrett. Etter kommune.

Forskjellene er her forholdsvis små. Andelen som driver konkurranseidrett er signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet blant unge bosatt i Ås mens andelen er signifikant *lavere* i Bærum, Enebakk og Ullensaker.

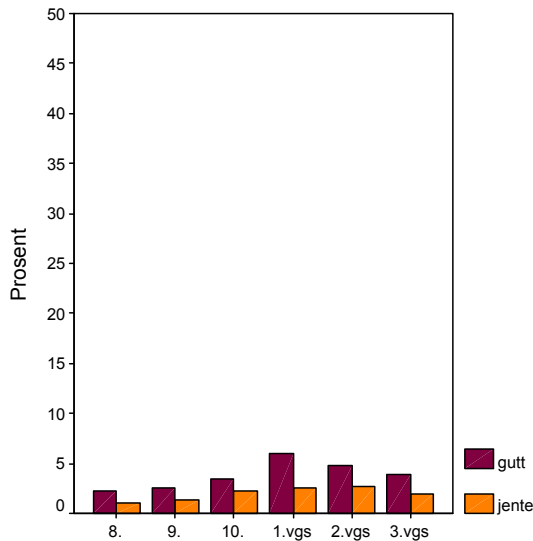
Typiske konkurranseidretter er lagidrettene håndball, fotball og ishockey. Det store flertall av dem som driver med disse aktivitetene, svarer at de driver konkurranseidrett. På den annen side har vi typiske mosjonsaktiviteter som sykling og treningsstudio der de fleste utøverne ikke driver konkurranseidrett.

4.6 Doping

Rett etter spørsmålene om hvilke aktiviteter de unge driver med, er de spurt om de noen gang har brukt doping. 3 prosent svarer her at de har brukt doping; 4 prosent av guttene og 2 prosent av jentene.

Figur 4-7 viser andelen gutter og jenter på hvert klasstrinn som oppgir at de har prøvd doping.

Figur 4-7: Andel som har prøvd doping. Etter kjønn og klassetrinn.

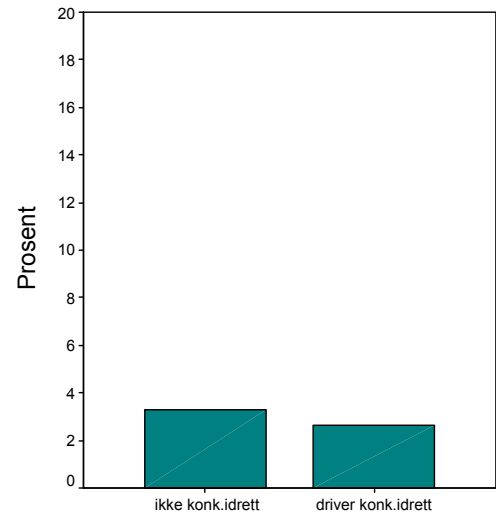
Andelen som har brukt doping, øker til og med 1. klasse i videregående, deretter synker den noe. I første klasse videregående svarer 4 prosent at de har brukt doping, i 3. klasse videregående svarer 3 prosent at de har brukt doping.

Den største økningen finner sted fra 9. klasse til 1. klasse i videregående. Ettersom elevene blir spurt om de NOEN GANG har brukt doping, kan det synes overraskende at andelen er lavere i de høyeste klassene. Dette kan skyldes statistiske tilfeldigheter, at elevene oppfatter spørsmålet ulikt eller at de har en ulik definisjon av hva som regnes som doping. Men spørsmålet kan også avspeile reelle forskjeller, det vil si at de yngre elevene tilhører en generasjon eller et miljø der doping er mer utbredt.

Forskjellene mellom bostedskommunene i bruk av doping er små. Under 5 prosent i hver av kommunene oppgir at de har brukt doping. Andelen som har brukt doping er signifikant *høyere* enn gjennomsnittet i Ski og Sørumsund, mens andelen er signifikant *lavere* enn gjennomsnittet i Bærum og Nes.

4.6.1 Doping og idrett

Figur 4-8: Andel som har prøvd doping. Etter hvorvidt de driver konkurranseidrett eller ei.

Vi ser her at det er flere som har brukt doping blant dem som ikke driver konkurranseidrett enn blant dem som driver konkurranseidrett.

Går vi videre inn i tallmaterialet, ser vi at andelen som har brukt doping er høyest blant dem som rapporterer at de aldri driver idrett (9 prosent), mens andelen er nest høyest for gruppen som driver idrett hver dag (5 prosent). De som har brukt doping, driver i gjennomsnitt med 2,5 aktiviteter. Det er litt færre enn blant dem som ikke har brukt doping. Imidlertid rapporterer de som har brukt doping, at de tidligere drev med flere aktiviteter enn dem som ikke har brukt doping.

Gruppen som har brukt doping, har en dårligere egenrapportert helse enn gruppen som ikke har brukt doping (tabell 4-13).

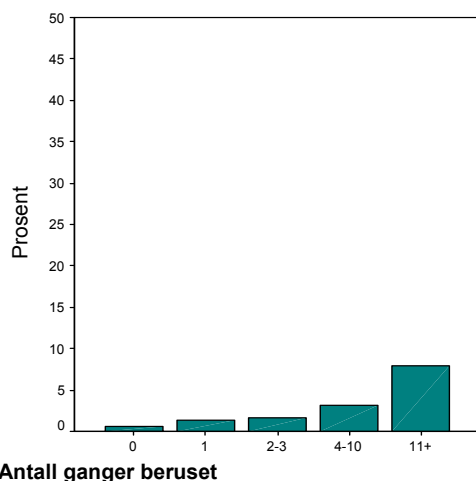
Tabell 4-13: Egenrapportert helse-tilstand. Etter om de har brukt doping eller ei.

Hvordan er din helse?	Har du noen gang brukt doping?	
	nei	ja
Dårlig	3	17
Ganske god	16	25
God	48	34
Svært god	32	24
Total	100	100

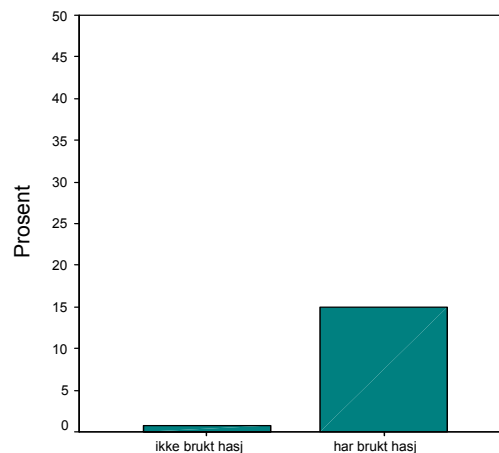
Vi ser at hele 17 prosent av dem som har brukt doping, rapporterer å ha dårlig helse, mot 3 prosent blant dem som ikke har brukt doping. Datamaterialet kan ikke si noe om hvilke årsaksforhold som ligger bak disse sammenhengene. Vi vet ikke om dopingbruken er en årsak til eller en konsekvens av redusert helse.

Dopingbruk synes videre å henge sammen med inntak av øvrige rusmidler. Figurene 4-9 – 4-12 viser andelen som rapporterer å ha brukt doping, sammenholdt med øvrig bruk av rusmidler.

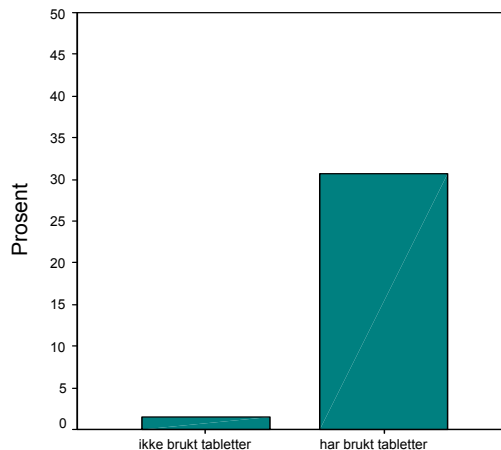
Figur 4-9: Andel som har brukt doping. Etter hvor mange ganger de har vært beruset.

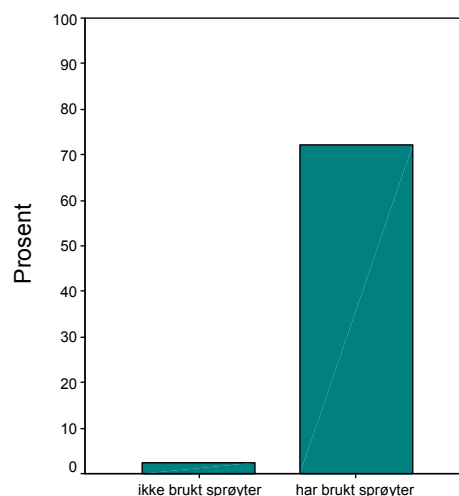
Figur 4-10: Andel som har brukt doping. Etter hvorvidt de har brukt hasj.

Figur 4-11: Andel som har brukt doping. Etter hvorvidt de har brukt tabletter e.l. for å oppnå rus.

Figur 4-12: Andel som har brukt doping. Etter hvorvidt de har brukt sprøyter for å oppnå rus.

Vi ser en sammenheng mellom bruk av doping og bruk av alkoholholdige eller andre rusmidler, og denne sammenhengen blir klarere jo sterkere rusmidler det er snakk om. Dette kan tyde på at dopingmidler i mange tilfeller brukes i miljøer og av personer der også øvrige stimulerende midler er i bruk. Doping blir dermed å betrakte som et rusfenomen snarere enn et idrettsfenomen. Imidlertid kan disse tallene også tyde på at elevene har tolket spørsmålet slik at de med 'doping' mener 'dop' i en mer allmenn forstand, altså som en betegnelse på narkotika/rusmidler generelt. Vi kan ikke med sikkerhet si hva slags 'doping' elevene har i tankene når de har svart på dette spørsmålet.

Når vi sammenlikner dopingbrukere med ikke-dopingbrukere med hensyn til kropp og mat, finner vi et mønster der dopingbruk sammenfaller med dårlig kroppsbilde og et ønske om å endre sin fysiske framtoning. Dopingbrukere hevder i større grad å hoppe over eller droppe måltider. Eksempelvis er det blant dem som har brukt doping 25 prosent som hevder at de aldri spiser frokost, mot 6 prosent blant dem som ikke har brukt doping. Videre er det en større andel av dem som har brukt doping, som også har forsøkt å slanke seg (48 prosent av dem som har brukt doping har forsøkt å slanke seg, mot 35 prosent av dem som ikke har forsøkt doping). Det er også en større andel av dem som har brukt doping som hevder at de ikke er fornøyd med kroppen sin (26 prosent mot 17 prosent). De som har brukt doping, rapporterer dessuten oftere et ønske om å endre på kroppen sin i form av å legge på seg og/eller få større muskler, og de rapporterer dessuten oftere et ønske om å forandre på sitt utseende. Derimot er det flere som rapporterer et ønske om å komme i bedre form blant dem som ikke har brukt

doping (51 prosent) enn blant dem som har brukt doping (41 prosent).

Doping kan dermed i mange tilfeller i større grad synes å være relatert til et ønske om å endre fysisk framtoning enn å skulle forbedre sine idrettsprestasjoner.

Det kan se ut som om vi finner to ulike grupper dopingbrukere: Den ene består av elever med et høyt rusforbruk og som deltar lite i fysisk aktivitet. Den andre gruppen er de som er (eller har vært) svært aktive og som bruker doping for å oppnå bedre idrettsprestasjoner. Det kan imidlertid synes som om den første av disse gruppene er den største. Men det at vi ikke med sikkerhet vet hva de legger i ordet 'doping', gjør at vi må være varsomme med å tolke disse tallene.

4.7 Fysisk aktivitet og helse

De som er fysisk aktive, rapporterer gjennomgående at de er mer fornøyd med kroppen sin og at de har bedre helse enn de som er mindre aktive. Denne sammenhengen avtar imidlertid for de aller mest aktive. Helsetilstanden og trivselen med egen kropp synes dårligere blant dem som oppgir å være aktive hver dag enn blant dem med et mer moderat aktivitetsnivå.

4.8 Studieretning

Blant elever i videregående skole er det flere som er passive og stillesittende blant dem som tar en *yrkesfaglig* utdanning enn blant dem som tar *allmennfag*. Særlig ser vi dette ved at andelen som sjelden eller aldri deltar i noen form for fysisk aktivitet utenom skolen, er større ved yrkesfagene.

Lavest er aktivitetsnivået på helse- og sosialfag, som både har langt færre svært aktive og en stor andel passive. Under 15 prosent er aktive fire ganger i uka eller mer, mens over 30 prosent er aktive sjeldnere enn ukentlig. Dette henger for en stor del sammen med at dette er en

jentedominert utdanning. Ser vi gutter og jenter hver for seg, skiller ikke aktivitetsnivået seg mye fra øvrige yrkesfag.

Mekaniske fag har flest som trener sjeldnere enn ukentlig (32 prosent), mens teknisk byggfag har de elevene som samlet bruker mest tid

på TV, PC og lekser (over 6 timer i gjennomsnitt for både ukedager og helger). Ikke overraskende er elevene på idrettsfag mest aktive, over 70 prosent er der aktive fire ganger i uka eller mer utenom skoletid.

Følgende spørsmål er besvart i dette kapittelet

Utenom skoletid: Hvor mange GANGER i uka driver du idrett, eller mosjonerer du så mye at du blir andpusten og/eller svett?

- Hver dag
- 4-6 ganger i uka
- 2-3 ganger i uka
- En gang i uka
- En gang i måneden
- Mindre enn en gang i måneden
- Aldri

Ja Nei

Driver du med noen konkurranseidrett gjennom året?

Hvilke aktiviteter driver du med i løpet av året, (ikke nødvendigvis på høyt nivå)?

(bare kryss av for de alternativene som er aktuelle):

	Har drevet med	Driver med i dag	Ønsker å drive med hvis det var praktisk mulig
Sykling	☐	☐	☐
Rulleskøyter/rullebrett	☐	☐	☐
Håndball	☐	☐	☐
Fotball	☐	☐	☐
Annen ballsport	☐	☐	☐
Ishockey	☐	☐	☐
Kunstløp	☐	☐	☐
Skøyting/lengdeløp	☐	☐	☐
Ridning	☐	☐	☐
Turn	☐	☐	☐
Dans/ ballet/ Jazzbalett	☐	☐	☐
Kampsport	☐	☐	☐
Friidrett	☐	☐	☐
Svømming i basseng	☐	☐	☐
Slalåm/utfor	☐	☐	☐
Snøbrett	☐	☐	☐
Telemark	☐	☐	☐
Langrenn	☐	☐	☐
Speider	☐	☐	☐
Musikkorps/piano/annen instrument	☐	☐	☐
Kor/sang	☐	☐	☐
Tennis	☐	☐	☐
Golf	☐	☐	☐
Innebandy	☐	☐	☐

5 Kosthold og holdning til egen kropp

Vi har spurt de unge om kosthold og forholdet til kropp.

Vi har spurt:

- Hvor ofte de spiser ulike måltider.
- Om årsakene til at enkelte bare spiser 1–2 måltider om dagen.
- Om de vanligvis spiser frukt eller grønnsaker på skolen.
- Hvor ofte de spiser eller drikker ulike matvarer/drikker.
- Om mulighetene til å kjøpe mat i skoletida.
- Hva de spiser i løpet av skoledagen.
- Om de har forsøkt å slanke seg.
- Om de er fornøyd med kroppen sin.
- Hva de eventuelt vil endre ved kroppen sin.

5.1 Måltider

5.1.1 Frokost

Totalt oppgir 58 prosent at de alltid spiser frokost mens 7 prosent aldri spiser frokost.

Andelen som spiser frokost regelmessig, er lavere oppover i klassetrinnene. I 8. klasse svarer 68 prosent at de alltid spiser frokost. I 3. klasse i videregående er denne andelen på 52 prosent. 5 prosent i 8. klasse spiser aldri frokost, mot 8 prosent på hvert av klassetrinnene i videregående.

Nedgangen i faste frokostspisere er markant for hvert klassetrinn på ungdomsskolen og i overgangen til videregående, men nivået er mer stabilt i videregående.

18 prosent av jentene og 12 prosent av guttene spiser frokost en gang i uka eller sjeldnere.

Sammendrag

Mønsteret er at de aller fleste spiser frokost, lunsj/formiddagsmat og middag jevnlig, i noe mindre grad kveldsmat. En betydelig andel spiser imidlertid uregelmessig, og så mye som 10 prosent spiser verken frokost eller formiddagsmat mer enn tre ganger i uka. De som spiser uregelmessig, tenderer også i større grad til å spise usunt.

Flertallet spiser matvarer som grovbrød, frukt og grønnsaker jevnlig. Men inntaket av mer "usunne" varer er høyt. Særlig gjelder dette brus og godteri. Over to tredeler inntar dette flere ganger i uka. Jenter har jevnt over et sunnere kosthold enn gutter.

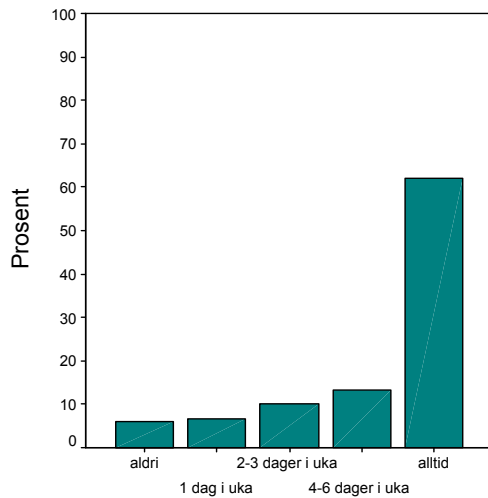
Andelen som oppgir å ha prøvd å slanke seg, er høy. Særlig ser vi dette blant jentene der halvparten har prøvd å slanke seg allerede i ungdomsskolen. Videre ser vi tydelige sammenhenger mellom slanking og faktorer som hvor fornøyd man er med egen kropp, ensomhet, stress og mobbing.

Kjønnsforskjellen er markant på ungdomsskolen, men langt mindre markant i videregående. 76 prosent av guttene i 8. klasse svarer at de alltid spiser frokost, mot 61 prosent av jentene.

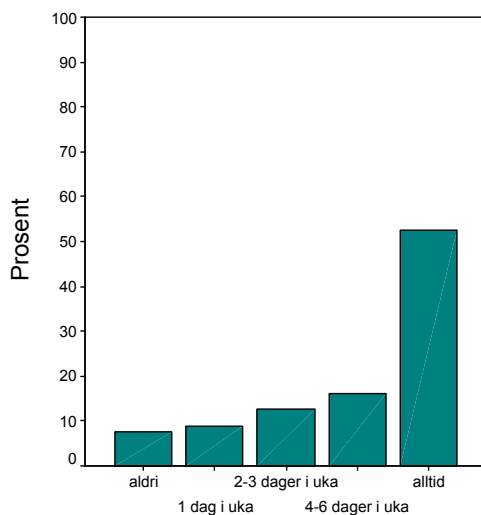
Figurene 5-1 og 5-2 viser hvor ofte elevene i ungdomsskolen og videregående oppgir at de spiser frokost.

Andelen i 8. klasse som aldri spiser frokost, er 4 prosent av guttene og 7 prosent av jentene. I 3. klasse i videregående er det 8 prosent av hvert kjønn som aldri spiser frokost. Andelen som sjelden eller aldri spiser frokost, er høyere oppover i klassetrinnene for guttene, men forskjellen mellom ulike klassetrinn er her svært liten for jentenes del.

Figur 5-1: Hvor ofte spiser du frokost? Ungdomsskolen.

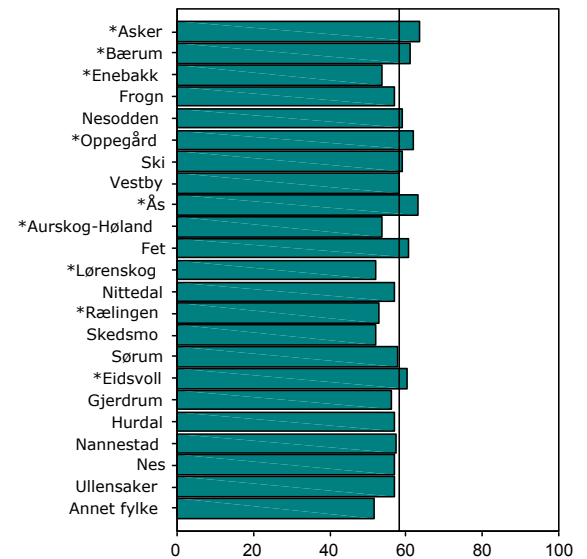
Figur 5-2: Hvor ofte spiser du frokost? Videregående.

I 3. klasse på videregående er den tilsvarende andelen 53 prosent av guttene, og 51 prosent av jentene.

Figur 5-3 viser andelen av de som er bosatt i de enkelte kommuner som oppgir at de alltid spiser frokost:

Figur 5-3: Andel som alltid spiser frokost. Etter kommune.

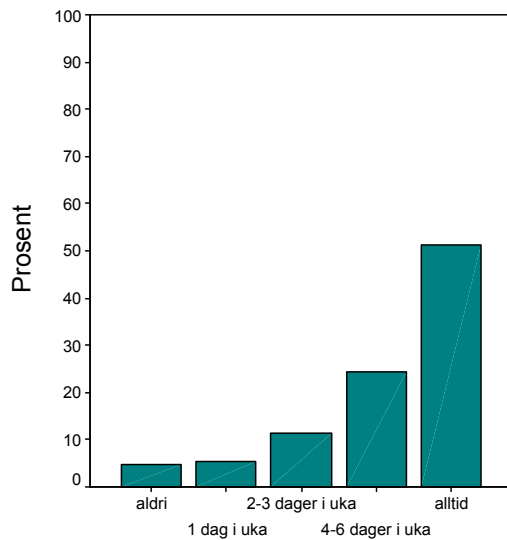
Andelen som alltid spiser frokost er signifikant *høyere* blant dem som er bosatt i Asker, Bærum, Oppegård, Ås og Eidsvoll. Blant dem som er bosatt i Enebakk, Aurskog-Høland, Lørenskog og Rælingen, er andelen som alltid spiser frokost, signifikant *lavere* enn gjennomsnittet.

5.1.2 Formiddagsmat

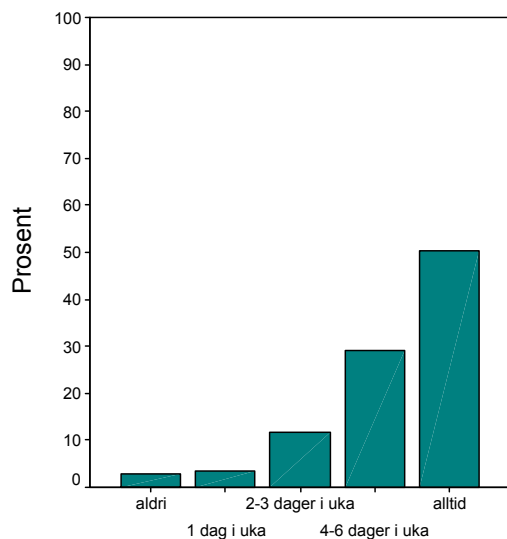
52 prosent svarer at de alltid spiser formiddagsmat mens 4 prosent aldri spiser det. Forskjellene er små mellom klassetrinnene her. Andelen som spiser formiddagsmat regelmessig, er noe høyere blant de yngste og eldste elevene. Lavest andel finner vi i 10. klasse der halvparten av elevene spiser formiddagsmat hver dag mens 5 prosent svarer at de aldri gjør det.

Figurene 5-4 og 5-5 viser hvor ofte elevene i ungdomsskole og videregående oppgir at de spiser formiddagsmat.

Figur 5-4: Hvor ofte spiser du lunsj? Ungdomsskolen.

Figur 5-5: Hvor ofte spiser du lunsj? Videregående

Andelen som spiser formiddagsmat regelmessig, er noe høyere blant gutter enn blant jenter. 56 prosent av guttene og 48 prosent av jentene spiser alltid formiddagsmat. Særlig markant er kjønnsforskjellen i ungdomsskolen og i 1. klasse i videregående. For de to øverste klassetrinnene i videregående er kjønnsforskjellen mindre.

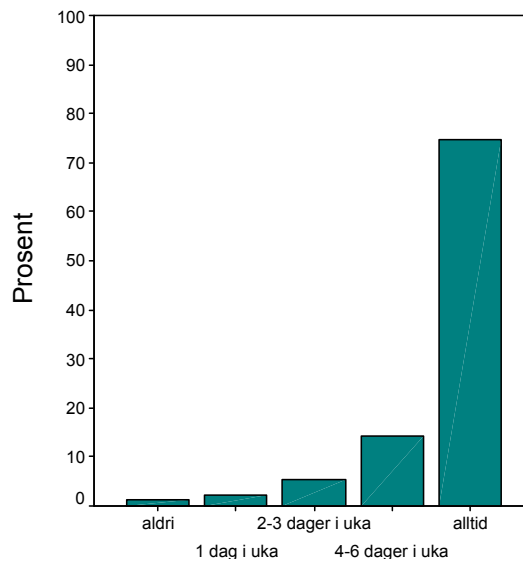
5.1.3 Middag

74 prosent spiser alltid middag eller brødmåltid etter skolen. 1,4 prosent svarer at de aldri gjør dette, og

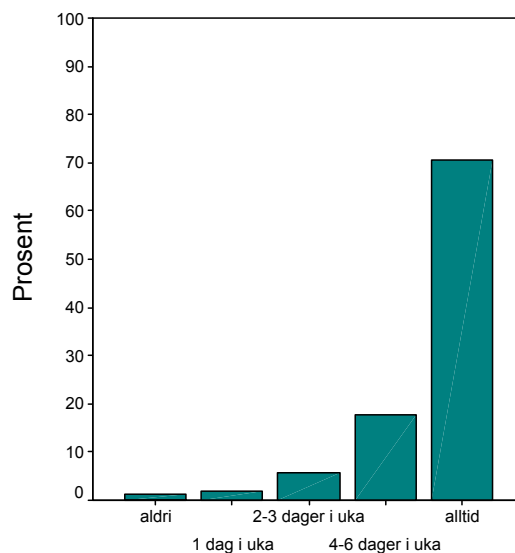
ytterligere 2 prosent svarer at de spiser middag/brødmåltid etter skolen én gang i uka.

Figur 5-6 og 5-7 viser hvor ofte elevene i ungdomsskole og videregående oppgir at de spiser middag eller brødmåltid etter skolen:

Figur 5-6: Hvor ofte spiser du middag eller brødmåltid etter skolen? Ungdomsskolen.

Figur 5-7: Hvor ofte spiser du middag eller brødmåltid etter skolen? Videregående.

Andelen som spiser middag regelmessig, er høyest blant de yngste elevene. Mens 79 prosent i 8. klasse svarer at de alltid spiser middag, er

dette tilfelle for 71 prosent i 3. klasse i videregående. Andelen som spiser middag sjeldnere enn fire ganger i uka er imidlertid ikke høyere blant de eldste elevene.

Andelen som svarer at de alltid spiser middag, er noe høyere blant guttene enn blant jentene, særlig gjelder dette for de yngste elevene. Totalt svarer 77 prosent av guttene og 71 prosent av jentene at de alltid spiser middag.

5.1.4 Kveldsmat

38 prosent spiser kveldsmat hver dag, mens 11 prosent aldri spiser kveldsmat.

Andelen som alltid spiser kveldsmat, er høyere blant de yngste. I 8. klasse svarer 44 prosent at de alltid spiser kveldsmat. I 3. klasse i videregående er denne andelen på 30 prosent. Andelen som spiser kveldsmat sjeldnere enn fire ganger i uka, er 36 prosent i 8. klasse, mot 47 prosent i 3. klasse i videregående.

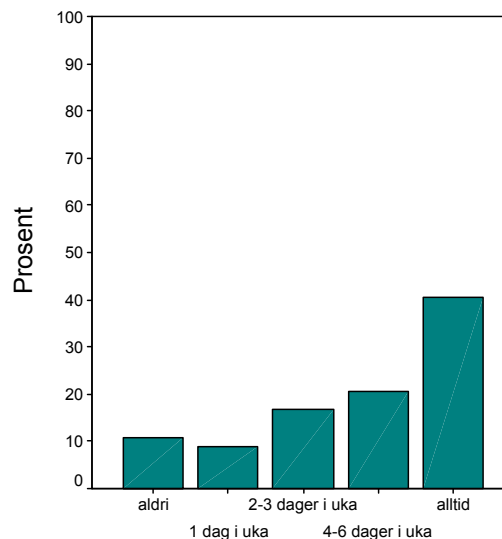
Guttene spiser kveldsmat i langt større grad enn jentene. 48 prosent av guttene og 27 prosent av jentene spiser alltid kveldsmat. Andelen blant guttene som spiser kveldsmat bare én gang i uka eller aldri er 14 prosent, mot 28 prosent blant jentene.

5.1.5 Måltidsmønster

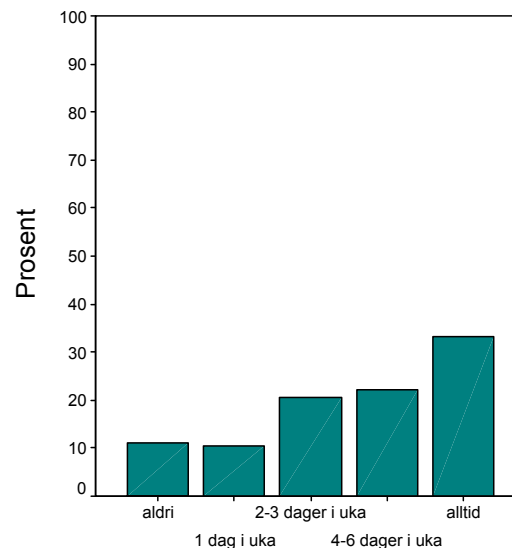
10 prosent spiser både frokost og formiddagsmat sjeldnere enn fire ganger i uka. Én prosent oppgir at frokost er det eneste måltidet de spiser fire ganger i uka eller oftere. Like mange oppgir formiddagsmat som det eneste måltidet de spiser fire ganger i uka eller oftere. For 1,6 prosent er middag det eneste måltidet de spiser fire ganger i uka eller oftere. For 2,6 prosent er kveldsmat det eneste måltidet de spiser fire ganger i uka eller oftere. 0,7 prosent oppgir at de ikke spiser noen av måltidene fire ganger i uka eller oftere.

Figurene 5-8 og 5-9 viser hvor ofte elevene i ungdomsskolen og videregående oppgir at de spiser kveldsmat.

Figur 5-8: Hvor ofte spiser du kveldsmat? Ungdomsskolen.

Figur 5-9: Hvor ofte spiser du kveldsmat? Videregående.

De som bare spiser 1-2 måltider om dagen, blir spurt om hovedårsakene til at de ikke spiser oftere.

De alternativene som her får flest svar er 'ikke sulten' (12 prosent), fulgt av 'dårlig tid' (9 prosent). Deretter følger 'slanker meg' og 'må lage mat selv og gidder ikke' (begge 5 prosent). Færrest svar får 'andre

grunner' (3 prosent) og til slutt 'er alene når jeg spiser' (2 prosent).

Andelen som ikke spiser fordi de ikke er sultne, er høyere oppover i klassetrinnene. Det er langt flere jenter enn gutter som svarer at de ikke spiser fordi de ikke er sultne.

Det er betydelig flere oppover i klassetrinnene som ikke spiser på grunn av tidsnød (særlig markant forskjell i overgangen ungdomsskole—videregående). Også her er det flere jenter som oppgir dette som årsak.

Det er noen flere blant de eldste som ikke spiser fordi de må lage maten selv/ikke gidder, og det er litt flere gutter som oppgir dette som årsak.

Det er ingen forskjell mellom klassetrinn i andelen som ikke spiser fordi de slanker seg, men det er langt flere jenter som oppgir dette som årsak. Det er små forskjeller i den lille gruppen som ikke spiser fordi de er alene.

5.2 Kosthold

Elevene er spurt om hvor ofte de inntar ulike produkter, på skolen og generelt.

5.2.1 På skolen

De fleste oppgir at de har anledning til å kjøpe mat i skoletida. På ungdomsskolen svarer 89 prosent at de kan kjøpe mat i skolekantine, og 77 prosent at de kan kjøpe mat utenfor skolen. I videregående kan 92 prosent kjøpe mat i skolekantine og 95 prosent utenfor skolen. Kun 4 prosent på ungdomsskolen og i underkant av én prosent på videregående har verken mulighet til å kjøpe mat i kantine eller utenfor skolen.

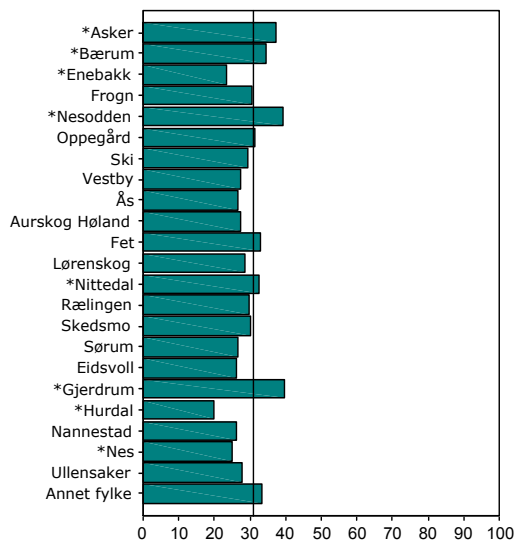
På ungdomsskolen svarer 30 prosent at de til vanlig spiser frukt

eller grønnsaker på skolen. Andelen er lavest i 10. klasse, her spiser kun én av fire frukt eller grønt på skolen til vanlig. I videregående er denne andelen på 32 prosent.

Langt flere jenter enn gutter spiser frukt eller grønt på skolen. I ungdomsskolen svarer 38 prosent av jentene og 22 prosent av guttene at de vanligvis spiser frukt eller grønnsaker på skolen. I videregående er forskjellen enda større: her spiser 45 prosent av jentene og 18 prosent av guttene frukt eller grønnsaker på skolen til vanlig.

Figur 5-10 viser andelen bosatt i hver kommune som til vanlig spiser frukt eller grønnsaker på skolen.

Figur 5-10: Andel som til vanlig spiser frukt eller grønnsaker på skolen. Etter kommune.

Andelen som til vanlig spiser frukt eller grønnsaker på skolen, er signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Nesodden, Nittedal og Gjerdrum. Andelen er signifikant *lavere* enn fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Hurdal og Nes.

Tabellene 5-1 og 5-2 viser hva de unge spiser/kjøper i skoletida.

Tabell 5-1: Hva elevene i ungdomsskolen spiser/kjøper i skoletida.

	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Totalt
Grønnsaker	4	12	24	60	100
Grovbrød/knekkebrød	37	20	12	32	100
Frukt	17	28	22	33	100
Brus/leskedrikk	20	27	28	25	100
Sukkertøy/sjokolade	15	29	33	24	100
Melk/yoghurt	18	29	22	30	100
Kaffe/te	2	6	16	76	100
Potetgull, snacks	4	10	26	60	100
Pommes frites, burger, pølse	5	13	23	60	100
Baguetter, smørbrød	24	42	19	15	100
Boller, skolebrød, etc	18	38	26	18	100

Tabell 5-2: Hva elevene i videregående spiser/kjøper i skoletida?

	Ofte	Av og til	Sjelden	Aldri	Totalt
Grønnsaker	5	15	26	54	100
Grovbrød/knekkebrød	34	20	15	32	100
Frukt	18	31	22	29	100
Brus/leskedrikk	32	33	21	15	100
Sukkertøy/sjokolade	17	38	29	16	100
Melk/yoghurt	15	33	25	27	100
Kaffe/te	7	15	22	57	100
Potetgull, snacks	3	10	25	62	100
Pommes frites, burger, pølse	5	16	27	52	100
Baguetter, smørbrød	37	42	13	8	100
Boller, skolebrød, etc	16	41	27	16	100

Brødmat er mest utbredt. Om lag en tredel svarer at de ofte spiser/kjøper grovbrød/knekkebrød, og nesten like mange svarer baguetter/smørbrød. Inkluderer vi dem som spiser dette av og til, er dette matvarer som over halvparten av de unge spiser jevnlig i løpet av skoletida.

Brus/leskedrikk er også utbredt. En firedel drikker dette ofte, og inkluderer vi dem som drikker dette av og til, kommer vi opp i mer en halvparten av elevene. Videre er frukt, boller/skolebrød, sukkertøy/sjokolade og melk/yoghurt utbredt.

Sammenlikner vi de ulike skoletrinnene, ser vi at elevene i videregående i større grad inntar baguetter/smørbrød, brus/leskedrikk, kaffe/te og sukkertøy/sjokolade i skoletida. Dette er ikke så overraskende ettersom dette er vareslag som i større grad er lett tilgjengelige i kantiner og liknende, på videregående. Ellers er det bare mindre forskjeller mellom ungdoms-

skolen og videregående i hva elevene spiser/kjøper i skoletida.

Sammenlikner vi hva gutter og jenter spiser i løpet av skoletida, ser vi at andelen som spiser grønnsaker, grovbrød, frukt og baguetter /smørbrød, er høyere blant jentene. Derimot er andelen som inntar brus/leskedrikk, sukkertøy /sjokolade, pølser/burgere og boller /skolebrød, høyere blant guttene. Tendensen er altså at jenter skårer høyere på de sunne matvarene, og gutter høyere på de usunne matvarene.

5.2.2 Inntak av ulike matvarer

Tabell 5-3 viser andelen i ungdomsskole og videregående som inntar ulike matvarer flere ganger i uka (andel som inntar de ulike varene daglig i parentes):

Tabell 5-3: Kosthold ungdomsskole-elever. Prosentandel som inntar ulike vareslag mer enn én gang i uka (andel med daglig inntak i parentes).

Ungdomsskolen			
	Gutter	Jenter	Total
Frukt	67 (37)	75 (44)	71 (41)
Grønnsaker	69 (32)	72 (35)	70 (33)
Melk/yoghurt	85 (62)	79 (51)	82 (56)
Grovbrød/knekkebrød	82 (61)	80 (56)	81 (58)
Poteter	83 (34)	81 (30)	82 (32)
Sukkertøy/sjokolade	72 (30)	67 (25)	69 (28)
Juice	71 (41)	70 (43)	71 (42)
Brus/leskedrikk	80 (37)	61 (23)	70 (30)
Kaffe/te	32 (15)	29 (12)	30 (13)
Potetgull/snacks	43 (14)	28 (8)	35 (11)
Pommes frites/pølser/burgere etc.	31 (9)	18 (4)	25 (7)

Tabell 5-4: Kosthold elever i videregående. Prosentandel som inntar ulike vareslag mer enn én gang i uka (andel med daglig inntak i parentes).

Videregående			
	Gutter	Jenter	Total
Frukt	59 (28)	72 (40)	66 (34)
Grønnsaker	71 (29)	76 (36)	73 (33)
Melk/yoghurt	80 (54)	74 (46)	77 (50)
Grovbrød/knekkebrød	81 (57)	83 (58)	82 (57)
Poteter	80 (26)	75 (22)	78 (24)
Sukkertøy/sjokolade	73 (28)	69 (23)	71 (25)
Juice	69 (35)	68 (35)	68 (35)
Brus/leskedrikk	83 (42)	59 (23)	71 (32)
Kaffe/te	38 (18)	41 (19)	40 (19)
Potetgull/snacks	36 (11)	20 (5)	28 (8)
Pommes frites/pølser/burgere etc.	35 (8)	17 (3)	26 (6)

Andelen som spiser frukt og grønnsaker regelmessig, er høyere blant jentene enn blant guttene. Guttene inntar derimot i langt større grad brus, potetgull og gatekjøkkenmat. Også når det gjelder melkeprodukter og godteri, er andelen litt høyere blant guttene. Tendensen synes også her å være at jentene overveiende spiser sunnere enn guttene.

Sammenlikner vi skoletrinnene, er ikke forskjellene så veldig store. Ikke overraskende finner vi den største forskjellen for kaffe og te, som er betydelig mer utbredt blant de eldste.

Andelen som spiser potetgull/snacks regelmessig, er lavere på videregående. Ellers ser vi at andelen som spiser frukt regelmessig, er lavere på videregående for guttenes del, men vi ser bare en liten forskjell når det gjelder jentene. Andelen som inntar poteter og melkeprodukter regelmessig, er også litt lavere blant de eldste elevene.

10 prosent av alle elevene oppgir at de spiser både frokost og formiddagsmat sjeldnere enn fire ganger i uka. Denne gruppen utmerker seg med et lavere inntak av frukt, grønnsaker, melk/yoghurt,

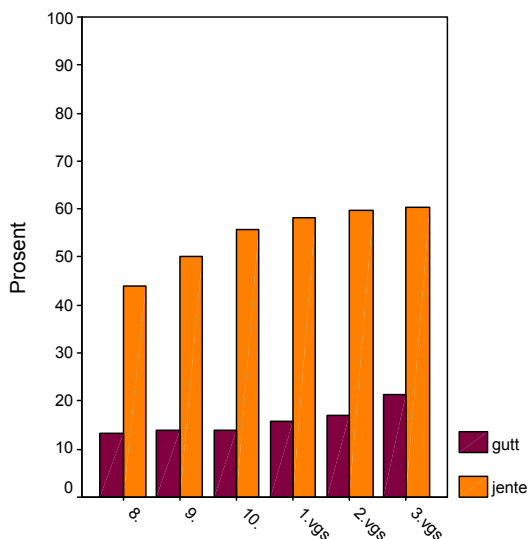
grovbrød, poteter og juice. Derimot har de et markant høyere inntak av brus, potetgull/snacks og pommefrites/pølser/burgere, og også et noe høyere inntak av godteri og kaffe/te. Det synes altså som om de med et mer uregelmessig mønster i måltidene jevnt over spiser mindre sunt enn de med et mer regelmessig kosthold.

5.3 Kropp/slanking

På spørsmål om de noen gang har prøvd å slanke seg, svarer totalt 35 prosent ja. Over halvparten av jentene har forsøkt å slanke seg, mot 15 prosent av guttene

Andelen er høyere blant de eldre elevene. Mer enn 4 av 10 har forsøkt å slanke seg ved utgangen av videregående skole. Figurene 5-11 og 5-12 viser andelen som har forsøkt å slanke seg på hvert klassetrinn.

Figur 5-11: Andel som har prøvd å slanke seg. Etter kjønn og klassetrinn.

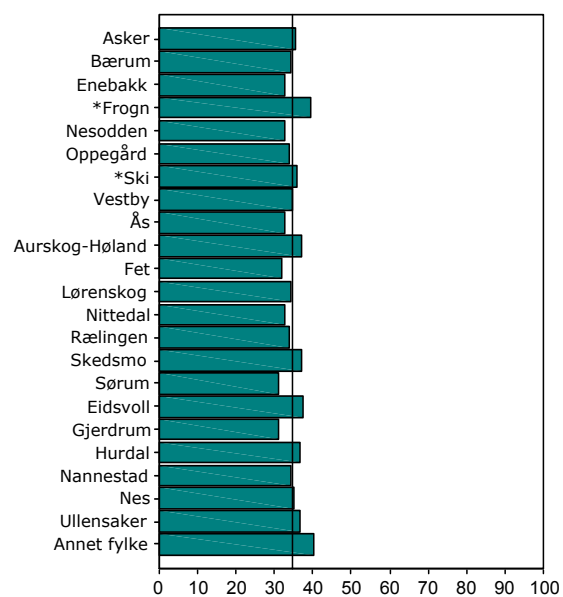

Vi ser at om lag halvparten av jentene har prøvd å slanke seg i ungdomsskolen. I 3. klasse i videregående har 3 av 5 jenter og 1 av 5 gutter forsøkt å slanke seg. For jentenes del ser vi at økningen i andelen som har slanket seg, flater ut på videregående, mens vi blant guttene her ser en økning i andelen som har slanket seg. Det kan

dermed synes som om slanking er et fenomen som er utbredt svært tidlig blant jentene, mens det for guttenes del først tiltar ved en høyere alder.

Andelen som har forsøkt å slanke seg, er like stor i de ulike regionene i fylket. Figur 5-12 viser andelen i hver kommune som oppgir at de har forsøkt å slanke seg:

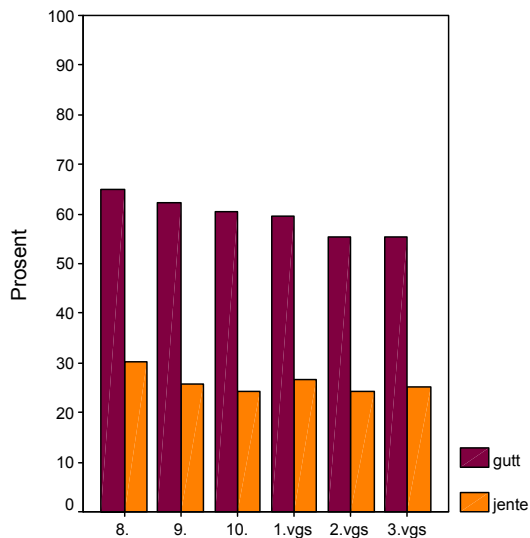
Figur 5-12: Andel som har prøvd å slanke seg. Etter bosted.

Som vi ser, er det bare små forskjeller mellom kommunene. De eneste kommunene der andelen som har forsøkt å slanke seg, er signifikant høyere enn gjennomsnittet, er Frogn og Ski. Det er ingen kommuner der andelen som har forsøkt å slanke seg, er signifikant lavere enn gjennomsnittet.

På spørsmålet om de er fornøyd med kroppen sin, svarer totalt 42 prosent at de er fornøyd, 38 prosent svarer at de er litt fornøyd og 17 prosent svarer at de ikke er fornøyd. Figur 5-13 viser andelen gutter og jenter på hvert klassetrinn som har svart ja på spørsmålet om de er fornøyd med kroppen sin.

Figur 5-13: Andel som er helt fornyd med kroppen sin. Etter kjønn og klasstrinn.

Tabell 5-5 gir mer detaljert informasjon om hvor fornøyd de unge er med kroppen sin.

Vi ser at jentene i langt større grad uttrykker misnøye med kroppen sin. Samtidig ser vi at forskjellene mellom klasstrinnene er små for jentenes del. Guttene er gjennomgående mer fornøyd. Men her ser vi at andelen som svarer ja, er lavere blant de eldre elevene, som i større grad uttrykker at de kun er litt fornøyd.

Mønsteret for kroppsbilde er det samme som for slanking når vi sammenlikner kjønnene. Allerede i barneskolen og tidlig i ungdomsskolen uttrykker en betydelig andel jenter misnøye med kroppen sin, og mange slanker seg.

Hos guttene ser vi derimot ikke noen økning i andelen som slanker seg og/eller ikke er fornøyd med kroppen sin før på videregående, der vi ser en økning også her.

Forskjellene mellom regioner og kommuner er svært små når det gjelder kroppsbilde.

Tabell 5-5: Er du fornøyd med kroppen din?

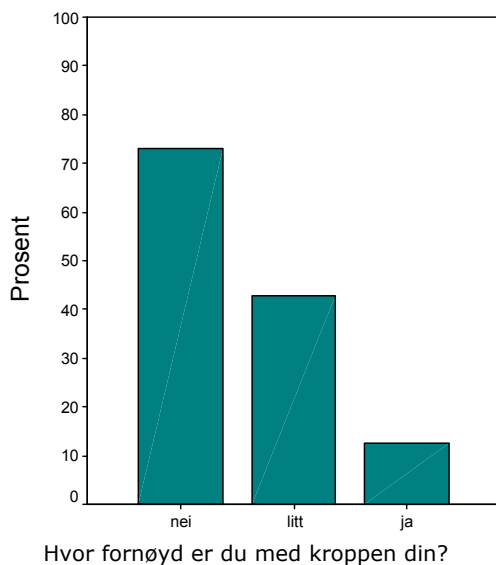
Klasstrinn		Gutt	Jente	Total
8. klasse	Nei	7	24	16
	Litt	28	46	37
	Ja	65	30	47
	Total	100	100	100
9. klasse	Nei	7	29	18
	Litt	31	46	38
	Ja	62	26	44
	Total	100	100	100
10. klasse	Nei	7	29	18
	Litt	33	47	40
	Ja	61	24	43
	Total	100	100	100
1. videregående	Nei	8	27	17
	Litt	33	46	39
	Ja	60	27	44
	Total	100	100	100
2. videregående	Nei	9	27	17
	Litt	36	49	42
	Ja	55	24	41
	Total	100	100	100
3. videregående	Nei	8	25	17
	Litt	37	50	44
	Ja	55	25	39
	Total	100	100	100

5.3.1 Sammenheng mellom slanking og misnøye med egen kropp

Vi ser at andelen som har forsøkt å slanke seg, er langt høyere hos dem som ikke er fornøyd med kroppen sin. Nær tre firedeler av dem som svarer at de ikke er fornøyd med kroppen sin, oppgir at de har slanket seg. Sammenhengen er tydelig for begge kjønn, men det er langt flere jenter enn gutter som har slanket seg i alle disse kategoriene.

Figur 5-14 viser sammenhengen mellom hvor fornøyd de unge er med egen kropp og slanking.

Figur 5-14: Andel som har prøvd å slanke seg. Etter hvor fornøyd de er med egen kropp.

På spørsmål om hva de kunne tenke seg å forandre dersom de vil endre på kroppen sin, har de maksimalt to alternativer å krysse av på en liste. Totalt svarer én av to at de ønsker å komme i bedre form, fire av ti vil bli slankere og like mange ønsker større muskler. To av ti vil forandre på utseendet og én av ti vil legge på seg. 16 prosent har krysset av på "andre ting".

Tabell 5-6 viser andelen av hvert kjønn på henholdsvis ungdomsskolen og videregående som har krysset av på tingene de kunne tenke seg å endre ved kroppen sin.

Tabell 5-6: Hvis du vil endre på kroppen din, hva kunne du tenke deg å endre på? (maks to kryss) Svarfordeling etter skoletrinn og kjønn.

	Ungdomsskole		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Bli slankere	20	57	20	61
Legge på seg	12	9	13	6
Få større muskler	74	10	67	10
Komme i bedre form	46	48	48	57
Forandre på utseende	13	37	9	26
Andre ting	13	23	10	19

Vi ser betydelige kjønnsforskjeller, men forskjellene mellom skoletrinnene er mer moderate.

Jenter uttrykker i langt større grad et ønske om å bli slankere. Så mange som tre av fem jenter mot én av fem gutter ønsker å bli slankere. Det er også betydelig flere jenter enn gutter som ønsker å forandre på utseendet sitt.

Guttene uttrykker på sin side i langt større grad et ønske om større muskler, noe få av jentene uttrykker et ønske om. Andelen gutter som ønsker større muskler, er faktisk høyere enn andelen jenter som ønsker å slanke seg. Det er

også flere gutter enn jenter som uttrykker et ønske om å legge på seg.

I ungdomsskolen er det nesten like mange gutter som jenter som ønsker å komme i bedre form, men i videregående er det flere jenter.

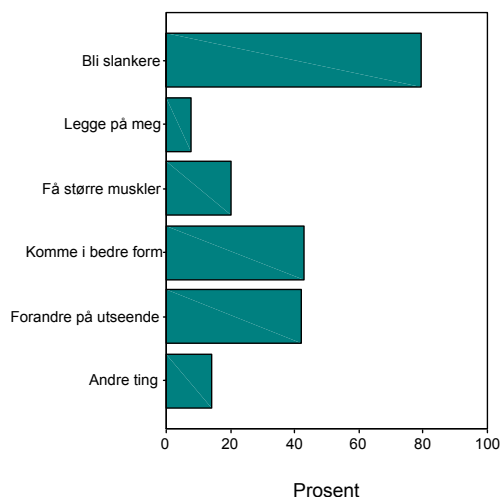
Vi finner også noen markante forskjeller mellom ungdomsskolen og videregående. Andelen gutter som ønsker større muskler er noe mindre på videregående. Andelen jenter som ønsker å komme i bedre form er noe høyere på videregående. Det er færre som ønsker å forandre på utseendet i

videregående, og nedgangen er størst for jentenes del.

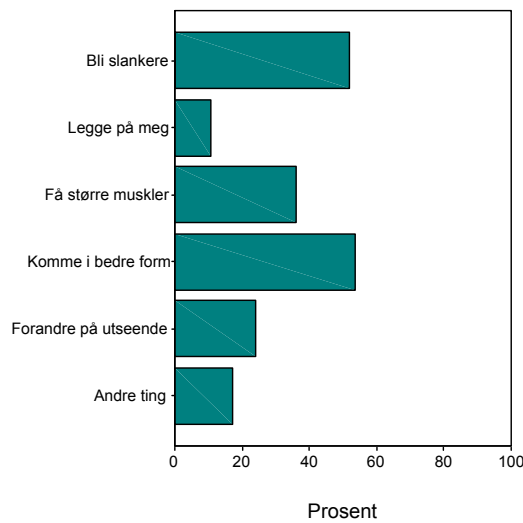
Hva de kunne tenke seg å endre på, henger sterkt sammen med hvor fornøyd de er med kroppen sin. Særlig for slanking ser vi store forskjeller. Ønsket om å bli slankere er til stede hos 79 prosent av dem som ikke liker kroppen sin. Ser vi nærmere på datamaterialet, har hele 86 prosent av jentene som svarer at de ikke liker kroppen sin, gitt uttrykk for et ønske om å bli slankere. Blant guttene er det 55 prosent av dem som ikke liker kroppen sin som ønsker å bli slankere.

Figurene 5-15 til 5-17 viser andelen som har krysset av for de ulike alternativene over hva de kan tenke seg å endre på ved kroppen sin, etter hvor fornøyde de er med sin egen kropp.

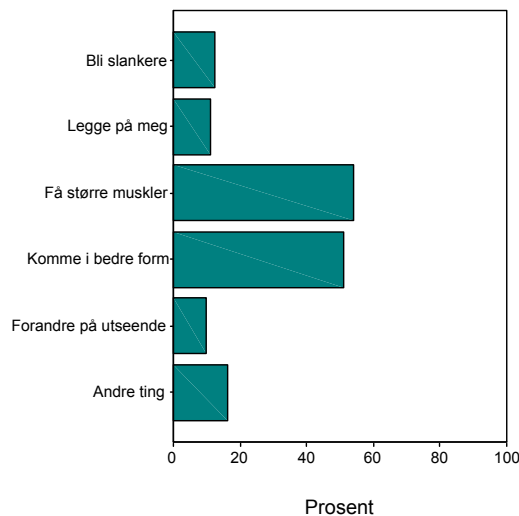
Figur 5-15: Hva de kan tenke seg å endre ved kroppen. Svarfordeling blant dem som oppgir at de ikke er fornøyd med kroppen sin.

Figur 5-16: Hva de kan tenke seg å endre ved kroppen. Svarfordeling blant dem som oppgir at de er litt fornøyd med kroppen sin.

Figur 5-17: Hva de kan tenke seg å endre ved kroppen. Svarfordeling blant dem som oppgir at de er fornøyd med kroppen sin.

Andelen som uttrykker at de vil bli slankere, er langt lavere blant dem som er mer fornøyd med kroppen sin. Blant dem som svarer at de er fornøyd med kroppen sin, er det bare 12 prosent som ønsker å bli slankere.

Disse tallfigurene er et uttrykk for hva ved kroppen man er mest misfornøyd med. Ønsket om å bli slankere og det å forandre på utseendet er det som i størst grad

samsvarer med at man er misfornøyd med kroppen sin.

For svaralternativene "større muskler", "komme i bedre form" eller "andre ting" ser vi den motsatte tendensen. De som har krysset av på disse alternativene, tenderer i større grad til å være fornøyd med kroppen sin.

Tendensene er de samme for begge kjønn – med ett unntak. Jenter som har krysset av på at de ønsker å legge på seg, tenderer til å være mer fornøyd med egen kropp. Hos guttene ser vi den motsatte tendensen – gutter som har krysset av på at de ønsker å legge på seg, tenderer i større grad til å være misfornøyd med egen kropp. Det kan dermed synes som at en "for tynn" kropp i større grad oppleves som et problem for guttene, mens det for jentene i større grad kan oppleves som uproblematisk å være "for tynn".

5.3.2 Trivsel og slanking

Slanking og misnøye med egen kropp forekommer langt oftere blant barn og unge som opplever ensomhet, stress og mobbing.

Elevene i ungdomsskolen er spurt om det hender at de føler seg ensomme. Tallene i tabell 5-7 viser andelen som svarer at de har slanket seg, ut fra hvor ensomme de føler seg.

Tabell 5-7: Prosentandel i ungdomsskolen som har prøvd å slanke seg. Etter ensomhet og kjønn.¹¹

Hender det at du føler deg ensom?	Gutt	Jente
Nei	10	41
Ja, av og til	18	54
Ja, ofte	28	67

Andelen som har slanket seg, er betydelig høyere blant dem som føler seg ensomme. Av dem som svarer at de ofte føler seg

¹¹ Tabellen leses slik: Av gutter i ungdomsskolen som ikke føler seg ensomme er det 11 prosent som har slanket seg, osv.

ensomme, har to av tre jenter og mer enn én av fire gutter slanket seg. Hos guttene ser vi at andelen som har slanket seg, er nesten tre ganger høyere blant elever som ofte føler seg ensomme enn blant dem som ikke føler ensomme.

Av alle ungdomsskoleelevene er det 32 prosent av jentene og 7 prosent av guttene som av og til eller ofte føler seg ensomme, og som dessuten har prøvd å slanke seg.

Alle elevene er spurt om hvor stresset de blir av skolearbeidet. Tabell 5-8 viser andelen som svarer at de har slanket seg, etter hvor mye stress de svarer at de opplever.

Tabell 5-8: Prosentandel som har prøvd å slanke seg. Etter stress, kjønn og skoletrinn.¹²

Hvor stresset blir du av skolearbeidet?	Ungdomsskolen		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Ikke i det hele tatt	11	43	16	57
Litt	12	45	16	55
Ganske mye	16	52	18	60
Svært mye	21	65	25	67

For dem som opplever skolehverdagen som stressende, er andelen som har slanket seg, markant høyere. Utslaget synes størst på ungdomsskolen. I videregående er andelen som har slanket seg blant dem som ikke opplever stress, høyere enn i ungdomsskolen, mens vi ikke ser noen markant forskjell i andelen som har slanket seg blant dem som opplever mye stress.

I videregående er det 13 prosent av jentene og 3 prosent av guttene som blir svært stresset av skolearbeidet, og som også har prøvd å slanke seg.

Elevene er også spurt om de selv er blitt plaget eller frosset ut av andre

¹² Tabellen leses slik: Av gutter i ungdomsskolen som ikke blir stresset av skolearbeidet er det 11 prosent som har slanket seg, osv.

elever på skolen eller på skoleveien. Tabell 5-9 viser andelen som svarer at de har slanket seg, etter hvorvidt de har blitt plaget eller frosset ut:

Tabell 5-9: Prosentandel som har prøvd å slanke seg. Etter plaging/utfrysing, kjønn og skoletrinn.

Blir du plaget/frosset ut?	Ungdomsskolen		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Sjelden/aldri	12	48	16	59
Ja ¹³	21	57	26	68

Igjen ser vi en tydelig sammenheng. Andelen som har blitt plaget eller frosset ut av andre elever, rapporterer også i større grad at de har slanket seg. Forskjellen er markant på begge skoletrinn og for både gutter og jenter.

Totalt er det 9 prosent av jentene i ungdomsskolen som både oppgir at de blir plaget eller frosset ut, og som har prøvd å slanke seg. Tilsvarende andel blant guttene er 4 prosent. I videregående er plaging og utfrysing mindre utbredt, så her gjelder det totalt 5 prosent av jentene og 3 prosent av guttene som oppgir at de både blir plaget eller frosset ut, og at de har prøvd å slanke seg.

Ensomhet, stress og mobbing henger også sammen med misnøye med egen kropp. Dette er faktorer som er knyttet til hverandre, og ofte inntreffer sammen. Men vi ser også at faktorer som ensomhet, stress og mobbing samsvarer med slanking, uavhengig av misnøye med egen kropp.

Aller høyest forekomst av slanking finner vi der hvor ensomhet, stress og/eller mobbing opptrer sammen med misnøye med egen kropp. I ungdomsskolen er det hele 52 prosent av guttene og 84 prosent av jentene som har slanket seg blant dem som svarer at de både er

ensomme ofte og ikke er fornøyd med kroppen sin.

5.3.3 Om høyde og vekt i videregående

Elevene i videregående skole er bedt om å oppgi høyde og vekt.

Med utgangspunkt i forholdet mellom høyde og vekt kan vi regne ut elevenes KMI-verdier (kroppsmasseindeks). KMI regnes ut slik:

$$\text{KMI} = \frac{\text{Vekt (i kilo)}}{\text{høyde} \times \text{høyde (i meter)}}$$

Gjennomsnittlig høyde, vekt og KMI-verdi for gutter og jenter på hvert klassetrinn er vist i tabellen under:

Tabell 5-10: Gjennomsnittlig høyde, vekt og kroppsmasseindeks. Videregående.

	Gutter			Jenter		
	1. vgs	2. vgs	3. vgs	1. vgs	2. vgs	3. vgs
Høyde i cm	179,2	180,2	181,1	167,1	167,7	167,9
Vekt i kg	69,5	72,0	74,8	58,0	59,4	60,9
KMI	21,61	22,16	22,79	20,78	21,14	21,59

Personer i vekst vil normalt ha lavere KMI-verdier enn voksne. Dessuten er det forskjeller mellom jenter og gutter i oppveksten. Det nærmeste vi kommer en standard, er percentilskjemaer publisert av det amerikanske Center for Disease Control and Prevention (CDC-skalaen)¹⁴. Deres skala er laget med utgangspunkt i en populasjon av amerikansk ungdom, hvor kategoriene er definert slik:

¹³ Ulike alternativer over hvor ofte man blir plaget eller frosset ut er her slått sammen.

¹⁴ Skjemaene er utviklet av National Center for Health Statistics i samarbeid med National Center for Chronic Disease and Health Promotion.

Undervekt	Under 5 percentil (de 5% med lavest KMI-verdi)
Normalvekt	Mellom 5. og 85. percentil
Risiko for overvekt	Mellom 85. og 95. percentil
Overvekt	Over 95. percentil (de 5% med høyest KMI-verdi)

Med utgangspunkt i denne fordelingen har de kommet fram til følgende tabeller for henholdsvis gutter og jenter på hvert alderstrinn:

Tabell 5-11: CDC-skala gutter

Alder→	14	15	16	17	18	19	20
Undervekt	<16.00	<16.55	<17.13	<17.70	<18.24	<18.73	19.12
Normal	16.00-22.66	16.55-23.45	17.13-24.21	17.70-24.94	18.24-25.66	18.73-26.36	19.12-27.05
Risiko for overvekt	22.67-26.05	23.46-26.84	24.22-27.56	24.95-28.26	25.67-28.96	26.37-29.73	27.06-30.59
Overvekt	>26.05	>26.84	>27.56	>28.26	>28.96	>29.73	>30.59

Tabell 5-12: CDC-skala jenter

Alder→	14	15	16	17	18	19	20
Undervekt	<15.81	<16.31	<16.79	<17.21	<17.55	<17.77	<17.82
Normal	15.81-23.35	16.31-24.05	16.79-24.66	17.21-25.20	17.55-25.68	17.77-26.10	17.82-26.48
Risiko for overvekt	23.36-27.26	24.06-28.12	24.67-28.91	25.21-29.63	25.69-30.33	26.11-31.03	26.49-31.76
Overvekt	>27.26	>28.12	>28.91	>29.63	>30.33	>31.03	>31.76

Når vi benytter disse verdiene for å kategorisere vårt materiale, må vi huske at vi her sammenlikner med normalfordelingen i en jevnaldrende amerikansk populasjon. Dette er ikke en standard som er satt etter helsemessige anbefalinger. For eksempel betyr "overvekt" her at man har en KMI-verdi tilsvarende

de 5 prosent med høyest KMI-verdi blant jevnaldrende amerikanere.

I tabellen nedenfor er guttene og jentene på hvert klassesstrinn fordelt etter KMI-kategoriene i skalaene ovenfor:

Tabell 5-13: Vektklasse etter CDC kategori. I prosent.

	Gutter			Jenter		
	1. vgs	2. vgs	3. vgs	1. vgs	2. vgs	3. vgs
Undervekt	4,5	4,7	3,7	4,8	4,6	4,6
Normalvekt	84,8	84,0	84,9	88,4	89,3	88,3
Risiko for overvekt	7,4	8,2	7,8	5,7	4,7	5,9
Overvekt	3,3	3,0	3,6	1,1	1,4	1,2
Total	100	100	100	100	100	100

Her ser vi at for både gutter og jenter er andelen i kategorien undervektige litt lavere enn i den amerikanske populasjonen. Men forskjellen er betydelig større når vi ser på kategoriene overvekt og risiko for overvekt. Særlig ser vi for kategorien overvektige blant jentene at andelen i Akershus er betydelig lavere. Ikke overraskende innebærer dette at andelen med høye KMI-verdier her er betydelig lavere enn i den amerikanske befolkningen i samme aldersgruppe.

5.3.4 Kategoriinndeling ut fra helseprofilmateriale

CDC-kategoriene er laget på grunnlag av amerikanske forhold, og ved å benytte denne skalaen sier vi mest om hvordan ungdomsbefolkningen i Akershus er plassert i forhold til den amerikanske befolkningen. Om vi

derimot vil se på fordelingen i vårt eget materiale for Akershus må vi utarbeide en egen tabell.

Om vi deler inn vårt materiale etter de samme percentilene som er benyttet i den amerikanske skalaen, får vi tallene i tabell 5-14.

Denne tabellen viser at det blant guttene på 16 år er 5 prosent med en KMI-verdi på under 17,5, 80 prosent med en KMI-verdi mellom 17,5 og 24,0, 10 prosent med en verdi mellom 24,1 og 26,2 og 5 prosent med en KMI-verdi på over 26,2 osv.

Denne skalaen angir verdier for normalfordelingen i helseprofilmateriale. Den sier ikke noe om helsemessige anbefalinger, men kan brukes videre som et sammenlikningsgrunnlag.

Tabell 5-14: Percentilfordelingsskala over KMI-verdier for unge i Akershus, alder 16-18.

Kjønn	Gutter			Jenter		
	16 ¹⁵	17 ¹⁶	18 ¹⁷	16	17	18
<5 percentil	<17,5	<17,8	<18,3	<17,2	<17,3	<17,6
5-85 percentil	17,5-24,0	17,8-24,2	18,3-24,9	17,2-22,9	17,3-23,4	17,6-23,9
85-95 percentil	24,1-26,2	24,3-26,6	25,0-27,8	23,0-25,4	23,4-25,8	24,2-26,2
>95 percentil	>26,2	>26,6	>27,8	>25,4	>25,8	>26,2

¹⁵ Dvs født i 1986.

¹⁶ Dvs født i 1985.

¹⁷ Dvs født i 1984.

Om vi sammenlikner denne skalaen med den amerikanske CDC-skalaen, ser vi særlig drastiske forskjeller for kutt-punktene for 85- og 95-percentilene. Dette innebærer at de henholdsvis 15 og 5 prosentene i vårt materiale med de høyeste KMI-verdiene, har langt lavere verdier enn tilsvarende i den amerikanske befolkningen.

5.3.5 Øvrige studier

En internasjonal studie¹⁸ av overvekt blant ungdom har sammenliknet KMI-verdier blant barn og unge i ulike land, og med utgangspunkt i dette utarbeidet en internasjonal skala over KMI-verdier som indikerer overvekt i ulike aldersgrupper. I motsetning til de øvrige skalaene vi har presentert, tar denne skalaen sikte på å opprette kategorier rettet inn mot helsemessig anbefalte KMI-verdier. Denne skalaen tar sikte på å tilpasse verdier for barn og ungdom til Verdens helseorganisasjons anbefalte KMI-verdier for voksne.

For voksne defineres KMI-verdier over 25 her som overvekt, og KMI-verdier over 30 defineres som fedme.

På bakgrunn av denne skalaen har vi kunnet sette opp en tabell over andelen i vårt materiale som indikerer henholdsvis overvekt og fedme innenfor ulike aldersgrupper.

Tabell 5-15: Andel med KMI-verdi som indikerer en helseisiko.

	Gutter			Jenter		
	16	17	18	16	17	18
Overvekt	13,6	11,6	11,6	6,0	6,8	7,3
Fedme	1,6	1,8	2,4	1,1	0,7	1,5
Overvekt+fedme	15,2	13,4	14,0	7,1	7,5	8,8

Ifølge denne skalaen er forekomsten av fedme i vårt materiale lav, men

en betydelig andel kan kategoriseres som overvektige.

En svensk studie¹⁹ som har fulgt barn og unge født i første halvdel av 1970-tallet opp til de fylte 18 år, oppgir KMI-verdier for de ulike aldersgruppene. Sammenlikner vi denne svenske undersøkelsen med 16–18-åringene i vår Helseprofil, ser vi at gjennomsnittlig KMI-verdi i vår undersøkelse er høyere for guttenes del og lavere for jentenes del. For guttene ser vi at det særlig er flere i vår undersøkelse som befinner seg i den øvre del av KMI-skalaen. For jentene ser vi at det er en større andel i vår undersøkelse som befinner seg i nedre del av skalaen i forhold til den svenske undersøkelsen.

5.3.6 Slanking og KMI

Vi finner at de som oppgir at de har prøvd å slanke seg, i gjennomsnitt har høyere KMI-verdi enn de som ikke har prøvd å slanke seg. Dette gjelder for alle alderstrinn og begge kjønn. Vi ser samtidig at de som i mindre grad liker kroppen sin, har høyere gjennomsnittlig KMI-verdi, også dette for alle klassetrinn og begge kjønn.

Slanking er klart mest utbredt blant dem som ut fra KMI-verdien kategoriseres som overvektige. Andelen som har forsøkt å slanke seg, er lavest blant dem med lav KMI-verdi. Dette gjelder begge kjønn, men andelen er betydelig høyere blant jentene i alle vekt-kategorier. Kjønnsforskjellen er størst blant dem med lav KMI-verdi. Det er en betydelig andel av jentene som har prøvd å slanke seg også blant dem med lav KMI-verdi. Derimot er det svært få av guttene med lav KMI-verdi som har prøvd å slanke seg.

Vi minner om at vi ikke har spurt om tidspunktet for slanking. Vi

¹⁸ TJ Cole et.al: Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey, BMJ vol. 320, May 2000, p.1-6.

¹⁹ Q He, K Albertsson-Wikland & J Karlberg: Population-based body mass index reference values from Göteborg, Sweden: birth to 18 years of age, Acta Paediatr. 2000 May;89(5):582-92

vet ikke hvor mange av disse som eventuelt var undervektige også før eller under slankekurten.

De unge i kategorien overvektige er minst fornøyd med kroppen sin. Kjønnsforskjellene er markante. I alle vektkategorier er det flere jenter enn gutter som misliker kroppen sin.

Blant guttene er andelen som er fornøyd med kroppen sin, høyest blant dem som kan kategoriseres som normalvektige, og andelen som er fornøyd, er lavere blant dem med lav KMI-verdi. Blant jentene ser vi

imidlertid et annet mønster, der andelen som er fornøyd, er klart høyest blant dem med lav KMI-verdi. Hos jentene ser vi altså at andelen som er fornøyd med kroppen sin, stiger med synkende KMI-verdi

Dette kan tyde på en forskjell i kroppsbilde ut fra kjønnsroller, der jenter i større grad tenderer mot å like kroppen sin bedre jo tynnere den er, mens guttene i større grad er fornøyd med en 'normalvektig' kropp.

Spørsmål som er stilt i dette kapitlet:

Hvor mye tror du at du veier, uten klær og sko? Jeg veier ' ' ' ' kg

Hvor høy er du, uten sko? Jeg er ' ' ' ' cm høy

Hvor ofte spiser du til vanlig disse måltidene? (Sett ett kryss for hver linje)

	Aldri	1 dag/uke	2-3 dager/uke	4-6 dager/uke	Alltid
a) frokost					
b) formiddagsmat/ formiddagsmat					
c) middag eller brødmåltid etter skolen					
d) kveldsmat					

4. For deg som bare spiser 1-2 måltider om dagen hva er hovedgrunnen til at du ikke spiser flere måltider? (sett maks to kryss)

Ikke sulten

Dårlig tid

Må lage mat selv og "gidder" ikke

Slanker meg

Andre grunner

Er alene når jeg spiser

Spiser du til vanlig frukt eller grønnsaker på skolen?

Ja, abonnerer

Ja, tar med hjemmefra

Nei

Hvor ofte drikker du eller spiser du noe av dette? (Sett ett kryss for hver linje).

	Flere ganger per dag	En gang per dag	Flere ganger i uken	En gang i uken	Sjeldnere enn 1 gang i uken	Sjelden eller aldri
Frukt						
Grønnsaker						
Melk eller yoghurt						
Grovt brød/knekkebrød						
Poteter (til middag)						
Sukkertøy, sjokolade, andre søtsaker						
Juice						
Cola, brus eller andre leskedrikker						
Kaffe, te						
Potetgull o.l.						
Pommes frites, hamburger, pølser						

Har du mulighet til å kjøpe mat:

a) utenfor skolen i skoletida? Ja ' Nei '

b) i skolekantine? Ja ' Nei '

Hva kjøper/spiser du av mat i skoletida? (Sett kryss for hver linje).

	Ofte	Av og til	Sjelden (f.eks. ved spesielle anledninger)	Aldri
Grønnsaker
Grovt brød/knekkebrød
Frukt
Cola, brus eller andre leskedrikker
Sukkertøy, sjokolade, andre søtsaker
Melk eller yoghurt
Kaffe/te
Potetgull o.l.
Pommes frites, hamburger, pølser, pizza
Baguetter, smørbrød
Boller, skolebrød, wienerbrød

Har du noen gang prøvd å slanke deg? Ja ' Nei '

Er du fornøyd med kroppen din? Ja ' Litt fornøyd ' Nei '

Hvis du vil endre på kroppen din, hva kunne du tenke deg å endre på? Maks to kryss?

- Bli slankere ' .
- Legge på meg ' .
- Få større muskler ' .
- Komme i bedre form ' .
- Forandre på utseende ' .
- Andre ting ' .

6 Tobakk og rus

Helseprofilundersøkelsen inneholder spørsmål om de unges bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler.

6.1 Tobakk

De unge er spurt:

- Om de noen gang har prøvd å røyke (minst én sigarett).
- Hvor ofte de røyker
- Når de begynte å røyke
- Hvor mye de røyker
- Om de har forsøkt å slutte
- Hvor lenge de i så fall har vært røykfri
- Hvor mange tipakninger de røyker i uka
- I hvilke situasjoner de røyker
- Om de ønsker å slutte å røyke
- Hva slags hjelp de ønsker for å slutte
- Om andre i husstanden røyker
- Om flertallet av vennene røyker
- Om de bruker snus

6.1.1 Forsøkt å røyke

Figur 6-1 viser andelen av guttene og jentene på hvert klasstrinn som har forsøkt å røyke minst én sigarett.

Bruk av tobakk og rusmidler synes å starte alt mot slutten av barneskolen, og den viktigste rekrutteringsfasen synes å være fra overgangen barneskole–ungdomsskole til og med overgangen ungdomsskole–videregående. I videregående skole flater økningen ut.

De som blir tidlige brukere, er særlig de som har et mer problematisk forhold til rus og der rusbruken sammenfaller med problemer på andre områder.

Sammendrag

51 prosent i ungdomsskolen har forsøkt å røyke; 49 prosent av guttene og 53 prosent av jentene.

72 prosent i videregående har forsøkt å røyke; 69 prosent av guttene og 74 prosent av jentene.

13 prosent i ungdomsskolen er dagligrøykere; 11 prosent av guttene og 14 prosent av jentene. Andelen som oppgir at de røyker ukentlig, er 16 prosent på ungdomsskolen; 14 prosent av guttene og 18 prosent av jentene.

28 prosent er dagligrøykere i videregående skole; 25 prosent av guttene og 31 prosent av jentene. Andelen som røyker ukentlig, er her 34 prosent; 29 prosent av guttene og 37 prosent av jentene.

Fester og diskotek er stedene der røyking i størst grad foregår.

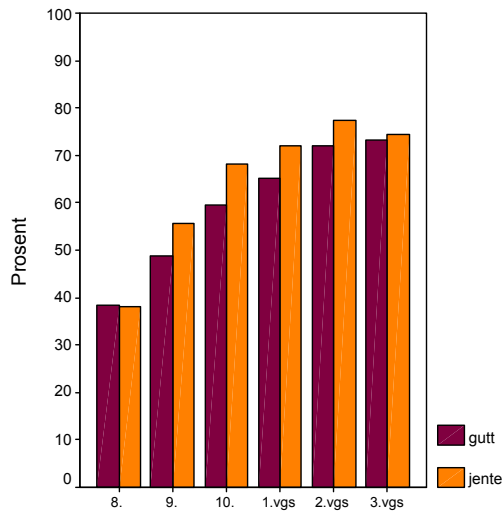
Øl er den mest utbredte alkoholholdige drikken. På ungdomstrinnet svarer 39 prosent at de har drukket så mye alkohol at de har vært skikkelig beruset (fulle). I videregående er den tilsvarende andelen 79 prosent. I ungdomsskolen har én av ti vært beruset mer enn ti ganger; 11 prosent av guttene og 8 prosent av jentene. I videregående har 43 prosent vært beruset mer enn ti ganger; 47 prosent av guttene og 39 prosent av jentene.

7 prosent av ungdomsskoleelevene svarer at de har prøvd hasj; 8 prosent av guttene og 6 prosent av jentene. I videregående er det 25 prosent som har prøvd hasj: 27 prosent av guttene og 22 prosent av jentene.

3 prosent i ungdomsskolen og 8 prosent i videregående har brukt tabletter for å oppnå rus. Her ser vi ingen forskjeller mellom gutter og jenter.

0,6 prosent i ungdomsskolen og 1,1 prosent i videregående svarer at de har brukt sprøyter for å oppnå rus. Andelen er betydelig høyere blant guttene enn blant jentene.

Figur 6-1: Andel som har prøvd å røyke (minst én sigarett). Etter kjønn og klasstrinn.

Tabell 6-1: Andel på hvert klasstrinn som har prøvd å røyke.

Klasstrinn	Gutt	Jente	Total
8. klasse	38	38	38
9. klasse	49	56	52
10. klasse	60	68	64
1. videregående	65	72	69
2. videregående	72	78	75
3. videregående	73	74	74

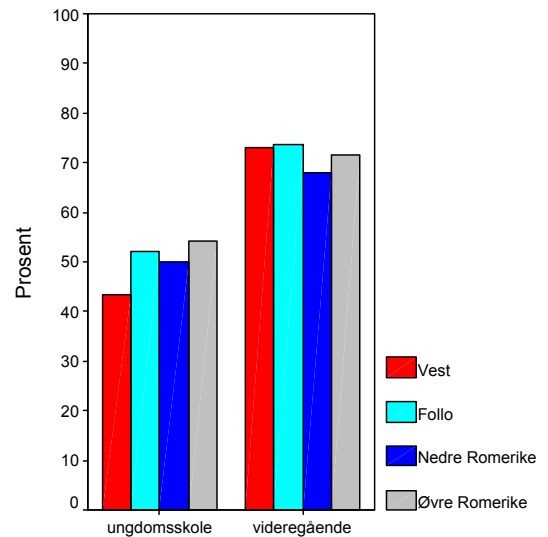
Mens noe over én av tre elever i 8. klasse har forsøkt å røyke, har tre av fire forsøkt i 3. klasse videregående. Særlig ser vi en markant forskjell mellom 9. og 10. klasse. Mens litt over halvparten i 9. klasse har forsøkt å røyke, har nær to av tre forsøkt å røyke i 10. klasse. Dette tyder på at rekrutteringen til røyking særlig skjer mot slutten av barneskolen og i ungdomsskolen. I videregående ser vi derimot at andelen som har forsøkt å røyke, er relativt stabil mellom de ulike klasstrinnene.

I barneskolen er andelen som har forsøkt å røyke, høyere blant guttene. I ungdomsskolen endrer dette seg. Omtrent like mange gutter og jenter har forsøkt å røyke i 8. klasse, men i de påfølgende klasstrinnene ser vi at markant

flere jenter har forsøkt å røyke. Imidlertid er kjønnsforskjellen svært liten igjen i 3. klasse videregående.

Figur 6-2 viser andelen i hver av fylkets regioner som har forsøkt å røyke:

Figur 6-2: Andel i hver region som har prøvd å røyke (minst én sigarett). Etter skoletrinn.

Vi ser at andelen som har forsøkt å røyke, er markant *lavere* i Vestregionen på *ungdomstrinnet*. Ser vi på *videregående*, er derimot andelen like høy i Vestregionen som i Follo og Øvre Romerike, mens andelen er noe lavere på Nedre Romerike.

Ser vi på enkeltkommuner, er andelen som har forsøkt å røyke, signifikant *over* gjennomsnittet i Enebakk, Vestby, Rælingen, Eidsvoll og Ullensaker. Andelen er signifikant *under* gjennomsnittet i Ås, Lørenskog, Nittedal, Sørums og Nes.

Andelen som har forsøkt å røyke, er lavere blant unge med høyere sosioøkonomisk familiestatus.

6.1.2 Røyker jevnlig

Elevene i ungdomsskolen og videregående er spurt om hvor ofte de røyker. Blant dem som noen gang har prøvd å røyke, svarer en tredel at de røyker hver dag. Andelen som nå er dagligrøykere blant disse, er høyere oppover i

klassetrinnene. I ungdomsskolen er andelen dagligrøykere av dem som har forsøkt å røyke 25 prosent, mot 39 prosent i videregående.

Tabell 6-2 viser røykehyppigheten i ungdomsskolen og videregående skole:

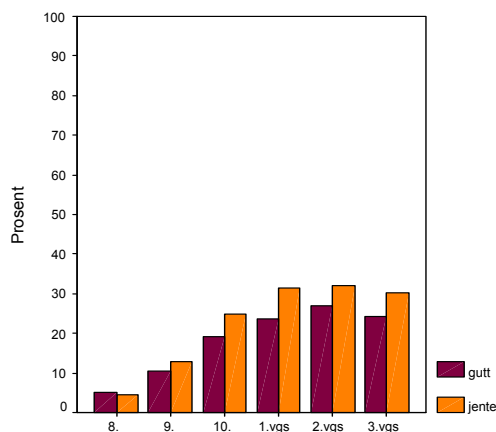
Tabell 6-2: Hvor ofte røyker du? Etter skoletrinn. I prosent.

	Ungdomsskolen	Videregående	Total
Aldri	76	55	65
Sjeldnere enn én gang i uka	8	11	10
Hver uke	3	6	5
Hver dag	13	28	21
Total	100	100	100

13 prosent i ungdomsskolen er dagligrøykere; 11 prosent av guttene og 14 prosent av jentene. Om vi legger til dem som har svart at de røyker hver uke, blir andelen som oppgir at de røyker jevnlig, 16 prosent på ungdomsskolen; 14 prosent av guttene og 18 prosent av jentene.

28 prosent er dagligrøykere i videregående skole; 25 prosent av guttene, og 31 prosent av jentene. Om vi legger til dem som har svart at de røyker hver uke, blir andelen 34 prosent som oppgir at de røyker jevnlig her; 29 prosent av guttene og 37 prosent av jentene.

Figur 6-3: Andel dagligrøykere. Etter kjønn og klassetrinn.

Tabellen 6-3 viser fordelingen etter klassetrinn:

Tabell 6-3: Andel som røyker daglig (ukentlig i parentes).

Klassetrinn	Gutt	Jente	Total
8. klasse	5 (7)	4 (7)	5 (7)
9. klasse	11 (13)	13 (18)	12 (15)
10. klasse	19 (23)	25 (30)	22 (26)
1. videregående	24 (28)	31 (37)	27 (32)
2. videregående	27 (33)	32 (39)	29 (36)
3. videregående	24 (32)	30 (37)	28 (35)

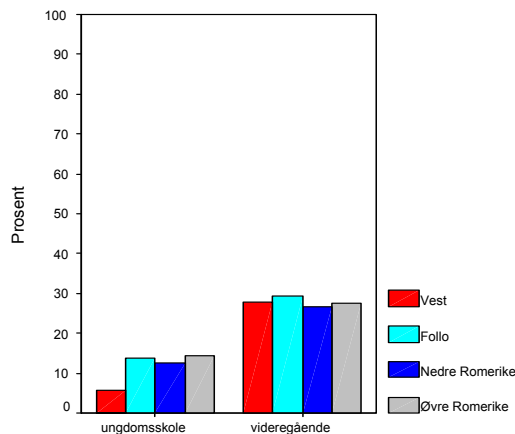
Økningen i andelen røykere skjer i løpet av ungdomsskolen og i overgangen til videregående. Igjen ser vi den mest markante forskjellen mellom 9. og 10. klasse. Andelen dagligrøykere er nesten dobbelt så høy i 10. klasse som i 9. klasse. Går vi opp til første klasse i videregående, er andelen dagligrøykere enda høyere, men andelen røykere er stabil mellom de ulike klassetrinnene på videregående.

Om vi inkluderer de som oppgir at de røyker hver uke, blir tallene betydelig høyere. Her ser vi at en firedel røyker ukentlig i 10. klasse, og på videregående røyker en tredel av de unge hver uke.

Kjønnsforskjellene tiltar mot slutten av ungdomsskolen og i overgangen til videregående. Mens en tredel av jentene i videregående røyker daglig, er tilsvarende andel blant guttene om lag en firedel.

Figur 6-4 viser andelen dagligrøykere i hver region i ungdomsskolen og videregående:

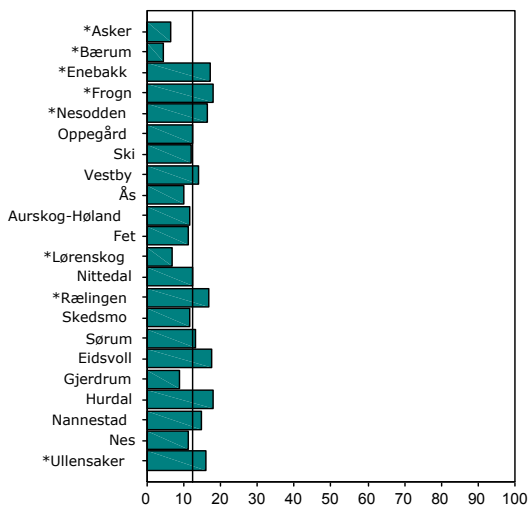
Figur 6-4: Andel dagligrøykere i hver region. Etter skoletrinn.

Andelen daglige røykere på *ungdomstrinnet* er betydelig lavere i Vestregionen. For videregående skole er forskjellene mellom regionene små.

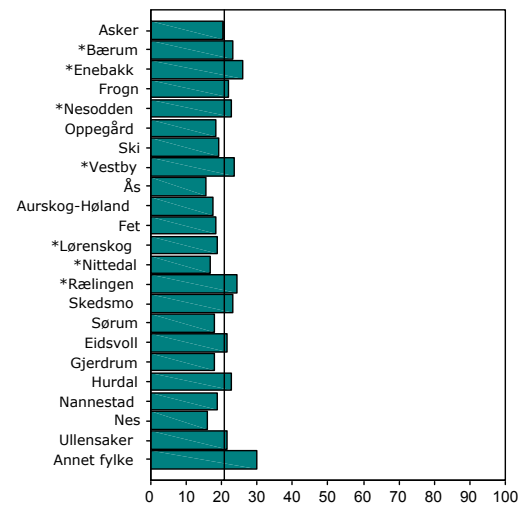
Figur 6-5 og 6-6 viser andelen i hver kommune som røyker daglig, i henholdsvis ungdomsskolen og videregående.

Figur 6-5: Ungdomsskolen: andel i hver kommune som røyker daglig. I prosent.

I ungdomsskolen er andelen som røyker daglig, signifikant *lavere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum og Lørenskog. Andelen er signifikant *over* fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Frogn, Nesodden, Rælingen og Ullensaker.

Figur 6-6: Videregående: andel i hver kommune som røyker daglig. I prosent.

I *videregående* er andelen som røyker daglig signifikant *lavere* enn fylkesgjennomsnittet i Lørenskog og Nittedal. Andelen er signifikant *høyere* i Bærum, Enebakk, Nesodden, Vestby og Rælingen.

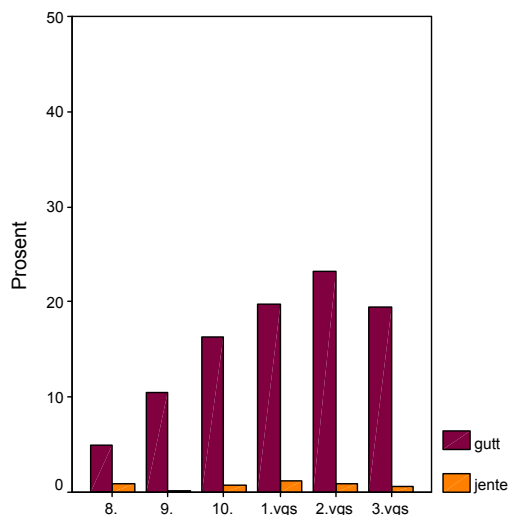
Andelen dagligrøykere er lavere blant dem med høyere sosio-økonomisk familjestatus. Derimot ser vi ingen forskjeller i andelen som røyker av og til, ut fra sosio-økonomisk status.

6.1.3 Snus

Elevene på ungdomsskolen og videregående er blitt spurt om de bruker snus.

8 prosent bruker snus; 16 prosent av guttene, 1 prosent av jentene. I videregående skole bruker 21 prosent av guttene snus. Vi har ikke spurt om omfanget eller hyppigheten av snusbruken, så vi vet ikke om dette dreier seg om daglig inntak eller sporadisk bruk.

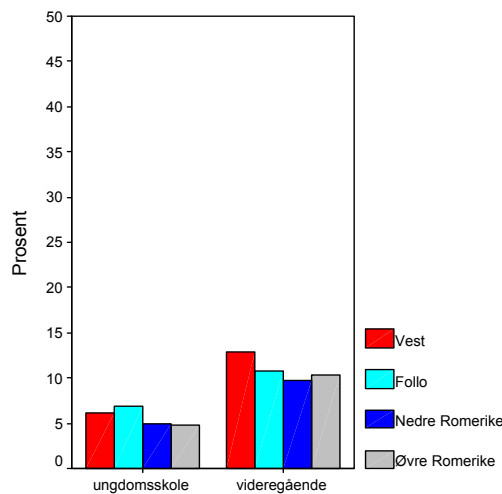
Figur 6-7: Andel som bruker snus. Etter kjønn og klassetrinn.

5 prosent av guttene i 8. klasse svarer at de bruker snus. I 10. klasse er andelen på 16 prosent, og den aller høyeste andelen finner vi i 2. klasse videregående, med 24 prosent. Igjen ser vi at økningen er særlig markant på ungdomsskolen. Andelen som bruker snus blant jentene, er litt høyere i videregående enn i ungdomsskolen, men det er bare i 1. klasse videregående at andelen overstiger én prosent.

Mer enn halvparten av dem som bruker snus, røyker ikke til daglig. Dette innebærer at forskjellen i tobakksbruk mellom kjønnene utjevnes når vi også inkluderer bruk av snus. Jentene røyker noe mer, men forskjellen utjevnes når guttenes snusing tas i betraktning.

Figur 6-8: Andel i hver region som bruker snus. Etter skoletrinn.

På *ungdomstrinnet* er andelen som bruker snus noe *lavere* på Romerike enn i Vestregionen og Follo. I *videregående* ser vi at andelen er markant *høyere* i Vestregionen enn i fylket for øvrig.

Andelen som bruker snus, er signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Enebakk, Nesodden, Ski og Eidsvoll. Lørenskog er eneste kommune der andelen som bruker snus er signifikant *lavere* enn gjennomsnittet.

Andelen som bruker snus, er noe høyere blant dem med høyere sosio-økonomisk familiestatus.

6.1.4 Røykestart

Vi har spurt om hvor gamle røykerne var da de begynte å røyke. Andelen røykere tiltar allerede ved 10-11-årsalderen, men de fleste begynner å røyke i perioden fra de er 12 og oppover. Én av fem begynte å røyke før de fylte 14 blant dem som røyker i 3. klasse på videregående, og mer enn to av tre begynte før de fylte 16. De som røyker i 3. klasse i videregående, var i gjennomsnitt litt over 14 1/2 år gamle da de startet å røyke. Guttene starter i gjennomsnitt noe tidligere å røyke enn jentene.

6.1.5 Røyking blant venner betyr mye for egen røyking

Hvorvidt den enkelte selv røyker, er sterkt korrelert med hvorvidt andre i ens nærmeste omgivelser røyker. Tabell 6-4 viser andelen som selv røyker daglig, etter hvorvidt andre i ens nærmeste omgivelser røyker eller ei.

Tabell 6-4: Andel som røyker daglig når:²⁰

	Ikke røyker	Røyker
Mor	17	29
Far	19	27
Søsken	18	39
Andre man bor sammen med	19	37
Flertallet av vennene	4	49

Tabellen viser at det er langt flere som røyker selv når andre i ens nærmeste omgivelser røyker. Særlig er forskjellen stor mellom dem som har et flertall av venner som røyker, og dem som har et flertall venner som ikke røyker.

Bare 14 prosent røyker når ingen andre i husstanden røyker. Når verken noen i husstanden eller et flertall av vennene røyker, er det bare 3 prosent som selv røyker. Også der noen i husstanden røyker, men flertallet av vennene ikke røyker, er det få som selv røyker (under 10 prosent). *Om venner røyker eller ei, er således den beste indikasjonen på om man selv røyker.* Allerede i 10. klasse er det mer enn halvparten som selv røyker daglig blant dem som har et flertall røykende venner.

Om vi ser på andelen som oppgir at de røyker hver uke eller sjeldnere, blir denne tendensen enda

²⁰ Tabellen leses slik: Av dem som har en mor som ikke røyker, er det 17 prosent som selv røyker daglig; av dem som har en mor som røyker, er det 29 prosent som selv røyker daglig osv.

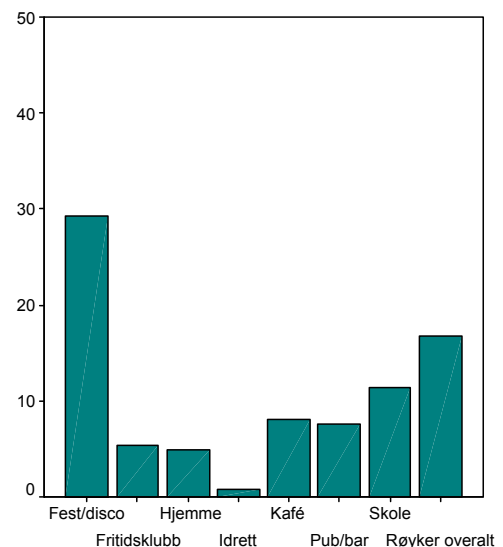
tydeligere. Her finner vi ingen sammenheng mellom det å røyke av og til og foreldres røyking. Når det gjelder søskens røyking, ser vi en svak sammenheng der det er litt flere sporadiske røykere blant dem med røykende søsken. Den klareste sammenhengen er imidlertid også her mellom egen røyking og venners røyking. Markant flere røyker av og til når flertallet av vennene røyker. Kun 32 prosent av dem som oppgir å ha et flertall røykere blant vennene, røyker ikke selv i det hele tatt. Blant dem som oppgir at de har et flertall blant vennene som ikke røyker, er det 84 prosent som aldri røyker.

Vi kan imidlertid ikke på bakgrunn av dette slå fast at venners røyking er en direkte årsak til egen røyking. Det kan også tenkes at de som allerede røyker, søker andre røykere som venner.

6.1.6 Hvor og hvor mye

Figur 6-9 viser i hvilke situasjoner de unge som regel røyker. Her er de bedt om å sette maksimalt to kryss på en liste over ulike steder eller situasjoner.

Figur 6-9: I hvilke situasjoner røyker du som regel (maks 2 kryss). I prosent.

Vi ser at fester og diskotek er stedene hvor røyking i størst grad foregår. Særlig de som ikke er

dagligrøykere, oppgir i svært stor grad at fest/disco er stedet der de røyker. Om lag 85 prosent blant av-og-til-røykerne er festrøykere. Også på pub og bar er det relativt mange av-og-til-røykere.

To av tre dagligrøykere oppgir at de røyker overalt. Det er også for det meste dagligrøykerne som røyker på skolen.

Imidlertid ser vi at det også blant dagligrøykerne er relativt få som oppgir at de røyker hjemme.

Av dem som røyker daglig, oppgir 28 prosent at de røyker fem tipakninger i uka eller mer. 20 prosent av dem som hevder å røyke daglig, svarer at de røyker mindre enn én tipakning i uka. Av dem som oppgir at de røyker ukentlig, er det 10 prosent som oppgir at de røyker minst én tipakning sigaretter i uka.

Blant de eldste elevene ser vi enda klarere skiller i hvor mye de røyker, etter hvor ofte de oppgir å røyke. Blant dagligrøykerne i 3. klasse videregående er det 34 prosent som røyker minst fem tipakninger i uka. Andelen dagligrøykere som oppgir at de røyker mindre enn en tipakning i uka, er her på 15 prosent. Samtidig er det blant de eldste elevene 9 prosent av dem som røyker ukentlig, som røyker minst en tipakning i uka.

6.2 Familiebakgrunn og økonomi

Når vi ser på røyking ut fra familiebakgrunn, ser vi at andelen røykere er lavest blant dem som bor med begge foreldrene. Andelen dagligrøykere er markant høyere der hvor de unge oppgir at familien har dårlig råd. Derimot ser vi små forskjeller i røyking mellom dem som mener at familien har middels, god eller svært god råd.

Om vi derimot ser på andelen dagligrøykere ut fra hvor mye penger de unge svarer at de selv har til rådighet, ser vi en motsatt tendens. Her stiger andelen røykere

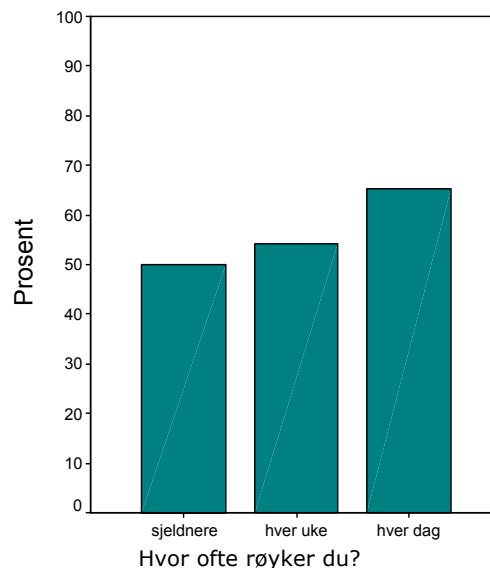
jo mer penger de unge hevder at de selv har til disposisjon. Vi ser altså en motsatt tendens dersom vi ser på røyking ut fra de unges opplevelse av familiens økonomi og deres egen (selvrapporterte) økonomi.

6.2.1 Røykeslutt

Blant dem som har prøvd å røyke, svarer 62 prosent av de har forsøkt å slutte og 75 prosent at de ønsker å slutte.

Figur 6-10 viser hvor mange som har *forsøkt* å slutte å røyke, etter hvor ofte de røyker:

Figur 6-10: Andel som har forsøkt å slutte å røyke. Etter hvor ofte de røyker.

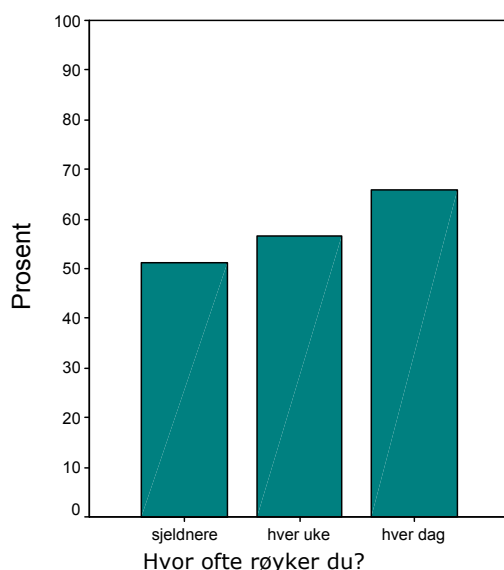

Om lag to tredeler av dem som røyker daglig, oppgir at de har forsøkt å slutte.

68 prosent av dem som oppgir at de i dag ikke røyker i det hele tatt, hevder at de har forsøkt å slutte å røyke. Dette kan bety at disse definerer seg som tidligere røykere, men det kan også bety at de kun har forsøkt å røyke noen få ganger, uten å fortsette med det.

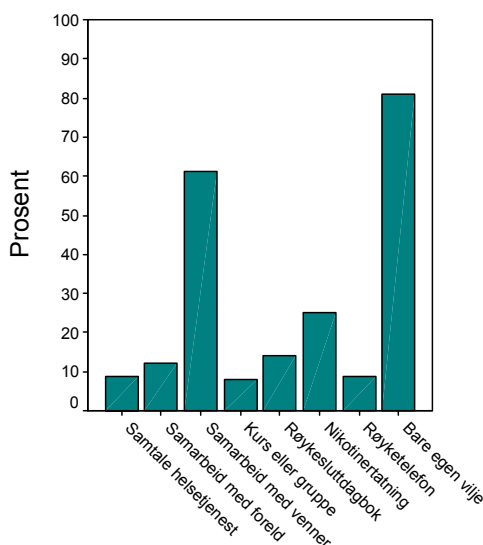
Figur 6-11 viser andelen som *ønsker* å slutte å røyke, etter hvor ofte de røyker:

Figur 6-11: Andel av røykere som ønsker å slutte å røyke. Etter røykehyppighet.

To av tre dagligrøykere svarer at de ønsker å slutte å røyke. Blant dem som røyker av og til, er det litt over halvparten som svarer at de ønsker å slutte. Elevene er bedt om å svare ja eller nei nedover en liste med alternativer over hvilken hjelp de ønsker til å slutte å røyke. Figur 6-12 viser svarfordelingen blant dem som har svart at de ønsker å slutte å røyke:

Figur 6-12: Hva slags hjelp ønsker du for å kunne klare å slutte å røyke? Andel av dem som røyker

86 prosent svarer at de ikke ønsker annen hjelp enn sin egen vilje. Dessuten ser vi at nær to av tre har

svart at de ønsker å slutte ved hjelp av samarbeid med venner. Svarene kan her tyde på at motivasjonen for å slutte ikke er den aller største i alle tilfeller.

Men det er også en god del som ønsker å benytte nikotinerstatningsprodukter (29 prosent). Andelen som ønsker å involvere foreldre eller helsetjenesten, er lavere. Det samme ser vi for ønsket om røykesluttdagbok, kurs/grupper og Røyketelefonen. Like fullt tyder svarene på at det er en viss etterspørsel etter disse tilbudene.

6.2.2 Sammenlikning med tidligere undersøkelser

Statistikk om tobakk fra Sosial- og helsedirektoratet²¹ viser at andelen dagligrøykere i ungdomsskolen i år 2000 var 10 prosent – 9 prosent av guttene og 11 prosent av jentene. Tallene for Akershus var da 10 prosent dagligrøykere totalt, 10 prosent av jentene og 9 prosent av guttene. Altså var andelen røykere i 2000 om lag som for landsgjennomsnittet.

De tallene som nå foreligger fra Helseprofil, viser altså en mulig økning i andelen dagligrøykere i ungdomsskolen i Akershus fra 2000 til 2002. Økningen gjelder begge kjønn og alle klassetrinn i ungdomsskolen.

For videregående kan vi sammenlikne med datamaterialet fra Helseprofil i Akershus fra 1999²² som dekket den voksne befolkningen. Her har vi tall for aldersgruppen 16-19 år, som tilsvarer hovedtyngden av elever i videregående skole. For denne aldersgruppen var det i overkant av 20 prosent som var dagligrøykere i 1999 (noen flere kvinner enn menn), altså en markant lavere andel enn i vår

21

ref:

<http://www.tobakk.no/statistikk/index.htm>
22.08.03

22 Grøtvedt, Liv: Helseprofil i Akershus: Befolkningen svarer. HELTEF-rapport nr 4-1999.

undersøkelse der vi har 28 prosent dagligrøykere i videregående skole - 25 prosent av guttene og 31 prosent av jentene.

I disse undersøkelsene var svaralternativene noe annerledes. Røykerne ble spurt om de røyker "av og til" eller "daglig" mens de i vår undersøkelse ble spurt om de røyker "hver dag", "hver uke" eller "sjeldnere". En mulig tolkning av den høye andelen dagligrøykere i vår undersøkelse, er at flere vil kategorisere seg som dagligrøykere dersom alternativet er "hver uke" enn hvis alternativet er "av og til". Dette vil i så fall gjelde den gruppen "av-og-til-røykere" som røyker flere ganger i uka, men ikke nødvendigvis hver eneste dag.

Også for snusbruk kan undersøkelsen tyde på en viss økning i utbredelsen. Tall²³ for 1999–2001 viser at 7 prosent av menn i aldersgruppen 16–24 brukte snus daglig og at 13 prosent brukte snus av og til (totalt 20 prosent). Tallene er ikke helt sammenliknbare, men er en indikasjon på at snusbruken trolig er høyere i vårt materiale.

6.3 Alkohol og narkotika

Helseprofil inneholder flere spørsmål om de unges alkohol- og narkotikabruk. Vi har spurt:

- Hvor mange ganger de har drukket seg beruset.
- Hvor ofte de drikker øl.
- Hvor ofte de drikker vin.
- Hvor ofte de drikker brennevin.
- Hvor ofte de drikker rusbrus.
- Om de har brukt hasj.
- Om de har brukt tabletter for å oppnå rus.
- Om de har brukt sprøyte for å oppnå rus.

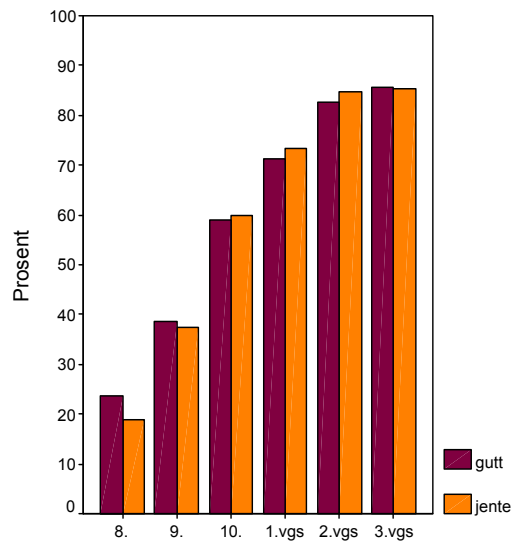
- Hva de ville gjøre hvis en god venn/venninne fikk stoff- eller alkoholproblemer.

6.3.1 Alkohol

På ungdomstrinnet svarer 39 prosent at de har drukket så mye alkohol at de har vært skikkelig beruset (fulle). I videregående er den tilsvarende andelen 79 prosent.

Figur 6-13 viser andelen på hvert klassetrinn som har vært beruset:

Figur 6-13: Andel som har drukket så mye alkohol at de har vært skikkelig beruset (full). Etter kjønn og klassetrinn.

Vi ser at andelen som har vært beruset, øker oppover i klassetrinnene, men flater ut i videregående. Andelen som har vært beruset er nesten like høy i 2. klasse som i 3. klasse i videregående.

Om lag én av fem har vært beruset i 8. klasse, og over halvparten har vært beruset i 10. klasse. De fleste begynner å drikke i ungdomsskolen og starten på videregående skole. I de øverste klassetrinnene har over 80 prosent vært beruset.

Blant de yngste er andelen som har vært fulle, betydelig høyere blant guttene. Men denne forskjellen utjevnes oppover i klassetrinnene. Fra og med 9. klasse er andelen

²³ samme referanse.

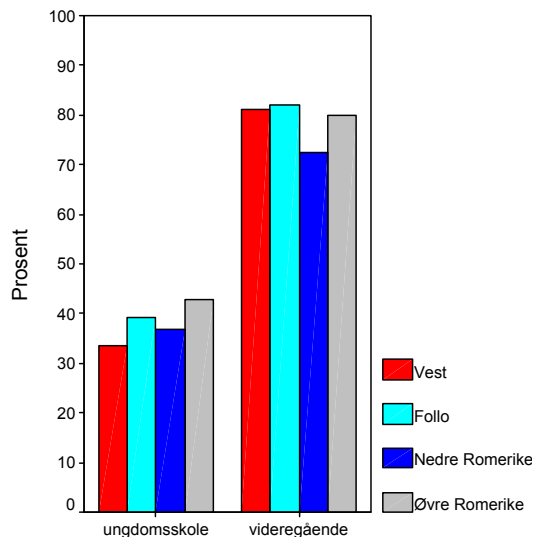
som har vært beruset, temmelig identisk for gutter og jenter.

Tall fra den landsdekkende ESPAD-undersøkelsen fra 2003²⁴ viser at 59 prosent av 10.-klassingene hadde vært beruset. Dette samsvarer godt med vår undersøkelse for Akershus.

Derimot viser tall fra Helseprofil for barn og unge i Oslo²⁵ at en noe høyere andel av 10. klassingene i 2000-2001 hadde vært beruset (76 prosent av begge kjønn).

Figur 6-14 viser andelen i hver fylkesregion som har vært beruset, i henholdsvis ungdomsskolen og videregående:

Figur 6-14: Andel i hver region som har vært beruset. Etter skoletrinn.

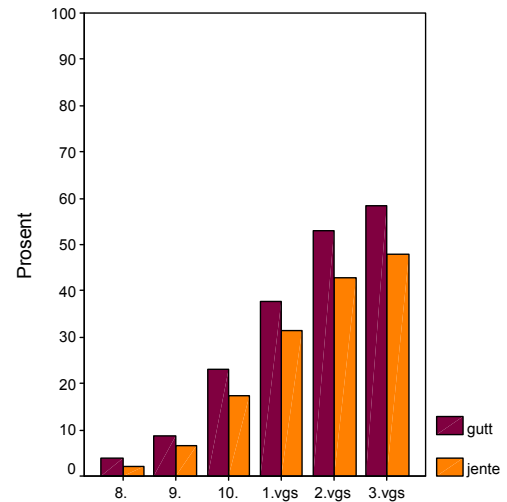

På *ungdomstrinnet* ser vi at andelen som har vært beruset er *høyest* på Øvre Romerike, fulgt av Follo. I *videregående* ligger Nedre Romerike noe *lavere* enn de øvrige regionene når det gjelder andelen som har vært beruset.

Det er kartlagt hvor ofte de unge har vært beruset. Figur 6-15 viser

andelen som svarer at de har vært beruset mer enn ti ganger:

Figur 6-15: Andel som har vært beruset mer enn ti ganger. Etter kjønn og klassetrinn.

Vi ser at det allerede tidlig i ungdomsskolen er en liten gruppe som har vært beruset mange ganger, og denne gruppen øker markant oppover i klassetrinnene. Om lag én av fem har vært beruset mer enn ti ganger før de går ut av ungdomsskolen. Her ser vi en betydelig høyere andel gutter på hvert klassetrinn som rapporterer å ha vært beruset mer enn ti ganger. I 10. klasse på ungdomsskolen er det 23 prosent av guttene og 17 prosent av jentene som rapporterer å ha vært beruset mer enn ti ganger. Blant elevene i 3. klasse videregående er det noe over halvparten av guttene og noe under halvparten av jentene som har vært beruset mer enn ti ganger.

Tabell 6-5 viser den totale svarfordelingen av hvor ofte elevene på hvert klassetrinn svarer at de har vært beruset.

²⁴ Skretting, Astrid: ESPAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) – undersøkelsen – 2003, SIRUS

²⁵ Grøtvedt, Liv & Anne Gimmestad: Helseprofil for Oslo: barn og unge, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Oslo kommune, Program for storbyrettet forskning, 2002

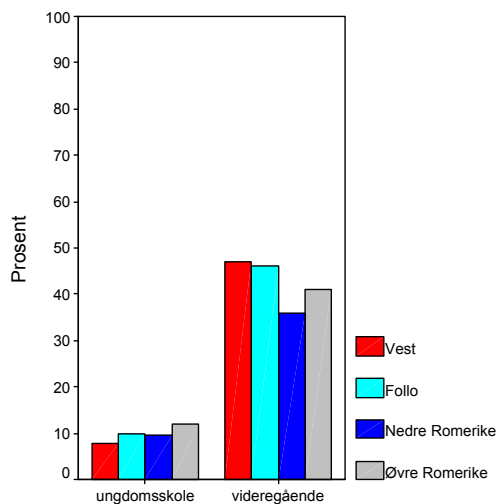
Tabell 6-5: Drukket så mye alkohol at du ble skikkelig beruset, full? I prosent.

	8.	9.	10.	1. vgs	2. vgs	3. vgs
Aldri	79	62	41	28	17	14
Én gang	10	11	11	9	6	6
2-3 ganger	6	12	15	15	14	13
4-10 ganger	2	8	13	14	15	14
Mer enn ti ganger	3	8	21	35	48	53
Total	100	100	100	100	100	100

Vi ser at i 8. klasse har én av ti vært beruset mer enn én gang, mens i 3. klasse på videregående er det fire av fem som har vært beruset mer enn én gang.

Figur 6-16 viser andelen i hver region som har vært beruset mer enn ti ganger. Etter skoletrinn.

Figur 6-16: Andel i hver region som har vært beruset mer enn ti ganger. Etter skoletrinn.

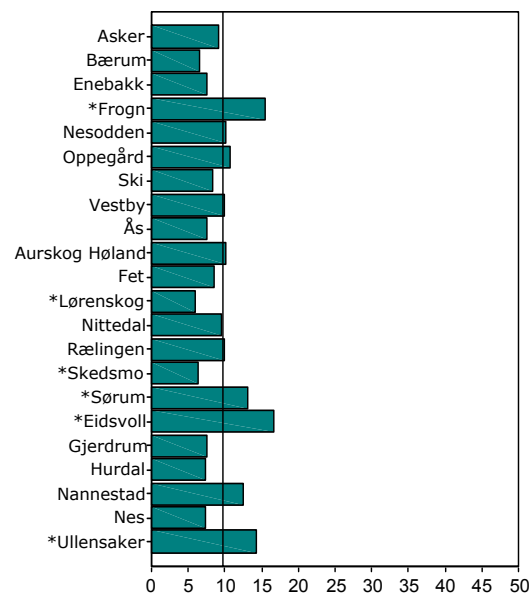

På *ungdomstrinnet* er andelen som har vært beruset mer enn ti ganger, noe høyere på Øvre Romerike enn i de øvrige regionene. Her ser vi også at andelen som har vært beruset ofte, er lavest i Vestregionen. I *videregående* er bildet annerledes. Her er det Vestregionen og Follo som ligger høyest, mens andelen som har vært beruset mer enn ti

ganger er markant lavere på Nedre Romerike.

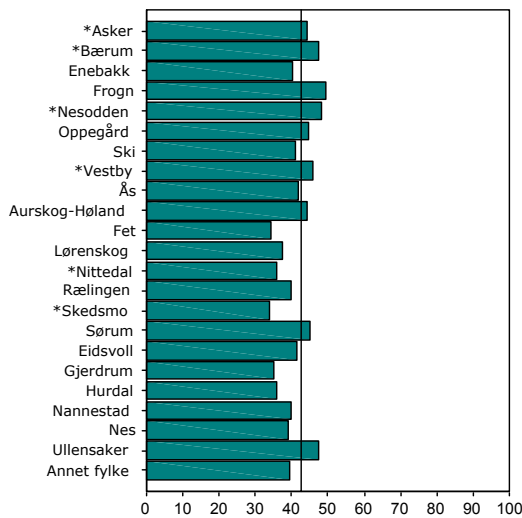
Figurene 6-17 og 6-18 viser andelen som har vært beruset mer enn ti ganger, etter skoletrinn og kommune. I kommunene merket med *, skiller andelen seg signifikant ut fra fylkesgjennomsnittet.

Figur 6-17: Andel i ungdomsskolen som har vært beruset mer enn ti ganger. Etter kommune.

Vi ser at i *ungdomsskolen* er andelen som har vært beruset mer enn ti ganger, signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Frogn, Sørum, Eidsvoll og Ullensaker, mens andelen er signifikant *lavere* i Lørenskog og Skedsmo.

Figur 6-18: Andel i videregående som har vært beruset mer enn ti ganger. Etter kommune.

I *videregående* ser vi at andelen som har vært beruset mer enn ti ganger, er signifikant *høyere* i Asker, Bærum, Nesodden og Vestby. I Nittedal og Skedsmo er andelen signifikant *lavere*.

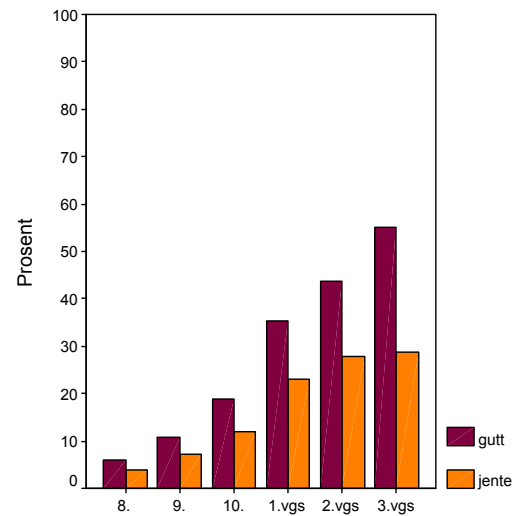
6.3.2 Hva drikkes?

Vi har spurt hvor ofte de unge drikker henholdsvis øl, vin, brennevin og rusbrus. Her er de også bedt om å inkludere de tilfellene der de så vidt har smakt på en drikk. Figurene 6-19 – 6-22 viser hvor mange av guttene og jentene på hvert klassetrinn som drikker hvert av disse produktene *ukentlig*:

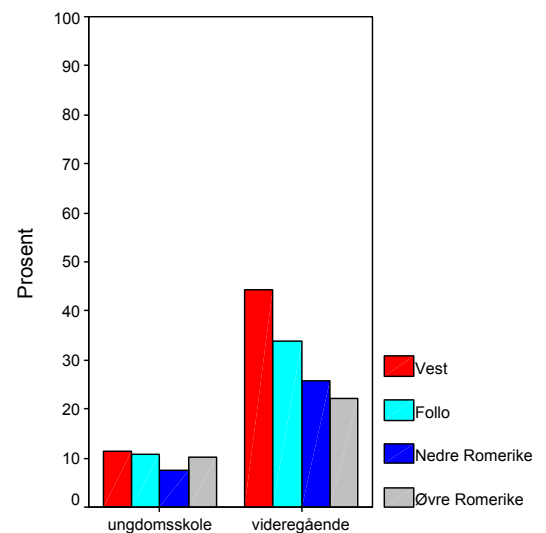
Øl:

Øl er helt klart den mest utbredte drikken blant de unge, særlig gjelder dette guttene. Vi ser at øl er betydelig mer populært blant guttene, og kjønnsforskjellene blir bare større oppover i klassetrinnene. Av de eldste guttene svarer over halvparten at de drikker øl hver uke. På dette tidspunktet er de gamle nok til selv å kjøpe øl. Men vi ser også at så mange som én av fem gutter i 10. klasse, og én av tre gutter i 1. klasse på videregående drikker øl hver uke.

Figur 6-19: Andel som drikker øl hver uke. Etter kjønn og klassetrinn.

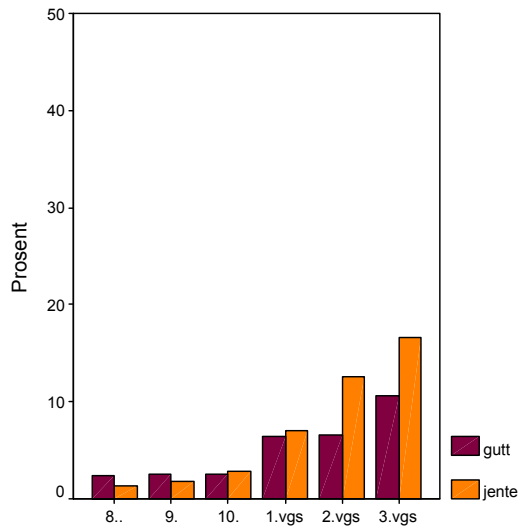
Figur 6-20: Andel i hver region som drikker øl hver uke. Etter skoletrinn.

I *ungdomsskolen* er forskjellen mellom regionene små, men andelen som drikker øl ukentlig er *lavere* på Nedre Romerike. I *videregående* ser vi mer markante forskjeller. Andelen som drikker øl hver uke er betydelig *høyere* i Vestregionen, fulgt av Follo, Nedre Romerike og til slutt Øvre Romerike.

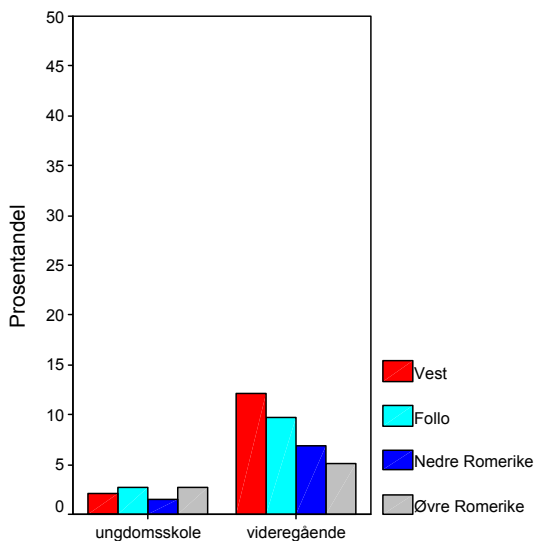
Vin:

Figur 6-21: Andel som drikker vin hver uke. Etter kjønn og klasstrinn.

Vin er mest brukt blant jentene i videregående. I ungdomsskolen er vin lite utbredt. Derimot ser vi at andelen som drikker vin ofte, er betydelig høyere i videregående.

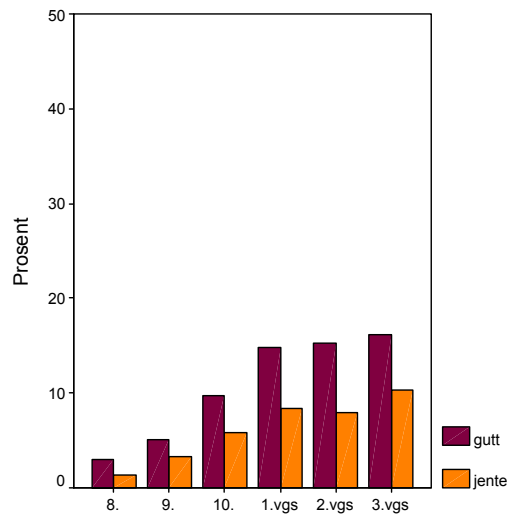
Figur 6-22: Andel i hver region som drikker vin hver uke. Etter skoletrinn.

Vi ser små forskjeller mellom regionene på ungdomstrinnet i andelen som drikker vin ukentlig. I videregående ser vi den samme tendensen som for øl, at andelen som drikker det ukentlig er høyest i Vestregionen, fulgt av Follo, Nedre Romerike og til slutt Øvre Romerike.

Brennevin:

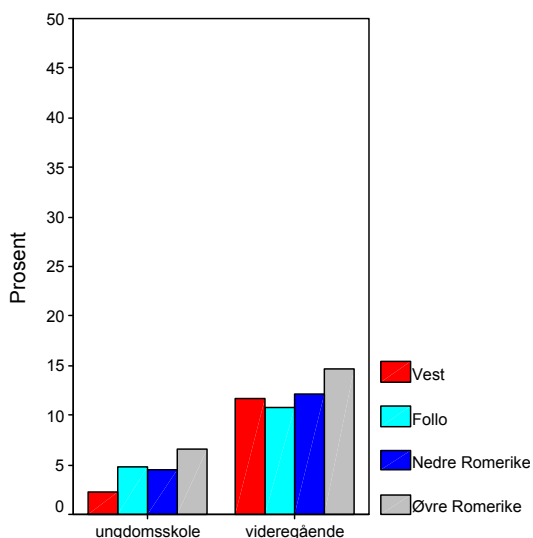
Figur 6-23: Andel som drikker brennevin hver uke. Etter kjønn og klasstrinn.

Brennevin er klart mer utbredt blant guttene. Blant de eldste elevene er det om lag 15 prosent av guttene og 9 prosent av jentene som drikker brennevin ukentlig. Vi ser en stigning mellom hvert klasstrinn på ungdomstrinnet, og fra 10. klasse til videregående. Vi ser imidlertid at det er små forskjeller mellom klasstrinnene på videregående i andelen som drikker brennevin hver uke.

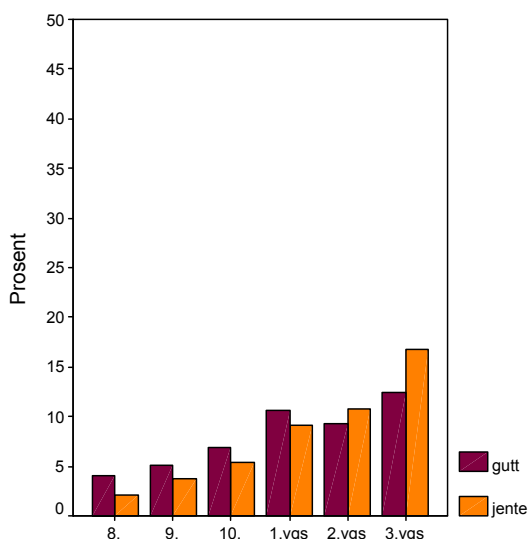
Andelen som drikker brennevin hver uke, er høyest på Øvre Romerike – både i ungdomsskolen og videregående. Ellers ser vi at andelen i ungdomsskolen som drikker brennevin ukentlig er markant lavere i Vestregionen enn i Follo og på Nedre Romerike, men at forskjellen mellom regionene er jevnet mye ut i videregående.

Figur 6-24: Andel i hver region som drikker brennevin hver uke. Etter skoletrinn.

Rusbrus:

Figur 6-25: Andel som drikker rusbrus hver uke. Etter kjønn og klassetrinn.

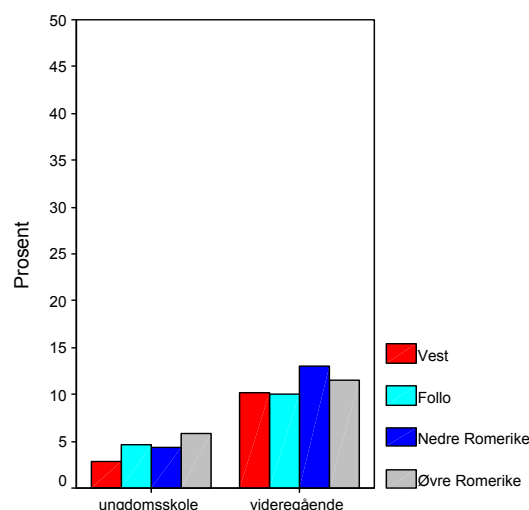

Andelen som drikker rusbrus hver uke, er større blant guttene fra 8. klasse til og med 1. klasse i videregående. For de eldste elevene ser vi imidlertid at andelen som drikker rusbrus ukentlig er høyest blant jentene. For guttene flater bruken av rusbrus ut i videregående, men for jentene fortsetter rusbrusen å stige i popularitet.

Vi gjør oppmerksom på at dataene er samlet inn i 2002, altså før

rusbrus ble tilgjengelig i dagligvarebutikker. Vårt materiale inkluderer imidlertid én kommune der dataene for videregående skole først ble samlet inn i 2003. Denne kommunen har den klart høyeste andelen rusbrus-drikkere blant elevene i vårt materiale. Dette kan tolkes slik at forbruket har gått opp etter at rusbrusen ble tilgjengelig i dagligvareforretningene, og at de faktiske tallene i dag er høyere enn da vi samlet inn data. Vi kan imidlertid ikke fastslå dette med absolutt sikkerhet.

Figur 6-26: Andel i hver region som drikker rusbrus hver uke. Etter skoletrinn.

I *ungdomsskolen* ser vi akkurat det samme mønsteret for rusbrus som for brennevin: Andelen som drikker rusbrus hver uke, er *høyest* på Øvre Romerike, og *lavest* i Vestregionen. I *videregående* ser vi derimot at andelen som drikker rusbrus ukentlig er høyest på Nedre Romerike.

Tabell 6-6 – 6-9 viser total svarfordeling for de ulike alkoholholdige drikkene, etter klassetrinn:²⁶

²⁶ Disse spørsmålene inneholdt også svaralternativet "Hver dag". Svært få har krysset v for dette alternativet, og i tabellen er disse svarene inkludert i rubrikken "Hver uke".

Alt i alt ser vi at øl er den alkoholholdige drikken som er mest utbredt på alle klassetrinn. Særlig ser vi at mange gutter drikker øl jevnlig, men også blant jentene er øl den mest utbredte drikken. Øl er eneste drikk som konsumeres hver måned eller oftere av et flertall av elevene på videregående. Men i 3. klasse i videregående ser vi at det for samtlige av drikkene er over 40 prosent som drikker dette månedlig eller oftere.

I ungdomsskolen er det 31 prosent av guttene og 33 prosent av jentene som svarer at de aldri drikker noen av disse alkoholholdige drikkene. I videregående er den tilsvarende andelen 10 prosent blant guttene og 8 prosent blant jentene.

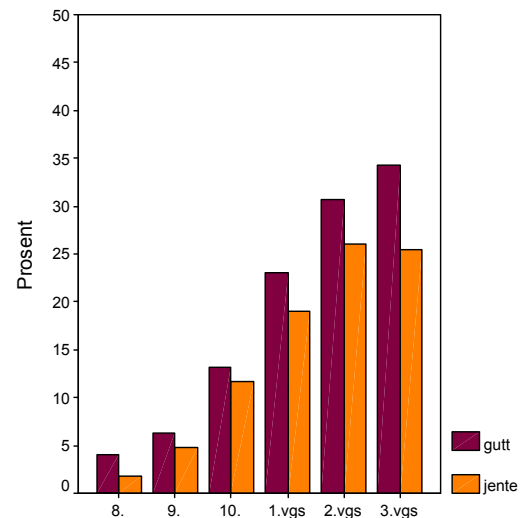
Andelen i ungdomsskolen som oppgir at de drikker samtlige av disse fire alkoholholdige drikkene hver uke, er én prosent av guttene og 0,4 prosent av jentene. I videregående er det 3 prosent av guttene, og én prosent av jentene som oppgir at de drikker alle disse alkoholvariantene hver uke. Vi må her understreke at disse tallene speiler hva de unge har svart på spørreskjemaet og ikke er en uavhengig, 'objektiv' vurdering.

6.3.3 Narkotika

På spørsmål om de noen gang har brukt ulike former for narkotiske stoffer svarer 7 prosent i ungdomsskolen og 25 prosent i videregående at de har brukt hasj. 3 prosent i ungdomsskolen og 8 prosent i videregående svarer at de har brukt tabletter²⁷ for å oppnå rus. 0,6 prosent i ungdomsskolen og 1,1 prosent i videregående svarer at de har brukt sprøyte for å oppnå rus.

Figur 6-27 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som svarer at de har brukt hasj.

Figur 6-27: Andel som noen gang har brukt hasj. Etter kjønn og klassetrinn.

I tredje klasse i videregående svarer totalt 29 prosent at de har brukt hasj; én av tre gutter og én av fire jenter. I 10. klasse i ungdomsskolen svarer 13 prosent at de har brukt hasj.

På alle trinn er det noen flere gutter enn jenter som har prøvd hasj. Vi ser at andelen som har prøvd hasj, stiger jevnt oppover i klassetrinnene, men flater ut for jentene i 3. videregående.

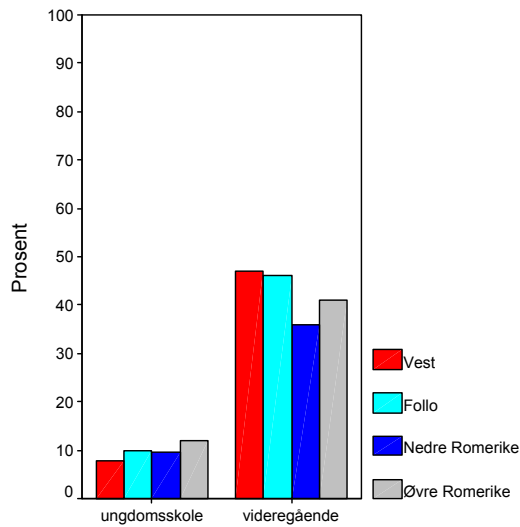
Statens institutt for rusmiddel-forsknings ungdomsundersøkelse fra 2003 viser at i aldersgruppen 15-20 år har 25 prosent i Oslo prøvd cannabis, mens den tilsvarende andelen i landet for øvrig er 17 prosent.²⁸ Ut fra dette kan det synes som Akershus her følger Oslos mønster snarere enn landet for øvrig.

I figur 6-28 ser vi andelen i de ulike regionene som har brukt hasj.

²⁷ Spesifisert som ecstasy, partydop, amfetamin, nervetabletter, o.a.

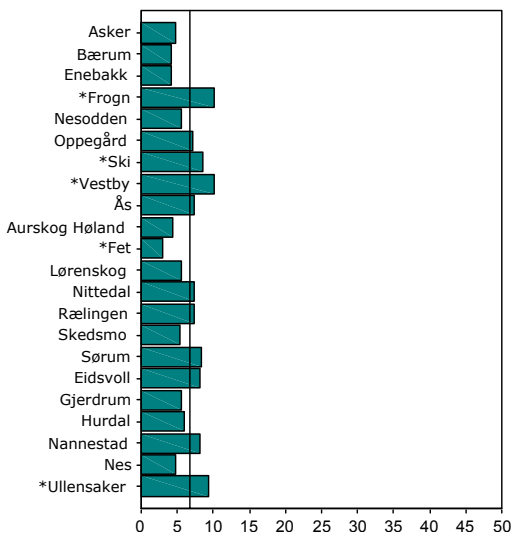
²⁸ www.sirus.no

Figur 6-28: Andel i hver region som har brukt hasj. Etter skoletrinn.

På *ungdomstrinnet* er andelen som har prøvd hasj markant *lavere* i Vestregionen, men når vi ser på *videregående* skole så er det Vestregionen og Follo som har den *største* andelen som har prøvd hasj. Det er betydelig færre på Romerike som har brukt hasj i videregående.

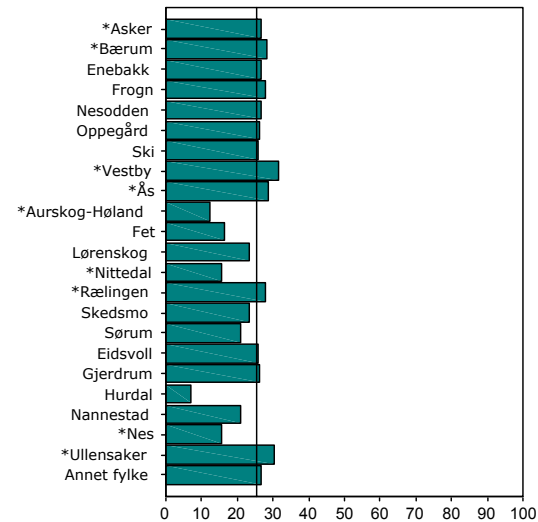
Figur 6-29: Andel i ungdomsskolen som har prøvd hasj. Etter kommune.

Sammenlikner vi bostedskommuner, er andelen i *ungdomsskolen* som har brukt hasj signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i kommunene Frogn, Ski, Vestby og Ullensaker. Fet er eneste kommune hvor andelen av

ungdomsskoleelevene som har brukt hasj er signifikant *lavere* enn fylkesgjennomsnittet.

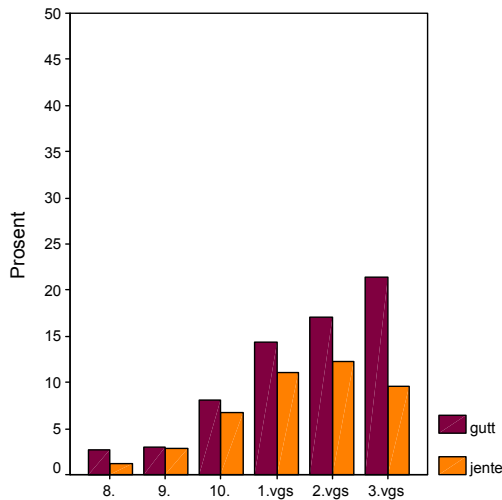
Figur 6-30: Andel i videregående som har brukt hasj. Etter kommune.

Ser vi på elevene i *videregående*, er andelen som har prøvd hasj signifikant *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Vestby, Ås, Rælingen og Ullensaker. Andelen er signifikant *lavere* i Aurskog-Høland, Fet, Nittedal, Eidsvoll og Nes.

Blant dem som svarer at de har brukt hasj, har noe over halvparten brukt det i løpet av de siste 6 månedene. Figur 6-31 viser andelen som har brukt hasj i løpet av de siste seks månedene.

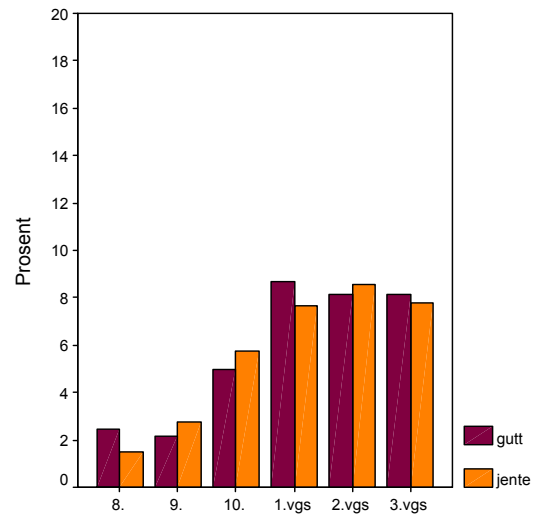
Figur 6-31: Andel som har brukt hasj i løpet av siste 6 måneder. Etter kjønn og klasstrinn.

Vi ser her at kjønnsforskjellene øker med klasstrinnene. Mens vi for guttene ser en stigning oppover i klasstrinnene i videregående når det gjelder andelen som har brukt hasj i løpet av de siste 6 måneder, ser vi at økningen her avtar for jentenes del. Dette kan tolkes dithen at flere gutter fortsetter å røyke hasj etter at de først har prøvd det, mens flere jenter kun prøver én eller noen få ganger for så å slutte. Men figuren kan også tolkes slik at hasjbruk først nå begynner å bli utbredt også blant de yngre jentene.

Figur 6-32 viser andelen som har brukt tabletter for å oppnå rus.

Figur 6-32: Andel som har brukt tabletter for å oppnå rus. Etter kjønn og klasstrinn.

Vi ser at kjønnsforskjellene her er små. Andelen som har benyttet tabletter for å oppnå rus, stiger markant i klasstrinnene fra 9. klasse til første klasstrinn i videregående der det flater ut på rundt 8 prosent.

En mulig forklaring på det stabile nivået i andelen som har prøvd tabletter som rusmiddel i videregående, er at vår undersøkelse kun fanger opp dem som går på skole. De unge som av ulike årsaker har droppet ut av skolen, faller utenfor vårt materiale. Vi understreker imidlertid at dette er et usikkerhetsmoment vi ikke kan trekke noen bastante konklusjoner på grunnlag av.

Vi finner ikke signifikante forskjeller mellom regionene i fylket når det gjelder andelen som har brukt tabletter for å oppnå rus på hvert skoletrinn.

Tabell 6-10: Andel som har brukt sprøyte for å oppnå rus.

	Ungdomsskole		Videregående	
	Gutter	Jenter	Gutter	Jenter
Har brukt sprøyte for å oppnå rus	0,8	0,4	1,9	0,3

Nær to prosent av guttene i videregående rapporterer å ha brukt sprøyter for å oppnå rus, mot i underkant av en prosent i ungdomsskolen. Blant jentene ser vi at i underkant av 0,5 prosent på hvert skoletrinn oppgir å ha brukt sprøyte for å oppnå rus.

Vi finner ikke signifikante forskjeller mellom regionene i fylket når det gjelder andelen som har brukt sprøyter.

Vi finner klare sammenhenger mellom bruken av de ulike rusmidlene. Andelen som har brukt de ulike narkotiske stoffene, er betydelig høyere blant dem som har vært beruset av alkohol, og andelen er høyest blant dem som har vært beruset flere ganger. Videre ser vi klare sammenhenger mellom de ulike narkotiske stoffene. For hvert rusmiddel ser vi at andelen av dem som har brukt dette rusmidlet, også er betydelig overrepresentert i bruken av andre (og hardere) rusmidler. Svært få har brukt tabletter eller sprøyter uten også å ha brukt hasj og mye alkohol.

Samtidig må det understrekes at vi på grunnlag av dette ikke kan si noe om eventuelle årsaks-sammenhenger mellom bruken av

ulike rusmidler. Vi vil også understreke at det for hvert av rusmidlene er slik at et overveiende flertall av dem som har brukt dette rusmidlet, ikke har brukt hardere stoffer.

Med forbehold om feilrapporteringer, ser det ut som at materialet beretter om en liten gruppe med et svært høyt forbruk av rusmidler. 0,6 prosent av alle respondentene svarer at de har vært fulle mer enn ti ganger, og at de samtidig har forsøkt både hasj, tabletter og sprøyter for å oppnå rus. Denne andelen er høyere blant guttene med 0,9 prosent enn blant jentene med 0,2 prosent. Forskjellen mellom skoletrinnene er små; 0,5 prosent på ungdomstrinnet, og 0,7 prosent i videregående rapporterer et så høyt rusforbruk. I denne gruppen ser vi også et svært høyt forbruk av de ulike alkoholholdige drikkene vi har spurt om.

Vi har spurt hva de unge ville gjøre dersom en god venn eller venninne fikk problemer med stoff eller alkohol. Svarfordelingen er vist i tabell 6-11.

Tabell 6-11: Hva ville du gjøre hvis en god venn/venninne fikk stoff- eller alkoholproblemer (maks tre kryss)? I prosent.

Snakket med mine egne foreldre	31
Snakket med vennens foreldre	21
Snakket med en lærer	5
Snakket med en helsesøster	20
Prøvd å få med vennen/venninnen til en voksen	39
Prøvd å hjelpe til så godt jeg kunne uten å blande inn voksne	43
Holde meg unna for ikke å bli innblandet	4
Hjelpe til med å holde det skjult	7
Ville ikke brydd meg	3
Snakket med felles venner, så vi felles kunne snakke vedkommende til fornuft	72

Svært få svarer at de ikke ville bry seg eller holde seg unna for å unngå å bli innblandet. Av de ulike alternativene ser vi at nær tre firedeler ville snakke med felles

venner for å snakke vedkommende til fornuft. De alternativene som innebærer å ikke involvere utenforstående, får høyest oppslutning. Når det gjelder spesi-

fikke voksenpersoner å henvende seg til, ser vi at egne foreldre får høyest oppslutning, fulgt av vedkommende venns foreldre og helsesøster. Bare 5 prosent ville henvendt seg til en lærer.

6.3.4 Familiebakgrunn

Alkoholbruken er lavest blant dem som bor sammen med begge foreldrene og blant dem som oppgir å bo sammen med en av foreldrene ca én gang i uka og annenhver helg. Alkoholbruken er noe høyere blant dem som bor sammen med bare én av foreldrene eller sammen med én biologisk forelder og en steforelder. I tillegg er det en liten gruppe som bor på hybel eller pensjonat. I denne gruppen er alkoholbruken aller høyest. Vi ser det samme mønsteret i familiebakgrunn når det gjelder bruk av narkotiske stoffer. Vi må her igjen presisere at vi ikke på grunnlag av dette kan si noe om årsaksforholdet mellom familie-situasjon og bruk av rusmidler.

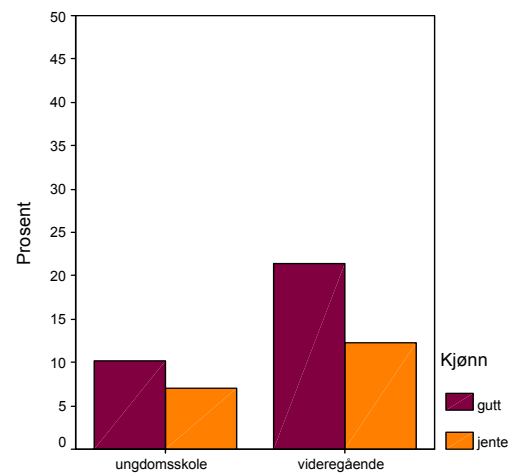
Alkoholbruken er noe lavere blant dem med høyere sosio-økonomisk status. Andelen som ruser seg på hasj og tabletter, er også markant lavere blant dem med høyere sosio-økonomisk status. Når det gjelder bruk av sprøyter som rusmiddel, er tallmaterialet for spinkelt til at vi her kan finne noen klare tendenser.

6.3.5 Rus og mistrivsel

Et av temaene i Helseprofil er hva de unge gjør når vonde tanker og følelser presser på. Her blir de forelagt ulike alternativer, og ett av disse lyder "Jeg ruser meg". 4 prosent svarer her at dette utsagnet stemmer på dem, og 9 prosent svarer at det stemmer delvis. De resterende 87 prosentene svarer at dette ikke stemmer.

I figur 6-33 er andelen som har svart at dette helt eller delvis stemmer, slått sammen.

Figur 6-33: Andel som oppgir at det enten helt eller delvis stemmer at de ruser seg når vonde tanker eller følelser presser på. Etter kjønn og klasstrinn.

Figuren tyder på at en betydelig andel i større eller mindre grad ruser seg når emosjonelle problemer oppstår. Om lag en femdel av guttene, og en tidel av jentene i videregående svarer at påstanden stemmer helt eller delvis.

Den fullstendige svarfordelingen går fram av tabell 6-12.

Tabell 6-12: Om de ruser seg når vonde tanker eller følelser presser på. Etter skoletrinn og kjønn.

	Ungdomsskole		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Stemmer ikke	90	93	79	88
Stemmer delvis	6	5	13	10
Stemmer	4	2	8	2
Total	100	100	100	100

Vi ser at det er betydelig flere gutter enn jenter som ruser seg når vonde tanker og følelser presser på.

De som her har svart at de bruker rus for å håndtere vonde tanker og følelser, har et langt høyere forbruk av alle de rusmidlene vi har spurt om.

Andelen som bruker rusmidler er betydelig høyere blant dem som rapporterer problematferd (som å skulke skolen eller å plage eller

fryse ut medelever). For samtlige rusmidler ser vi at andelen som bruker disse, er høyere jo hyppigere elevene skulker skolen eller deltar i plaging av medelever. Tilsvarende ser vi at andelen som ruser seg, er høyere blant dem som ikke trives på skolen.

Når vi ser på rusbruk ut fra sosial tilhørighet og trivsel, blir bildet mer sammensatt.

Blant de yngre elevene ser vi forholdsvis tydelig at andelen som ruser seg er høyest blant dem som indikerer mistrivsel og manglende sosial tilhørighet. Oppover i klassetrinnene endrer bildet seg noe. Her får vi en todeling der rusbruken er høyere både hos dem som trives dårligst og er minst sosialt integrert – og blant dem som indikerer best trivsel og som er mest sosialt aktive. Det synes her å være to

ulike former for bruk av rusmidler som inntreffer på ulike tidspunkt og blant vidt forskjellige grupper.

Rusbruken blant dem som viser tegn på mistrivsel og manglende sosial tilhørighet, synes å være tyngre og oppstår gjerne tidlig. Vi ser samtidig at andelen som ruser seg blant dem som viser tegn på mistrivsel, øker med klassetrinnene. Men oppover i klassetrinnene finner vi også blant dem som synes å trives godt og er sosialt aktive, en hyppigere bruk av rusmidler. Rusbruken deres begynner på et høyere alderstrinn og synes i større grad å inngå i en sosial sammenheng.

I videregående er andelen som bruker rusmidler lavest blant dem som befinner seg i et mellomsjikt når det gjelder sosial aktivitet og trivsel.

Følgende spørsmål er besvart i dette kapittelet

Har du noen gang prøvd å røyke (minst en sigarett)? Ja Nei

Hvor ofte røyker du?

- Hver dag
 Hver uke
 Sjeldnere enn en gang i uka
 Ikke i det hele tatt

Hvis du røyker jevnlig, hvor gammel var du da du begynte å røyke fast (første gang)? år

Har du forsøkt å slutte å røyke? Ja Nei

Hvis ja, hvor lenge har du vært røykfri? uker eller måneder

Hvor mange 10-pakninger røyker du i uka?

Mindre enn 1 1-2 3-4 5-6 Mer enn 7

I hvilke situasjoner røyker du som regel (maks 2 kryss)

☐ Fest/disco	☐ Kafe/restaurant
☐ Fritids-/ungdomsklubb	☐ Pub/bar
☐ Hjemme	☐ Skole
☐ Idrett	☐ Overalt

Ønsker du å slutte å røyke? Ja Nei

Hva slags hjelp ønsker du for å kunne klare å slutte å røyke?

Ja Nei

Samtale med noen i helsetjenesten	'	'
Samarbeid med foreldre	'	'
Samarbeide med venner	'	'
Kurs eller gruppe	'	'
Røykeslutt dagbok	'	'
Bruk av nikotinerstatnings produkter	'	'
Røyketelefon, 800 400 85	'	'
Ingen, bare egen vilje	'	'

Røyker noen av de du bor sammen med? (Sett ett eller flere kryss)

Ja, mor Ja, far Ja, søsken Ja, andre Nei

' ' ' ' '

Røyker flertallet av vennene dine? Ja ' Nei '

Bruker du snus? Ja ' Nei '

Har du noen gang drukket så mye alkohol at du har vært skikkelig beruset (full) ?

Nei, aldri '

Ja, en gang '

Ja, 2-3 ganger '

Ja, 4-10 ganger '

Ja, mer enn 10 ganger '

Hvor ofte drikker du for tiden alkoholholdige drikker som for eksempel øl, vin eller brennevin eller rusbrus (Hooch)? Prøv også å regne med de gangene du så vidt har smakt. (Sett ett kryss for hver linje).

	Hver dag	Hver uke	Hver måned	Sjelden	Aldri
Øl	'	'	'	'	'
Vin	'	'	'	'	'
Brennevin	'	'	'	'	'
Rusbrus	'	'	'	'	'

Har du noen gang brukt hasj?

Ja '

Nei '

Dersom du har brukt hasj, har du brukt det i løpet av de siste seks månedene?

1 ' Ja

2 ' Nei

Har du noen gang brukt tabletter (ecstasy, partydop, amfetamin, nervetabletter o.a.) for å oppnå rus?

Ja ' Nei '

Har du noen gang brukt sprøyte for å oppnå rus? Ja ' Nei '

Hva ville du gjøre hvis en god venn/venninne fikk stoff eller alkoholproblemer (Sett maks 3 kryss)?

Snakket med mine egne foreldre '

Snakket med vennens foreldre '

Snakket med en lærer	'
Snakket med en helsesøster	'
Prøvd å få med vennen/venninnen til en voksen	'
Prøvd å hjelpe til så godt jeg kunne uten å blande inn voksne	'
Holde meg unna for ikke å bli innblandet	'
Hjelpe til med å holde det skjult	'
Ville ikke brydd meg	'
Snakket med felles venner, så vi felles kunne snakke han/henne til fornuft	'

7 Trivsel

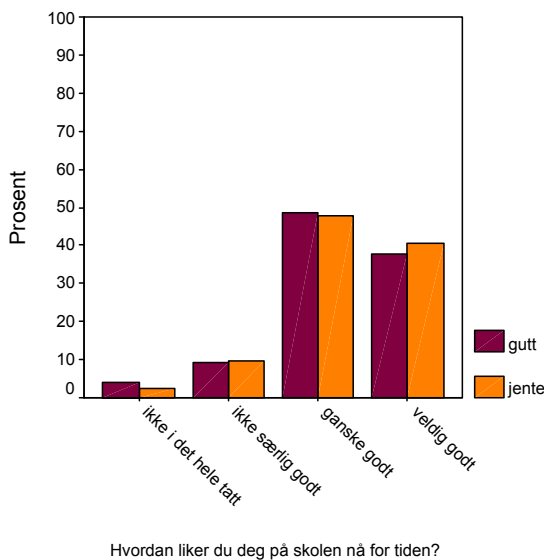
I dette kapitlet har Helseprofil kartlagt ungdommens trivsel på skolen og forhold til foreldre og andre barn/ungdommer. I tillegg stilles en del spørsmål rundt ungdommens velvære generelt.

7.1 Trivsel på skolen

87 prosent av alle ungdommene svarer at de liker skolen ganske godt eller veldig godt. Tre prosent flere jenter enn gutter svarer at de liker seg veldig godt.

Tre prosent av alle ungdommene svarer at de ikke liker seg på skolen i det hele tatt. Nesten dobbelt så mange gutter som jenter velger dette svaralternativet (figur 7-1).

Figur 7-1: Trivsel på skolen. Etter kjønn.

Sammendrag

Flesteparten av ungdommene ser ut til å trives på skolen. Bare tre prosent av alle de spurte svarer at de ikke liker seg på skolen i det hele tatt. Ungdommer liker seg best på skolen første året i ungdomsskole og videregående. 15 prosent av ungdommene skulker minst én gang i måneden. Én av tre ungdommer oppgir at de skulker en gang iblant. Skulkingen tiltar med alder.

Skolearbeid skaper mye stress for nesten halvparten av elevene i ungdomsskolen og den videregående skolen. Jenter synes mer stressutsatt enn gutter.

85 prosent av ungdommene føler at noen hjemme bryr seg om hva de gjør, og halvparten svarer at de ofte får ros. Jenter synes oftere de får ros enn gutter, mens gutter oftere tenker at foreldrene er skuffet over dem. Jenter mener i mye større grad enn gutter at foreldrene vil vite hvor de er og hva de gjør i fritiden.

Mange ungdommer beskriver positive opplevelser det siste halvåret. Rundt 95 prosent har følt seg friske, glade og trygge daglig, flere ganger i uka eller ukentlig. Å være opplagt og våken er mest problematisk.

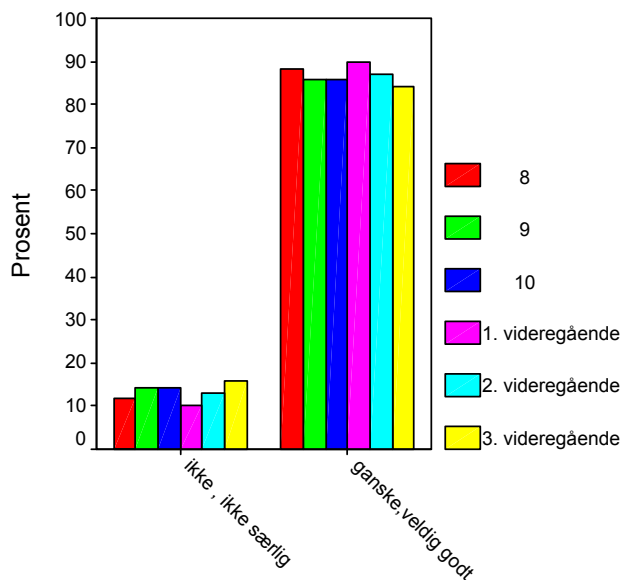
Av negative opplevelser rapporterer 55 prosent av ungdommene at de er lei og utslitt daglig, flere ganger ukentlig eller ukentlig. Omtrent en tredel er nervøse, føler seg nedfor eller har søvnvansker ukentlig eller mer.

Elever i 3. klasse videregående opplever større ensomhet og mindre opplevelse av tilhørighet enn elever i 1. videregående. Gutter formidler en større grad av tilhørighet og sosial trygghet enn jenter. Det kommer fram klare kjønnsforskjeller i selvbildet hos ungdommer i videregående skole. Gutter er mer fornøyd med seg selv enn jentene.

I figur 7-2 har vi slått sammen svaralternativene "liker meg ikke i det hele tatt" og "ikke særlig godt" og svaralternativene "ganske godt" og "veldig godt". Resultatet viser at

trivselen er høyest i det første året på ungdomsskolen og første året i videregående skole. I videregående er det en tydelig nedadgående tendens fra 1. til 3. klasse.

Figur 7-2: Trivsel på skolen. Etter klassetrinn.

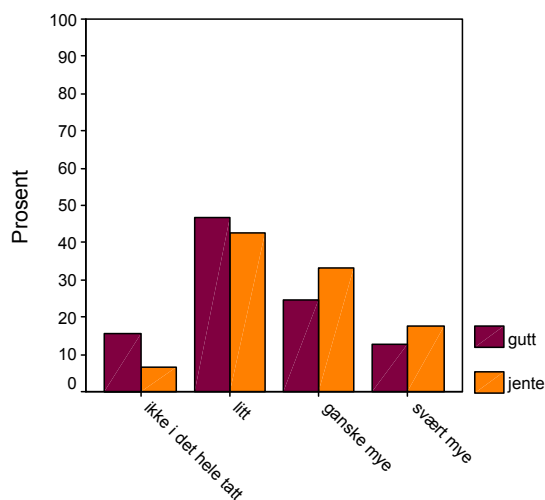

Hvordan liker du deg på skolen for tiden?

44 prosent av ungdommene opplever ganske mye eller svært mye stress forbundet med skolearbeid. Som figur 7-3 viser, er jenter mer stressutsatt enn gutter. Sju prosent av jentene sier de ikke blir stresset i det hele tatt, mot 16 prosent av guttene. I motsatt ende av skalaen svarer 18 prosent av jentene at de blir svært mye stresset, mot 13 prosent av guttene.

Stress rundt skolearbeid øker fra 8. til 10. klasse og gjennom hele videregående skole (se figur 7-4).

Figur 7-3: Skolearbeid og stress. Etter kjønn.

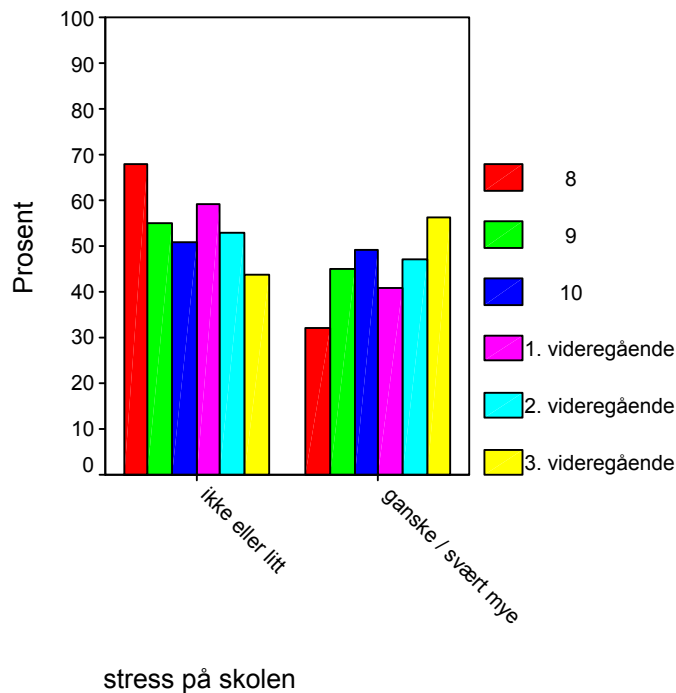

Hvor stresset blir du av skolearbeidet?

I 8. klasse sier 32 prosent av elevene at de blir stresset ganske mye eller svært mye. Prosentandelen øker til 49 prosent i 10. klasse. Samme tendens ser vi i

videregående skole, der stressnivået topper seg i 3. året med 56 prosent av elevene.

Figur 7-4: Skolearbeid og stress. Etter klassetrinn.

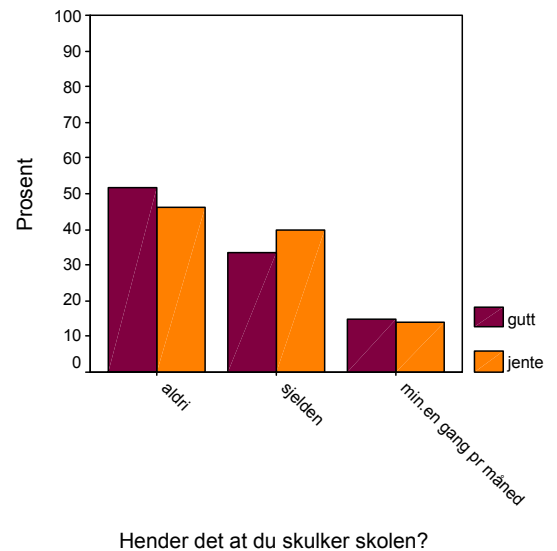

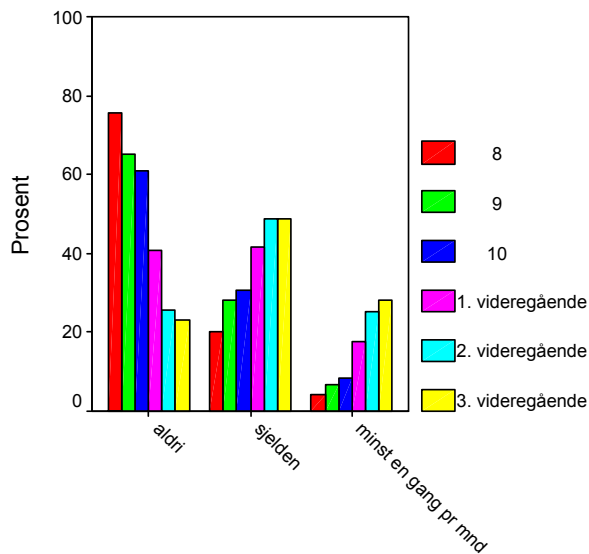
Skulking gir en pekepinn om trivsel på skolen.

15 prosent av ungdommene oppgir at de skulker minst én gang i måneden. Å skulke en gang iblant er et nokså utbredt fenomen. 36 prosent av ungdommene svarer bekreftende på dette spørsmålet. Som figur 7-5 viser, er jentene i overfall i denne gruppen (40 prosent mot 34 prosent blant guttene).

Skulkingen øker jevnt gjennom hele ungdomsskolen og videregående skole. I 3. videregående oppgir hele 27 prosent av elevene at de skulker minst én gang per måned (figur 7-6).

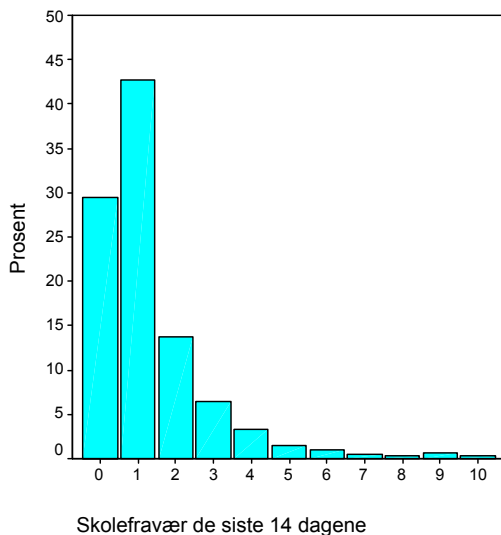
Figur 7-5: Skulking. Etter kjønn.

Figur 7-6: Skulking. Etter klassetrinn.

Hender det at du skulker skolen?

Elevene ble også spurt hvor mange dager de var borte fra skolen i løpet av de siste 14 dagene (figur 7-7). 30 prosent hadde ingen fravær, 43 prosent hadde én dags fravær, tre prosent oppgav fravær ut over én skoleuke (6-10 dager).

Figur 7-7: Skolefravær de siste 14 dager.

Vi ser en sammenheng mellom antall fraværsdager, stressnivået i forhold til skolearbeid og skulkeatferden. 19 prosent av elevene med én dags fravær svarer at de skulker minst én gang per måned. Blant elever som har hatt

10 dagers fravær svarer 53 prosent at de skulker minst én gang per måned.

Tabell 7-1: Antall fraværsdager. Etter stressnivået rundt skolearbeid. I prosent.

Antall dager borte fra skolen de siste 14 dager	Hvor stresset blir du av skolearbeidet?				Total %
	Ikke i det hele tatt	Litt	Ganske mye	Svært mye	
0	12	47	28	13	100
1	10	44	30	16	100
2	11	41	32	17	100
3	10	37	32	21	100
4	12	33	31	24	100
5	12	36	28	25	100
6	17	26	27	30	100
7	16	30	27	26	100
8	10	31	29	31	100
9	15	33	19	33	100
10	21	22	23	34	100

Elever som blir litt stresset er sterkest representert i gruppen med fravær opptil en uke.

Omtrent en tredel av elever med fravær over en uke svarer at de blir svært stresset av skolearbeidet. Samtidig svarer en av fem elever med fravær på ti dager at de ikke blir stresset i det hele tatt. Man kan lure på om dette er elever som har gitt opp og mistet motivasjonen i forhold til skolen.

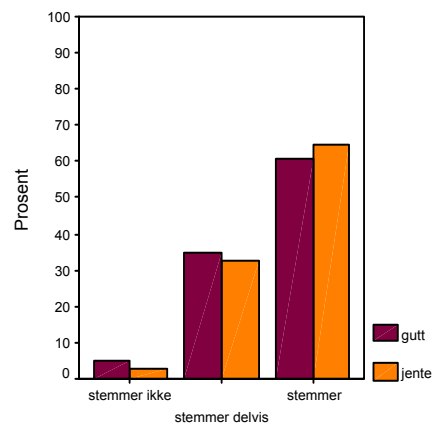
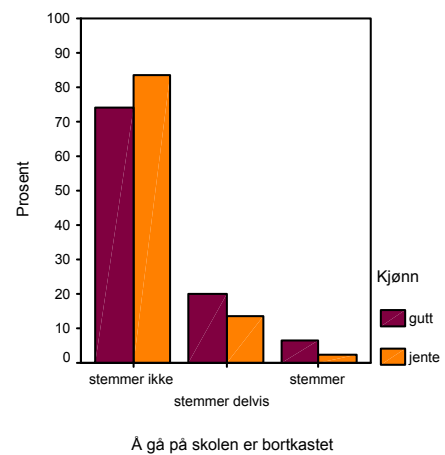
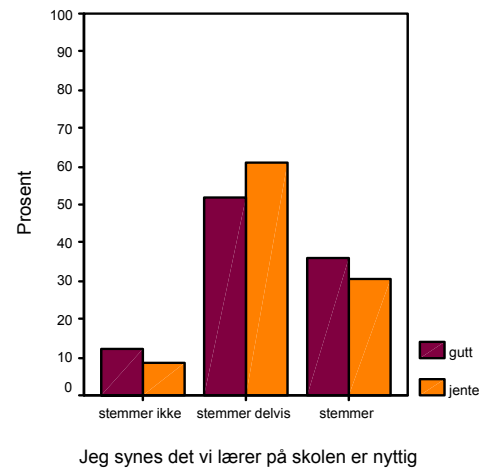
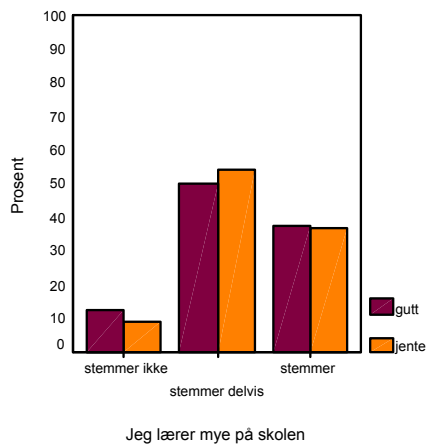
Elever på *videregående skole* har fått et tilleggsspørsmål om hva de lærer på skolen.

Tabell 7-2: Hva lærer du på skolen. I prosent.

	Hva lærer du på skolen?		
	Stemmer ikke	Stemmer delvis	Stemmer
Jeg lærer mye på skolen	11	52	37
Jeg synes det vi lærer på skolen er nyttig	10	56	33
Å gå på skolen er bortkastet	79	17	4
Det er viktig for meg å få gode karakterer	4	33	63

Når vi sammenlikner jenter og gutter, ser vi følgende tendenser (figur 7-8).

Figur 7-8 (a-d): Hva lærer du på skolen. Etter kjønn.

Like stor andel gutter som jenter mener de lærer mye på skolen, men tre prosent flere gutter enn jenter synes ikke at dette stemmer.

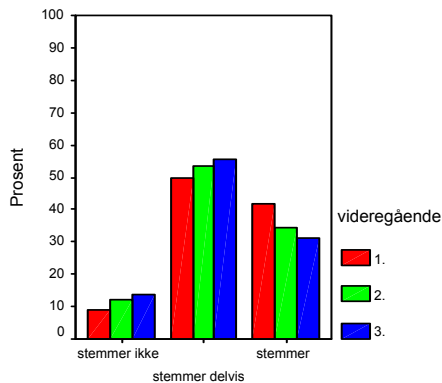
Fem prosent flere gutter enn jenter synes det de lærer på skolen er nyttig. Jentene synes oftest at det de lærer på skolen er delvis nyttig. Flere gutter enn jenter synes det de lærer, ikke er nyttig. Samtidig synes

dobbelt så mange gutter som jenter at det er *bortkastet* å gå på skolen.

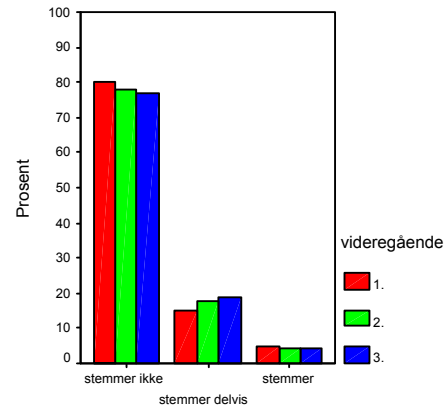
Jenter synes mer opptatt av å få gode karakterer enn gutter.

Trendene gjennom de tre årene i videregående skole er at skolen oppleves mindre meningsfylt jo eldre elevene blir (figur 7-9 a-d). Det er en nedadgående tendens når det gjelder å lære mye og å oppleve skolen som nyttig. Å få gode karakterer er viktigere i 1. klasse videregående enn i 3. klasse videregående.

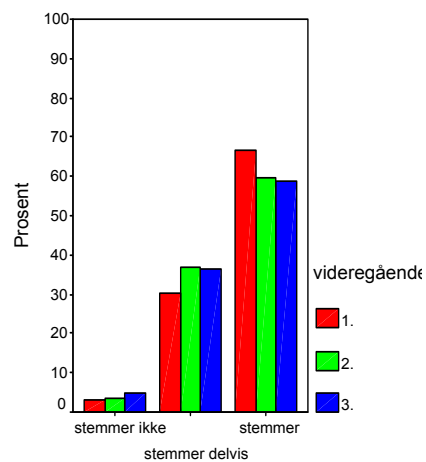
Figur 7-9 (a-d): Hva lærer du på skolen? Etter klassetrinn.

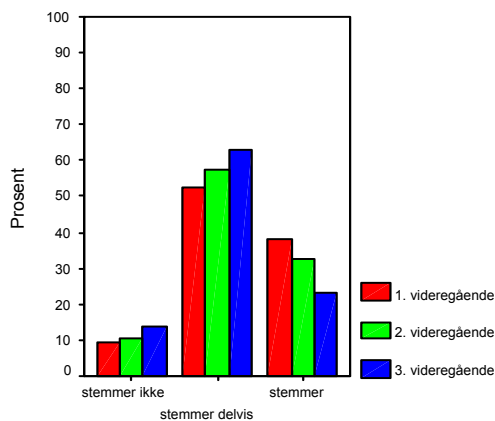
Jeg lærer mye på skolen

Å gå på skolen er bortkastet

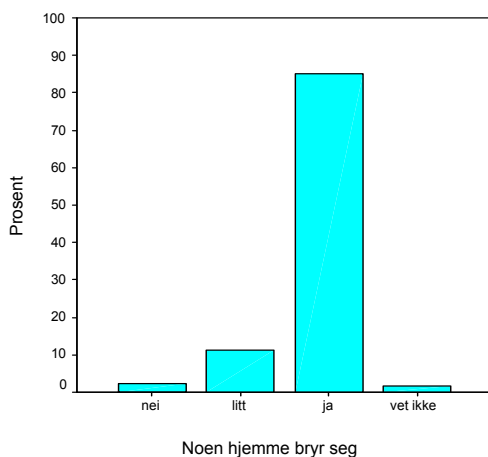
Viktig å få gode karakterer på skolen

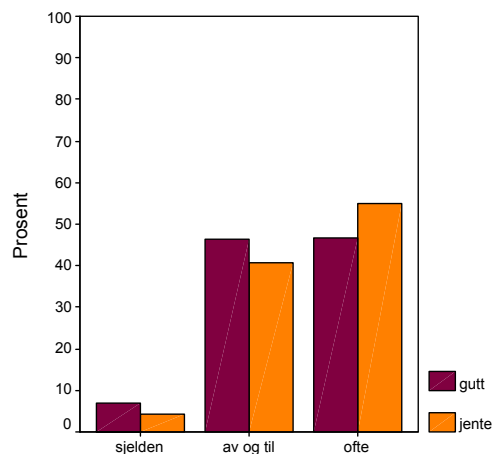
Jeg synes det vi lærer på skolen er nyttig

7.2 Forhold til foreldre og andre barn/ ungdommer

Som figur 7-10 viser, føler 85 prosent av ungdommene at noen hjemme bryr seg om hva de gjør. Det er ingen forskjell mellom gutter og jenter.

Figur 7-10: Noen hjemme bryr seg. I prosent.

Halvparten av ungdommene svarer at de ofte får ros av voksne eller andre barn/ungdommer. Jenter syns de får ros oftere enn gutter (figur 7-11).

Figur 7-11: Får ros av voksne eller andre barn/ungdommer. Etter kjønn.

Får ros av voksne eller andre barn/ungdommer

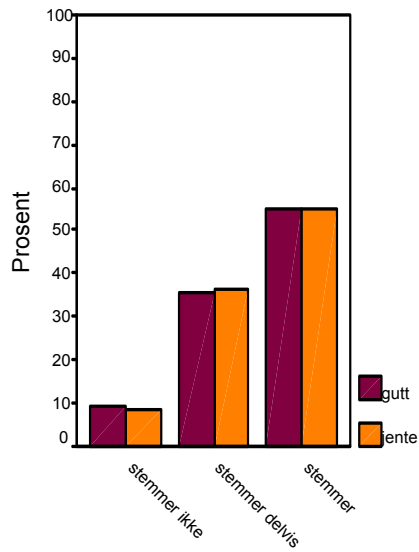
Elevene i *videregående skole* fikk noen tilleggsspørsmål om hva de tenkte om sine foreldre (tabell 7-3).

Tabell 7-3 : Hva tenker du om dine foreldre. I prosent.

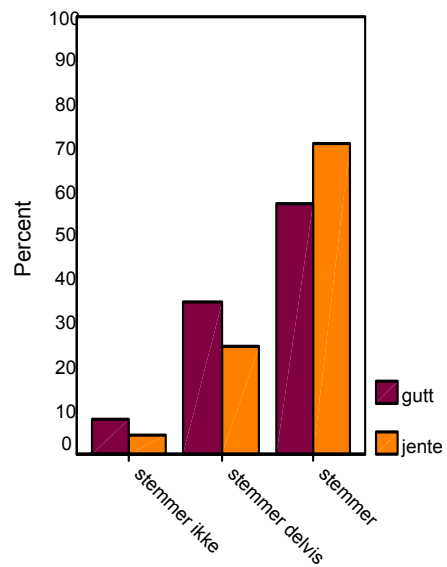
	Stemmer ikke	Stemmer delvis	Stemmer
Foreldrene mine kjenner de fleste av vennene jeg er sammen med i fritida	9	36	55
Viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritida	6	30	64
Foreldrene mine kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine	35	46	29
Foreldrene mine snakker ofte om hvor flink jeg er	15	49	36
Foreldrene mine er skuffet over meg	79	17	4

Profilen er forskjellig for gutter og jenter (figur 7-12 a-e).

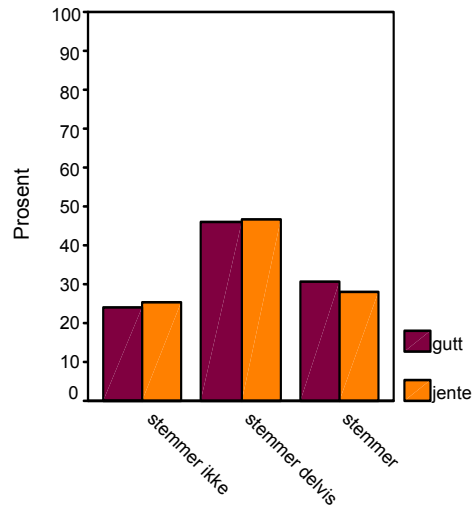
Figur 7-12 a-e: Hva tenker ungdommene om sine foreldre? Etter kjønn.

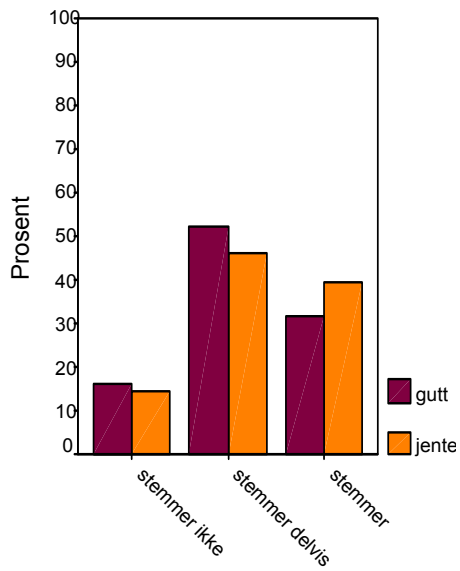
Kjenner de fleste av vennene

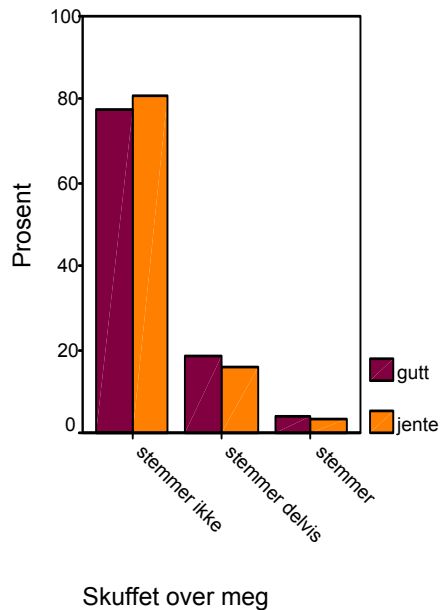
Å vite hvor jeg er, hva jeg gjør

Kjenner foreldrene til de fleste venner

Snakker ofte om hvor flink jeg er

55 prosent av foreldrene kjenner de fleste av vennene til sine døtre og sønner. Jentene opplever i mye større grad at foreldrene vil vite hvor de er og hva de gjør i fritiden. 71 prosent av jentene svarer bekreftende på dette, mot 57 prosent av guttene. Det kan se ut

som det er noe bedre kjennskap til hverandre blant gutteforeldre enn jenteforeldre (31 prosent mot 28 prosent), men her er forskjellen lite.

I tråd med svarfordeling på spørsmålet om å få ros, bekrefter flere jenter enn gutter at foreldrene ofte snakker om hvor flinke de er (40 prosent av jentene mot 32 prosent av guttene). Forskjellen er mindre i "stemmer ikke"-gruppen (14 prosent jenter mot 16 prosent gutter).

Gutter tenker noe oftere enn jenter at foreldrene er skuffet over dem. Fire prosent av guttene svarer at dette stemmer, mot 3 prosent av jentene. 78 prosent av guttene mener dette ikke stemmer, mot 81 prosent av jentene.

Alle ungdommer på *ungdomsskoletrinnet* og *videregående skole* fikk spørsmål om foreldrene og skolearbeid.

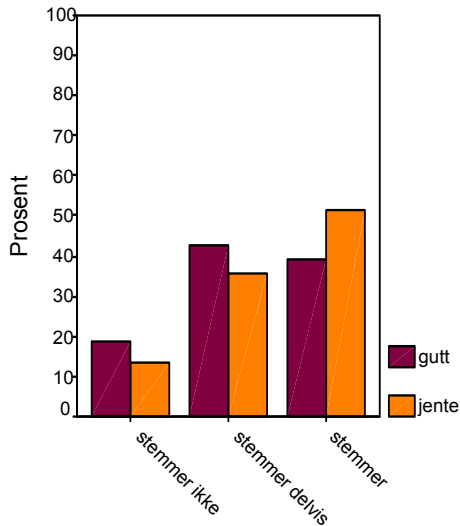
Tabell 7-4 gir oversikt over svarene.

Tabell 7-4: Foreldre og skolearbeid. I prosent.

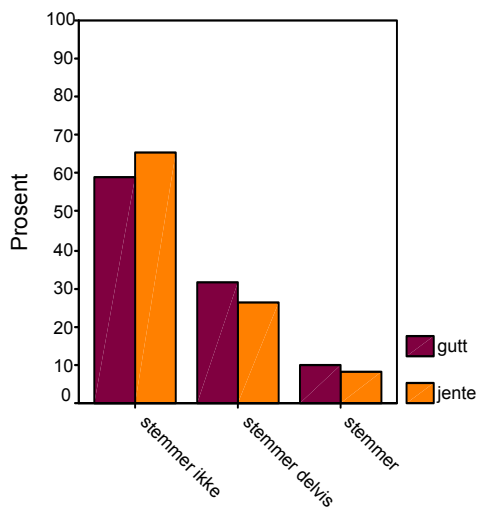
	Stemmer ikke	Stemmer delvis	Stemmer
Foreldrene mine er svært interesserte i skolearbeidet mitt	11	45	44
Foreldrene mine hjelper meg ofte med skolearbeid	37	41	22
Foreldrene mine oppfordrer meg til å ta høyere utdanning	23	30	48
Foreldrene mine roser meg ofte for skolearbeidet mitt	16	39	45
Foreldrene mine snakker sjelden med meg om skolen	62	29	9

Ved nærmere analyse ser vi en forskjell mellom gutter og jenter i svaret på to av de fem utsagnene (se figur 7-13 a-b).

Figur 7-13 a-b: Foreldrene og skolearbeid. Etter kjønn.

Får ofte ros for skolearbeidet mitt

Snakker sjelden om skolen

Over halvparten av jentene svarer bekreftende på spørsmålet om de ofte får ros for skolearbeidet. Dette gjelder for 39 prosent av guttene.

Skolen ser hyppigere ut til å være et tema mellom foreldre og døtre enn mellom foreldre og deres sønner. 65 prosent av jentene avviser påstanden om at foreldrene

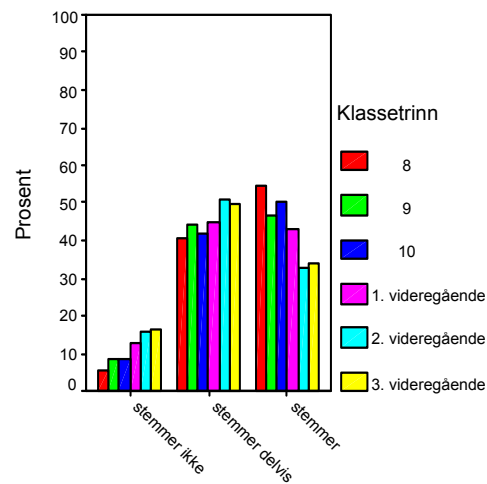
snakker sjelden om skolen, mot 59 prosent av guttene. Ti prosent av guttene synes det stemmer, mot åtte prosent av jentene.

Jo eldre elevene blir, desto mindre synes de foreldrene er interessert i skolearbeidet, og dest mindre får de hjelp av foreldrene til skolearbeid.

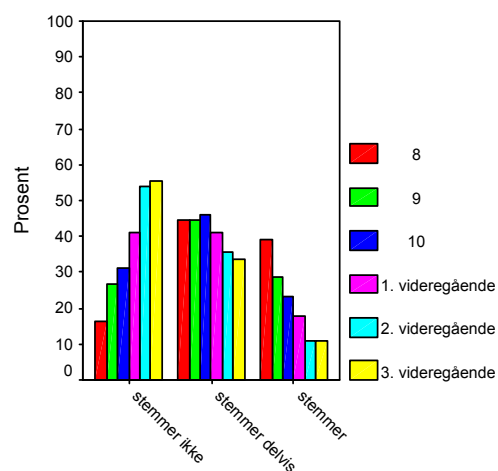
Det blir snakket mest om høyere utdanning i 10. klasse og siste året av videregående skole.

Å bli rost for skolearbeid skjer sjeldnere jo høyere klassetrinn eleven går i. Tendensen er mindre uttalt når det gjelder å snakke om skolen (figur 7-14 a-e).

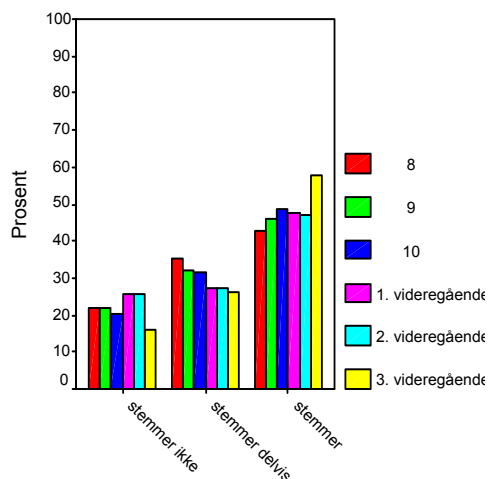
Figur 7-14 a-e: Foreldrene og skolearbeid. Etter klassetrinn. I prosent.

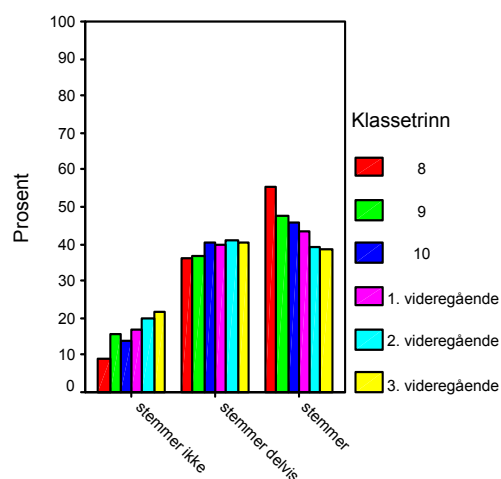
Svært interessert i skolearbeidet mitt

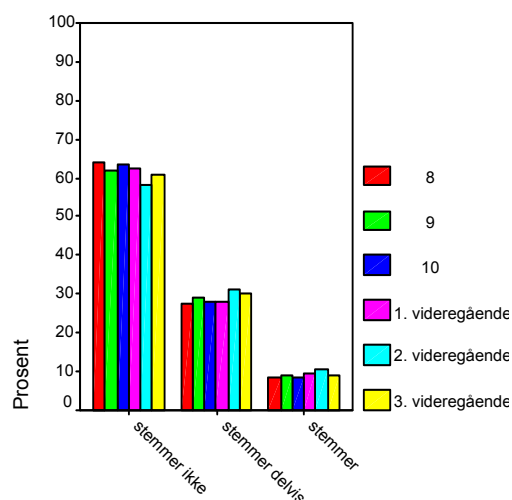
Hjelper ofte med skolearbeidet

Oppfordrer til å ta høyere utdanninge

Roser ofte for skolearbeidet mitt

Snakker sjelden om skolen

7.3 Velvære, opplevelse av kontakt med andre og selvopplevelse

7.3.1 Velvære

I tillegg til spørsmål om psykosomatiske plager, som er omtalt i kapitlet om fysisk helse, har ungdommene svart på en del utsagn om velvære de siste seks månedene (tabell 7-5).

Svarkategoriene har vært: omtrent hver dag, mer enn én gang i uka, omtrent hver uke, omtrent hver måned, sjelden eller aldri. De første sju utsagnene berører positive opplevelser, de siste seks utsagnene er negative opplevelser.

Positive utsagn:

Mellom 85 og 90 prosent av ungdommene føler seg glade, friske og trygge omtrent hver dag eller mer enn én gang i uka. Hvis vi inkluderer kategorien omtrent hver uke, øker andelen til mellom 94 og 97 prosent. 96 prosent av ungdommene svarer at de har hatt det gøy daglig, mer enn én gang i uka eller ukentlig. 93 prosent har gjort det de har lyst til daglig, flere ganger i uka eller ukentlig.

Noen færre ungdommer har følt seg avslappet daglig eller mer enn én gang i uka. Hvis vi inkluderer kategorien ukentlig, er andelen oppe i 90 prosent. Fem prosent er sjelden eller aldri avslappet.

Å være våken og opplagt er mest problematisk. To tredeler av ungdommene føler seg opplagt og våken daglig eller mer enn én gang i uka. 20 prosent svarer omtrent hver uke mens 14 prosent svarer omtrent hver måned, sjelden eller aldri.

Tabell 7-5: Positive og negative opplevelser de siste 6 månedene. I prosent.

	Omtrent hver dag	Mer enn én gang i uka	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri	Total
Følt deg glad / i godt humør	56	33	8	2	1	100
Følt deg frisk	59	26	9	3	2	100
Våken og opplagt	25	42	20	7	7	100
Følt deg trygg	72	17	6	3	2	100
Følt deg avslappet	42	34	14	5	5	100
Hatt det gøy	58	30	8	2	1	100
Gjort det du har lyst til	46	35	12	4	2	100
Følt deg nedfor(trist)	4	12	14	30	40	100
Vært irritable/i dårlig humør	4	17	22	34	23	100
Nervøs	3	9	14	27	47	100
Vanskelig for å sovne	9	12	12	19	48	100
Lei og utslitt	13	21	21	24	21	100
Redd	2	3	3	11	82	100

Negative utsagn:

Når vi spør ungdommene om de har vært redde de siste 6 månedene, får vi en svarandel på til sammen 8 prosent når vi slår sammen svarkategoriene daglig, mer enn én gang i uka og ukentlig.

Omtrent en tredel av ungdommene svarer at de er nervøse, føler seg nedfor eller har vanskelig for å sove daglig, flere ganger ukentlig eller ukentlig. Over 40 prosent bruker disse svaralternativene på spørsmålet om de har vært irritable eller i dårlig humør.

Å være lei og utslitt er den plagen som ungdommen rapporterer oftest. 55 prosent opplever dette daglig, flere ganger ukentlig eller ukentlig.

Opplevelse av kontakt med andre:

I videregående skole har ungdommene i tillegg fått presentert noen beskrivelser av følelser som folk kan ha med svaralternativene stemmer, stemmer delvis eller stemmer ikke. Spørsmålene belyser forhold til andre mennesker.

Tabell 7-6 viser prosentvis svarfordeling.

Tabell 7-6: Opplevelser i forhold til kontakt med andre mennesker. I prosent.

	Stemmer	Stemmer delvis	Stemmer ikke
Jeg har følelse av at ingen kjenner meg særlig godt	7	24	69
Jeg føler at jeg har god kontakt med folk rundt meg	64	31	5
Jeg føler meg ensom	6	20	74
Jeg kan selv velge hvem jeg vil være sammen med av andre ungdommer	59	34	7
Når jeg er sammen med andre ungdommer, tenker jeg ofte at jeg ikke hører til	8	31	61

Ved nærmere analyse ser vi en trend der elever i 3. klasse videregående beskriver større

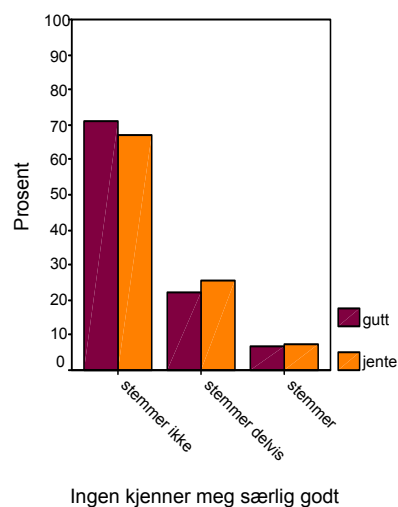
ensomhet og mindre opplevelse av tilhørighet enn elever i 1. videregående (tabell 7-7).

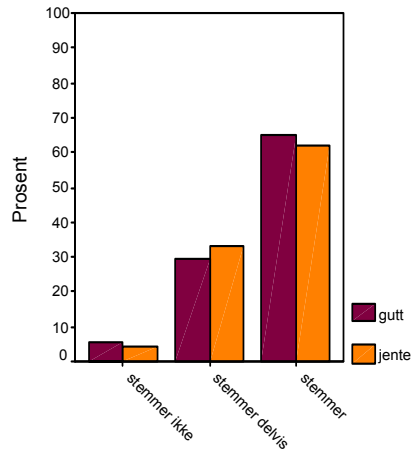
Tabell 7-7: Opplevelse av kontakt med andre mennesker. Etter klassetrinn. I prosent.

		1. videreg.	2. videreg.	3. videreg.
Ingen kjenner meg særlig godt	Stemmer helt eller delvis	31	31	32
	Stemmer ikke	69	69	68
		100	100	100
Har god kontakt med folk rundt	Stemmer helt eller delvis	95	95	95
	Stemmer ikke	5	5	5
		100	100	100
Føler meg ensom	Stemmer helt eller delvis	25	26	29
	Stemmer ikke	75	74	71
		100	100	100
Kan selv velge hvem jeg vil være sammen med av ungdommer	Stemmer helt eller delvis	92	93	93
	Stemmer ikke	8	7	7
		100	100	100
Tenker ofte jeg ikke hører til	Stemmer helt eller delvis	37	39	41
	Stemmer ikke	63	61	60
		100	100	100

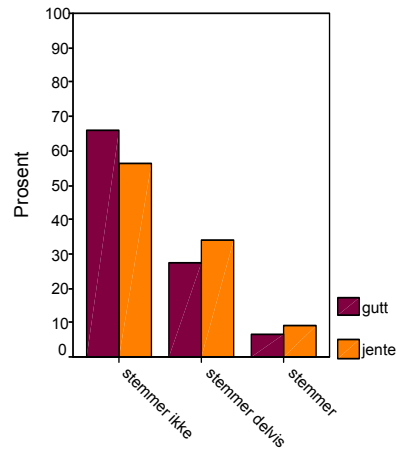
Gutter formidler en større grad av tilhørighet og sosial trygghet enn jenter (figur 7-15 a-e).

Figur 7-15:a-e : Opplevelse av kontakt med andre. Etter kjønn.

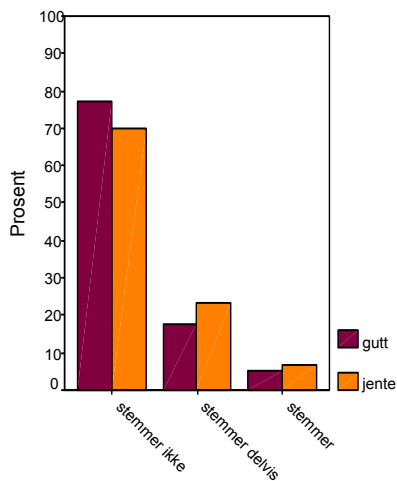

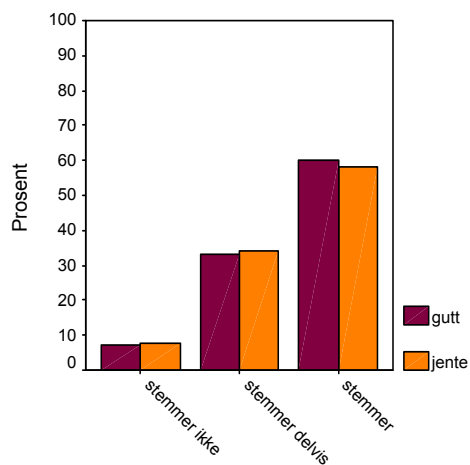
Har god kontakt med folk rundt meg

Tenker at jeg ikke helt hører til'

Jeg føler meg ensom

Kan velge ungdommer å være sammen med

7.3.2 Selvpålevelse

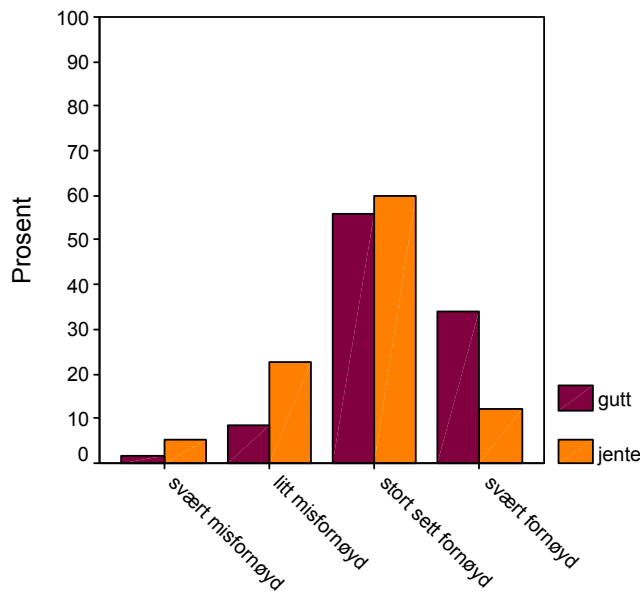
Elever i videregående skole er også blitt spurt om hvordan de synes at de selv er.

Ungdommene fikk fire svaralternativer:

- Jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er.
- Jeg er stort sett fornøyd med hvordan jeg er.
- Jeg er litt misfornøyd med hvordan jeg er.
- Jeg er svært misfornøyd med hvordan jeg er.

23 prosent av ungdommen svarte at de var svært fornøyd, 58 prosent var stort sett fornøyd, 16 prosent var litt misfornøyd mens 4 prosent var svært misfornøyd.

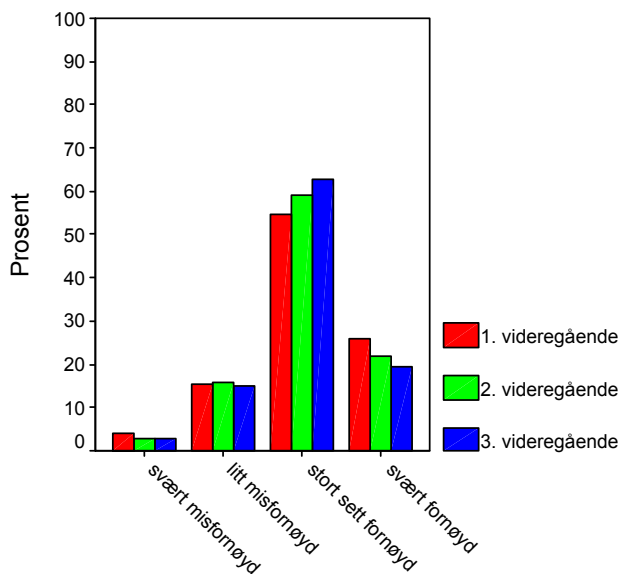
Det kom fram klare kjønnsforskjeller (figur 7-16).

Figur 7-16: Hvor fornøyd med seg selv? Etter kjønn.

Hvor fornøyd er du med hvordan du er?

34 prosent av guttene svarer at de er svært fornøyd med seg selv, mot bare 12 prosent av jentene. 5 prosent av jentene er svært misfornøyd med hvordan de er, mot 2 prosent av guttene. Også mer enn dobbelt så mange jenter som gutter er litt misfornøyd.

I forhold til klassetrinn ser vi en forskyvning mellom svært fornøyd og stort sett fornøyd. Andelen litt misfornøyd og svært misfornøyd viser en svakt dalende tendens fra 1. videregående til 3. videregående (figur 7-17).

Figur 7-17: Fornøyd med seg selv? Etter klassetrinn.

Hvor fornøyd er du med hvordan du er?

Følgende spørsmål er besvart i dette kapitlet

Føler du at noen hjemme bryr seg om hva du gjør?

Ja ' Litt ' Nei ' Vet ikke '

Får du ros av voksne eller andre barn/ungdom?

Jeg får ofte ros '

Jeg får ros av og til '

Jeg får sjelden ros '

Hvordan liker du deg på skolen akkurat nå for tiden?

Liker meg veldig godt '

Liker meg ganske godt '

Liker meg ikke særlig godt '

Liker meg ikke i det hele tatt '

Hvor stresset blir du av skolearbeidet (både arbeid du skal gjøre på skolen og lekser)?

' Ikke i det hele tatt

' Litt

' Ganske mye

' Svært mye

Hender det at du skulker skolen?

' Ja, minst en gang i måneden

' Ja, men sjelden

' Nei, aldri

I løpet av de siste 6 månedene: Hvor ofte har du opplevd følgende? (sett ett kryss for hver linje)

	Omtrent hver dag	Mer enn en gang i uka	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri
Følt deg glad eller i godt humør	'	'	'	'	'
Følt deg frisk	'	'	'	'	'
Følt deg våken og opplagt	'	'	'	'	'
Følt deg trygg	'	'	'	'	'
Følt deg avslappet	'	'	'	'	'
Hatt det gøy	'	'	'	'	'
Gjort det du har lyst til	'	'	'	'	'

I løpet av de siste 6 månedene: Hvor ofte har du hatt følgende plager? (Sett ett kryss for hver linje)

	Omtrent hver dag	Mer enn en gang i uka	Omtrent hver uke	Omtrent hver måned	Sjelden eller aldri
Følt deg nedfor (trist)	'	'	'	'	'
Nervøs	'	'	'	'	'
Vanskelig for å sovne	'	'	'	'	'
Lei og utslitt (sliten)	'	'	'	'	'

Her er noen beskrivelser av følelser folk kan ha. Kryss av ett kryss per linje	Stemmer	Stemmer delvis	Stemmer ikke
Jeg har følelsen av at ingen kjenner meg særlig godt	☐	☐	☐
Jeg føler at jeg har god kontakt med folk rundt meg	☐	☐	☐
Jeg føler meg ensom	☐	☐	☐
Jeg kan selv velge hvem av andre ungdommer jeg vil være sammen med (ikke som kjæreste)	☐	☐	☐
Når jeg er sammen med andre ungdommer, tenker jeg ofte at jeg ikke helt hører til	☐	☐	☐

Nedenfor er det noen utsagn om hvordan du synes du selv er. Kryss av ett kryss for det som passer deg best.

Jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er	☐
Jeg er stort sett fornøyd med meg selv	☐
Jeg er litt misfornøyd med hvordan jeg er	☐
Jeg er svært misfornøyd med hvordan jeg er	☐

Nå kommer noen spørsmål om hva du tenker om dine foreldre. Hvis foreldrene dine er veldig forskjellige, tenk på den du tilbringer mest tid sammen med. Kryss av for det som stemmer best for deg.

	Stemmer	Stemmer delvis	Stemmer ikke
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med i fritida	☐	☐	☐
Det er viktig for foreldrene mine å vite hvor jeg er og hva jeg gjør i fritida	☐	☐	☐
Foreldre mine kjenner foreldrene til de fleste av vennene mine	☐	☐	☐
Foreldre mine snakker ofte om hvor flink jeg er	☐	☐	☐
Foreldre mine er skuffet over meg	☐	☐	☐

8 Kommunikasjon og vennskapsrelasjoner

Et tema i helseprofilundersøkelsen er de unges vennskapsrelasjoner og hvordan de kommuniserer med andre.

De unge er spurt

- Hvor lett eller vanskelig det er å snakke med andre om ting som virkelig plager dem
- Om de bruker mobiltelefon daglig
- Hvor ofte de sier sin mening eller tar ordet i klassen
- Hvor ofte de er sammen med venner utenom skoletida
- Hvor mange gode venner de har i klassen
- Om de har en bestevenn
- Hvor de vanligvis oppholder seg når de er sammen med annen ungdom
- Hva de gjør når vonde tanker og følelser presser på
- Hvordan håndtere problemer og vansker.

Sammendrag

De aller fleste oppgir at de har mange venner i klassen, og at de dessuten har en bestevenn. Vi finner imidlertid små grupper som i mindre grad gir uttrykk for at de har noen vennskapsrelasjoner.

De unge svarer at det først og fremst er vennene de vil kontakte og snakke med dersom de har problemer eller plages av vonde tanker og følelser. Mange vil også henvende seg til personer i familien. Langt færre vil henvende seg til eller oppsøke offentlige hjelpetilbud, og mange synes det er vanskelig å snakke med lærere, rådgivere og helsepersonell om ting som plager dem.

I overkant av ni av ti har mobiltelefon, og de fleste bruker den daglig.

De unge er spurt om hvor lett eller vanskelig det er for dem å snakke med andre om ting som virkelig plager dem. Her er de bedt om å vurdere dette for hver av en rekke mulige personer. Svarfordelingen er vist i tabell 8-1.

Tabell 8-1: Hvor lett eller vanskelig er det for deg å snakke med andre om ting som virkelig plager deg? Svarfordeling i prosent.

	Veldig lett	Lett	Vanskelig	Veldig vanskelig	Har ingen, el har ikke kontakt
Far	14	43	28	10	5
Stefar	4	11	9	7	70
Mor	32	45	16	4	3
Stemor	3	8	8	7	74
Brødre(stebrødre)	14	28	20	11	27
Søstre (stesøstre)	18	28	15	8	30
Venner av samme kjønn	46	41	10	3	1
Venner av motsatt kjønn	24	43	24	7	2
Yngre søsken/stesøsken	8	22	23	14	34
Lærer	3	26	40	29	3
Rådgiver	4	26	32	21	17
Helsepersonell	8	34	28	16	15

For de fleste er venner av samme kjønn lettest å henvende seg til om ting som virkelig plager dem.

Deretter følger mor, venner av motsatt kjønn og så far. Av dem som har søsken, ser vi også at mange synes disse er lette å snakke med om ting som plager dem.

Særlig blant jentene er det svært mange som oppgir at venner av samme kjønn er lettest å snakke med om ting som er plagsomme. Ellers er det forholdsvis små kjønnsforskjeller, bortsett fra at flere gutter enn jenter oppgir at det er lett å snakke med fedre og brødre, mens flere jenter enn gutter oppgir at det er enkelt å snakke med mødre og søstre. Men både blant gutter og jenter er det flere som synes det er lett å snakke med mor enn far om ting som plager dem.

Av personer utenfor familien og vennskapskretsen er det flest som synes at det er lett å forholde seg til helsepersonell. Vi ser imidlertid at det er temmelig få som oppgir at de synes lærere, rådgivere og helsepersonell er veldig lette å snakke med, mens det er betydelig høyere andeler som synes disse er veldig vanskelige å snakke med om ting som plager dem. Dette tyder på at mange unge finner det svært vanskelig å henvende seg til personer utenfor den daglige privatsfæren dersom problemer oppstår.

Videre er de unge spurt om hva de gjør når vonde tanker og følelser presser seg på. Svarfordelingen for de ulike alternativene er vist i tabell 8-2.

Tabell 8-2: Når vonde tanker og følelser presser på, hva gjør du da? Svarfordeling i prosent

	Stemmer	Stemmer delvis	Stemmer ikke
Stenger dem inni meg	16	53	32
Jobber mer med andre ting for å slippe å tenke på dem	25	50	25
Ruser meg	4	9	87
Får fysiske plager, f.eks vondt i hodet, vondt i magen	13	31	55
Får psykiske plager, f.eks lei meg, deppa	29	41	31
Prøver å snakke meg bort fra problemene mine	11	38	52
Oppsøker noen i helsetjenesten	2	7	92
Snakker med noen i familien min	24	42	33
Snakker med venner	51	37	12
Annet	24	41	36

Igen ser vi at de fleste snakker med venner. I overkant av halvparten oppgir at dette alternativet stemmer når vonde tanker og følelser presser seg på. Dette alternativet skårer betydelig høyere enn de øvrige.

29 prosent oppgir at de får psykiske plager. Disse svarene kan imidlertid også skyldes selve spørsmålsstillingen, ettersom det her spørres etter situasjoner som nettopp kjennetegnes av at man er lei seg eller deprimert, som her nevnes som eksempler på psykiske plager.

Svært få oppgir at de oppsøker noen i helsetjenesten.

Betraktelig flere gutter enn jenter oppgir at de takler vonde tanker og følelser ved å stenge dem inni seg, jobbe mer med andre ting eller bruke rus. På den andre siden er det flere jenter som får fysiske eller

psykiske plager, eller som snakker med venner eller familie.

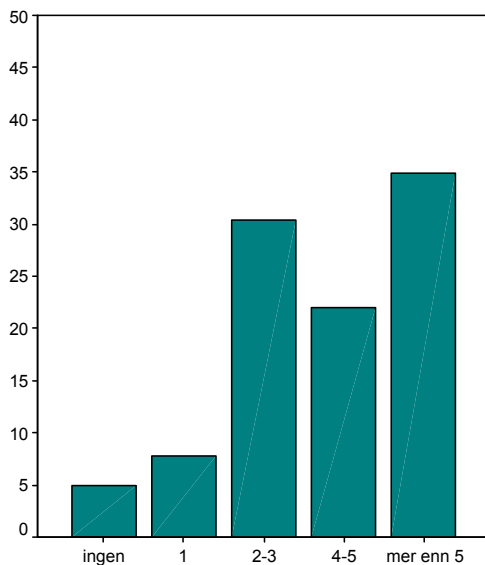
Det eneste av disse punktene der vi ser noen markant forskjell mellom skoletrinnene, er bruk av rus. Andelen som ruser seg når vonde tanker og følelser oppstår, er noe høyere i videregående enn på ungdomsskolen.

8.1 Vennerelasjoner

De unge bedt om å svare ja eller nei på om de har en bestevenn. 85 prosent svarer at de har en bestevenn, 89 prosent av jentene og 81 prosent av guttene.

De er også spurt om hvor mange gode venner de har i klassen sin. Figur 8-1 viser svarfordelingen på dette spørsmålet.

Figur 8-1: Hvor mange gode venner har du i klassen din. Svarfordeling i prosent.

Over en tredel svarer at de har mer enn fem gode venner i klassen sin, og totalt er det over halvparten som har mer enn tre gode venner i klassen sin. 8 prosent oppgir at de har én god venn i klassen sin, og 5 prosent oppgir at de ikke har noen gode venner i klassen.

Gjennomgående har elevene i ungdomsskolen flere gode venner i klassen enn elevene i videregående.

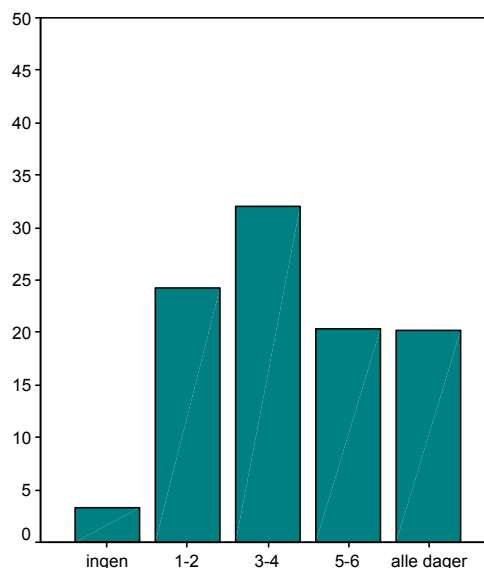
Dette kan ha sammenheng med at elevene i ungdomsskolen i større grad følger faste klasser, mens man i videregående i større grad har ulike klassesammensetninger for ulike fag. Andelen som oppgir å ikke ha noen gode venner i klassen, er på 3 prosent i ungdomsskolen og 7 prosent i videregående.

Like mange gutter som jenter svarer at de ikke har noen gode venner i klassen. Samtidig ser vi at flere gutter enn jenter oppgir å ha mer enn 5 gode venner i klassen sin, mens det er flest jenter som oppgir å ha én god venn i klassen. Dette kan muligens tyde på at gutter og jenter her forstår begrepet 'venner' noe ulikt.

I overkant av én prosent oppgir at de verken har en bestevenn eller noen gode venner i klassen sin.

Videre er de unge spurt om hvor mange dager per uke de vanligvis er sammen med venner utenom skolen og organiserte aktiviteter. Svarfordelingen vises i figur 8-2.

Figur 8-2: Hvor mange dager i uka er du vanligvis sammen med venner utenom skoletida (utenom organiserte aktiviteter)? Svarfordeling i prosent.

De fleste svarer at de er sammen med venner 3-4 eller 1-2 dager i uka. Over halvparten har oppgitt et av disse alternativene. Tre prosent

oppgir at de ikke er sammen med venner utenom skoletid og organiserte aktiviteter.

Fordelingen er om lag den samme i ungdomsskolen og i videregående. Betydelig flere gutter enn jenter oppgir at de er sammen med venner utenom skole og organiserte aktiviteter alle dager i uka, mens det er flest jenter som oppgir at de er sammen med venner 1–2 dager i uka.

Vi har også spurt hvor ungdommene vanligvis oppholder seg når de er sammen. Svarene vises i tabell 8-3.

Tabell 8-3: Når du er sammen med annen ungdom, hvor er det da vanligst at dere oppholder dere? Svarfordeling i prosent.

	Ofte	Noen ganger	Sjelden	Aldri
Hjemme hos hverandre	67	28	4	1
Ute i nærmiljøet der jeg bor	32	45	19	4
I butikker	16	47	31	6
På kafé	10	23	40	27
I fritidsklubben	7	13	25	55
I andre klubber, lag eller foreninger i nærheten av der jeg bor	10	18	27	45
På aktiviteter/ i foreninger som ligger så langt unna at jeg må kjøres, eller ta buss, tog eller båt	12	22	26	40
Kjører rundt i bil, motorsykkel eller på moped	14	19	21	47
Ute i skog og mark	5	16	39	40
Andre steder	24	50	18	7

To av tre svarer at de ofte oppholder seg hjemme hos hverandre. Dette er det alternativet klart flest oppgir. Én av tre svarer at

de ofte er ute i nærmiljøet der de bor. Særlig blant ungdomsskoleelever er det mange som ofte oppholder seg ute i nærmiljøet. Også fritidsklubber og andre klubber, lag og foreninger nær bostedet er mer utbredte oppholdssteder for ungdomsskoleelever enn for elever i videregående. Elevene i videregående svarer på sin side oftere at de går på kafé eller kjører rundt i bil, motorsykkel eller på moped.

Jentene svarer i større grad enn guttene at de går i butikker eller på kafé. På den andre siden er det flere gutter enn jenter som oppholder seg ute i nærmiljøet, på fritidsklubber eller andre klubber, lag og foreninger nær bostedet, ute i skog og mark eller kjører rundt i bil, på motorsykkel eller moped.

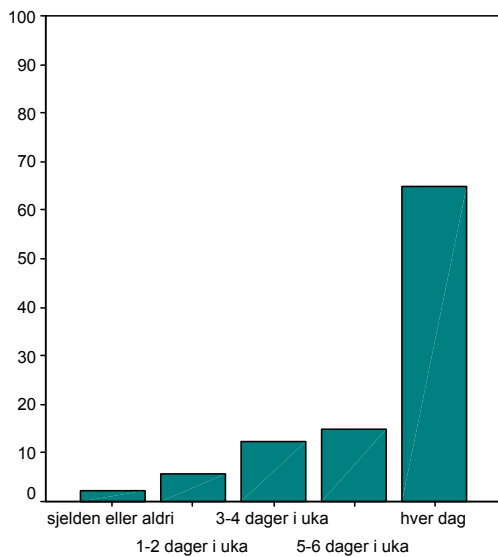
8.2 Mobiltelefon og e-post

93 prosent i ungdomsskolen og 98 prosent i videregående har mobiltelefon.

82 prosent i ungdomsskolen og 91 prosent i videregående bruker mobiltelefonen daglig. Det er noen flere jenter enn gutter som oppgir at de har mobiltelefon og at de bruker denne daglig.

Elevene i videregående er i tillegg spurt hvor ofte de kommuniserer med venner via telefon, tekstmelding eller e-post. Figur 8-3 viser svarfordelingen på dette spørsmålet.

Figur 8-3: Hvor ofte snakker du med venner på telefon, tekstmelding eller e-post? Svarfordeling i prosent.

Vi ser at disse kommunikasjonsmidlene er i hyppig bruk. To av tre svarer at de kommuniserer med andre via telefon, tekstmelding eller e-post hver dag. Så få som to prosent svarer at de sjelden eller aldri bruker disse kommunikasjonsmidlene.

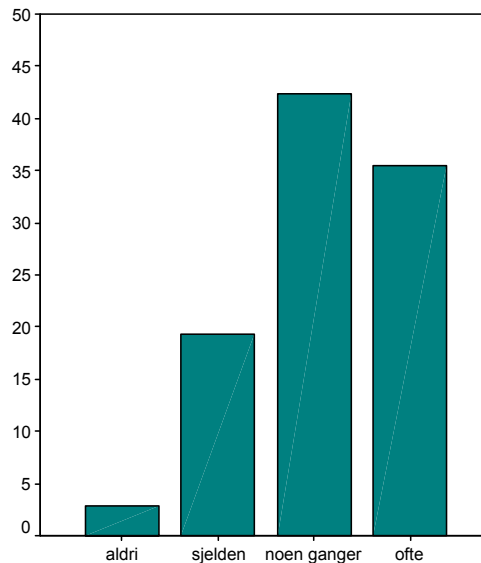
Litt flere jenter enn gutter benytter disse kommunikasjonsmidlene hver dag, og litt flere gutter enn jenter svarer at de sjelden eller aldri bruker noen av disse. Ellers er det svært små kjønnsforskjeller.

Vi ser en sammenheng mellom ungdommens bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og økonomi. Det er noe flere som benytter mobiltelefon, og som hver dag kommuniserer med venner via telefon, tekstmeldinger eller e-post blant de som kommer fra en husstand med god økonomi.

8.3 Ta ordet i klassen

De unge er spurt om hvor ofte de sier sin mening eller tar ordet i klassen. Figur 8-4 viser svarfordelingen på dette spørsmålet.

Figur 8-4: Hvor ofte sier du din mening eller tar ordet i klassen? Svarfordeling i prosent.

I overkant av en tredel svarer at de ofte tar ordet eller sier sin mening i klassen. Om vi legger til dem som noen ganger tar ordet, kommer vi opp i 78 prosent.

Det er her litt flere gutter enn jenter som tar ordet ofte eller noen ganger, mens det er litt flere jenter som sjelden tar ordet. 3 prosent av hvert kjønn svarer at de aldri tar ordet i klassen.

Det er svært små forskjeller mellom ungdomsskolen og videregående på dette spørsmålet.

De som svarte at de sjelden eller aldri sier sin mening eller tar ordet i klassen, er spurt om grunnen til dette. Tabell 8-4 viser hva de unge oppgir som årsak til at de ikke sier sin mening eller tar ordet i klassen.

De årsakene som hyppigst oppgis, er at elevene ikke har noe å si, er redd for å si noe feil, er redde for å snakke høyt i klassen eller at de ikke gidder. Vi ser at blant guttene er det flest som oppgir at de ikke gidder eller ikke har noe å si, mens det blant jentene er flest som svarer at de er redde for å snakke høyt i klassen eller si noe feil, eller som ikke har noe å si.

Tabell 8-4: Hva er grunnen til at du ikke sier din mening eller tar ordet. I prosent.

	Gutter	Jenter	Totalt
Er redd for å si noe feil	4	9	7
Gidder ikke	8	5	7
Har ikke noe å si	7	8	8
Redd for å bli ertet	2	2	2
Læreren spør meg ikke	2	2	2
Redd for å snakke høyt i klassen	3	10	7
Andre grunner	3	5	4

Også her ser vi svært små forskjeller mellom elevene i ungdomsskolen og videregående.

Andelen som ikke sier sin mening eller ikke tar ordet i klassen, er betydelig høyere blant dem som oppgir at de ikke har noen gode venner i klassen.

Ungdommen e har svart på følgende spørsmål til dette kapittelet

Hvor lett eller vanskelig er det for deg å snakke med andre om ting som virkelig plager deg? Sett ett kryss for hver av de personene som er listet opp nedenfor.

	Veldig lett	Lett	Vanskelig	Veldig vanskelig	Jeg har ikke eller treffer ikke denne personen
Far
Stefar (eller mors kjæreste)
Mor
Stemor (eller fars kjæreste)
Eldre brødre/stebrodre
Eldre søstre/stesøstre
Venner av samme kjønn
Venner av motsatt kjønn
Yngre søsken/stesøsken
Lærer
Rådgiver
Helsepersonell
Bruker du mobiltelefon daglig?
Ja
Nei
Har ikke
Hvor ofte sier du din mening eller tar ordet i klassen?
Ofte
Noen ganger
Sjelden
Aldri
Hvis du svarte sjelden eller aldri på forrige spørsmål:					
Hva er grunnen til at du ikke sier din mening eller tar ordet (Sett maks 2 kryss)?					
Er redd for å si noe feil	.	.	"Gidder ikke"	.	.
Har ikke noe å si	.	.	Redd for å bli ertet	.	.
Læreren spør meg ikke	.	.	Redd for å snakke høyt i klassen	.	.
Andre grunner
Hvor mange dager per uke er du vanligvis sammen med venner utenom skoletida (ikke ta med organiserte aktiviteter)					

	ingen dager	1-2 dager	3-4 dager	5-6 dager	Alle dager
Hvor mange gode venner har du i klassen din?
Ingen
Jeg har 1 god venn i klassen
Jeg har 2 eller 3 gode venner i klassen
Jeg har 4 eller 5 gode venner i klassen
Jeg har mer enn 5 gode venner i klassen
Har du en bestevenn? Nei Ja
Når du er sammen med annen ungdom, hvor er det da vanligst at dere oppholder dere?					
	Ofte	Noen ganger	Sjelden	Aldri	
Hjemme hos hverandre
Ute i nærmiljøet der jeg bor
Vi går i butikker
På kafé
I fritidsklubben
I andre klubber, lag eller foreninger som ligger i nærheten av der jeg bor
På aktiviteter/ i foreninger som ligger så langt hjemmefra at jeg må kjøres, eller må bruke buss, tog eller båt
Kjører rundt i bil, motorsykkel eller på moped
Ute i skog og mark
Andre steder

Når vonde tanker og følelser presser på, hva gjør du da?

	Stemmer	Stemmer delvis	Stemmer ikke
Jeg stenger dem inni meg	.	.	.
Jeg jobber mer med andre ting for å slippe å tenke på dem	.	.	.
Jeg ruser meg	.	.	.
Jeg blir fysisk syk, eks. vondt i hode, vondt i magen	.	.	.
Jeg blir psykisk syk, eks. lei meg, deppa	.	.	.
Jeg prøver å snakke meg bort fra problemene mine	.	.	.
Oppsøker noen i helsetjenesten	.	.	.
Jeg snakker med noen i familien min	.	.	.
Jeg snakker med venner	.	.	.
Annet	.	.	.

9 Fysisk helse

Vi har spurt de unge om hvordan de oppfatter sin egen helse og om de har eller har hatt en rekke bestemte fysiske sykdommer.

I dette kapitlet tar vi opp:

- Hvordan de oppfatter sin egen helse
- Om de har eller hatt lidelser som astma, allergi, eksem, diabetes eller epilepsi
- Om de i løpet av siste halvår har hatt ørebetennelse, halsbetennelse, lungebetennelse/bronkitt, alvorlig skade eller sykdom
- Om de har funksjonshemming
- Hvor ofte de i løpet av det siste halvåret har hatt hodepine, vondt i magen, vondt i ryggen, følt seg svimmel, hatt vondt i nakke eller skuldre eller følt seg lei og utslitt
- Fravær fra skolen siste to uker
- Hvordan opplevelsen av egen helse henger sammen med vekt og aktivitetsnivå
- Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse

Sammendrag

80 prosent av elevene sier at de har god eller svært god helse, 4 prosent sier de har dårlig helse. Vurderingen av egen helse synker med økende klassetrinn.

Jenter rapporterer høyere sykkelighet enn gutter.

Elever på allmennfaglig studieretning sier de har bedre helse enn elevene på yrkesfaglige retninger.

Over 40 prosent sier at de har eller har hatt allergi, 20 prosent astma og over 30 prosent eksem

Over 30 prosent har hatt halsbetennelse siste halvår og 10 prosent har hatt ørebetennelse.

Nær 10 prosent har hatt en alvorlig skade eller sykdom siste halvår. Her er hyppigheten større blant gutter enn blant jenter, men jentene rapporterer dette oftere enn guttene

i de høyeste klassetrinnene. 12 prosent av elevene sier at de har nedsatt syn og 9 prosent har nedsatt hørsel

Én av tre elever har hatt hodepine ukentlig eller oftere siste halvår; jenter klart oftere enn gutter.

Nesten én av fire har hatt vondt i magen ukentlig eller mer siste halvår; jenter oftere enn gutter.

30 prosent av jentene og 25 prosent av guttene har hatt vondt i ryggen ukentlig eller mer siste halvår. Dette øker med klassetrinnene.

42 prosent av jentene og 27 prosent av guttene har hatt vondt i nakke eller skuldre ukentlig eller mer siste halvår. Dette øker med klassetrinnene.

Mer enn halvparten av elevene har følt seg lei og utslitt ukentlig eller mer siste halvår; mest hos jentene (62 mot 49 prosent).

Ca 12 prosent av guttene og 5 prosent av jentene har ikke hatt noen av de sykdommene eller plagene vi her har spurt om. Jentene rapporterer jevnt over flere plager/sykdommer enn guttene.

De som sier de har best helse, rapporterer færrest av disse plagene/sykdommene.

Normalvektige rapporterer færrest sykdommer/lidelser.

De som sier de har dårligst helse, har høyest fravær fra skolen.

60 prosent av elevene har ikke vært borte fra skolen de siste to ukene, og 20 prosent har vært borte én dag. 2 prosent har vært borte mer enn fem dager de siste to ukene.

De som oppgir å ha dårlig fysisk helse, har også mer å slite med når det gjelder psykisk helse.

9.1 Oppfatning om egen helse

Vi har spurt elevene om hva de synes om sin egen helse. Er den svært god, god, ganske god eller dårlig? Nær 80 prosent av elevene i ungdomsskolen og videregående sier de har god eller svært god helse, og knapt 4 prosent sier de har dårlig helse (figur 9-1).

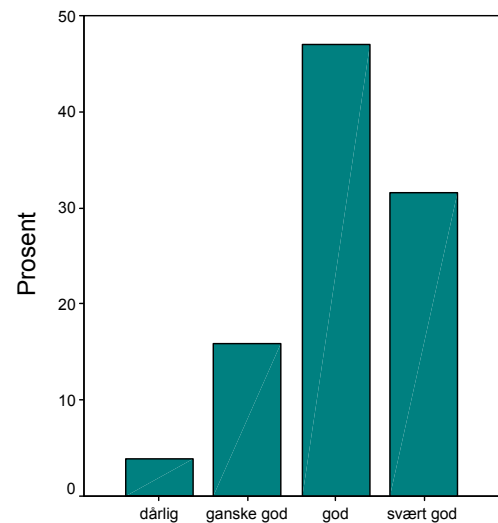
Det er forskjeller mellom kjønn og alderstrinn. Guttene er tilbøyelig til å svare mer positivt enn jentene; 83 prosent av guttene og 76 prosent av jentene sier de har god eller svært god helse. Svaralternativet svært god er det eneste der guttene svarer hyppigere enn jentene.

Tabell 9-1: Hvordan er din helse, etter kjønn. I prosent.

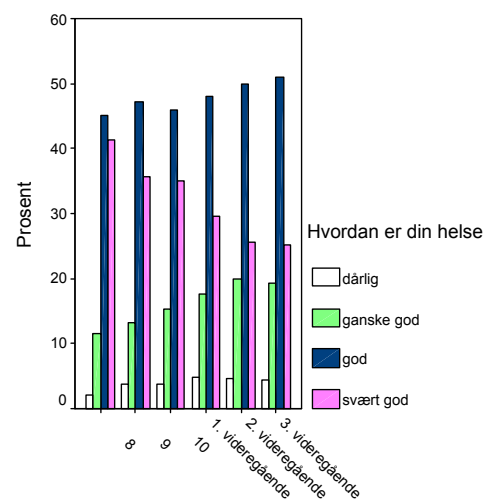
Hvordan er din helse?		Kjønn		Total
		gutt	jente	
	dårlig	4	4	4
	ganske god	13	19	16
	god	43	52	48
	svært god	39	24	32
Total		99	99	100

Andelen som oppfatter at egen helse er svært god, viser en synkende tendens med økende alder. Mens 41 prosent av 8.-klassingene sier de har svært god helse, faller dette tallet til 25 prosent på slutten av videregående. De som svarer at de har ganske god helse, øker jevnt fra 11 til 19 prosent med økende alder. Summen av god og svært god er noe synkende fra 86 til 75 prosent. De som svarer at de har dårlig helse, øker fra 2 prosent i 8. klasse til nærmere 5 prosent i slutten av videregående. Hvorvidt dette resultatet reflekterer en faktisk endring i helsetilstanden, eller er uttrykk for en endret eller mer nyansert oppfatning av helse og egen kropp med økende alder, er uvisst.

Figur 9-1: Hvordan er din helse?

Figur 9-2: Vurdering av egen helse per klasstrinn.

Når vi ser på studieretninger, viser det seg at de som går på allmennfag sier de har bedre helse

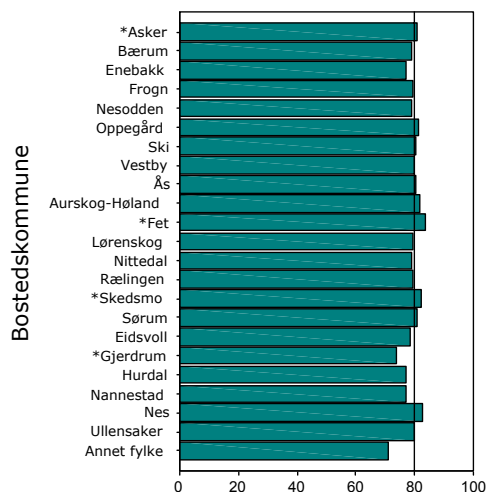
enn de som går på yrkesfaglige studieretninger.

Tabell 9-2: Vurdering av egen helse i forhold til studieretning.

		Yrkesfag	Allmennfag	Total
Hvordan er din helse?	dårlig	5	4	5
	ganske god	21	16	19
	god	50	49	49
	svært god	24	31	27
Total		100	100	100

Det er noe variasjoner mellom kommunene. Figur 9-3 viser hvor mange som har svart at de har god eller svært god helse i de enkelte kommunene.

Figur 9-3: Andeler pr kommune med god eller svært god helse. Gjennomsnitt 80 prosent.

9.2 Utbredelse av kroniske sykdommer

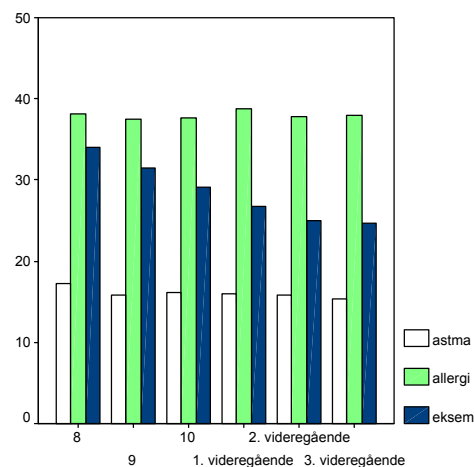
Vi har spurt elevene om de har eller har hatt noen av fem sykdommer som kan karakteriseres som kroniske. Disse er astma, allergi, eksem, diabetes og epilepsi. Andelen av gutter og jenter som oppgir at de har eller har hatt disse plagene, vises i tabell 9-3.

Tabell 9-3: Andeler med kroniske sykdommer, etter kjønn. I prosent.

	Gutt	Jente
Har/har hatt astma	19	17
Har/har hatt allergi	40	43
Har/har hatt eksem	24	37
Har/har hatt diabetes	1	1
Har/har hatt epilepsi	1	1

Forekomsten av disse sykdommene fordeler seg ganske jevnt over klassetrinnene, med unntak av eksem, som viser en klart fallende tendens med økende alder (figur 9-4). Undersøkelsen gir ikke grunnlag for å svare på hvorfor det er slik.

Figur 9-4: Andeler som har eller har hatt astma, allergi eller eksem, etter klassetrinn. I prosent.

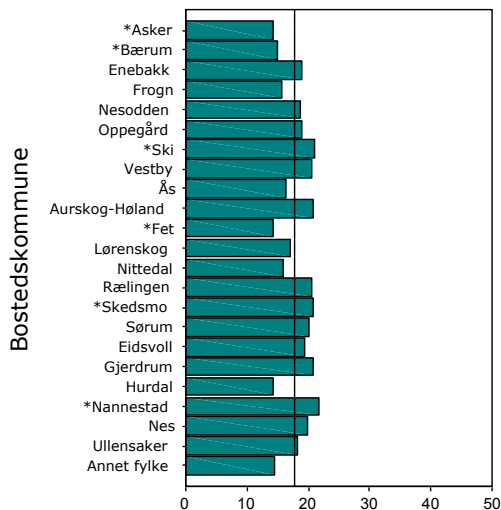

9.2.1 Astma

18 prosent av elevene svarer at de har eller har hatt astma. Dette fordeler seg jevnt over klassetrinnene. Noen flere gutter enn jenter rapporterer at de har eller har hatt astma. Det er regionale forskjeller. Vestregionen ligger signifikant *under* gjennomsnittet med 15 prosent mens Øvre Romerike og Follo ligger signifikant *over* gjennomsnittet med ca 19 prosent.

Kommunevis er fordelingen som vist i figur 9-5.

Figur 9-5: Andeler med astma per kommune. Gjennomsnitt er 18 prosent.

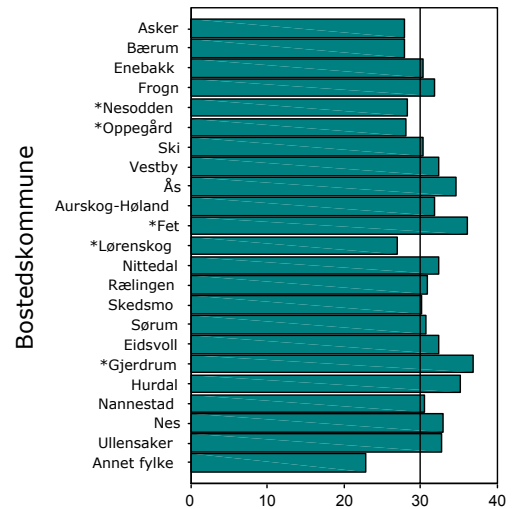
9.2.2 Allergi

Forekomsten av allergi er jevnt fordelt i fylket; 41 prosent av de unge oppgir at de har eller har hatt allergi. Det er ingen signifikante forskjeller på kommune- eller regionnivå, og det fordeler seg likt mellom klassetrinnene. Det er noen flere jenter enn gutter som sier de har allergi (43 mot 40 prosent).

9.2.3 Eksem

Nær én av tre ungdommer sier at de har eller har hatt eksem. Forekomsten av eksem er signifikant *høyere* enn gjennomsnittet i Fet og Gjerdrum, mens den er signifikant *lavere* i Asker, Nesodden, Oppegård og Lørenskog.

Figur 9-6: Andeler som har eller har hatt eksem per kommune. Gjennomsnitt er 30 prosent.

Det er klare forskjeller mellom kjønnene når det gjelder rapportering av eksem. Det er langt flere jenter enn gutter som sier de har eller har hatt eksem (37 mot 24 prosent). Andelen synker med økende alder, og den synker likt for begge kjønn.

Tabell 9-4: Andeler med eksem per klassetrinn. I prosent.

		Har/har hatt eksem		
		nei	ja	vet ikke
Klassetrinn	8.	52	36	12
	9.	57	34	10
	10.	60	31	10
	1. videregående	64	29	8
	2. videregående	66	27	7
	3. videregående	68	27	5
Total		60	30	9

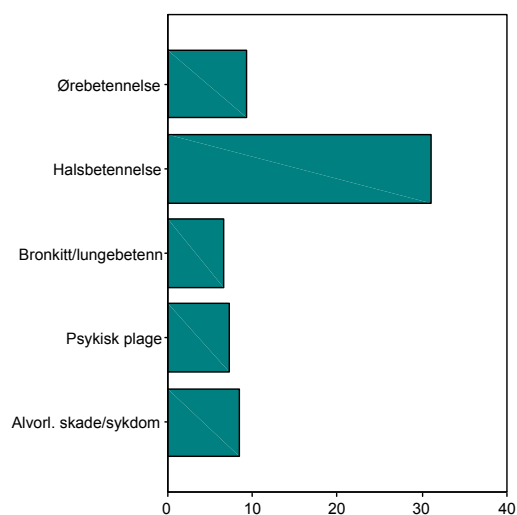
9.2.4 Diabetes og epilepsi

I underkant av én prosent av elevene oppgir at de har eller har hatt diabetes eller epilepsi. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene når det gjelder disse to sykdommene.

9.3 Sykdommer og plager det siste halvåret

Vi har spurt om elevene har hatt ulike plager det siste halvåret. Disse plagene er ørebetennelse, halsbetennelse, bronkitt/lungebetennelse, psykisk plage det er søkt hjelp for og alvorlig skade eller sykdom.

Figur 9-7: Sykdommer og plager siste halvår. I prosent.

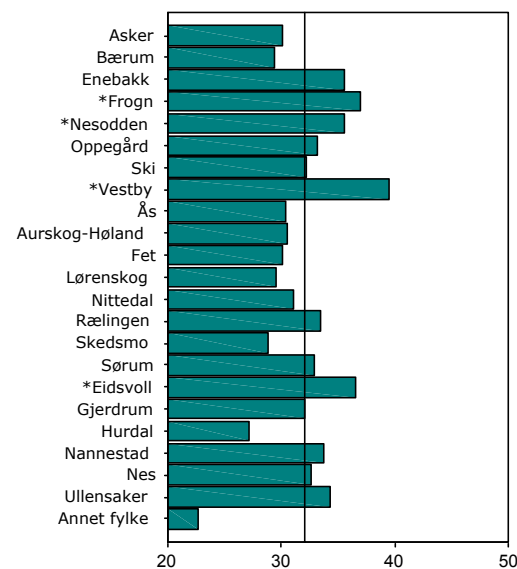
9.3.1 Ørebetennelse

10 prosent av ungdommene sier at de har hatt ørebetennelse i løpet av det siste halvåret. Det er ikke signifikante forskjeller mellom kommunene, men jenter har en høyere rapportering enn gutter med henholdsvis 11 og 9 prosent. Rapporteringen viser en synkende tendens med økende alder. I 8. klasse er det 12 prosent som sier de har hatt ørebetennelse, mens det er 8 prosent i 3. videregående. I ungdomsskolen som helhet er det 11 prosent som sier de har hatt ørebetennelse mot 9 prosent i videregående.

9.3.2 Halsbetennelse

Halsbetennelse er den vanligste av disse sykdommene. Mer enn 30 prosent sier at de har hatt det i løpet av det siste halvåret. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene.

Figur 9-8: Andeler pr kommune som har hatt halsbetennelse siste 6 måneder.

Det er signifikant forskjell i rapporteringen mellom gutter og jenter. Mens 25 prosent av guttene sier de har hatt halsbetennelse, svarer 40 prosent av jentene bekreftende på dette spørsmålet. I ungdomsskolen svarer ca 35 prosent av elevene at de har hatt halsbetennelse, mot snaut 30 prosent i videregående. Det er ikke markante forskjeller mellom klassetrinnene innad på de to skolenivåene.

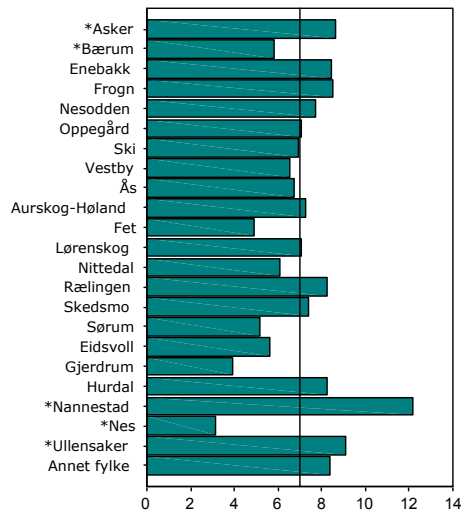
9.3.3 Bronkitt eller lungebetennelse

7 prosent av elevene har svart at de har hatt bronkitt eller lungebetennelse det siste halvåret. Nes og Bærum ligger signifikant *under* gjennomsnittet, mens Nannestad, Asker og Ullensaker ligger signifikant *over*.

Også her er det jentene som hyppigst svarer bekreftende, med 8 prosent mot guttenes 6 prosent, en

signifikant forskjell. Det er ingen signifikante forskjeller mellom de ulike klasstrinnene.

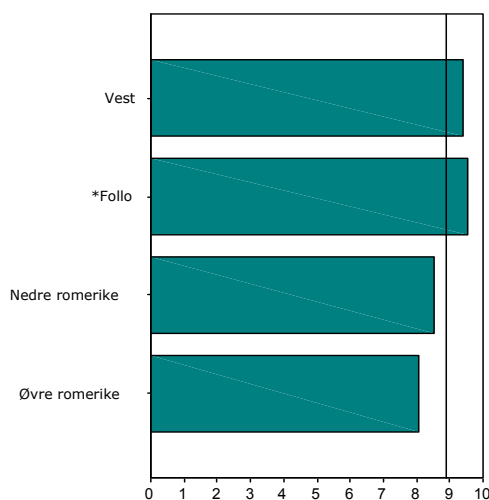
Figur 9-9: Andeler pr kommune som har hatt bronkitt eller lungebetennelse siste 6 måneder.

9.3.4 Alvorlig skade eller sykdom

9 prosent av elevene oppgir at de har hatt en alvorlig skade eller sykdom i løpet av det siste halve året. Det er ikke signifikante forskjeller mellom kommunene, men på regionalt nivå ligger Follo signifikant over gjennomsnittet.

Figur 9-10: Andeler per region som har hatt en alvorlig sykdom eller skade siste 6 måneder.

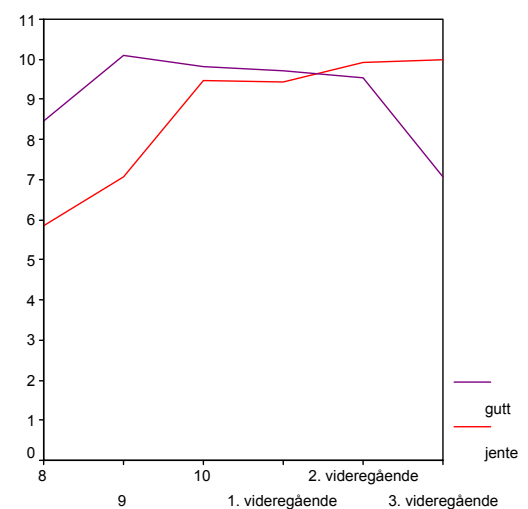
Det er noen flere gutter enn jenter som svarer bekreftende på dette spørsmålet, men denne forskjellen er ikke signifikant. Det er flest som svarer bekreftende på dette spørsmålet i 10. klasse og de to første årene på videregående.

Tabell 9-5: Andeler pr klasstrinn som har hatt alvorlig skade eller sykdom siste 6 måneder. I prosent.

Klasstrinn	Alvorlig skade eller sykdom i løpet av det siste halvåret	
	nei	ja
8.	93	7
9.	91	9
10.	90	10
1. videregående	90	10
2. videregående	90	10
3. videregående	91	9
Total	91	9

Guttene er relativt stabile med en topp i 9. klasse og markert nedgang ved slutten av videregående, viser jentene en klart økende tendens med økende alder.

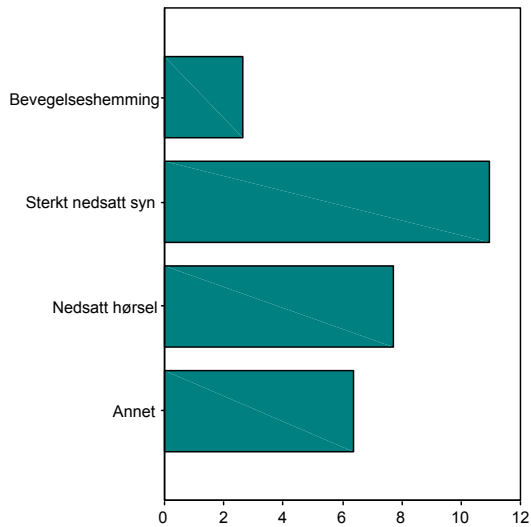
Figur 9-11: Andeler gutter og jenter som har hatt alvorlig skade eller sykdom siste 6 måneder, etter klasstrinn.

9.4 Funksjonshemninger

Vi har spurt elevene om de har noen av følgende funksjonshemninger: bevegelseshemming, sterkt nedsatt syn, nedsatt hørsel eller annet. Svaralternativene for disse var "Ja", "Ja, litt" og "Nei".

Figur 9-12: Andeler som har svart "ja" eller "litt" på om de har funksjonshemninger.

9.4.1 Bevegelseshemming

3 prosent av elevene svarer at de har en grad av bevegelseshemming. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kommunene, men det er signifikant flere gutter enn jenter som melder om dette, og det er signifikant flere i videregående enn på ungdomsskolen.

Tabell 9-6: Andeler med bevegelseshemninger pr kjønn. I prosent.

		Kjønn	
		gutt	jente
Bevegelseshemming	nei	96	98
	litt	2	2
	ja	1	0
Total		99	100

9.4.2 Nedsatt syn

12 prosent av elevene svarer at de har nedsatt eller litt nedsatt syn. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kommunene. Det er heller ingen signifikante forskjeller mellom

klassetrinnene når man ser på svarkategoriene litt og ja, men det er en svak økende tendens til å svare at de har en grad av nedsatt syn etter hvert som elevene blir eldre, særlig gjelder dette i kategorien "ja".

Tabell 9-7: Andeler med nedsatt syn pr klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Sterkt nedsatt syn	nei	89	89	88	88	88	87	88
	litt	9	9	10	9	9	10	9
	ja	2	2	2	3	3	3	2
Total		100	99	100	100	100	100	99

Det er signifikant flere jenter enn gutter som oppgir å ha nedsatt syn. Særlig gjelder dette i kategorien "litt".

Tabell 9-8: Andeler med nedsatt syn, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Sterkt nedsatt syn	nei	89	87	88
	litt	8	11	9
	ja	3	2	3
Total		101	100	100

9.4.3 Nedsatt hørsel

9 prosent av elevene svarer at de har nedsatt eller litt nedsatt hørsel. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene, og svarene fordeler seg som i figur 9-13:

9.4.4 Andre funksjonshemninger

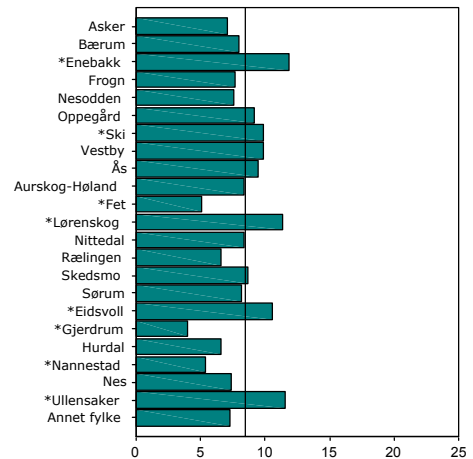
Sju prosent av elevene har svart at de har andre funksjonshemninger. Dette fordeler seg likt mellom de to svarkategoriene "ja" og "litt". Det er ingen signifikante forskjeller mellom geografiske områder, kjønn eller klassetrinn

9.5 Andre plager i løpet av siste halvår

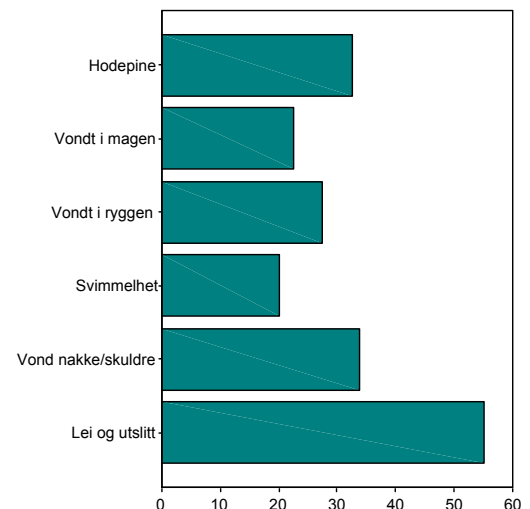
Vi har spurt elevene om de har hatt ulike plager siste halvår, og hvor ofte. I dette avsnittet skal vi ta for oss spørsmål om hodepine, vondt i magen, vondt i ryggen, svimmelhet, om de har hatt vondt i nakke og skuldre og om de har følt seg lei og utslitte (slitne). Svaralternativene på disse spørsmålene var "Omtrent hver dag", "Mer enn en gang i uken", "Omtrent hver uke", "Omtrent hver måned" og "Sjelden eller aldri". Nedenfor viser vi en oversikt over hvor mange som har disse plagene ukentlig eller mer, altså de tre svaralternativene som viser hyppigst forekomst av disse plagene.

Det er ikke signifikante forskjeller mellom kjønn eller klassetrinn.

Figur 9-13: Andeler pr kommune med nedsatt hørsel.

Figur 9-14: Andeler som har hatt ulike fysiske plager ukentlig eller mer siste 6 måneder. I prosent.

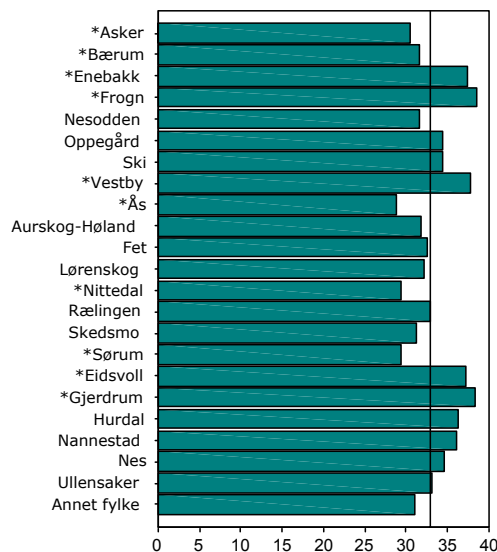
Hodepine

Én av tre elever i ungdomsskolen og videregående skole oppgir å ha hodepine ukentlig eller mer, mens mer enn 40 prosent sier de sjelden eller aldri har hatt hodepine det siste halvåret. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene, som vist i figur 9-15. På regionnivå ligger Vestregionen og Nedre Romerike signifikant under gjennomsnittet,

mens Follo og Øvre Romerike ligger signifikant over.

Det er signifikante forskjeller mellom kjønnene. 43 prosent av jentene sier de har hatt hodepine ukentlig eller mer i løpet av det siste halvåret, mot 23 prosent av guttene. På den andre siden svarer en langt større andel av guttene at de aldri har vondt i hodet. Det er en jevnere fordeling mellom alderstrinnene

Figur 9-15: Andeler pr kommune som har hatt hodepine ukentlig eller mer siste 6 måneder.

Tabell 9-9: Hyppighet av hodepine siste 6 måneder, etter kjønn. I prosent.

Hodepine siste 6 måneder	Kjønn		Total
	gutt	jente	
sjelden eller aldri	52	32	42
omtrent hver måned	25	25	25
omtrent hver uke	11	17	14
mer enn en gang i uka	9	20	14
omtrent hver dag	3	7	5
Total	100	101	100

Tabell 9-10: Hyppighet av hodepine siste 6 måneder, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Hodepine siste 6 måneder	sjelden eller aldri	44	42	40	42	42	40	42
	omtrent hver måned	24	24	28	25	25	26	25
	omtrent hver uke	13	13	13	14	14	16	14
	mer enn en gang i uka	14	15	15	14	14	13	14
	omtrent hver dag	4	5	5	6	5	5	5
Total		99	99	101	101	100	100	100

9.5.1 Vondt i magen

23 prosent av ungdommene svarer at de har hatt vondt i magen ukentlig eller mer det siste halvåret. Det er ikke signifikante forskjeller mellom kommunene, men også her er det signifikante forskjeller mellom kjønnene. Mens én av fire jenter sjelden eller aldri har vondt i magen, gjelder dette for nesten 60 prosent av guttene. Nesten 30 prosent av jentene har vondt i magen ukentlig eller mer, mot 16 prosent av guttene.

Det er mindre variasjoner mellom klassetrinnene, men det er en tendens til sjeldnere vondt i magen med økende alder.

Tabell 9-11: Hyppighet av vondt i magen siste 6 måneder etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Vondt i magen siste 6 måneder	sjelden eller aldri	59	27	43
	omtrent hver måned	25	44	34
	omtrent hver uke	9	12	11
	mer enn en gang i uka	6	13	9
	omtrent hver dag	2	4	3
Total		101	100	100

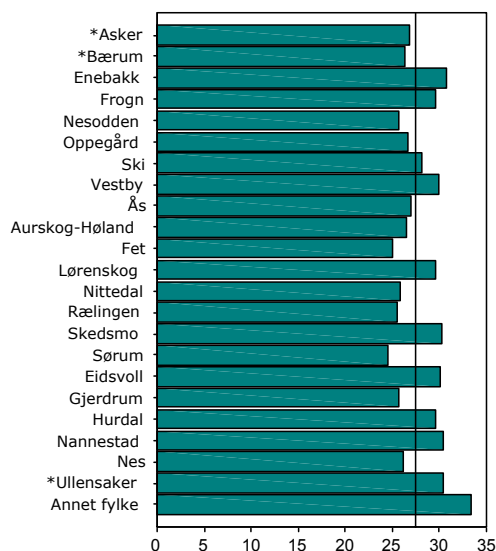
Tabell 9-12: Hyppighet av vondt i magen siste 6 måneder, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Vondt i magen siste 6 måneder	sjelden eller aldri	44	41	41	44	44	43	43
	omtrent hver måned	32	35	36	34	35	36	34
	omtrent hver uke	12	11	11	10	10	9	11
	mer enn en gang i uka	10	11	9	9	9	9	9
	omtrent hver dag	3	3	3	3	3	2	3
Total		101	101	100	100	101	99	100

9.5.2 Vondt i ryggen

Mer enn hver fjerde elev svarer at de har vondt i ryggen ukentlig eller mer. Kommunene Asker og Bærum ligger signifikant *lavere* enn gjennomsnittet, og Ullensaker ligger signifikant *over*. Øvrige kommuner skiller seg ikke signifikant fra gjennomsnittet.

Figur 9-16: Andeler pr kommune med vondt i ryggen ukentlig eller mer.

Jenter rapporterer hyppigere enn gutter at de har vondt i ryggen. 30 prosent av jentene og 25 prosent av guttene sier de har vondt i ryggen ukentlig eller mer. Godt over halvparten av guttene, mot drøyt 45 prosent av jentene, sier de sjelden eller aldri har vondt i ryggen. Forskjellene mellom kjønnene er signifikant.

Tabell 9-13: Hyppighet av vondt i ryggen siste 6 måneder etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Vondt i ryggen siste 6 måneder	sjelden eller aldri	55	46	50
	omtrent hver måned	20	24	22
	omtrent hver uke	11	11	11
	mer enn en gang i uka	9	11	10
	omtrent hver dag	6	8	7
Total		101	100	100

Det er også variasjoner mellom klassetrinnene. Andelen med vondt i ryggen ukentlig eller mer øker fra 22 prosent i 8. klasse til 29 prosent i 3. videregående, med 30 prosent for de to første trinnene i videregående. Forskjellen mellom ungdomsskolen og videregående som helhet er signifikant med 25 prosent for ungdomsskolen og 30 prosent for videregående. (Se tabell 9-15).

Tabell 9-14: Hyppighet av vondt i ryggen, etter klassetrinn. I prosent.

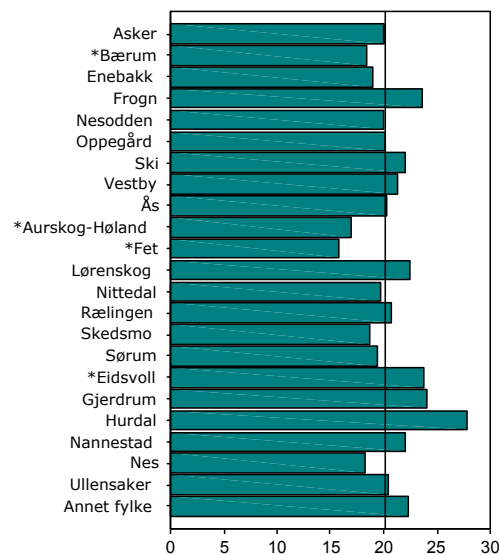
		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Vondt i ryggen siste 6 måneder	sjelden eller aldri	60	52	49	47	46	47	50
	omtrent hver måned	18	21	24	23	23	24	22
	omtrent hver uke	9	11	12	12	12	13	11
	mer enn en gang i uka	8	10	9	11	11	10	10
	omtrent hver dag	5	6	7	8	8	6	7
Total		100	100	101	101	100	100	100

Tabell 9-15: Hyppighet av vondt i ryggen etter skoletrinn.

		Skoletrinn		Total
		Ungdomsskole	Videregående	
Vondt i ryggen siste 6 måneder	sjelden eller aldri	54	47	50
	omtrent hver måned	21	23	22
	omtrent hver uke	10	12	11
	mer enn en gang i uka	9	11	10
	omtrent hver dag	6	7	7
Total		100	100	100

9.5.3 Følt seg svimmel

Én av fem ungdommer sier de har følt seg svimmel ukentlig eller mer i løpet av det siste halvåret. Det er signifikante forskjeller mellom kommunene, med Bærum, Aurskog-Høland og Fet klart under snittet, mens elevene fra Eidsvoll svarer signifikant hyppigere enn snittet at de har følt seg svimmel ukentlig eller mer i løpet av de siste 6 månedene.

Figur 9-17: Andeler pr kommune som har følt seg svimmel ukentlig eller mer siste 6 måneder.

Også her er det signifikante forskjeller mellom kjønnene. To av

tre gutter mot 57 prosent av jentene har sjelden eller aldri følt seg svimmel det siste halvåret. 16 prosent av guttene og 25 prosent av jentene sier de har følt seg svimmel ukentlig eller mer.

Fordelt på klassetrinn ser vi i tabell 9-17 at det er en tendens til at andelen som har vært svimmel ukentlig eller mer, synker med økende alder. Høyest er det i 9. klasse med 23 prosent, og lavest er det i 3. videregående med 16 prosent.

Tabell 9-16: Hyppighet av svimmelhet siste 6 måneder, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Svimmel siste 6 måneder	sjelden eller aldri	68	57	63
	omtrent hver måned	17	18	17
	omtrent hver uke	8	10	9
	mer enn en gang i uka	5	10	8
	omtrent hver dag	3	5	4
Total		101	100	101

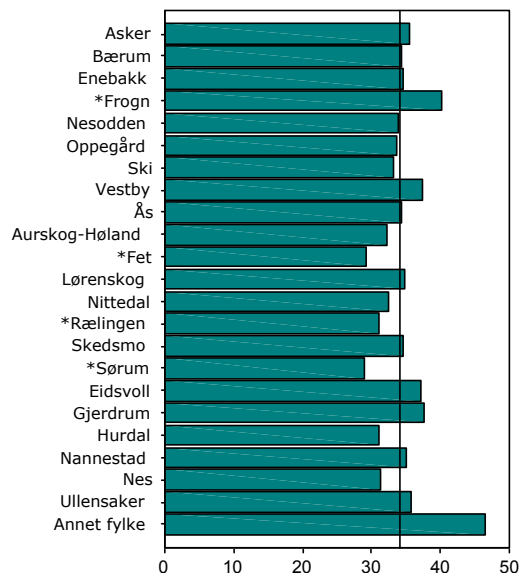
Tabell 9-17: Hyppighet av svimmelhet siste 6 måneder etter klasstrinn. I prosent.

		Klasstrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Svimmel siste 6 måneder	sjelden eller aldri	64	62	61	61	62	66	62
	omtrent hver måned	16	16	19	18	18	17	17
	omtrent hver uke	9	10	9	9	8	8	9
	mer enn én gang i uka	8	9	8	8	7	6	8
	omtrent hver dag	4	4	4	4	3	2	4
Total		100	100	100	100	100	100	100

9.5.4 Vondt i nakke og skuldre

Over en tredel av elevene sier de har vondt i nakke eller skuldre ukentlig eller mer. Når vi ser på signifikante forskjeller, ligger Frogn over gjennomsnittet og Fet, Rælingen og Sørum under gjennomsnittet.

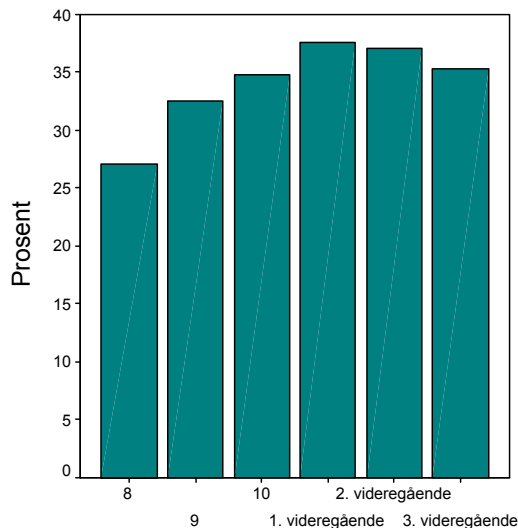
Også her rapporterer jenter en hyppigere forekomst enn guttene. Over halvparten av guttene sier de sjelden eller aldri har vondt i nakke eller skuldre, mot litt mer enn hver tredje jente. På svaralternativene som indikerer ukentlig eller mer, blir forskjellen mellom jenter og gutter større jo hyppigere forekomsten av vondt i nakke eller skuldre er. 42 prosent av jentene og 27 prosent av guttene har vondt i nakken ukentlig eller mer. Hele 13 prosent av jentene sier de har vondt daglig mot 6 prosent av guttene.

Figur 9-18: Andeler pr kommune med vondt i nakken eller skuldrene ukentlig eller mer siste 6 måneder.**Tabell 9-18: Hyppighet av vondt i nakke eller skuldre siste 6 måneder etter kjønn. I prosent.**

		Kjønn		Total
		Gutt	jente	
Vondt i nakke/skuldre siste 6 måneder	sjelden eller aldri	53	38	45
	omtrent hver måned	20	21	21
	omtrent hver uke	12	14	13
	mer enn én gang i uka	10	15	12
	omtrent hver dag	6	13	9
Total		101	101	100

Hypigheten av vondt i nakke eller skuldre øker gjennom ungdomsskolen og over i videregående der tendensen flater noe ut.

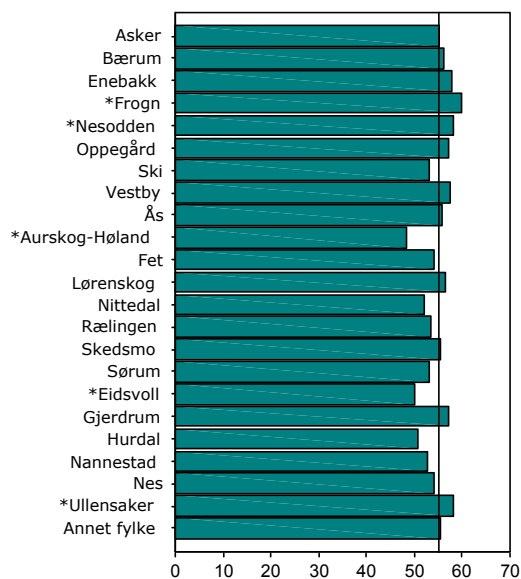
Figur 9-19: Andeler pr klassetrinn som har vondt i nakken eller skuldrene ukentlig eller mer siste halvår.

9.5.5 Lei og utslitt

Over halvparten (55 prosent) av elevene sier de har følt seg lei og utslitt ukentlig eller mer. Frogn, Nesodden og Ullensaker ligger signifikant over gjennomsnittet og Aurskog-Høland signifikant under.

Figur 9-20: Andeler pr kommune som har følt seg lei eller utslitt ukentlig eller mer siste 6 måneder.

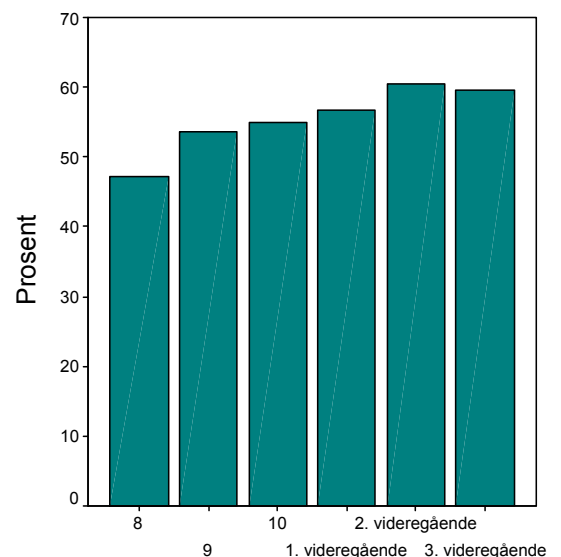
Nok en gang er det jentene som ligger høyest med 62 prosent som har vært lei eller sliten ukentlig eller mer, mot 49 prosent av guttene. Forskjellen mellom gutter og jenter øker jo hyppigere forekomst som rapporteres.

Tabell 9-19: Hyppighet av å ha følt seg lei eller utslitt siste 6 måneder, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Lei og utslitt siste 6 måneder	sjelden eller aldri	27	15	21
	omtrent hver måned	24	23	24
	omtrent hver uke	21	21	21
	mer enn en gang i uka	18	25	21
	omtrent hver dag	10	16	13
Total		100	100	100

Forekomsten av at elevene har følt seg lei eller utslitt øker med alderen. 47 prosent av elevene i 8. klasse svarer dette, mot 60 prosent av elevene i 3. videregående.

Figur 9-21: Andeler pr klassetrinn som har følt seg lei eller utslitt ukentlig eller mer siste 6 måneder. I prosent.

9.6 I hvilken grad har elevene flere plager?

De plagene vi har tatt for oss, kan deles i fire grupper:

- Kroniske lidelser
- Akutte plager
- Funksjonshemninger
- Andre fysiske og psykosomatiske plager

Vi vil i det følgende vise om det er opphoping av disse plagene, altså om det er enkeltelever som har mange av dem, mens andre har få eller ingen.

9.6.1 Kroniske lidelser

44 prosent av elevene i videregående og ungdomsskolen svarer at de ikke har noen av de

fem sykdommene vi har spurt om, og det er her flere gutter enn jenter. Andelen som har oppgitt å ha fire eller fem av disse sykdommene, er så liten at vi kan se bort fra disse svarkategoriene. I de øvrige svarkategoriene svarer jenter generelt at de har flere lidelser enn det guttene har.

Tabell 9-20: Fordeling av antall kroniske lidelser, etter kjønn. I prosent.

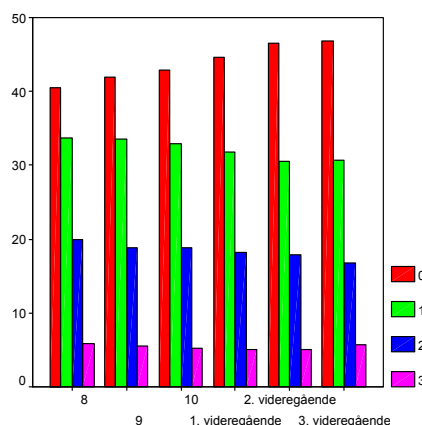
		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall kroniske lidelser	0	47	40	44
	1	32	33	32
	2	16	21	18
	3 eller mer	5	6	5
Total		100	100	99

Tabell 9-21: Fordeling av antall kroniske lidelser, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Antall kroniske lidelser	0	41	42	43	45	47	47	44
	1	34	34	33	32	31	31	32
	2	20	19	19	18	18	17	19
	3 eller mer	6	6	5	5	5	6	5
Total		101	101	100	100	101	101	100

Det er en tendens til at antallet lidelser faller med økende alder. 41 prosent av 8. klassingene sier de ikke har eller har hatt noen av disse, mot 47 prosent i 3. videregående. Andelen som har én eller to lidelser, synker svakt med økende alder, og andelen som sier de har tre lidelser holder seg konstant.

Figur 9-22: Fordeling av antall kroniske lidelser pr klassetrinn. I prosent.

Av dem som svart at de har én lidelse, har 52 prosent svart allergi, 33 prosent eksem og 12 prosent astma.

Av dem som har svart at de har to lidelser, har 57 prosent svart allergi og eksem, 33 prosent astma og allergi og 7 prosent astma og eksem.

Av dem som har tre lidelser, har 93 prosent svart astma, allergi og eksem.

Disse tallene er en naturlig funksjon av at det er mange flere som har sagt at de har disse lidelsene enn de som har sagt at de har diabetes eller epilepsi.

Akutte sykdommer

Over halvparten av elevene har ikke hatt noen av disse lidelsene siste

halvår. Nær 30 prosent har hatt én av dem og 10 prosent har hatt to av disse sykdommene. Også her oppgir jentene flere sykdommer enn guttene, og andelen lidelser synker med økende alder, med et signifikant skille mellom ungdomsskolen og videregående skole.

Tabell 9-22: Fordeling av antall akutte lidelser, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall akutte lidelser	0	64	49	57
	1	26	34	30
	2	8	13	10
	3 eller mer	2	5	4
Total		100	101	101

Tabell 9-23: Fordeling av antall akutte lidelser, etter klassetrinn. I prosent.

		Klassetrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Antall akutte lidelser	0	54	53	52	60	60	60	57
	1	32	32	33	27	27	27	30
	2	11	11	12	9	10	10	10
	3 eller mer	4	4	4	4	4	2	4
Total		101	100	101	100	101	99	101

Blant dem som bare har én av disse lidelsene, har 61 prosent svart halsbetennelse, 12 prosent alvorlig skade eller sykdom, 9 prosent ørebetennelse, 9 prosent psykisk plage og 7 prosent bronkitt eller lungebetennelse.

Blant dem som har hatt to av disse plagene, har ca 18 prosent hver svart halsbetennelse og bronkitt, og nesten like mange halsbetennelse og alvorlig skade eller sykdom. 15 prosent har svart halsbetennelse og psykisk plage.

Andelene som har hatt mer enn to plager, er såpass lave at vi ser bort fra dem her, men også blant dem går halsbetennelse igjen.

9.6.2 Funksjonshemninger

80 prosent sier at de ikke har noen av de funksjonshemningene vi har spurt om. De resterende 20 prosent fordeler seg likt mellom gutter og jenter og over de ulike klassetrinnene.

Tabell 9-24: Fordeling av antall funksjonshemninger, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall funksjonshemninger	0	83	82	83
	1	14	16	15
	2 eller mer	2	2	2
Total		99	100	100

Tabell 9-25: Fordeling av antall funksjonshemninger, etter klasstrinn. I prosent.

		Klasstrinn						Total
		8.	9.	10.	1. vgs.	2. vgs.	3. vgs.	
Antall funksjonshemninger	0	83	82	81	83	83	83	83
	1	14	16	16	15	15	15	15
	2 eller mer	3	2	3	2	2	2	2
Total		100	100	100	99	100	100	100

Av dem som oppgir å ha én funksjonshemming, svarer 45 prosent nedsatt syn, 31 prosent nedsatt hørsel, 15 prosent bevegelsehemning og 8 prosent andre funksjonshemninger. Andelene med mer enn én funksjonshemming er små, men nedsatt syn går igjen i de aller fleste kombinasjonene.

9.6.3 Andre sykdommer

Vi har i dette kapitlet sett på seks andre somatiske plager. De seks er hodepine, vondt i magen, vondt i ryggen, svimmelhet, vondt i nakke og skuldre og om de har følt seg lei og utslitt. Her oppgir jentene flere plager enn guttene. Mens mer enn én tredel av guttene ikke har noen plager, oppgir én av fem jenter det samme. Tallene her gjelder for dem som har plager ukentlig eller mer.

Fordelt på klasstrinn synker andelen som svarer 0 med økende alder, mens andelene med to eller tre plager øker noe

Tabell 9-26: Fordeling av antall fysiske plager ukentlig eller mer, etter kjønn. I prosent.

		Kjønn		Total
		gutt	jente	
Antall andre lidelser	0	36	21	29
	1	24	20	22
	2	16	17	17
	3	11	15	13
	4	6	11	9
	5	4	9	6
	6	3	6	5
Total		100	99	100

Tabell 9-27: Fordeling av antall fysiske plager ukentlig eller mer, etter klassetrinn. I prosent.

Antall andre lidelser	Klassetrinn						Total
	8.	9.	10.	1. vgs.	2vgs.	3. vgs.	
0	35	30	29	27	26	25	29
1	23	20	22	22	22	23	22
2	15	17	16	16	17	19	17
3	11	13	13	13	15	15	13
4	7	9	9	10	9	8	9
5	6	6	6	7	7	6	6
6	4	5	5	5	5	4	5
Total	101	100	100	100	101	100	101

Blant dem som har oppgitt å ha én av disse plagene, sier 56 prosent lei og utslitt, 14 prosent sier hodepine mens både vondt i nakke/skuldre og vondt i ryggen ligger på 10 prosent

Blant dem som har to plager, svarer nær én av fire vondt i nakke/skuldre og lei/utslitt, én av fem har hodepine og er lei og utslitt og 11 prosent har vondt i ryggen og er lei og utslitt.

Blant dem som oppgir å ha tre plager, sier 21 prosent vondt i ryggen, vondt i nakke/skuldre og lei og utslitt, 15 prosent sier hodepine, vondt i nakke/skuldre og lei utslitt og 13 prosent sier hodepine, vondt i magen og lei og utslitt.

Også for dem som oppgir flere plager, går vondt i nakke/skuldre og lei og utslitt igjen. Det varierer noe mellom vondt i ryggen, hodepine og vondt i magen som tillegg til disse.

9.7 Totalbildet

Der er i alt 20 lidelser som elevene er spurt om de har eller har hatt. Spørsmålene er litt forskjellige. Noen spørsmål er om de har denne lidelsen, andre om de har eller har hatt, noen om de har hatt siste halvår og ytterligere andre hvor ofte de har hatt dem det siste halvåret. Summen av disse spørsmålene gir derfor ikke et entydig bilde av hvor friske eller syke ungdommene er.

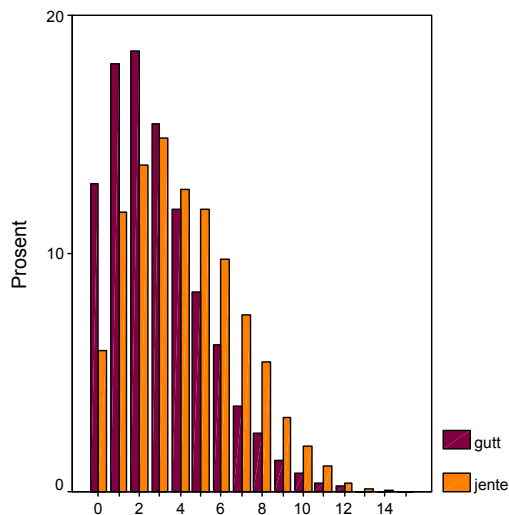
Svarene kan omfatte lette tilfeller av for eksempel halsbetennelse

uten at dette har virket vesentlig inn på aktivitetsnivået. Det er også sannsynlig at en del av dem som oppgir å ha eller ha hatt astma har vokst det av seg, og at dette ikke representerer noe problem i dag. Derfor er de følgende tabellene kanskje mer å betrakte som en indikasjon på hvor mange som regner seg som friske, og ikke et mål på hvor mange sykdommer eller andre plager de har.

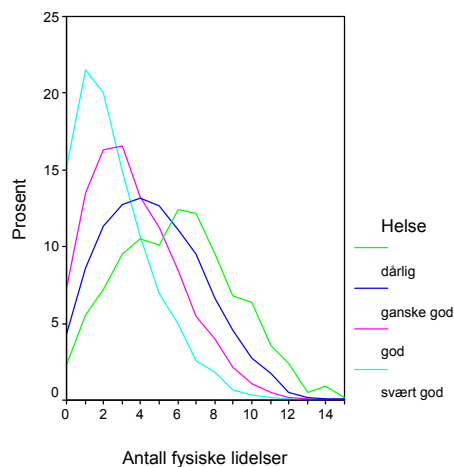
Av de 20 lidelsene vi har spurt om, er det ingen som har svart at de har mer enn 15. Som det framgår av figur 9-23, oppgir guttene at de har færre lidelser enn jentene. Flest gutter har svart to lidelser (19 prosent), flest jenter har svart tre lidelser (15 prosent). 75 prosent av guttene har fire lidelser eller mindre. 75 prosent av jentene har seks lidelser eller mindre. Det er ikke signifikante forskjeller i fordelingen over klassetrinn.

Antall oppgitte lidelser samsvarer for en god del med svarene for om de har god eller dårlig helse. Gjennomsnittlig har de med god helse tre lidelser, mens de med dårlig helse i gjennomsnitt har seks lidelser. 57 prosent av dem som sier de har svært god helse, har to eller færre lidelser. Bare 15 prosent av dem som sier de har dårlig helse, oppgir så få lidelser.

Figur 9-23: Samlet antall fysiske lidelser fordelt på kjønn.

Figur 9-24: Fordelingen av antall fysiske lidelser i forhold til oppfatningen av egen helsetilstand.

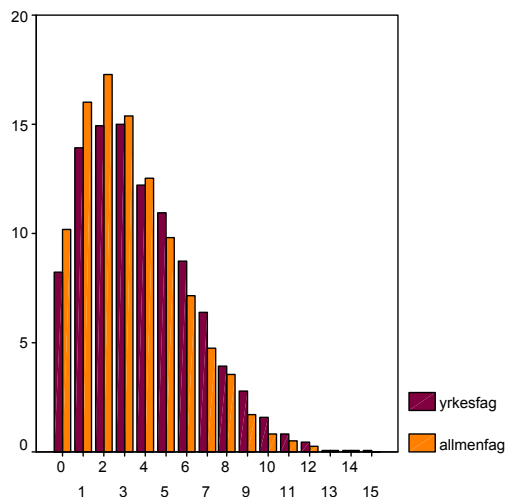

Tabell 9-28: Gjennomsnittlig og median antall fysiske lidelser i forhold til egen oppfatning av helsetilstanden.

			Gjennomsnitt	Median
Hvordan er din helse?	dårlig	Antall lidelser alle kategorier	6	6
	ganske god	Antall lidelser alle kategorier	5	4
	God	Antall lidelser alle kategorier	4	3
	svært god	Antall lidelser alle kategorier	3	2

Det er også forskjeller etter studieretningene. I begynnelsen av kapitlet viste vi at elevene på allmennfaglig studieretning sier de har bedre helse enn andre. Det viser seg også i antall lidelser de rapporterer. De er flere med allmennfag som har få lidelser. Når vi kommer over tre lidelser, er det hyppigere rapportering blant yrkesfagelevne enn blant dem på allmennfag.

Figur 9-25: Andel fysiske lidelser, etter studieretning. I prosent.

9.8 KMI og opplevd helse

Vektproblemer kan være et tegn på at helsen er dårlig. Vi har spurt elevene i videregående skole om høyde og vekt. Ut fra dette har vi regnet deres kroppsmasseindeks (KMI). Vi har benyttet oss av en amerikansk skala som er forklart et annet sted i rapporten. Denne skalaen tar også hensyn til alder og

kjønn når den kategoriserer vektklasser.

Tabell 9-29 viser at andelen normalvektige øker med graden av opplevd god helse, mens både undervekt, risiko for overvekt og overvekt viser en fallende tendens jo friskere man mener at man er.

Tabell 9-29: Opplevelse av egen helse i forhold til vektkategorier. I prosent.

Kategorisert vekt i forhold til BMI	Hvordan er din helse?				Total
	dårlig	ganske god	God	svært god	
undervekt	10	5	5	3	5
normalvekt	74	82	87	91	87
risiko for overvekt	8	9	7	4	7
overvekt	9	4	2	1	2
Total	100	100	101	99	101

9.9 Fravær fra skolen

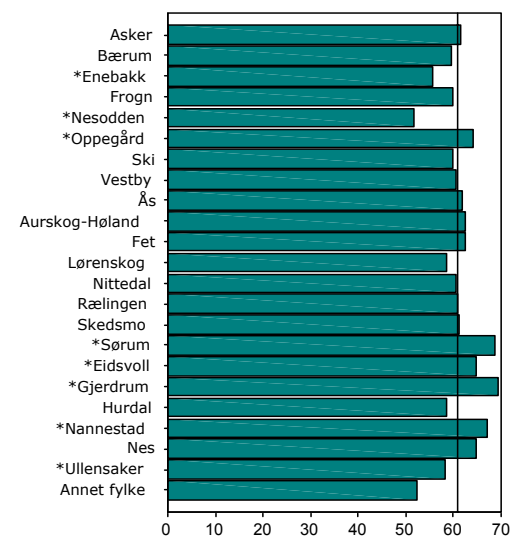
Vi har spurt elevene hvor ofte de har vært borte fra skolen de siste to ukene. Fravær fra skolen kan være en indikasjon på hvor god helse den enkelte har, men kan ikke brukes direkte som et mål på helsetilstand. Man kan være borte fra skolen av helt andre legitime grunner enn sykdom, eller det kan være skulk. Lavt fravær tyder imidlertid på at man har vært lite syk i den aktuelle perioden.

Det er signifikante forskjeller mellom kjønnene. Guttene er overrepresentert på fravær av 0 og 10 dager, mens jentene er overrepresentert på 1 og 2 dagers fravær. For øvrig er det ikke store forskjeller i fraværsmønsteret.

2 prosent av elevene sier at de har vært borte fra skolen mer enn 5 dager. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kommunene.

Når vi ser på fravær i forhold til hvordan ungdommene oppfatter sin egen helse, kommer det tydelig fram at de som oppfatter sin egen

Figur 9-26: Andeler pr kommune som ikke har vært borte fra skolen de siste to ukene.

helse som dårlig har mer fravær enn andre. Mens hele 70 prosent av

dem som sier de har hatt svært god helse ikke har hatt fravær de siste to ukene, gjelder det samme for 37 prosent av dem som sier de har dårlig helse. For fravær på enn én dag er de med dårlig helse den

gruppen med klart høyest frekvens av fravær.

Tabell 9-30: Sammenheng mellom opplevelse av egen helse og fravær fra skolen.

		Hvordan er din helse?				Total
		dårlig	ganske god	god	svært god	
Antall dager borte fra skolen de siste 14 dagene	0	37	49	61	70	61
	1	19	23	20	17	19
	2	13	13	10	7	9
	3	11	6	5	3	5
	4	6	4	2	1	2
	5 eller mer	12	3	2	2	1
Total		100	100	100	100	100

9.10 Aktiviteter og fysisk helse

Vi har spurt ungdommene om hvor ofte de driver idrett. Aktivitetsnivået samsvarer med oppfatningen av egen helse. Nærmere 50 prosent av dem som sier de har dårlig helse, driver idrett én gang i måneden eller mindre, mot ca 6 prosent av dem som sier de har svært god helse. Så vidt mange som nærmere

30 prosent av dem som sier de har dårlig helse driver idrett mer enn én gang i uka. Hvorvidt de mener de har dårlig helse på tross av at de trener mye, eller om de trener mye fordi de har dårlig helse, sier undersøkelsen ingen ting om. Dette er likevel lite sammenliknet med 85 prosent av dem som sier de har svært god helse. Fordelt på kjønn ser fordelingen ut som i tabell 9-31.

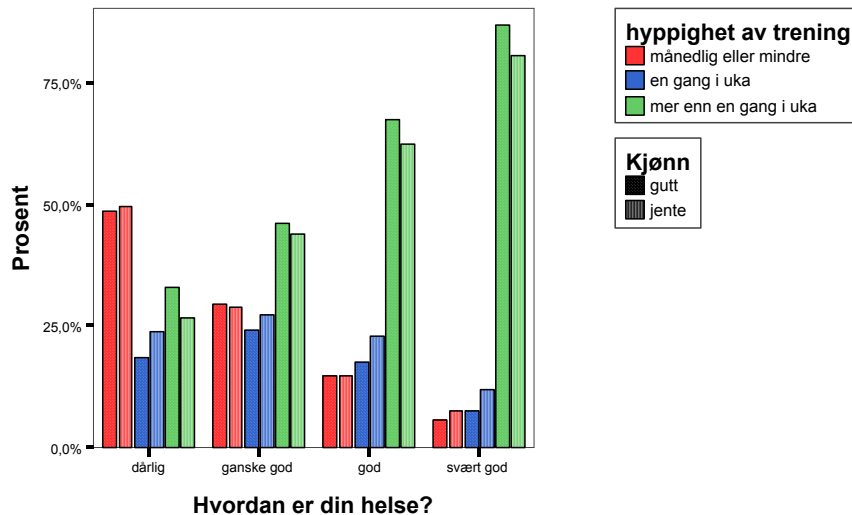
Tabell 9-31: Hyppighet av trening fordelt på oppfatning av egen helse og kjønn. I prosent.

			Hvordan er din helse?				Total
			dårlig	ganske god	god	svært god	
Gutt	Hyppighet av trening	månedlig eller mindre	49	30	15	6	14
		én gang i uka	19	24	18	7	15
		mer enn én gang i uka	33	46	68	87	71
	Total		101	100	101	100	100
Jente	Hyppighet av trening	månedlig eller mindre	50	29	15	8	17
		én gang i uka	24	27	23	12	21
		mer enn én gang i uka	27	44	62	81	62
	Total		101	100	100	101	100

Aktivitetsnivået faller med økende alder. Andelen som driver idrett mer enn én gang i uka, faller fra 78 prosent i 8. klasse til 54 prosent i 3. videregående. Tilsvarende øker de andre kategoriene fra henholdsvis 8

og 12 prosent til 20 og 24 prosent i samme tidsrom.

Figur 9-27: Hyppighet av trening fordelt på oppfatning av egen helse og kjønn.

9.11 Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse

I kapittel 10 tar vi opp temaer knyttet til psykisk helse. I noen utstrekning er det en sammenheng mellom fysisk og psykisk helse. I vår analyse av ungdommenes psykiske helse benyttes SDQ-metoden som resulterer i kategoriene som *normal*, *gråsoner* og *avvik*. Forklaringen av disse finner du i kapittel 10.

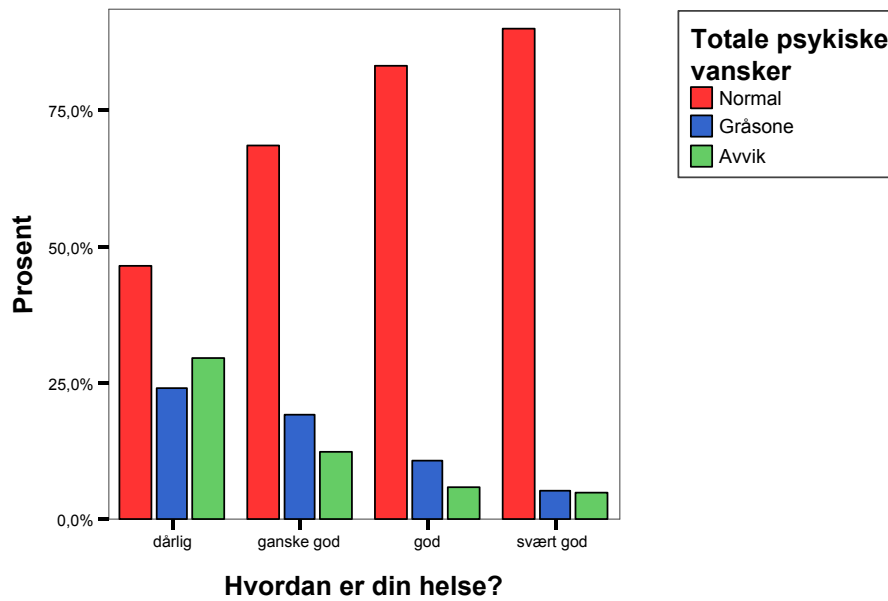
Sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse vises i tabell 9-32. Nær 30 prosent av dem med dårlig fysisk helse kan regnes inn i gruppen med avvikende psykisk helse, mot bare 5 prosent av dem som har svært god fysisk helse. Tilsvarende er under halvparten av dem som oppgir dårlig fysisk helse klassifisert i normal-kategorien på psykisk helse, mot 90 prosent av dem med svært god fysisk helse.

Tabell 9-32: Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse. I prosent.

Totale psykiske vansker	Hvordan er din helse?				Total
	dårlig	ganske god	god	svært god	
normal	46	69	83	90	82
gråsoner	24	19	11	5	11
avvik	29	12	6	5	8
Total	99	100	100	100	101

En grafisk framstilling av sammenhengen mellom fysisk og psykisk helse er vist i figur 9-28. Hvordan

denne sammenhengen fordeler seg over klasstrinnene kommer fram av tabell 9-33.

Figur 9-28: Sammenhenger mellom fysisk og psykisk helse.**Tabell 9-33: Sammenheng mellom fysisk og psykisk helse, etter klasstrinn. I prosent.**

Klasstrinn	Totale psyk. vansker	Hvordan er din helse?				Total
		Dårlig	Ganske god	God	Svært god	
8.	Normal	40	63	80	88	81
	Gråsoner	18	21	12	5	10
	Avvik	43	17	8	6	9
	Total	100	100	100	100	100
9.	Normal	37	64	81	89	80
	Gråsoner	30	20	12	6	11
	Avvik	33	16	8	5	9
	Total	100	100	100	100	100
10.	Normal	43	70	82	91	82
	Gråsoner	26	20	12	3	11
	Avvik	30	10	6	5	7
	Total	100	100	100	100	100
1. videregående	Normal	51	67	84	89	81
	Gråsoner	19	19	10	6	11
	Avvik	30	14	6	5	8
	Total	100	100	100	100	100
2. videregående	Normal	48	73	86	90	83
	Gråsoner	28	18	10	6	11
	Avvik	23	10	4	3	6
	Total	100	100	100	100	100
3. videregående	Normal	51	73	87	92	84
	Gråsoner	25	18	10	5	11
	Avvik	24	9	3	3	5
	Total	100	100	100	100	100

10 Psykisk helse

I dette kapitlet kartlegges psykisk helse blant elevene på ungdoms- skoletrinnet (8.-10. klasse) og i videregående skole (1.-3. klasse).

Vi vil gi et bilde av:

- hvor *utbredt* psykiske vansker er blant tenåringene
- hvor mye de unge *opplever at de har* disse vanskene og
- hvor *belastende* disse vanskene oppleves i dagliglivet og for omgivelsene.

Det siste kan være med å gi et realistisk bilde av hjelpebehovet. Symptomer på psykiske vansker oppleves ikke nødvendigvis som plagsomt av den det gjelder, og opplevde plager tyder ikke alltid på psykiske lidelser.

Det er kombinasjonen av symptomer og opplevd lidelse som er det vesentlige for psykisk fungering og behov for hjelp. Det har erfaring fra klinikken og studier vist.¹ Relevante aspekter ved psykisk helse er i tillegg belyst i flere av de andre kapitlene, først og fremst i kapitlet om helse og trivsel og kommunikasjon og sosialt samvær"

Sammendrag

Kartlegging av psykisk helse ved bruk av SDQ viser at nesten 8 prosent av elevene i ungdomsskolen og den videregående skolen har symptomer på avvikende psykisk helse. Hvis vi inkluderer gruppen i gråsonen, er resultatet 19 prosent. Det betyr at nesten én av fem ungdommer beskriver symptomer i forhold til emosjonelle vansker, atferdsvansker, hyperaktivitet eller problemer med jevnaldrende. Og dette tilsier at problembelastning blant ungdom i Akershus er tilnærmet lik problembelastningen hos Britiske ungdommer.

¹ Sonja Heyerdahl: SDQ – Strengths and Difficulties Questionnaire: En orientering om et nytt spørreskjema for kartlegging av mental helse hos barn og unge, brukt i UNGHUBRO, OPPHED og TROFINN. I: Norsk Epidemiologi 2003;13 (1): 127-135.

SDQ avdekker psykiske vansker i nesten samme omfang hos gutter og jenter, men profilen på vanskene er ulik.

Forekomsten av psykiske vansker går ned fra 8. klasse til 3. klasse i videregående skole; mest på grunn av en nedgang i atferdsvansker og problemer med jevnaldrende. Emosjonelle vansker synes mest stabile. Forekomst av hyperaktivitetssymptomer øker gjennom ungdomsskolen, men viser en fallende tendens i videregående skole.

42 prosent av ungdommene mener selv at de har vansker på ett eller flere områder. For 7 prosent dreier det seg om tydelige eller alvorlige vansker. Jenter har en høyere selvrapporteringsfrekvens enn gutter. Eldre oftere enn yngre mener selv at de har vansker.

Mer enn halvparten av de unge som selv opplever vansker, rapporterer at vanskene har vart i over ett år.

Én av fire ungdommer som selv mener de har vansker, synes disse vanskene forstyrrer dem en god del eller mye.

I tillegg til å forstyrre dem selv virker vanskene inn på flere av livsarenaene deres; læring blir berørt sterkest. Jenter synes oftere enn gutter at familien blir berørt. Venneforhold og fritid er minst utsatt.

Ungdommens egen opplevelse av vansker og vanskenes innvirkning på dagliglivet er ikke helt sammenfallende med symp-tomkartleggingen (total problemskåre). Det er kombinasjonen av symptomer og den betydningen de har for sosial fungering pluss opplevd lidelse som er avgjørende for alvorlighetsgraden og hjelpebehovet. Ti prosent av ungdom i Akershus skårer avvikende eller i gråsonen i forhold til både total problemskåre og innvirkningsskåre. Det er denne gruppen som først og fremst trenger å fanges opp.

Om disse ungdommene fanges opp, avhenger også av om de betyr en belastning for omgivelsene. Under halvparten av ungdommene som selv synes de har vansker, mener de er en belastning for familie, venner eller lærer.

I overkant av halvparten av de ungdommene som indikerer psykiske problemer, har ikke vært i kontakt med skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom, PP-tjeneste eller psykolog /psykiater.

10.1 Hva er SDQ

Vi har brukt **SDQ** (Strengths and Difficulties Questionnaire) for å kartlegge psykisk helse hos barn og ungdom. SDQ er et enkelt spørreskjema for vurdering av mental helse hos barn og unge. Det ble utviklet av Robert Goodman i England i 1997²⁹.

SDQ har et selvrapporteringskjema for barn og unge i alderen 11–16 år og et tilsvarende spørreskjema for foreldre og lærere for barn og unge i alderen 4–16 år.

I helseprofilundersøkelsen er det for elevene i ungdomsskolen og den videregående skolen bare brukt selvutfyllingskjema. Det betyr at vi først og fremst får belyst tenåringenes egen vurdering av psykisk helse.

Resultatene blir beskrevet i tre hovedbolker:

1. *Forekomsten* av psykiske vansker (symptomer), basert på ungdommens svar på hoveddelen i SDQ (25 utsagn om fem temaområder, se forklaring i rammetekst)
2. I hvilken grad *ungdommene selv* mener de har vansker
3. Hvordan disse vanskene *preger livssituasjonen* til disse ungdommene (innvirkningsdelen av SDQ)

Om SDQ – Strengths and Difficulties Questionnaire

SDQ er et nytt spørreskjema for kartlegging av psykiske vansker og ressurser hos barn og unge. Det består av 25 utsagn, som dekker fem temaområder:

1. **emosjonelle vansker** (5 utsagn)
2. **atferdsvansker** (5 utsagn)
3. **hyperaktivitet/oppmerksomhetsproblemer** (5 utsagn)
4. **problemer med jevnaldrende** (5 utsagn)
5. **prososial atferd** (atferd for å hjelpe eller ta vare på andre, 5 utsagn)

Hvert utsagn har tre svaralternativer (stemmer ikke, stemmer noe, stemmer helt) som skåres fra 0 til 2. Hvert temaområde kan skåres separat med en skåresum på mellom 0 og 10. De fire første temaområdene summeres til en **total problemskåre** som kan variere mellom 0 og 40. Vurdering av prososial atferd inngår ikke i denne skåren. Problemskårene gir et bilde av forekomsten av psykiske vansker. De britiske grenseverdiene er brukt for å klassifisere ungdommene i normalgruppen, gråsonen eller avvikgruppen.

Hvis man vil danne seg et bilde av **problemenes betydning og eventuelt hjelpebehov**, er det viktig å kartlegge hvor mye den unge selv er plaget av disse vanskene, og i hvilken grad disse problemene virker inn på den unges *livssituasjon*. En *utvidet versjon* av SDQ prøver å fange opp disse dimensjonene. Denne utvidete delen kalles **vanskenes innvirkning** (impact).

Utvidet SDQ spør først om informant, det vil si den unge selv, foreldre eller lærer samlet sett synes den unge har vansker med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller å komme overens med andre. Hvis ja, stilles fire tilleggsspørsmål:

1. *Hvor lenge vanskene har vart*
2. *Om barnet selv er forstyrret eller plaget av disse vanskene*
3. *I hvilken grad vanskene påvirker barnets dagligliv (hjemme/familie, forhold til venner, læring på skolen og fritidsaktiviteter)*
4. *Om vanskene er en belastning for dem rundt barnet.*

²⁹ Mer informasjon finnes på internettsider: www.sdqinfo.com

10.2 Forekomst av psykiske vansker

Blant elevene i ungdomsskolen og den videregående skolen som har deltatt i helseprofilundersøkelsen, er det 1,7 prosent som ikke har fylt ut SDQ. For de 19210 ungdommene som har svart, får vi fordelingen som vist i tabell 10-1).

Nesten åtte prosent av elevene svarer bekreftende på spørsmål om psykiske vansker. 11 prosent kommer i gråsonegruppen.

Grenseverdiene for avviksskåret og gråsoneskåret er i engelske studier valgt slik at omtrent ti prosent av ungdommen kom i avviksgruppen, de neste ti prosent i gråsonegruppen. Dette er i samsvar med tall for forekomst som Helsedepartementet bruker i Stortingsmelding nr. 16: Resept for et sunnere Norge.

I helseprofilundersøkelsen har vi brukt de samme normene for å klassifisere ungdommene i normalgruppen, gråsone- eller avviksgruppen. Vi fanger da opp

åtte prosent ungdommer med avviksskåre, noen flere med gråsoneskåre. Tilsammen utgjør avviks- og gråsonegruppen nesten 19 prosent.

Det betyr at *nesten én av fem* ungdommer beskriver symptomer på vansker på et eller annet område (fra 13 prosent følelsesmessige vansker til 27 prosent hyperaktivitet). Det tilsier også at problembelastningen blant ungdom i Akershus er tilnærmet lik problembelastningen hos Britiske ungdommer.

Tabell 10-1 viser at hyperaktivitetsvansker og atferdsvansker er det som hyppigst blir rapportert i avviksgruppen, mens problemer med jevnaldrende er lavest rapportert i denne gruppen.

I gråsonegruppen er problemer med jevnaldrende mer framtrødende, mens atferdsproblemer og følelsesmessige problemer er noe lavere rapportert. Ni prosent i avviksgruppen og ti prosent i gråsonegruppen rapporterer vansker med prososial atferd.

Tabell 10-1: Forekomst psykiske vansker. I prosent.

	Normal	Gråsoner	Avvik	Total
Totale psykiske problemer	81	11	8	100
Følelsesmessige problemer	87	5	8	100
Atferdsproblemer	82	8	9	100
Hyperaktivitet	73	12	16	100
Problemer med jevnaldrende	84	11	5	100
Prososial atferd	81	10	9	100

10.2.1 Kjønnforskjeller

SDQ avdekker psykiske vansker hos gutter og jenter i nesten samme omfang samlet sett, men profilen på vanskene er forskjellig.

Sammenlikner vi fordelingen mellom normalgruppen, gråsonegruppen og avviksgruppen på de forskjellige problemområdene, ser vi følgende (tabell 10-2):

Følelsesmessige problemer: Jenter rapporterer nesten tre ganger så ofte avvik som gutter. Det er også klart flere jenter i gråsonegruppen

Atferdsproblemer: Gutter viser avvik mer enn dobbelt så ofte som jenter; vi ser en mindre, men fortsatt klar forskjell i gråsonegruppen (halvannen gang så ofte)

Hyperaktivitet: Nesten lik for jenter og gutter, både i avviksgruppen og gråsone-gruppen

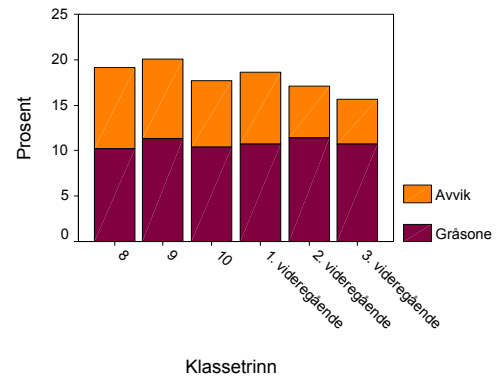
Problemer med jevnaldrende: Forhold gutt/jente er omtrent tre til to når det gjelder avvik. Også overvekt av gutter i gråsone-gruppen

Når det gjelder *prososial atferd*, rapporterer gutter mer enn tre ganger så ofte avvik som jenter; også i gråsonegruppen ser vi en markant kjønnsforskjell.

Tabell 10-2: Psykiske vansker. Etter kjønn.

		Gutter	Jenter
Totale psykiske problemer	Normal	83	81
	Gråsone	10	13
	Avvik	8	7
	Total	100	100
Følelses problemer	Normal	93	81
	Gråsone	3	8
	Avvik	4	11
	Total	100	100
Atferdsproblemer	Normal	78	88
	Gråsone	9	6
	Avvik	13	6
	Total	100	100
Hyperaktivitet	Normal	74	73
	Gråsone	12	11
	Avvik	15	16
	Total	100	100
Problemer med jevnaldrende	Normal	82	87
	Gråsone	13	10
	Avvik	6	4
	Total	100	100
Sosial atferd	Normal	72	91
	Gråsone	15	6
	Avvik	13	4
	Total	100	100

Figur 10-1: Andeler som rapporterer psykiske problemer. Etter klasstrinn.

10.2.2 Fordeling over klasstrinn

Fra 8. klasse til siste året i videregående skole er det en forskjell på fire prosent i andelen ungdom som rapporterer psykiske vansker. Endringen er nesten tilsvarende i normalgruppen, så det ser ut som en del av de psykiske vanskene som beskrives av ungdommer gjennom ungdomsskolen og den videregående skolen er forbigående.

Det er en nedadgående tendens fra første til siste år i ungdomsskolen og fra første til siste år i videregående (figur 10-1). Mellom ungdomsskole og videregående skole ser vi en økning i andelen med totale psykiske problemer fra syv til åtte prosent.

Utviklingen av psykiske vansker i ungdomsskolen

Andelen ungdom med *avvik* faller fra ni prosent i 8. klasse til 7,5 prosent i 10. klasse. Prosentandelen i normalgruppen øker tilsvarende, mens det er minimale forandringer i gråsonegruppen.

Vi ser denne nedadgående tendensen i alle undergrupper av psykiske vansker bortsett fra *hyperaktivitetsvansker*, som øker fra 13 til 18 prosent gjennom ungdomsskolen, med tilsvarende reduksjon i normalgruppen.

Klart færre rapporterer problemer med *jevnaldrende* i 10. enn i 8. klasse (4 mot 6,5 prosent).

Forekomsten av vansker med *prosocial* atferd er også lavere i siste året av ungdomsskolen (ni prosent mot ti prosent i 8. klasse). For gruppen med *atferdsproblemer* og *emosjonelle problemer* ser vi både en forskyvning mot gråsoner og normalisering.

Utviklingen av psykiske vansker i videregående skole

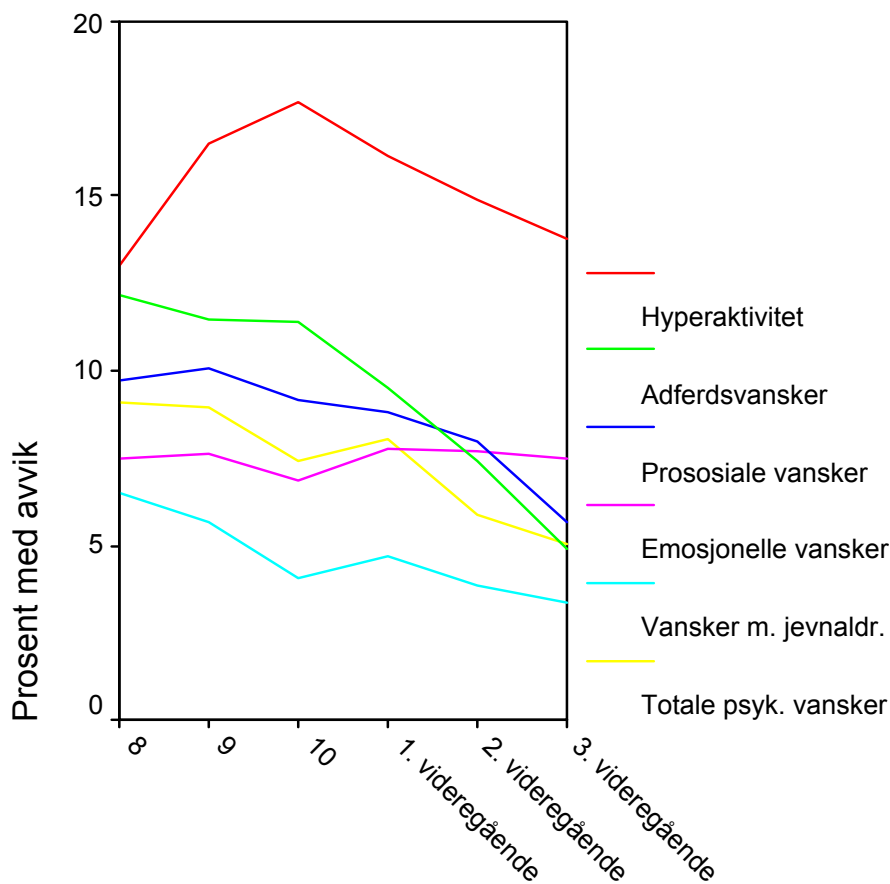
Andelen ungdom med avvik faller fra åtte prosent i 1. klasse til fem prosent i 3. klasse. Andelen som

ligger i normalgruppen, øker tilsvarende.

Mest stabil er gruppen med *emosjonelle* vansker (cirka 7,5 prosent).

Den tydeligste nedgangen ser vi i forekomsten av *atferdsvansker* (9,5 prosent i 1. klasse videregående mot 5 prosent i 3. klasse videregående). I motsetning til i ungdomsskolen er det også en positiv endring i gruppen med *hyperaktivitetsvansker*, der avvikgruppen minsker fra 16 prosent til 14 prosent.

Figur 10-2: Forekomst av psykiske vansker på ulike klassetrinn: avvikgruppen.

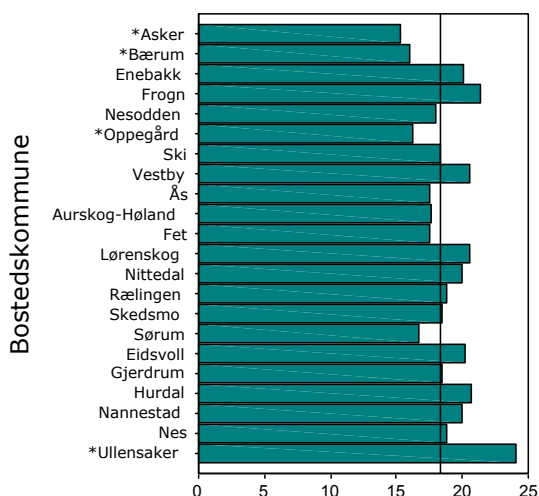
10.2.3 Regionale og kommunale forskjeller

Tabell 10-3: Psykiske vansker. Etter region.

			REGION			
			Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
Totale psykiske problemer	psykiske	Normal	84	81	81	79
		Gråsoner	9	11	12	12
		Avvik	7	8	7	9

Best psykisk helse og minst avvik beskriver ungdom i Vestregionen. I den andre enden finner vi ungdom på Øvre Romerike. Mellom disse ligger Follo og Nedre Romerike. Samme trend finnes i alle undergrupper (følelsesmessige vansker, atferdsvansker, hyperaktivitet og vansker med jevnaldrende).

Figur 10-3: Psykiske vansker blant tenåringer i Akershus (avviks-gruppen + gråsonegruppen). Etter kommune.³⁰

Når vi ser på andelen unge som skårer i avviksgruppen og gråsonegruppen under ett, har Asker, Bærum og Oppegård signifikant lavere forekomst enn gjennomsnittet når det gjelder psykiske vansker. Ullensaker ligger signifikant over gjennomsnittet. De øvrige kommunene avviker ikke signifikant fra gjennomsnittet.

³⁰ * angir kommuner med signifikant avvik fra gjennomsnittet.

Flere kommuner har lavere andel ungdommer med psykiske vansker når vi ser på avviksgruppen alene, men disse kommunene har en høyere forekomst i gråsonegruppen slik at den samlede andelen likevel blir høyere enn i kommunene i vest.

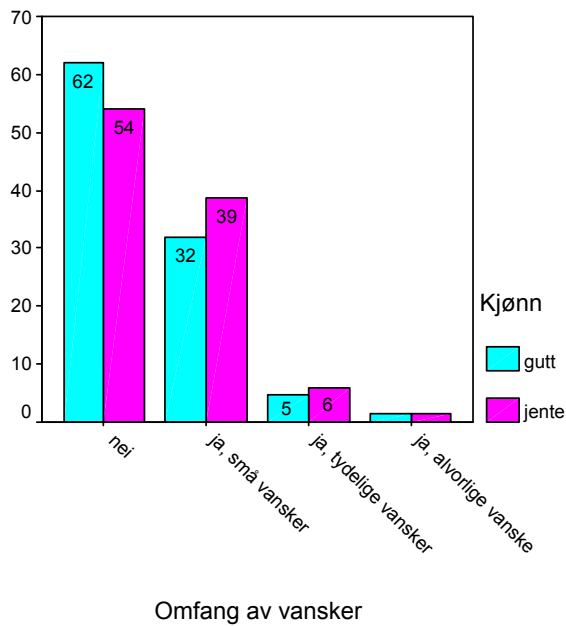
10.3 Hva mener de unge selv om sin psykiske helse

Problemomfang og symptomer samsvarer ikke nødvendigvis med lidelse, belastning eller hjelpebehov. Studier har vist at tallene blir vesentlig mer realistiske hvis man i tillegg måler i hvilken grad problemene har negativ innvirkning på den sosiale fungeringen og livssituasjonen. Tilleggsdelen i SDQ (innvirkningsdelen) prøver å fange opp disse dimensjonene.

Etter at ungdommen har krysset av for de 25 forskjellige utsagn i SDQ, stilles følgende spørsmål:

"Samlet sett, synes du at du har vansker på ett eller flere av følgende områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller å komme overens med andre mennesker?"

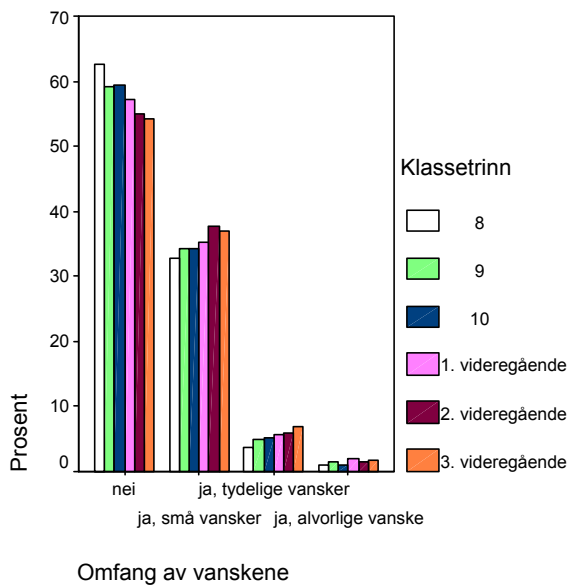
Svarprofilen illustreres i figur 10-4. Av alle ungdommene mener 42 prosent selv at de har vansker. Andelen alvorlige og tydelige vansker utgjør 7 prosent. Jenter rapporterer mer selvopplevde vansker enn gutter; 46 prosent av jentene mener selv de har vansker i forskjellig grad mot 38 prosent av guttene.

Figur 10-4: Omfang av selvopplevde vansker. Etter kjønn.

10.3.1 Rapportering på de ulike klassetrinnene

Det er flere ungdommer i videregående enn ungdomsskolen som selv opplever vansker (figur 10-5). Gjennomsnittlig 60 prosent av ungdomsskoleelevene svarer nei på spørsmålet om de selv synes de har vansker, mot gjennomsnittlig 55

prosent av elever i videregående. Siste året i videregående skole svarer elever oftest at de har vansker; hele 8,8 prosent rapporterer at de har tydelige eller alvorlige vansker mot 4,7 prosent i 8. klasse.

Figur 10-5: Omfang av selvopplevde vansker. Etter klasstrinn.

10.3.2 Er det samsvar mellom de unges egen vurdering og resultatet av symptomskåren?

Det er ikke fullt samsvar mellom hvor mange ungdommer som selv mener de har psykiske vansker og omfang basert på svar på de forskjellige utsagnene i SDQ (totalproblemskåren).

Figur 10-6 viser at nesten en tredel av ungdommene som skårer i *normal-gruppen*, mener de har vansker, men av disse sier bare tre prosent at det dreier seg om tydelige eller alvorlige vansker.

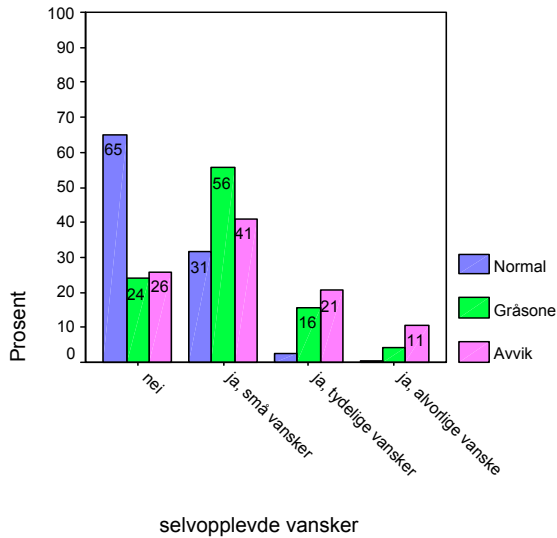
I *avviksgruppen* uttaler 27 prosent at de ikke har problemer, mens 32 prosent oppgir tydelige eller alvorlige vansker.

I *gråsonegruppen* rapporterer 76 prosent vansker, men med en klar overvekt av små vansker (56 prosent).

Dette belyser at forekomst av symptomer ikke nødvendigvis oppleves som plagsomt av den det gjelder, og at opplevde plager ikke alltid tyder på psykisk lidelse.

Det er kombinasjonen av symptomer og opplevd lidelse som er det vesentlige for psykisk fungering og behov for hjelp.

Figur 10-6: Omfang av selvopplevde vansker. Etter totale psykiske problemer (normal, gråsone eller avvik).

10.4 Hvordan virker vanskene inn på dagliglivet?

Når de unge svarer bekreftende på spørsmålet om de selv synes de har vansker, kartlegges dette nærmere gjennom fire tilleggsspørsmål:

1. *Hvor lenge vanskene har vart.*
2. *Om barnet selv er forstyrret eller plaget av disse vanskene.*
3. *I hvilken grad disse vanskene påvirker dagliglivet til barnet (hjemmet/familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter).*
4. *Om vanskene er en belastning for dem rundt barnet.*

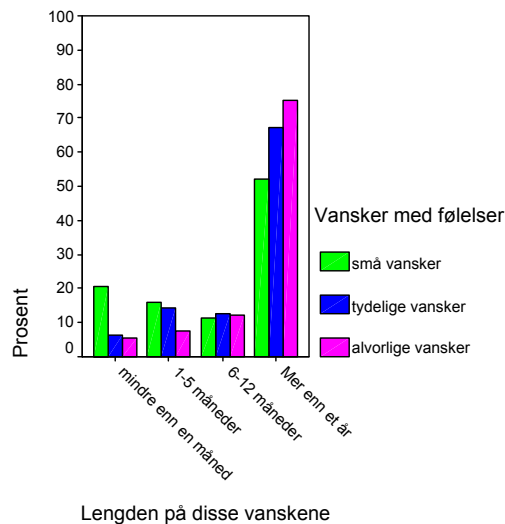
10.4.1 Varighet

Mer enn halvparten av ungdommene som selv mener de har vansker, oppgir at problemene har vart i mer enn ett år; 19 prosent oppgir at vanskene har vart mindre enn en måned.

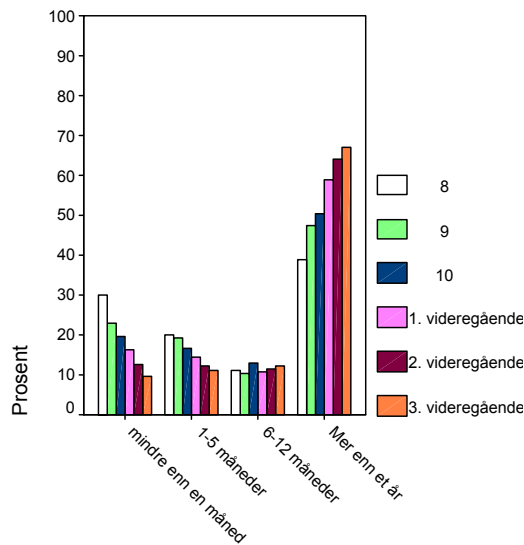
Det ser ut som det er en sammenheng mellom vanskenes omfang og varighet (figur 10-7). Ungdom med tydelige eller alvorlige

vansker svarer i 70 prosent av tilfellene at disse vanskene har vart i over ett år. Halvparten av de unge med små vansker oppgir at disse vanskene har vart mer enn ett år.

Figur 10-7: Varighet av selvopplevde vansker. Etter vanskegrad (små/tydelige/alvorlige vansker).

Figur 10-8: Varighet av selvopplevde vansker. Etter klassetrinn.

Jo eldre de unge blir, desto lengre rapporterer de at problemene har vart (figur 10-8). I 8. klasse oppgir 30 prosent at vanskene har vart i mindre enn én måned, mot i underkant av ti prosent i 10. klasse. I motsatt ende oppgir snaut 40 prosent av 8.-klassinger at de har opplevd vansker i mer enn et år. Andelen er 67 prosent i 10. klasse.

Dette kan tyde på at en del vansker som oppstår i ungdomsskolen, vedvarer opp mot voksen alder.

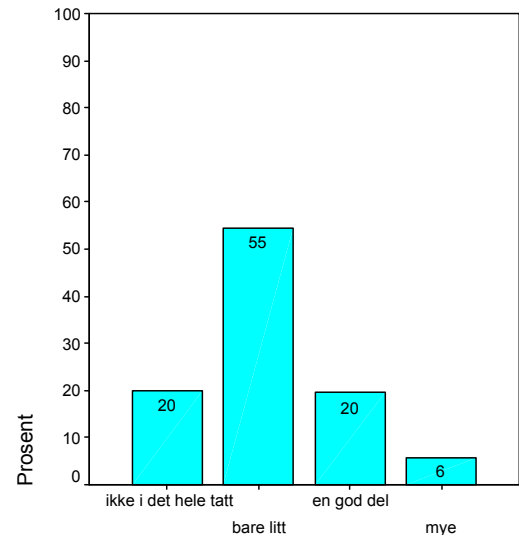
10.4.2 Er ungdommene selv plaget av disse vanskene?

Figur 10-9 viser at én av fire unge mente at vanskene forstyrret dem en god del eller mye.

Jo mer alvorlig vanskene opplevdes, desto mer forstyrrende var de: 81 prosent av ungdommene som

rapporterte alvorlige vansker, syntes disse vanskene forstyrret en god del eller mye. Men også små vansker opplevdes ganske plagsomme for 17 prosent av denne gruppen ungdommer.

Figur 10-9: I hvilken grad vanskene forstyrrer eller plager de unge.

10.4.3 Innvirkning på ulike livsarenaer

Minst like viktig som å kartlegge om ungdommen føler seg forstyrret, er det å vite i hvilken grad vanskene virker inn på de forskjellige livsarenaene.

Følgende spørsmål ble stilt:

“Virker vanskene inn på livet ditt på noen av disse områdene: hjemme i familien, forhold til venner, læring på skolen, fritidsaktiviteter?”

Tabell 10-4: Innvirkning av vanskene på forskjellige livsarenaer. I prosent.

	Hjemme i familien	Forhold til venner	Læring på skolen	Fritidsaktiviteter
Ikke i det hele tatt	43	46	25	62
Bare litt	36	40	38	26
En god del	15	11	24	8
Mye	6	3	13	4
Total	100	100	100	100

Tabell 10-4 viser at *læring* er det området som synes mest påvirket. 37 prosent oppgir at problemene påvirker læring en god del eller mye; 21 prosent av ungdommene mener problemene virker inn på familien. Minst berørt er fritidsaktiviteter og forhold til venner.

Innvirkning av vanskene på de ulike livsarenaene er klart økende med hvor alvorlige vanskene er. Dette gjelder alle arenaer (tabell 10-5). Allerede ved små vansker ser vi en klar effekt i forhold til *læring*. Omtrent én av tre ungdommer som opplever små vansker, rapporterer at dette virker en god del eller mye inn på læring. Dette øker til omtrent tre av fire blant dem med alvorlige vansker. I den gruppen ser vi også at over halvparten melder om alvorlig innvirkning på familieliv og forhold til venner.

Tabell 10-5: Vanskenes innvirkning på dagliglivet. Etter hvor alvorlige vanskene er. I prosentandel av ungdommene.

		Små vansker	Tydelige vansker	Alvorlige vansker
Forhold til familien	En god del	13	27	20
	Mye	4	15	37
Forhold til venner	En god del	9	25	26
	Mye	1	8	29
Læring på skolen	En god del	23	32	22
	Mye	8	33	51
Fritid	En god del	6	17	16
	Mye	2	9	31

Tabell 10-6 viser at forskjellen mellom gutter og jenter er størst i forhold til effekt på *familien*. Det er mindre forskjeller når det gjelder effekt på venner, læring og fritidsaktiviteter.

Tabell 10-6: Vanskenes effekt på dagliglivet. Etter kjønn. I prosent.

		Gutter	Jenter
Familien	Ikke eller bare litt	85	74
	En god del eller mye	15	26
Venner	Ikke eller bare litt	88	83
	En god del eller mye	12	17
Læring	Ikke eller bare litt	65	61
	En god del eller mye	35	39
Fritid	Ikke eller bare litt	89	88
	En god del eller mye	11	12

10.4.4 Vurdering av vanskenes totale innvirkning på den unges liv

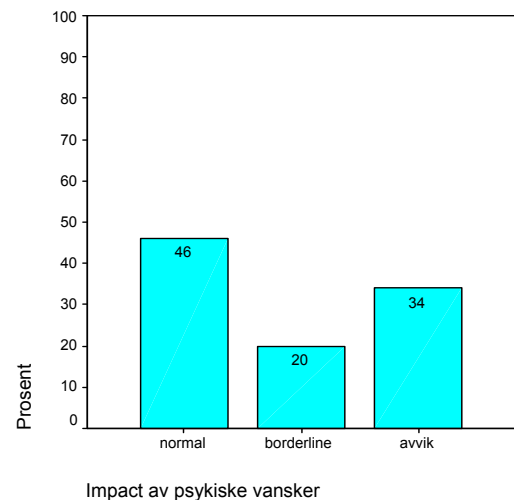
Figur 10-10 viser innvirkningsskårene (forklaring i rammetekst) som undersøkelsen gav. I underkant av 50 prosent av de unge som opplever vansker, får en normal *innvirkningsskåre*; 34 prosent har en avvikende skåre. I avviksgruppen skårer 30 prosent mellom 2 og 6.

Når vi ser på hele ungdomspopulasjonen (medregnet de ungdommene som selv ikke mener de har problemer, og som dermed automatisk får en normal innvirkningsskåre), betyr det at 22 prosent av tenåringene opplever vansker som virker inn på dagliglivet (gråsone + avvik).

Innvirkningsskåren

Skåring av svarene på de 25 utsagnene i hoveddelen av SDQ resulterte i en **total problemskåre**. På samme måte kan man komme fram til en skåring av vanskenes *effekt* på ungdommens dagligliv.

Svarene på spørsmålet om vanskene forstyrrer eller plager ungdommen og svarene på de fire delspørsmålene om innvirkning på de ulike livsarenaene, skåres fra 0 til 2. Summen av de fem spørsmålene gir en "**innvirkningsskåre**" som kan variere mellom 0 og 10. En **total-skåre** på 2 eller mer vurderes som *avvikende*, en skåre på 1 vurderes som *gråsone* mens en skåre på 0 er *normal*.

Figur 10-10: Innvirkning av psykiske vansker på dagliglivet. Etter innvirkningsskåre.**Tabell 10-7: Innvirkningssskåre. Etter alvorlighetsgrad av psykiske vansker. I prosent.**

Innvirkningssskåre	Ja, små vansker	Ja, tydelige vansker	Ja, alvorlige vansker
Normal	52,8	10,9	9,6
Gråsone	21,8	13,3	3,4
Avvik	25,3	75,8	86,9

Tabell 10-7 viser at det er en klar sammenheng mellom de unges egen vurdering av alvorlighetsgraden av sine vansker og innvirkningsskåren.

10.4.5 Forholdet mellom innvirkningsskåre og symptomskåre

Det er viktig å fange opp ungdommene som har psykiske vansker og som selv er plaget av disse vanskene. Hjelpet behovet øker når disse vanskene preger livet på flere områder.

Som beskrevet tidligere, er det ikke helt sammenfall mellom symptomskåre og de unges egen

opplevelse av vansker. Tabell 10-8 viser at halvparten av ungdommer med symptomer på psykiske problemer (gråsoner + avvik) selv opplever vansker med betydelig innvirkning på dagliglivet

Vi kan anta at det er ungdommene med denne kombinasjonen av symptomer og belastning i dagliglivet som har mest behov for hjelp.

Av de 19985 ungdommene som deltok i undersøkelsen, dreier det seg her om 1955 ungdommer, det vil si ti prosent av ungdomspopulasjonen i ungdomsskolen og den videregående skolen i Akershus.

Tabell 10-8: Forhold mellom total symptomskåre og innvirkningsskåre. Prosent av total. I prosent.

		INNVIRKNING				Total
		Normal	Gråsoner	Avvik	Missing ³¹	
Totale psykiske problemer	Normal	15	6	6	53	80
	Gråsoner	2	2	4	3	11
	Avvik	1	0,7	3	2	7
Total		19	8	14	59	100,0

³¹ Ungdommer som selv ikke mener de har vansker, er skåret som missing med en normal innvirkningsskåre

10.5 Psykiske vansker og belastning for omgivelsene

Det siste spørsmålet i innvirkningsdelen av SDQ-spørreskjemaet kartlegger i hvilken grad vanskene betyr en belastning for dem rundt ungdommene (familien, venner, lærere). Dette har betydning for hvorvidt ungdommene blir fanget opp og eventuelt henvist til hjelpeapparatet.

Over 50 prosent (tabell 10-9) mener at vanskene deres ikke er en belastning for omgivelsene; 12 prosent mener at vanskene belaster omgivelsen en god del eller mye.

Tabell 10-9: Er vanskene en belastning for dem rundt deg?

Er vanskene en belastning for dem rundt deg?	Prosent
Ikke i det hele tatt	52
Bare litt	37
En god del	9
Mye	3

Følgende spørsmål er besvart i dette kapittelet

Vennligst kryss av for hvert utsagn: Stemmer ikke, Stemmer delvis eller Stemmer helt. Prøv å svare på alt selv om du ikke er helt sikker eller synes utsagnet virker rart. Svar på grunnlag av hvordan du har hatt det de siste 6 månedene.

	Stemmer ikke	Stemmer delvis	Stemmer helt
Jeg prøver å være hyggelig mot andre. Jeg bryr meg om hva de føler			
Jeg er rastløs. Jeg kan ikke være lenge i ro			
Jeg har ofte hodepine, vondt i magen eller er kvalm			
Jeg deler gjerne med andre (mat, spill, andre ting)			
Jeg blir ofte sint og har kort lunte			
Jeg er ofte for meg selv. Jeg gjør som regel ting alene			
Jeg gjør som regel det jeg får beskjed om			
Jeg bekymrer meg mye			
Jeg stiller opp hvis noen er såret, lei seg eller føler seg dårlig			
Jeg er stadig urolig eller i bevegelse			
Jeg har en eller flere gode venner			
Jeg slåss mye. Jeg kan få andre til å gjøre det jeg vil			
Jeg er ofte lei meg, nedfor eller på gråten			
Jeg blir som regel likt av andre på min alder			
Jeg blir lett distraheret, jeg synes det er vanskelig å konsentrere meg			
Jeg blir nervøs i nye situasjoner. Jeg blir lett usikker			
Jeg er snill mot de som er yngre enn meg			
Jeg blir ofte beskyldt for å lyve eller jukse			

Jentene mener i noe større utstrekning enn guttene at vanskene deres er en belastning for omgivelsene (tabell 10-10).

Tabell 10-10: Er vanskene en belastning for dem rundt deg? Etter kjønn.

Er vanskene en belastning for dem rundt deg?	Kjønn	
	Gutt	Jente
Ikke i det hele tatt	56	49
Bare litt	34	39
En god del	7	10
Mye	3	3

Andre barn eller unge plager eller mobber meg			
Jeg tilbyr meg ofte å hjelpe andre (foreldre, lærere andre barn/unge)			
Jeg tenker meg om før jeg handler (gjør noe)			
Jeg tar ting som ikke er mine hjemme, på skolen eller andre steder			
Jeg kommer bedre overens med voksne enn på min egen alder			
Jeg er redd for mye, jeg blir lett skremt			
Jeg fullfører oppgaver. Jeg er god til å konsentrere meg			

Samlet, synes du at du har vansker på ett eller flere av følgende områder: med følelser, konsentrasjon, oppførsel eller med å komme overens med andre mennesker?

Nei Ja, små vansker Ja, tydelige vansker Ja, alvorlige vansker

· · · ·

Hvis du har svart "Ja", vennligst svar på følgende spørsmål:

Hvor lenge har disse vanskene vært tilstede

Mindre enn en måned 1-5 måneder 6-12 måneder Mer enn ett år

· · · ·

Forstyrrer eller plager vanskene deg?

Ikke i det hele tatt Bare litt En god del Mye

· · · ·

Virker vanskene inn på livet ditt på noen av disse områdene?

 Ikke i det hele tatt Bare litt En god del Mye

Hjemme i familien · · · ·

Forhold til venner · · · ·

Læring på skolen · · · ·

Fritidsaktiviteter · · · ·

Er vanskene en belastning for de rundt deg (familien, venner, lærere osv.)?

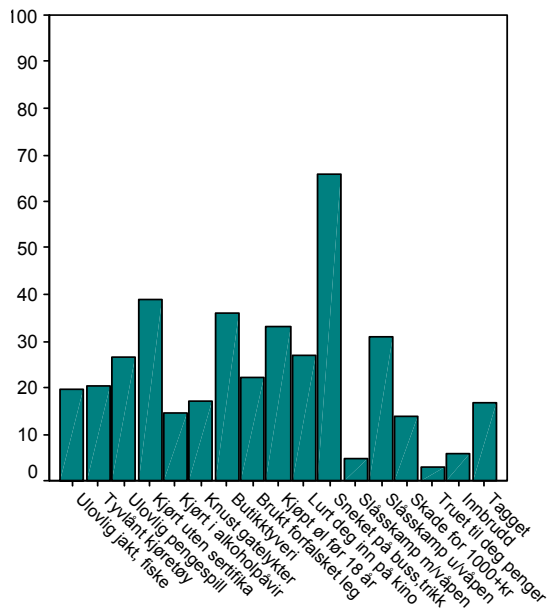
Ikke i det hele tatt Bare litt En god del Mye

· · · ·

11 Ulovlige handlinger

På grunnlag av en liste over mer eller mindre ulovlige handlinger, krysset elevene i ungdomsskolen og videregående skole av for de handlingene de noen gang har begått. Figur 11-1 viser andelen som har krysset av for de ulike handlingene.

Figur 11-1: Andel som noen gang har gjort noen av disse handlingene. I prosent.

Her ser vi at den klart mest utbredte av disse handlingene, er å snike på buss, trikk, e.l. To av tre oppgir at de har gjort dette. Andre utbredte handlinger er å kjøre motorkjøretøy uten sertifikat, butikktveri, kjøpe øl før fylte 18 år og slåss uten bruk av våpen. Alvorligere handlinger som slåsskamp med bruk av våpen, innbrudd og trusler er minst utbredt. Disse handlingene er de eneste der under 10 prosent har krysset av. 5 prosent har vært i slåsskamp med bruk av våpen, og tre prosent har truet til seg penger eller verdisaker.

Sammendrag

De aller fleste ungdommene i undersøkelsen har begått en eller flere av de mer eller mindre ulovlige handlingene det spørres om. Halvparten har begått mer enn to av disse handlingene.

Det lovbruddet flest har gjort seg skyldig i, er å snike på buss, trikk, tog, e.l.

Guttene har gjennomgående begått betydelig flere ulovlige handlinger enn jentene.

5 prosent har vært i slåsskamp med bruk av våpen, og tre prosent har truet til seg penger eller verdisaker.

I videregående har elevene på studieretningene allmennfag/øk.adm., musikk, dans og drama, helse og sosial og formgivning begått færre ulovlige handlinger enn gjennomsnittet. Elevene på byggfag, teknisk byggfag, elektro og mekaniske fag har begått flere ulovlige handlinger enn gjennomsnittet.

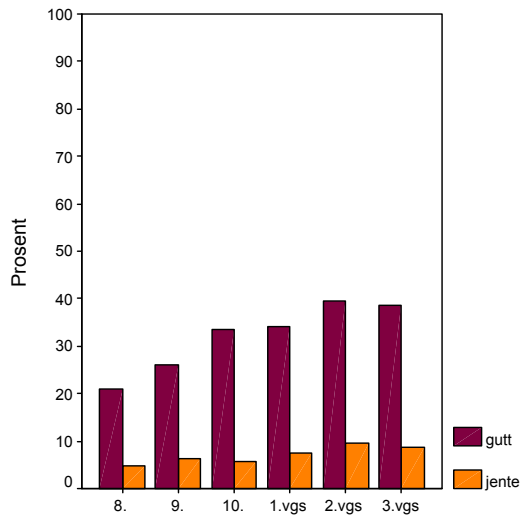
Vi finner *ingen* forskjeller ut fra sosio-økonomisk bakgrunn når det gjelder antall ulovlige handlinger som er begått.

De unge som deltar i å plage eller fryse ut medelever, er i *større* grad involvert i ulovlige handlinger.

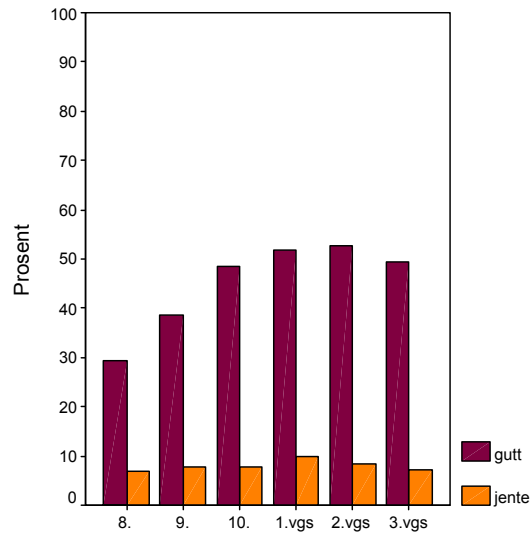
For samtlige av de mer eller mindre ulovlige handlingene vi har spurt om, ser vi at andelen som har begått disse handlingene, er *høyere* blant dem som liker seg dårlig på skolen.

Figurene 11-2 – 11-18 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som har begått de ulike handlingene.

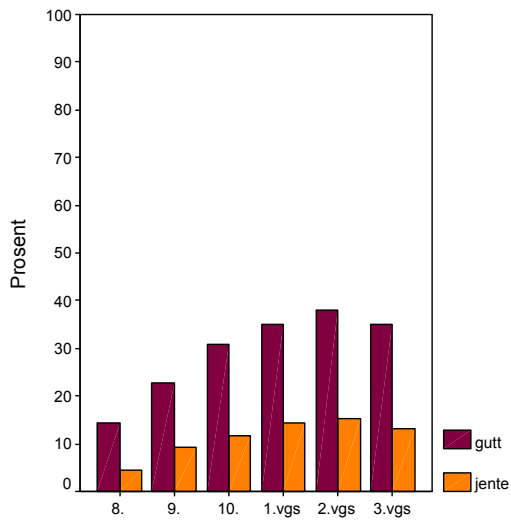
Figur 11-2: Andel som noen gang har drevet med ulovlig jakt eller fiske. Etter kjønn og klasstrinn.

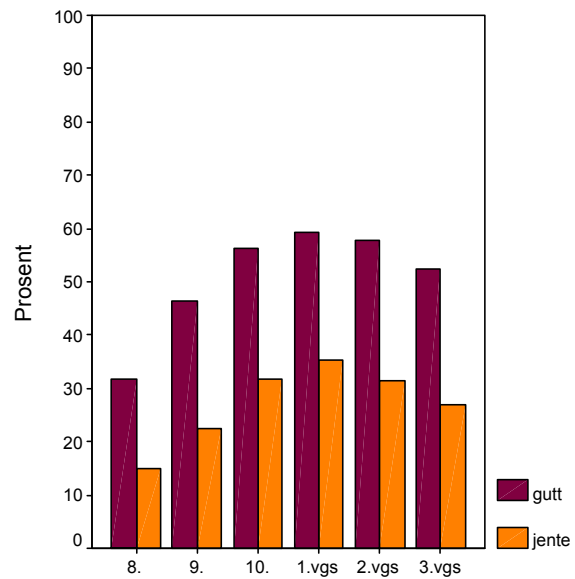
Figur 11-4: Andel som noen gang har spilt ulovlig om penger. Etter kjønn og klasstrinn.

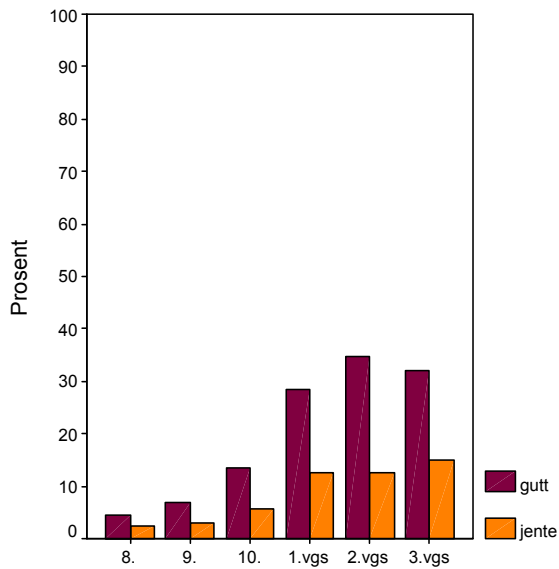
Figur 11-3: Andel som noen gang har tyvlånt sykkel, moped eller bil. Etter kjønn og klasstrinn.

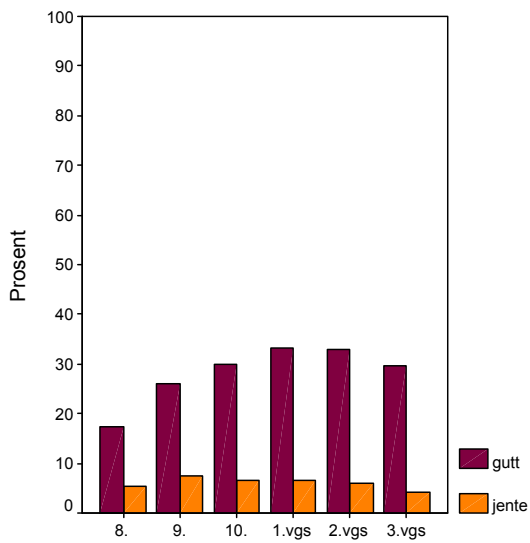
Figur 11-5: Andel som noen gang har kjørt motorsykkel, scooter eller bil uten sertifikat (utenom lovlig øvelseskjøring). Etter kjønn og klasstrinn.

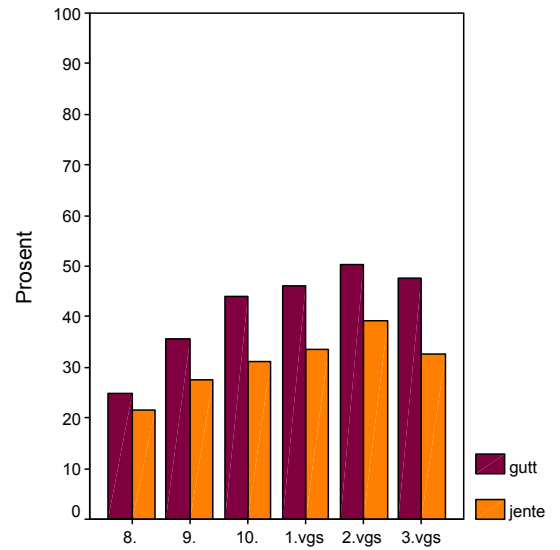
Figur 11-6: Andel som noen gang har kjørt bil, motorsykkel, scooter eller moped i alkoholpåvirket tilstand. Etter kjønn og klasstrinn.

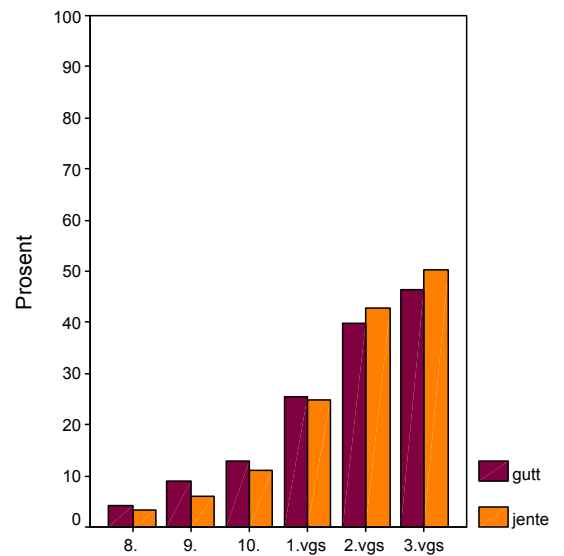
Figur 11-7: Andel som noen gang har knust vei- eller gatelykter. Etter kjønn og klasstrinn.

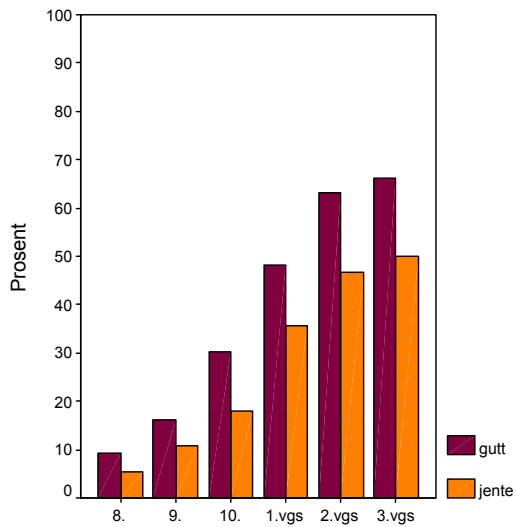
Figur 11-8: Andel som noen gang har tatt varer fra kiosk eller butikk uten å betale. Etter kjønn og klasstrinn.

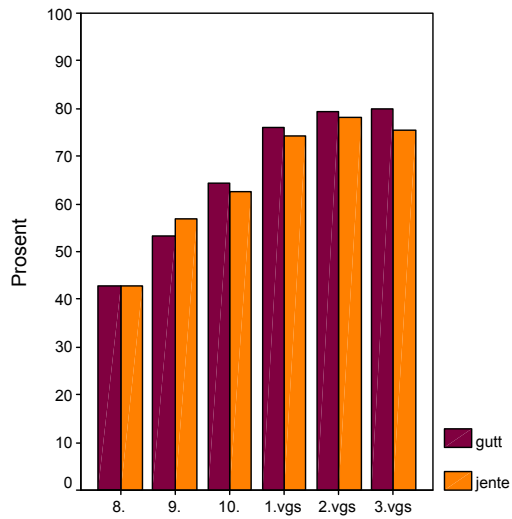
Figur 11-9: Andel som noen gang har brukt forfalsket legitimasjon. Etter kjønn og klasstrinn.

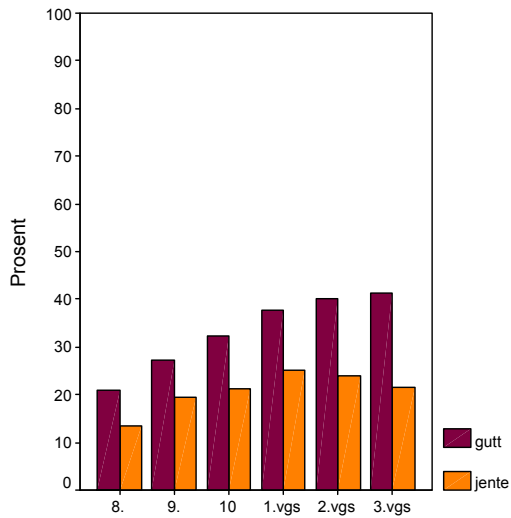
Figur 11-10: Andel som noen gang har kjøpt øl i butikk før fylte 18 år. Etter kjønn og klasstrinn.

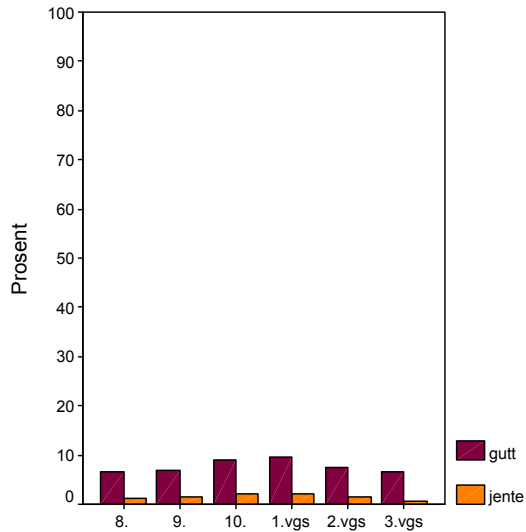
Figur 11-12: Andel som noen gang har reist med buss, trikk eller tog uten å betale. Etter kjønn og klasstrinn.

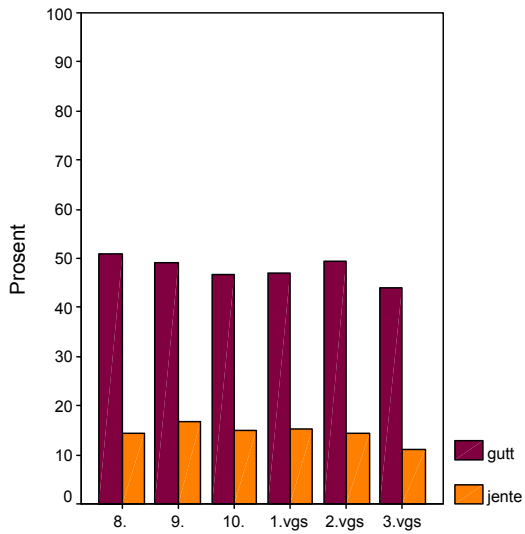
Figur 11-11: Andel som noen gang har lurt seg inn på kino, idrettsstevne eller annet uten å betale. Etter kjønn og klasstrinn.

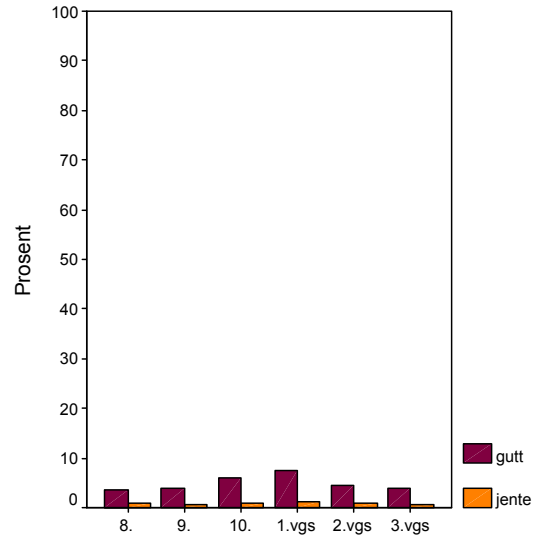
Figur 11-13: Andel som noen gang har vært i slåsskamp der de har brukt våpen. Etter kjønn og klasstrinn.

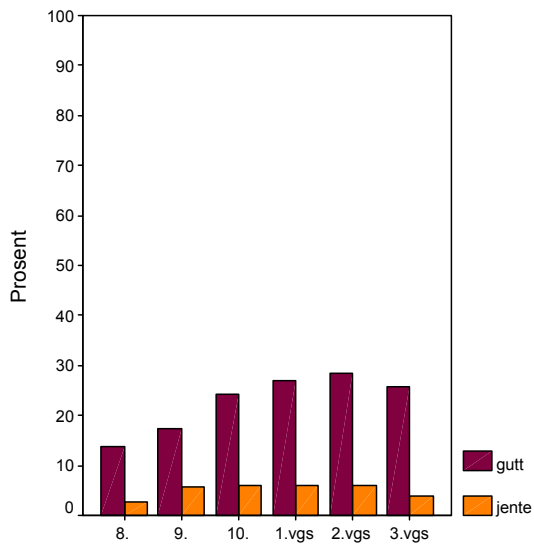
Figur 11-14: Andel som noen gang har vært i slåsskamp (uten våpen). Etter kjønn og klasstrinn.

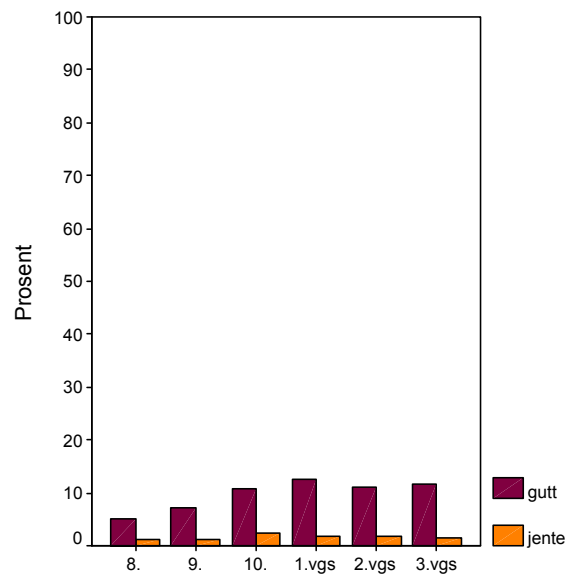
Figur 11-16: Andel som noen gang har truet til seg penger eller andre verdisaker. Etter kjønn og klasstrinn.

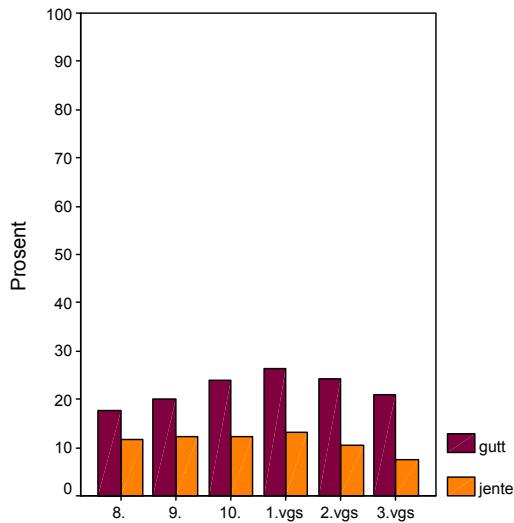
Figur 11-15: Andel som noen gang har gjort hærverk eller skade for mer enn tusen kroner. Etter kjønn og klasstrinn.

Figur 11-17: Andel som noen gang har brutt seg inn for å stjele noe. Etter kjønn og klasstrinn.

Figur 11-18: Andel som noen gang har tagget. Etter kjønn og klassetrinn.

For de aller fleste handlingene ser vi at andelen er betydelig høyere blant guttene. Unntakene er bruk av forfalsket legitimasjon og sniking på transportmidler, der gutter og jenter er om lag likt representert.

Sammenlikner vi klassetrinn, må vi understreke at det her ikke er spurt når handlingen skjedde. Vi vet altså ikke hvor gamle elevene var da de utførte de aktuelle handlingene.

Forskjellen mellom de enkelte trinn er særlig markant på ungdomsskolen og i overgangen til videregående, mens nivået er relativt stabilt mellom klassetrinnene i videregående. Dette kan tyde på at flere av disse handlingene er ting som særlig utføres i ung alder. Unntak er bruk av forfalsket legitimasjon og kjøp av øl før fylte 18 år, som er markant høyere på videregående, og der vi særlig ser et skille mellom 1. og 2. klasse i videregående.

For flere av de mer alvorlige handlingene (innbrudd, trusler, tagging, slåsskamp med våpen, hæververk) ligger nivået høyest blant de eldste på ungdomstrinnet og de yngste i videregående. Dette kan tolkes på to måter; tallene kan tyde på at dette er handlinger som de eldste har 'vokst fra seg', og nå distanserer seg fra; men dette kan

også være et signal om at disse handlingene nå er mer utbredt i aldersgruppen rundt 15-16 enn hva som var tilfellet for bare et par år siden.

15 prosent svarer at de ikke har begått noen av de ulovlige handlingene. I overkant av halvparten har begått flere enn to av handlingene på listen. Ti prosent har begått 10 eller flere av disse handlingene. 0,7 prosent svarer at de har begått samtlige av handlingene på listen.

I gjennomsnitt har hver elev begått fire av disse handlingene.

Det er markante forskjeller mellom gutter og jenter. 20 prosent av jentene har ikke begått noen av disse handlingene, mot 11 prosent av guttene. Tre av fem jenter har begått mer enn én av disse handlingene, mot fire av fem av guttene. Aller størst kjønnsforskjeller finner vi når vi ser på dem som har begått mange av disse handlingene; 17 prosent av guttene har begått 10 eller flere av handlingene på listen, mot kun 2 prosent av jentene.

Tabell 11-1 viser fordelingen over hvor mange ulovlige handlinger de enkelte har begått.

Tabell 11-1: Antall ulovlige handlinger de unge har begått.

Antall ulovlige handlinger	Prosentandel	Kumulativ andel (0, 0+1, 0+1+2, osv)
0	15,2	15,2
1	15,9	31,1
2	13,8	44,9
3	11,4	56,3
4	9,2	65,5
5	7,3	72,8
6	5,7	78,5
7	4,8	83,4
8	3,6	87,0
9	3,1	90,1
10	2,3	92,4
11	2,0	94,4
12	1,7	96,1
13		97,4
14	1	98,3
15	1,7	98,9
Total	100,0	

Hver gutt har i gjennomsnitt begått 5,2 av disse handlingene, og hver

jente har i gjennomsnitt begått 2,7 av handlingene.

Tabell 11-2 viser fordelingen over hvor mange ulovlige handlinger i hver region som den enkelte har begått.

Tabell 11-2: Antall ulovlige handlinger etter region.

Antall ulovlige handlinger	Vest	Follo	Nedre Romerike	Øvre Romerike
0	10	14	19	18
1	14	17	15	17
2	13	15	13	15
3	12	12	11	11
4	10	10	8	8
5-10	29	23	23	24
10+	12	9	10	9
Total	100	100	100	100

Tabellen viser at andelen som har begått flere ulovlige handlinger, er *høyere* i Vestregionen enn i fylket for øvrig.

I ungdomsskolen er andelen som har begått minst 5 ulovlige handlinger *høyere* enn fylkesgjennomsnittet i Follo. I

videregående er andelen *høyere* i Vestregionen, og *lavere* på Nedre Romerike.

Når det gjelder de enkelte ulovlige handlinger, finner vi følgende signifikante forskjeller mellom regionene, i forhold til fylkesgjennomsnittet:

Ungdomsskolen

Andelen som har tyvlånt sykkel, moped eller bil, er *lavere* i Vestregionen og *høyere* på Øvre Romerike.

Andelen som har spilt ulovlig om penger, er *lavere* på Øvre Romerike og *høyere* på Nedre Romerike.

Andelen som har kjørt motorsykkel, scooter eller bil uten sertifikat, er *lavere* i Vestregionen, og *høyere* på Øvre Romerike.

Andelen som har kjørt bil, motorsykkel, scooter eller moped i alkoholpåvirket tilstand, er *lavere* i Follo og *høyere* på Øvre Romerike.

Andelen som har tatt varer fra kiosk eller butikk uten å betale, er *høyere* i Follo.

Andelen som har kjøpt øl i butikk før fylte 18 år, er *lavere* på Øvre Romerike og *høyere* i Follo.

Andelen som har lurt seg inn på kino, idrettsstevne, eller noe annet uten å betale, er *lavere* på Nedre Romerike og *høyere* i Follo

Andelen som har reist med buss, trikk eller tog uten å betale, er *lavere* på Nedre Romerike og Øvre Romerike, og *høyere* i Vestregionen og Follo.

Andelen som har vært i slåsskamp med bruk av våpen, er *lavere* i Vest-regionen og *høyere* på Nedre Romerike.

Andelen som har vært i slåsskamp uten bruk av våpen er *lavere* i Vestregionen og *høyere* i Follo.

Andelen som har gjort hærverk eller skade for mer enn tusen kroner er *lavere* i Vestregionen og *høyere* i Follo og Nedre Romerike.

Andelen som har brutt seg inn for å stjele noe, er *lavere* i Vestregionen og *høyere* i Follo og Nedre Romerike.

Andelen som har tagget, er *høyere* i Follo.

Videregående skole

Andelen som har drevet med ulovlig jakt eller fiske, er *lavere* i Vestregionen og Follo, og *høyere* på Øvre Romerike.

Andelen som har spilt ulovlig om penger, er *lavere* på Øvre Romerike og *høyere* i Vestregionen og Nedre Romerike.

Andelen som har kjørt motorsykkel, scooter eller bil uten sertifikat, er *lavere* i Follo og Nedre Romerike og *høyere* på Øvre Romerike.

Andelen som har kjørt bil, motorsykkel, scooter eller moped i alkoholpåvirket tilstand, er *lavere* på Nedre Romerike og *høyere* i Vestregionen og Øvre Romerike.

Andelen som har tatt varer fra kiosk eller butikk uten å betale, er *lavere* på Øvre Romerike og *høyere* i Follo.

Andelen som har brukt forfalsket legitimasjon, er *lavere* på Øvre Romerike og *høyere* i Vestregionen og Follo.

Andelen som har kjøpt øl i butikk før fylte 18 år, er *lavere* på Nedre Romerike og Øvre Romerike og *høyere* i Vestregionen og Follo.

Andelen som har reist med buss, trikk eller tog uten å betale, er *lavere* på Nedre Romerike og Øvre Romerike, og *høyere* i Vestregionen og Follo.

Andelen som har brutt seg inn for å stjele noe, er *høyere* i Follo.

Andelen som har tagget, er *høyere* i Vestregionen og *lavere* på Nedre Romerike.

Følgende spørsmål er besvart i dette kapitlet:

Her kommer en liste over handlinger som alle er mer eller mindre ulovlige. Vi ber deg huske om du har gjort noen av disse handlingene. Kryss av ja eller nei i ruten bak hver enkelt handling.

HAR DU NOEN GANG	J A	N E I
Drevet med ulovlig jakt eller fiske	·	·
Tyvlånt sykkel, moped eller bil	·	·
Spilt ulovlig om penger	·	·
Kjørt motorsykel, scooter eller bil uten sertifikat (gjelder ikke lovlig øvelseskjøring)	·	·
Kjørt bil, motorsykel, scooter eller moped i alkohol påvirket tilstand	·	·
Knust vei- eller gatelykter	·	·
Tatt varer fra kiosk eller butikk uten å betale	·	·
Brukt forfalsket legitimasjonskort	·	·
Kjøpt øl i butikk før du er/var 18 år	·	·
Lurt deg inn på kino, idrettsstevne eller noe annet uten å betale	·	·
Reist med buss, trikk eller tog uten å betale	·	·
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f. eks. kniv)	·	·
Vært i slåsskamp (uten våpen)	·	·
Gjort hærverk eller skade for mer enn 1000 kroner	·	·
Truet til deg penger eller ting	·	·
Brutt deg inn for å stjele noe	·	·
Tagget	·	·

12 Plaging og mobbing

Helseprofil inneholder spørsmål om plaging og mobbing. Alle de unge er spurt:

- Om det hender at de selv er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller på skoleveien
- Om de selv noen ganger blir plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien
- Hva de som regel gjør hvis de selv blir plaget
- Hva de som regel gjør hvis noen de kjenner blir plaget
- Om de i løpet av siste 12 måneder er blitt:
 - Utsatt for trusler om vold
 - Slått eller dasket uten å få synlige merker
 - Skadet av andre, uten at de trengte legebehandling
 - Skadet av andre, slik at de trengte legebehandling
 - Frastjålet penger, mobiltelefon, klær eller liknende
 - Truet til å gi fra seg penger eller andre verdisaker

I tillegg er elevene i videregående spurt:

- Om de tror andre i klassen er blitt plaget, mobbet eller frosset ut de siste 12 månedene

Sammendrag

Totalt oppgir 14 prosent at de blir plaget eller frosset ut av andre elever. Om lag halvparten av disse opplever dette hver 14. dag eller oftere. Andelen som blir plaget, er høyest i de laveste klassetrinnene. Gutter oppgir noe oftere enn jenter at de blir plaget.

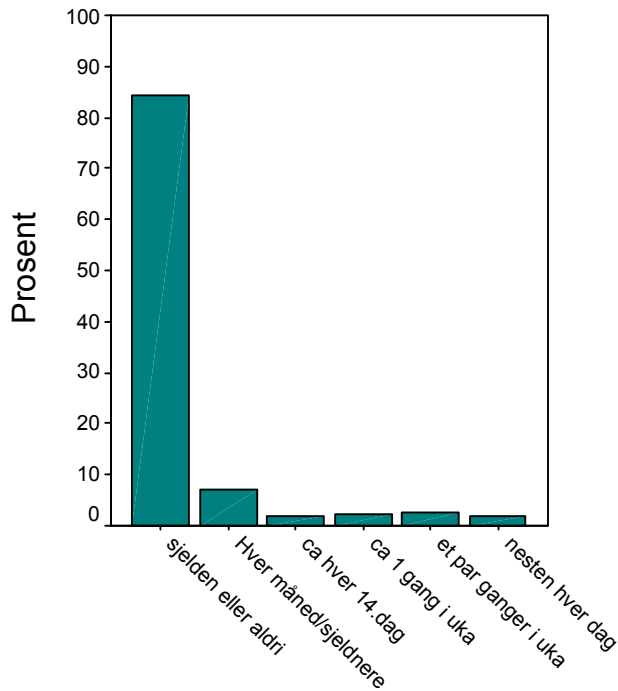
16 prosent oppgir at de deltar i å plage eller fryse ut andre elever. I overkant av halvparten av disse deltar i dette hver 14. dag eller oftere. Denne andelen er langt høyere blant guttene enn blant jentene. Én av fire gutter i ungdomsskolen og én av fem gutter i videregående oppgir av de er med på å plage eller fryse ut andre.

Gutter blir i betydelig større grad enn jenter utsatt for vold og trusler.

12.1 Plager andre

Figur 12-1 viser svarfordelingen på spørsmålet om det hender at de unge selv er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien. Elevene kunne krysse av på enten "sjelden eller aldri", eller på et av flere ja-alternativer som angir hvor ofte de deltar i slik plaging eller utfrysing:

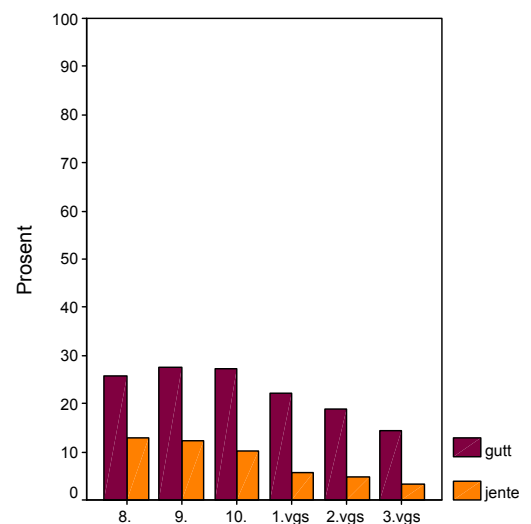
Figur 12-1: Hvor ofte en selv er med på plaging eller utfrysing av andre elever på skolen eller skoleveien.

84 prosent oppgir at de sjelden eller aldri er med på å plage eller fryse ut andre. 7 prosent svarer at de er med på dette hver måned eller sjeldnere. De resterende 9 prosent fordeler seg jevnt mellom de øvrige alternativene som går fra å delta i å plage eller fryse ut andre ca hver 14. dag, til å delta nesten hver dag.

I figur 12-2 er de ulike ja-alternativene slått sammen, og figuren viser andelen av henholdsvis guttene og jentene på hvert klassetrinn som oppgir at de deltar i å plage eller fryse ut medelever:

Figur 12-2: Andel som svarer ja på spørsmål om det hender at de er med på å plage eller fryse ut andre elever på skolen eller skoleveien. Etter kjønn og klassetrinn.

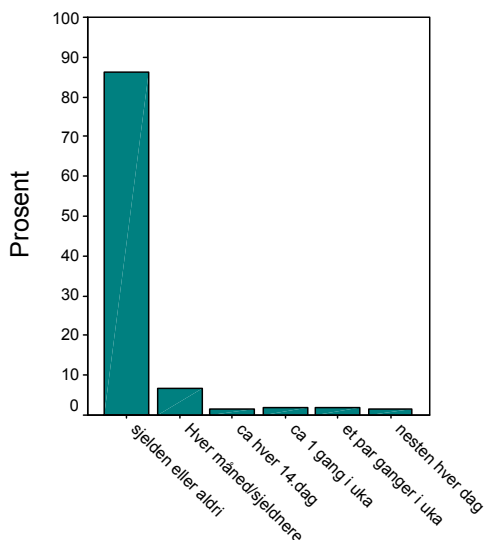
Vi ser at andelen som oppgir å være med på å plage eller fryse ut andre, er betydelig høyere blant guttene. I

ungdomsskolen er det over en firedel av guttene som oppgir at de er med på å plage eller fryse ut medelever, mot 12 prosent av jentene. I videregående er det 20 prosent av guttene og 5 prosent av jentene som svarer at de deltar i å plage eller fryse ut andre. Dette viser også at betydelig flere oppgir at de er med på å plage andre på ungdomstrinnet enn i videregående. I videregående ser vi også en klar nedgang mellom de ulike klassetrinnene, særlig for guttenes del.

12.2 Blir selv plaget

Figur 12-3 viser svarfordelingen på spørsmålet om de selv noen ganger blir plaget, eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. Også her kunne de unge krysse av på enten "sjelden eller aldri", eller på et av ulike ja-alternativer som angir hvor ofte de er utsatt for slik plaging eller utfrysing.

Figur 12-3: Hvor ofte en selv blir plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien.

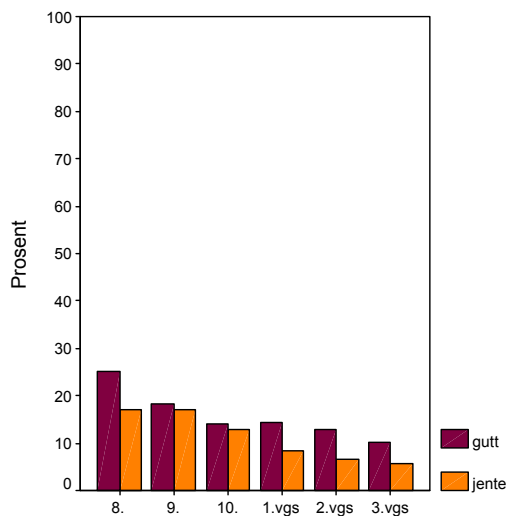

Her oppgir 86 prosent at de sjelden eller aldri blir plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. 7 prosent oppgir at de blir plaget hver måned eller sjeldnere. Ca 2 prosent har krysset av på hvert av de øvrige alternativene. Dette innebærer at

det totalt er rundt 6 prosent som opplever å bli plaget eller frosset ut ukentlig eller oftere.

Figur 12-4 viser andelen som har krysset av på et av de ulike ja-alternativene over hvor ofte de blir plaget eller frosset ut (månedlig/sjeldnere eller oftere), fordelt på kjønn og klassetrinn:

Figur 12-4: Andel som blir plaget eller frosset ut av andre elever på skolen eller skoleveien. Etter kjønn og klassetrinn.

Andelen som rapporterer at de blir plaget eller frosset ut, er lavere oppover i klassetrinnene. Mens totalt 21 prosent oppgir at de blir plaget eller frosset ut i 8. klasse, gjelder det 8 prosent i 3. klasse i videregående. Samtidig ser vi visse kjønnsforskjeller. På ungdomstrinnet er det 19 prosent av guttene og 16 prosent av jentene som oppgir at de blir plaget eller frosset ut. Tilsvarende andel i videregående er 13 prosent av guttene og 7 prosent av jentene.

Sammenlikner vi svargivningen på spørsmålet om egen deltakelse i plaging eller utfrysing av medelever, og utsatthet for slik plaging og utfrysing, er det totalt sett om lag like mange som rapporterer at de blir plaget, som det er som rapporterer at de deltar i å plage andre.

En tendens er at mens andelen som oppgir å plage andre er stabil

er stabil

mellom de ulike klasstrinnene i ungdomsskolen, ser vi at andelen som utsettes for slik plaging er betydelig høyere i de laveste klasstrinnene i ungdomsskolen. Dette kan tyde på at mange ungdomsskoleelever blir plaget av eldre medelever. Videre er kjønnsforskjellene betydelig mindre på spørsmålet om de selv blir plaget. Dette kan tyde på at guttene er mer aktive som plagere, og at de både plager jenter og andre gutter.

Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom de ulike kommunene i fylket når det gjelder andelen som blir plaget.

I videregående ser vi at andelen som oppgir å bli plaget, eller som selv deltar i å plage andre, er noe høyere på yrkesfaglige linjer med overvekt av gutter, så som byggfag, teknisk byggfag, elektro og mekaniske fag. Lavest forekomst finner vi blant dem som tar allmenne fag, musikk, dans og drama, helse- og sosialfag og formgiving.

12.3 Sammenheng mellom å plage og å bli plaget

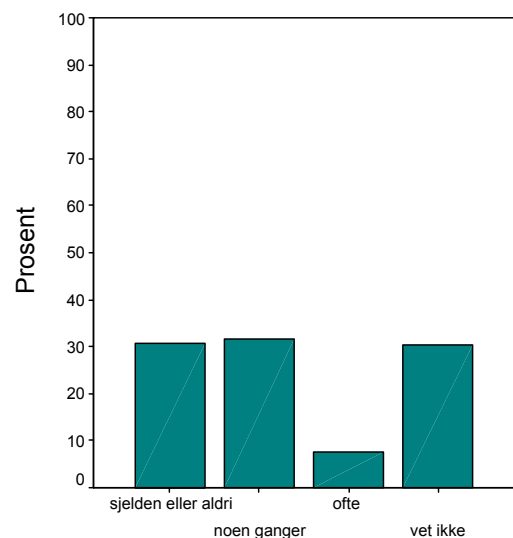
Andelen som deltar i å plage eller fryse ut andre, er betydelig høyere blant dem som selv blir plaget eller frosset ut. Av dem som selv blir plaget hver 14. dag eller oftere, er det nesten halvparten som selv plager andre. Blant dem som plages sjeldnere, er det i underkant av en tredel som plager andre. Samtidig ser vi at blant dem som oppgir at de ikke blir plaget, bare er litt over en tidel som deltar i å plage andre.

I overkant av to prosent oppgir at de hver 14. dag eller oftere både blir plaget og selv deltar i å plage andre. Dette gjelder 4 prosent av guttene og 2 prosent av jentene. Andelen er den samme i ungdomsskolen som på videregående. Tre av fire oppgir at de verken blir plaget av andre eller selv deltar i slik plaging (hver 14. dag eller oftere).

12.4 Blir andre plaget?

Elevene i videregående er spurt om de tror at andre i samme klasse er blitt plaget, mobbet eller frosset ut de siste 12 månedene. Figur 12-5 viser svarfordelingen.

Figur 12-5: Hvor ofte en tror andre i klassen har blitt plaget, mobbet eller frosset ut de siste 12 månedene.

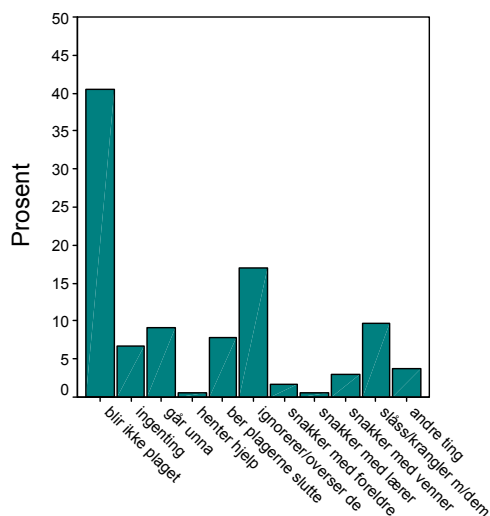

8 prosent oppgir at andre elever i klassen ofte har blitt plaget, mobbet, eller frosset ut i løpet av de siste 12 månedene. Videre har rundt 30 prosent krysset av for hvert av alternativene "sjelden/aldri", "noen ganger" og "vet ikke".

Guttene tenderer i større grad enn jentene til å svare at andre elever i klassen blir plaget. Dette kommer til syne ved at noen flere gutter enn jenter oppgir av andre i klassen ofte eller noen ganger blir plaget, mobbet eller frosset ut.

Alle elevene er spurt hva de som regel gjør, dersom de selv eller noen de kjenner, blir plaget. Figur 12-6 viser fordelingen for hva de ville gjøre dersom de selv ble plaget.

Figur 12-6: Hvis du selv blir plaget, hva gjør du som regel?

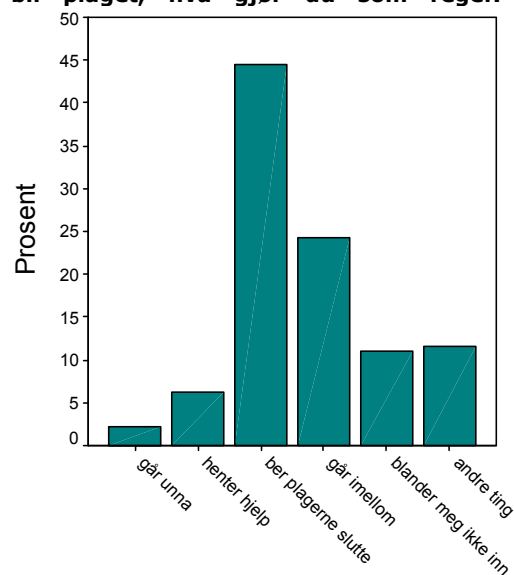
I overkant av 40 prosent svarer at de ikke blir plaget. Av dem som blir plaget, er den vanligste reaksjonsmåten å ignorere eller overse plageåndene. Det er også en betydelig andel som oppgir at de slås eller krangler med dem som plager, går unna eller ber plagerne slutte. Vi ser også at så mange som sju prosent svarer at de gjør ingenting dersom de blir plaget. Det er få som oppgir at de involverer voksenpersoner som foreldre eller lærere.

Flere jenter enn gutter oppgir at de ikke blir plaget. Noe flere jenter enn gutter reagerer ved å ignorere eller overse plageåndene. Langt flere gutter enn jenter svarer at de slås eller krangler med plagerne. Flere gutter enn jenter oppgir også at de reagerer ved å gå unna eller gjøre ingenting. Jentene på sin side oppgir langt oftere at de snakker med venner, og også noe oftere at de snakker med foreldre.

Det er forholdsvis små forskjeller mellom ungdomsskolen og videregående i hvordan elevene reagerer dersom de selv blir plaget.

Figur 12-7 viser hvordan elevene reagerer dersom de ser noen de kjenner, bli plaget.

Figur 12-7: Hvis du ser noen du kjenner bli plaget, hva gjør du som regel?

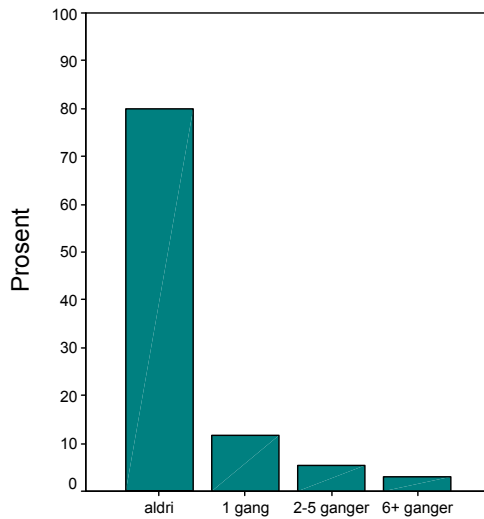
Nær halvparten oppgir her at de ber plagerne slutte, og en firededel oppgir at de går imellom. 11 prosent svarer at de ikke blander seg inn, og to prosent oppgir at de går unna. Andelen som oppgir at de henter hjelp eller ber plagerne slutte, er høyere i ungdomsskolen enn i videregående. Andelen som oppgir at de går imellom eller gjør "andre ting", er på sin side høyere i videregående.

Betydelig flere jenter enn gutter svarer at de ber plagerne slutte. Det er også noen flere jenter enn gutter som oppgir at de henter hjelp. Guttene svarer på sin side langt oftere at de går imellom dersom noen blir plaget. Flere gutter enn jenter svarer at de går unna eller ikke blander seg inn. Det er også noen flere gutter som oppgir at de gjør "andre ting".

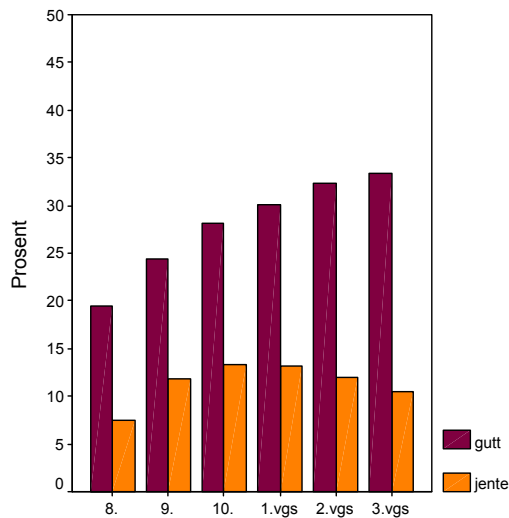
12.5 Hva de utsettes for

Spørreskjemaet inneholdt en liste over ulike handlinger og trusler der de unge ble bedt om å krysse av for hva de selv var blitt utsatt for. Spørsmålet spesifiserer ikke hvor dette har foregått og hvem som står bak handlingene, så hendelser utenom skolesammenheng er her inkludert.

Figur 12-8: Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for trusler om vold?

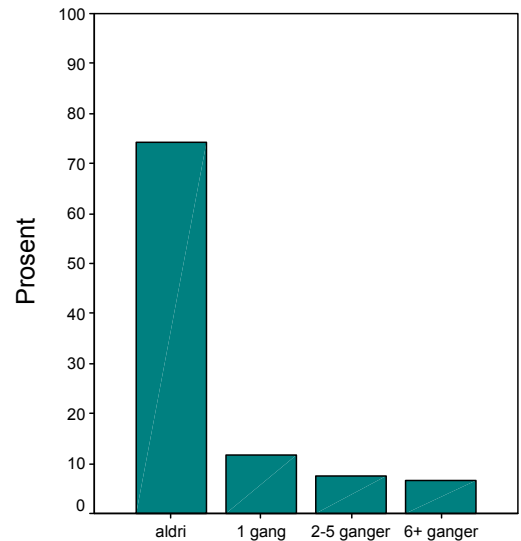
Figur 12-9: Andel som minst én gang i løpet av siste 12 måneder har blitt utsatt for trusler om vold. Etter kjønn og klasstrinn.

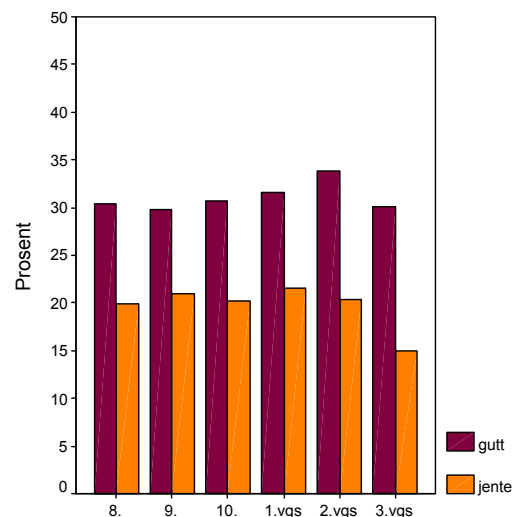
Én av fem oppgir å ha blitt utsatt for trusler om vold. Tre prosent oppgir å ha blitt utsatt for dette mer enn fem ganger. Over dobbelt så mange gutter som jenter er utsatt for trusler om vold (28 prosent av guttene mot 11 prosent av jentene). Kjønnforskjellen blir enda større når vi ser på dem som ofte er blitt utsatt for slike trusler. Fem prosent av guttene er blitt truet med vold mer enn fem ganger, mot én prosent av jentene. For guttene ser vi at andelen som har blitt truet

med vold, stiger oppover i klasstrinnene. For jentene ser vi at denne andelen stiger mellom klasstrinnene i ungdomsskolen, men i videregående ser vi den motsatte tendensen, der de yngste elevene er de som i størst grad har opplevd slike trusler.

Figur 12-10: Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt slått eller dasket uten å få synlige merker?

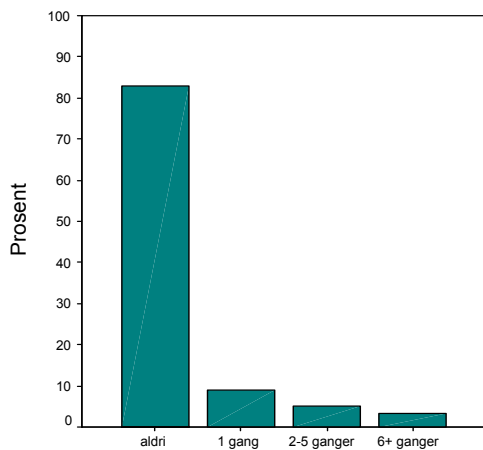
Figur 12-11: Andel som minst én gang i løpet av siste 12 måneder har blitt slått eller dasket uten å få synlige merker. Etter kjønn og klasstrinn.

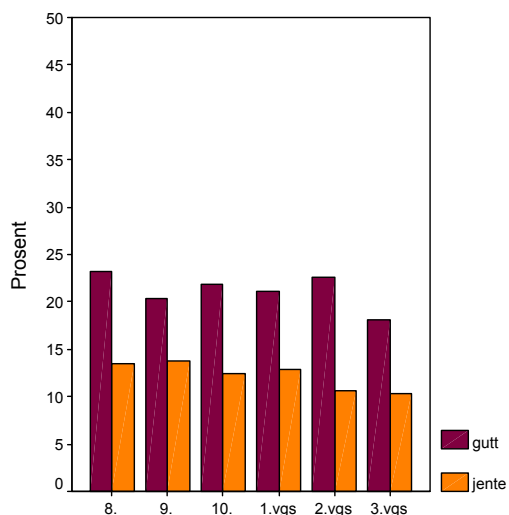
Totalt oppgir én av fire at de har blitt slått eller dasket. 6 prosent har blitt slått eller dasket mer enn fem ganger. 31 prosent av guttene og

20 prosent av jentene svarer at de har blitt slått eller dasket. Igjen ser vi at kjønnsforskjellen er størst for dem som har opplevd dette ofte – 9 prosent av guttene har blitt slått eller dasket mer enn fem ganger, mot fire prosent av jentene. Vi ser små forskjeller mellom de ulike alderstrinnene.

Figur 12-12: Har du i løpet av de siste 12 måneder blitt skadet av andre, uten at du trengte legebehandling?

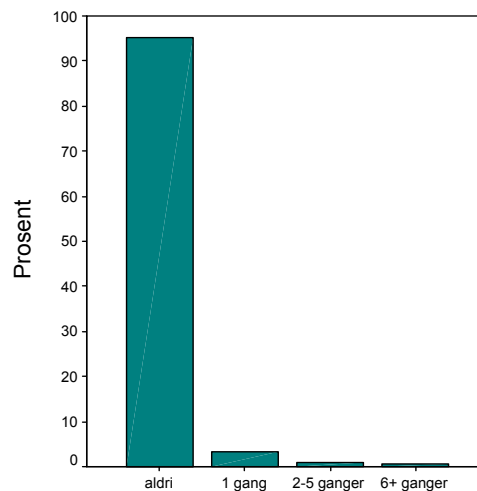
Figur 12-13: Andel som minst én gang i løpet av de siste 12 månedene har blitt skadet av andre uten at de trengte legebehandling. Etter kjønn og klasse-trinn.

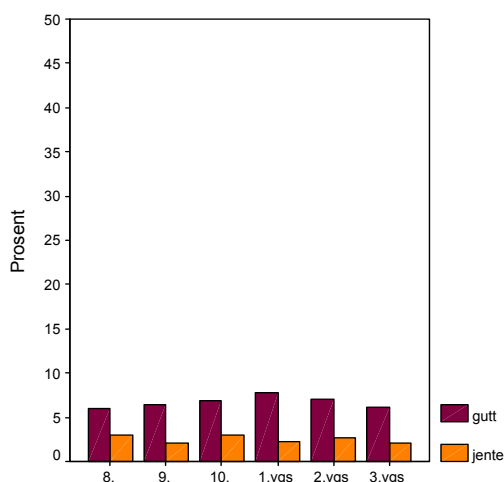
Totalt oppgir 17 prosent at de har blitt skadet av andre, uten at de dermed trengte legebehandling. Tre prosent oppgir å ha blitt skadet mer enn fem ganger. Andelen som har blitt skadet av andre, er betydelig

høyere blant guttene. Totalt har 21 prosent av guttene og 12 prosent av jentene blitt skadet av andre, uten at de trengte legebehandling. Fem prosent av guttene og to prosent av jentene har blitt skadet av andre mer enn fem ganger. Vi ser at det er litt flere av de yngre elevene som oppgir at de har blitt skadet av andre.

Figur 12-14: Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt skadet så kraftig av andre at du trengte legebehandling?

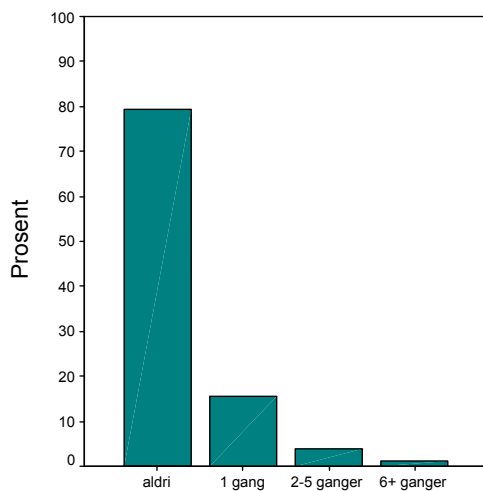
Figur 12-15: Andel som minst én gang i løpet av de siste 12 månedene har blitt skadet så kraftig av andre at de trengte legebehandling. Etter kjønn og klasse-trinn.

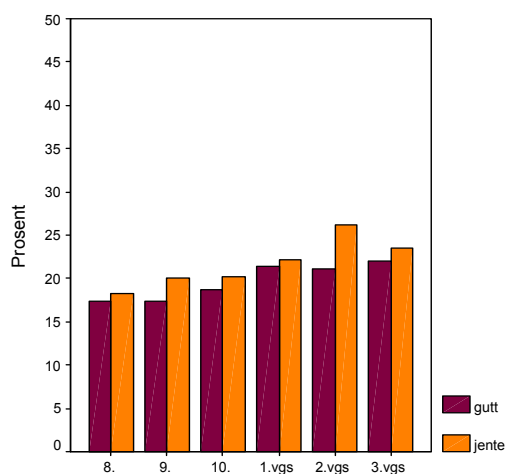
Fem prosent av alle elevene i ungdomsskolen og videregående oppgir at de har blitt så kraftig skadet av andre at de trengte

legebehandling. 0,6 prosent oppgir at de har blitt skadet slik at de trengte legebehandling mer enn fem ganger. Igjen ser vi små forskjeller mellom aldersgrupper, men betydelige kjønnsforskjeller. Sju prosent av guttene og i underkant av tre prosent av jentene har blitt skadet så kraftig av andre at de trengte legebehandling. Én prosent av guttene og 0,2 prosent av jentene oppgir at dette har skjedd mer enn fem ganger.

Figur 12-16: Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt frastjålet penger, mobiltelefon, klær eller lignende?

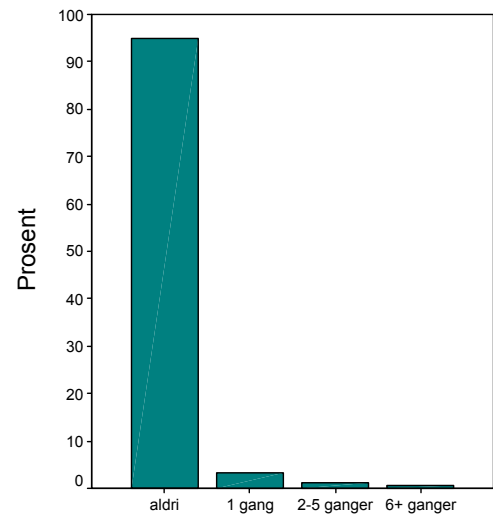

Figur 12-17: Andel som i løpet av de siste 12 månedene er blitt frastjålet penger, mobiltelefon, klær eller lignende, minst én gang. Etter kjønn og klasstrinn.

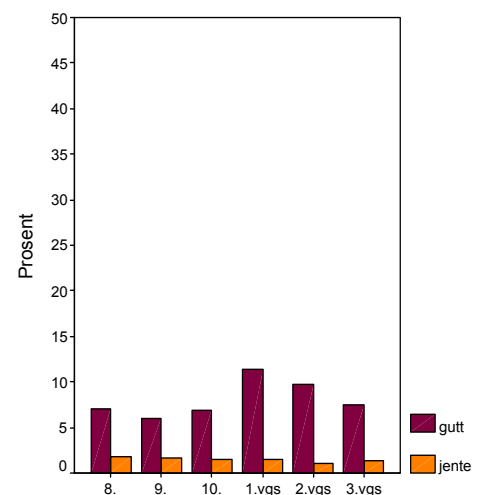

Totalt er det 21 prosent som oppgir at de er blitt frastjålet penger eller verdisaker. Fem prosent har opplevd dette mer enn én gang. Her ser vi at andelen som har blitt frastjålet penger eller verdisaker, er litt høyere blant jentene. 22 prosent av jentene og 20 prosent av guttene svarer at de har blitt frastjålet penger eller verdisaker. Andelen som har opplevd dette mer enn én gang, er imidlertid lik for gutter og jenter. Vi ser også at det er en noe høyere andel oppover i klasstrinnene som har blitt frastjålet penger eller verdisaker.

Figur 12-18: Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt truet til å gi fra deg penger eller andre verdisaker?

Figur 12-19: Andel som i løpet av de siste 12 måneder er blitt truet til å gi fra seg penger eller andre verdisaker, minst én gang. Etter kjønn og klasstrinn.

Totalt er det fem prosent som svarer at de er blitt truet til å gi fra seg penger eller verdisaker. To prosent har opplevd dette mer enn én gang. Andelen er betydelig høyere blant guttene. 9 prosent av guttene og 1,5 prosent av jentene svarer at de er blitt truet til å gi fra seg penger eller verdisaker. Andelen

av guttene som har opplevd dette, er noe høyere på videregående enn i ungdomsskolen, men hos jentene ser vi ikke noen forskjeller mellom aldersgruppene.

Følgende spørsmål er besvart i dette kapittelet:

Hender det at du er med på plaging, eller utfrysing av andre elever på skolen eller på skoleveien?

- Ja, nesten hver dag
- Ja, et par ganger i uka
- Ja, ca. en gang i uka
- Ja, ca. hver 14. dag
- Ja, hver måned eller sjeldnere
- Sjelden eller aldri

Blir du selv noen ganger plaget, eller frosset ut av andre elever på skolen eller på skoleveien?

- Ja, nesten hver dag
- Ja, et par ganger i uka
- Ja, ca. en gang i uka
- Ja, ca. hver 14. dag
- Ja, hver måned eller sjeldnere
- Sjelden eller aldri

Tror du andre i klassen din er plaget, mobbet eller frosset ut de siste 12 måneder?

Ja; ofte Ja, noen ganger Nei; sjelden eller aldri Vet ikke

Hvis du selv blir plaget, hva gjør du som regel? (Sett kun ett kryss)

- Ingenting
- Går unna
- Henter hjelp
- Ber de som plager meg om å slutte
- Ignorerer dem/ overser dem
- Snakker med foreldrene mine
- Snakker med lærer
- Snakker med venner
- Sloss/ krangler med plagerne
- Andre ting
- Blir aldri plaget

Hvis du ser at noen du kjenner blir plaget, hva gjør du som regel (Sett bare ett kryss)?

Går unna ·
Henter hjelp ·
Ber de som plager om å slutte ·
Går imellom ·
Blander meg ikke oppi det ·
Andre ting ·

Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noen av de handlingene eller truslene som er nevnt nedenfor? (Sett ett kryss på hver linje)	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Jeg er blitt utsatt for trusler om vold	·	·	·	·
Jeg er blitt slått eller dasket uten å få synlige merker	·	·	·	·
Andre har skadet meg uten at jeg trengte legebehandling	·	·	·	·
Andre har skadet meg så kraftig at jeg trengte legebehandling	·	·	·	·
Jeg er blitt frastjålet penger, mobiltelefon, klær eller lignende	·	·	·	·
Jeg er blitt truet til å gi fra meg penger eller andre verdisaker	·	·	·	·

13 Seksuell erfaring

Elevene i ungdomsskolen og videregående er spurt om sin seksuelle erfaring.

Alle elevene er spurt:

- om de har noen kjæreste nå
- om de har hatt noen fast kjæreste tidligere
- hvor gammel de var første gang de fikk fast kjæreste
- hvem de ville tatt kontakt med for å få seksualopplysning
- om de har hatt samleie
- alder ved første samleie
- om de brukte prevensjon ved siste samleie
- om de noen gang har brukt angrepillen

Elevene i videregående som har hatt samleie er i tillegg spurt:

- om det første samleiet var noe de ønsket å gjøre
- hvorfor de hadde sitt første samleie

Alle jentene er dessuten spurt:

- om de har fått menstruasjon
- hvor gamle de var da de fikk sin første menstruasjon

13.1 Kjæreste

Totalt svarer 23 prosent at de har kjæreste nå, 47 prosent svarer at de har hatt kjæreste tidligere og 30 prosent har ikke hatt kjæreste.

I ungdomsskolen er det 15 prosent som svarer at de har kjæreste nå, 52 prosent svarer at de har hatt det tidligere, og 34 prosent har ikke hatt kjæreste. I videregående er andelen som har kjæreste 30 prosent, 43 prosent har hatt kjæreste tidligere og 27 prosent har ikke hatt kjæreste.

Sammendrag

Når det gjelder *seksuell debut*, viser helseprofilundersøkelsen at:

- om lag to av tre ungdommer har debutert seksuelt innen de går ut av videregående skole
- én av fem brukte ikke prevensjon ved siste samleie, det gjelder nesten uansett klassetrinn, mens halvparten brukte kondom
- nær én av tre jenter, og én av fire gutter har debutert innen utgangen av ungdomsskolen, det er flere jenter enn gutter som har debutert
- omtrent halvparten av dem som har hatt sitt første samleie, har hatt én partner
- blant de aller yngste er det flere gutter enn jenter som har debutert, og vi vet ikke om det skyldes faktiske forhold eller feilrapporteringer/definisjonsforskjeller
- median samleiedebutalder er 18 år for gutter, og i overkant av 17 år for jenter. Andelen som har hatt sitt første samleie er lavere i Asker og Bærum enn fylket for øvrig. Vi finner ikke noen forskjeller kommunene imellom i andelen som har ubeskyttet sex.

Vi finner igjen det samme svarmønsteret på spørsmålet om *kjæresteforhold*:

- nær én av fire har kjæreste nå, nær halvparten svarer at de har hatt kjæreste tidligere, tre av ti har ikke hatt kjæreste
- i ungdomsskolen svarer 15 prosent at de har kjæreste nå, 52 prosent at de har hatt det tidligere mens 34 prosent ikke har hatt kjæreste
- i videregående svarer 30 prosent at de har kjæreste, 43 prosent har hatt det tidligere mens 27 prosent ikke har hatt kjæreste.

Om seksualopplysning:

- over 60 prosent ville kontaktet venner for å få seksualopplysning
- nær 40 prosent ville kontaktet helsestasjon for ungdom
- svært få ville kontaktet en lærer for å få seksualundervisning.

Tabell 13-1 viser hva henholdsvis guttene og jentene i ungdomsskolen og videregående har svart på

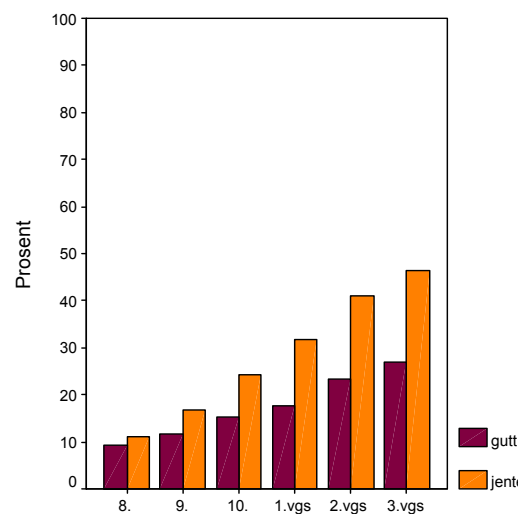
spørsmålene om de har eller har hatt kjæreste:

Tabell 13-1: Kjærestereelasjoner. Etter kjønn og skoletrinn.

	Ungdomsskole		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Har kjæreste nå	12	17	21	38
Har hatt kjæreste	56	47	49	37
Ikke hatt kjæreste	32	36	30	25
Total	100	100	100	100

Tabellen viser at mens det er betydelig flere jenter som svarer at de har kjæreste nå, er det flere gutter som hevder at de har hatt kjæreste tidligere. Dette kan nok tyde på at gutter og jenter her forstår begrepet 'kjæreste' noe ulikt, og/eller at det særlig for gutter kan være vanskelig å gi uttrykk for at man aldri har hatt noen kjæreste, selv i et anonymt spørreskjema. Denne antakelsen styrkes ved at 25 prosent av guttene har oppgitt at de var 10 år eller yngre da de fikk sin første kjæreste, mot 12 prosent av jentene. Dette kan tyde på at gutter i større grad har inkludert "sandkassekjæresten" når de rapporterer tidspunktet for når de fikk sin første kjæreste. Av elevene i 3. klasse i videregående som har hatt kjæreste, var guttene i gjennomsnitt i overkant av 14 år da de fikk sin første kjæreste, jentene var i gjennomsnitt i overkant av 15 år.³²

Figur 13-1 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som svarer at de har kjæreste på tidspunktet for undersøkelsen:

Om lag 10 prosent av begge kjønn har kjæreste i 8. klasse, denne andelen stiger oppover i klassetrinnene, særlig ser vi dette for jentene. Mens kjønnsforskjellene er små blant de yngste, er det betydelig flere jenter enn gutter som har kjæreste oppover i klassetrinnene. I 3. klasse i videregående er det 47 prosent av jentene og 27 prosent av guttene

Figur 13-1: Andel som har kjæreste nå. Etter kjønn og klassetrinn.

³² De som svarte at de var yngre enn 7 eller eldre enn 19 år da de fikk sin første kjæreste, er her holdt utenfor.

som svarer at de har kjæreste. Forskjellen kan mest sannsynlig forklares ved at en del jenter har kjæresten som er eldre enn seg selv.

I ungdomsskolen er det en tredel på hvert klassetrinn som svarer at de ikke har hatt kjæreste. Ser vi på 3. klasse i videregående, er det her en firedel som svarer at de ikke har hatt kjæreste; nærmere bestemt 31 prosent av guttene og 19 prosent av jentene. Tilsvarende er det i 8. klasse 32 prosent av guttene og 35 prosent av jentene som ikke har hatt kjæreste.

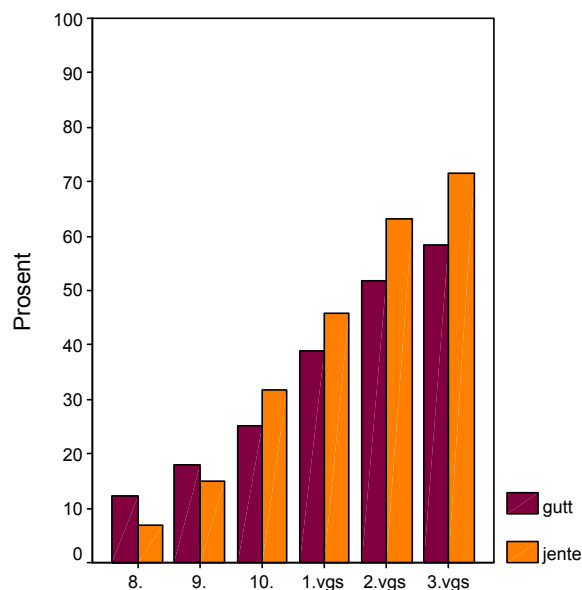
For samtlige klassetrinn er det en betydelig høyere andel gutter enn jenter som hevder å ha hatt kjæreste tidligere. Samtidig ser vi at langt flere gutter hevder å ha vært svært unge da de fikk sin første kjæreste. Andelen blant jentene som svarer at de ikke har hatt kjæreste tidligere, blir markant lavere oppover i klassetrinnene. Derimot er denne andelen relativt stabil på tvers av klassetrinnene for guttenes del. Dette kan tolkes som funn som styrker antakelsen om at gutter og jenter definerer og/eller rapporterer kjæresteforhold noe ulikt, og at dette særlig gjør seg gjeldende med en viss overrapportering av tidligere kjæresteforhold blant de yngre guttene.

13.2 Samleie

18 prosent i ungdomsskolen svarer at de har hatt samleie; 18 prosent av guttene og 17 prosent av jentene. I videregående er det 52 prosent som svarer at de har hatt samleie; 47 prosent av guttene og 57 prosent av jentene.

Figur 13-2 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som svarer at de har hatt samleie:

Figur 13-2: Andel som har hatt samleie, etter kjønn og klassetrinn.

Andelen som har hatt samleie, stiger jevnt oppover i klassetrinnene. I 8. klasse svarer 12 prosent av guttene og 7 prosent av jentene at de har hatt samleie. I 10. klasse er det totalt 28 prosent som har hatt samleie. Dette tilsier at om lag én firedel av guttene, og nær én tredel av jentene har hatt samleie innen utgangen av ungdomsskolen.

Fra og med 10. klasse er det betydelig flere jenter enn gutter som har hatt samleie. I 2. klasse videregående svarer over halvparten av både guttene og jentene at de har hatt samleie. Ser vi på 3. klasse i videregående, svarer 58 prosent av guttene og 72 prosent av jentene at de har hatt samleie.

Svaralternativene er her "nei", "ja, med én partner" og "ja, med ulike partnere". Tabell 13-2 viser de som har svart enten "ja, med én partner", eller "ja, med ulike partnere". Fordelingen mellom de ulike alternativene, fordelt på skoletrinn, vises i tabell 13-2:

Tabell 13-2: Samleiehyppighet. Etter kjønn og skoletrinn.

	Ungdomsskole		Videregående	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Har ikke hatt samleie	82	83	53	43
Har hatt samleie med én partner	11	11	24	28
Har hatt samleie med ulike partnere	7	6	23	30
Total	100	100	100	100

Svarfordelingen på de to ja-alternativene følger de samme tendensene når det gjelder kjønn og klasstrinn. Fra 8. klasse til og med 1. klasse i videregående har et flertall av dem som har hatt samleie, bare hatt én partner. I 2. og 3. klasse i videregående er det litt flere som svarer at de har hatt ulike partnere enn som svarer at de har hatt én partner. Dette gjelder begge kjønn.

I 3. klasse i videregående har 35 prosent hatt samleie med ulike partnere, 30 prosent har hatt samleie med én partner og 34 prosent har ikke hatt samleie. Blant de eldste elevene ser vi altså en tredeling, hvor alle de tre alternativene kan sies å være om lag like utbredte.

Vi ser at det blant de yngste aldersgruppene er en overvekt av gutter som hevder å være seksuelt aktive. Dette kan forklares på flere måter:

- guttene har samleie med eldre jenter,
- guttene har samleie med yngre jenter (som ikke fanges opp av undersøkelsen),
- guttene har samleie med jevnaldrende som av ulike grunner ikke deltar i denne undersøkelsen,
- flere av guttene har samleie med de samme jentene (ettersom det i de yngste aldersgruppene er flere gutter enn jenter som hevder å ha hatt sex med ulike partnere, svekkes dette alternativet – det kan

imidlertid likevel ikke avvises helt),

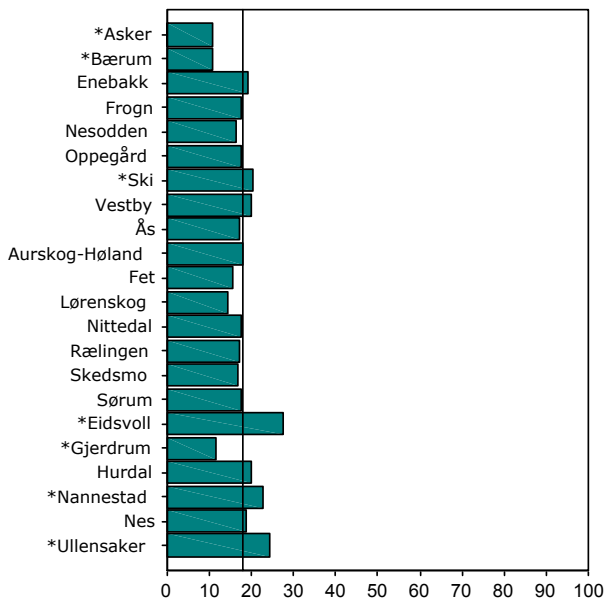
- guttene har sex med hverandre (spørsmålet skiller ikke mellom heteroseksuell og homoseksuell aktivitet),
- overrapportering fra guttenes side,
- underrapportering fra jentenes side,
- jenter og gutter definerer samleie ulikt.

Flere av disse faktorene kan spille inn, men trolig vil en viss grad av feilrapportering og ulike definisjoner her spille inn. Det er også fra andre undersøkelser et velkjent fenomen at menn/gutter og kvinner/jenter rapporterer ulikt når det gjelder seksuell aktivitet.

De samme tolkningsalternativene kan gjøre seg gjeldende for å forklare at betydelig flere jenter enn gutter har hatt samleie oppover i klasstrinnene. Det mest nærliggende alternativet synes her å være at en del av jentene har sex med partnere som er eldre enn dem selv, uten at vi kan si noe sikkert om dette.

Kommunefordelinger

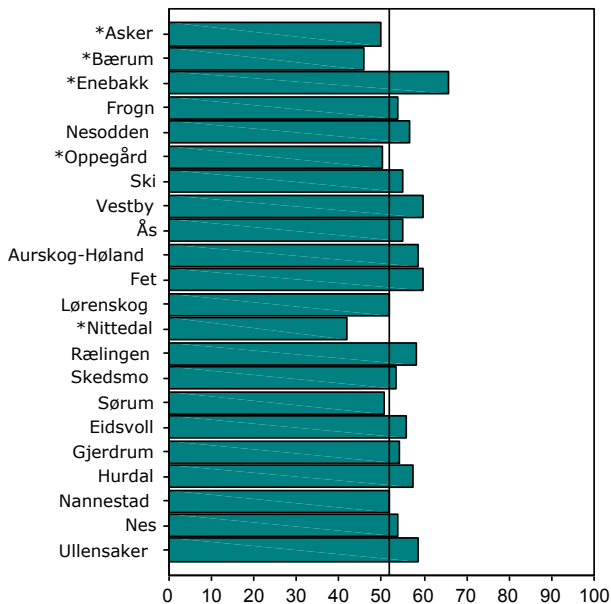
Figur 13-3: Andel i hver kommune som har hatt sitt første samleie. Ungdomsskolen.

I ungdomsskolen er andelen som har hatt sitt første samleie, signifikant *under* fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum og Gjerdrum.

Andelen er signifikant *over* fylkesgjennomsnittet i Ski, Eidsvoll, Nannestad og Ullensaker.

Figur 13-4: Andel i hver kommune som har hatt sitt første samleie. Videregående skole.

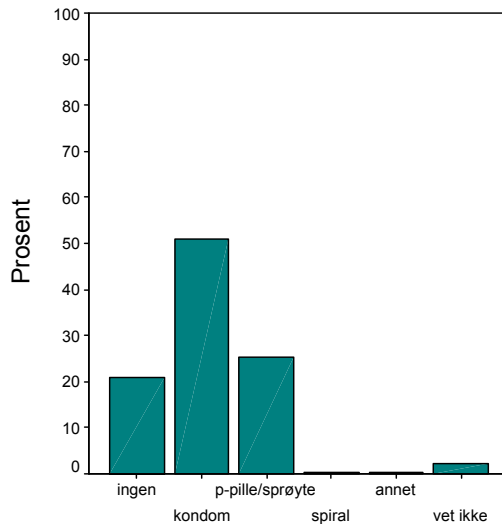
I videregående er andelen som har hatt sitt første samleie, signifikant *under* fylkesgjennomsnittet i Asker,

Bærum, Oppegård og Nittedal. Andelen er signifikant *over* fylkesgjennomsnittet i Enebakk.

13.3 Prevensjon

De som har hatt samleie, er spurt om de brukte prevensjon ved sitt siste samleie. Figur 13-5 viser svarfordelingen på dette spørsmålet blant dem som oppgir at de har hatt samleie.

Figur 13-5: Bruk av prevensjon ved siste samleie. Andel av dem som har hatt samleie.

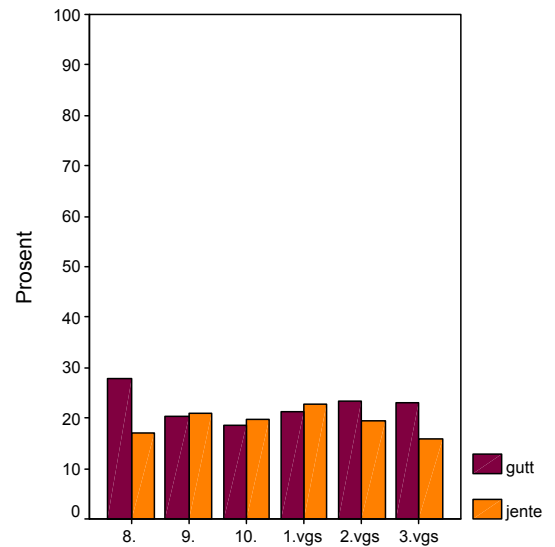

Av dem som har hatt samleie, oppgir 21 prosent at de ikke brukte prevensjon ved siste samleie. 51 prosent brukte kondom, 25 prosent p-pille, 1 prosent andre prevensjonsmidler og 2 prosent svarer et av alternativene vet ikke, annet eller spiral.

Figur 13-6 viser andelen av guttene og jentene på hvert klassetrinn som hadde ubeskyttet sex ved siste samleie. Prosentueringen er gjort med utgangspunkt i de som oppgir at de har hatt samleie, så de som ikke har debutert seksuelt er her holdt utenom.

Om lag en femdel av dem som er seksuelt aktive på hvert klassetrinn, oppgir at de ikke brukte noen form for prevensjon ved sist samleie.

Figur 13-6: Andel av de som har hatt samleie som ikke brukte prevensjon ved siste samleie. Etter kjønn og klasstrinn.

Det viser at andelen som har ubeskyttet sex synes noenlunde den samme, på tvers av kjønn og alder. Unntaket er gutter i 8. klasse, der det er markant flere som oppgir at de ikke har brukt prevensjon ved siste samleie.

Andelen som bruker kondom som prevensjon, er noe høyere i ungdomsskolen, mens det på videregående er noen flere som bruker p-piller/sprøyter.

Av jentene som har hatt samleie, svarer 38 prosent at de noen gang har brukt angrepillen.

Av dem som har hatt flere sexpartnere, er det noen flere som ikke brukte prevensjon ved siste samleie, og i denne gruppen er det også flere som har brukt angrepillen.

Andelen som ikke brukte prevensjon ved siste samleie, er lavere blant dem som har kjæreste. Av dem som ikke har kjæreste, brukte 25 prosent ikke prevensjon under siste samleie, mot 16 prosent av dem som har kjæreste.

Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom de ulike kommunene i Akershus når det gjelder hvor mange som ikke

benyttet prevensjon ved siste samleie.

13.4 Debutalder

Blant dem som har hatt samleie i 3. klasse i videregående, var gjennomsnittlig debutalder 16 år for begge kjønn.³³ Her må vi imidlertid huske at dette er gjennomsnittlig debutalder for dem som allerede har hatt samleie. Etter hvert som de resterende debuterer seksuelt, vil den faktiske gjennomsnittsalderen bli høyere.

I Willy Pedersens studie av seksualatferd blant norsk ungdom, basert på tall fra 2002³⁴, ble median alder for samleiedebut³⁵ beregnet til 18,0 år for gutter, og 16,7 år for jenter. Ved bruk av tilsvarende utregningsmetode for data-materialet for Helseprofil får vi en median debutalder på 18,0 år for gutter og 17,2 år for jenter. Altså en litt høyere median debutalder for jentenes del, mens guttene ligger på samme nivå.

25 prosent av guttene og 28 prosent av jentene i videregående oppgir at de har hatt samleie før fylte 16 år. I videregående oppgir 6 prosent av guttene og 4 prosent av jentene at de hadde sitt første samleie før de fylte 14 år. I ungdomsskolen er det 8 prosent av guttene og 5 prosent av jentene som oppgir å ha hatt samleie før fylte 14 år.

Helseprofil for barn og unge i Oslo³⁶ viste at 23 prosent av guttene og 21

³³ De som svarte at de var yngre enn 10 eller eldre enn 20 år da de hadde sitt første samleie, er her holdt utenfor.

³⁴ Willy Pedersen & Sven Ove Samuelsen: Nye mønstre av seksualatferd blant ungdom, Tidsskrift for Den norske lægeforening nr. 21, 2003; 123: 3006-9.

³⁵ Det vil si den alderen der nøyaktig halvparten av den aktuelle populasjon oppgir at de har hatt sitt første samleie.

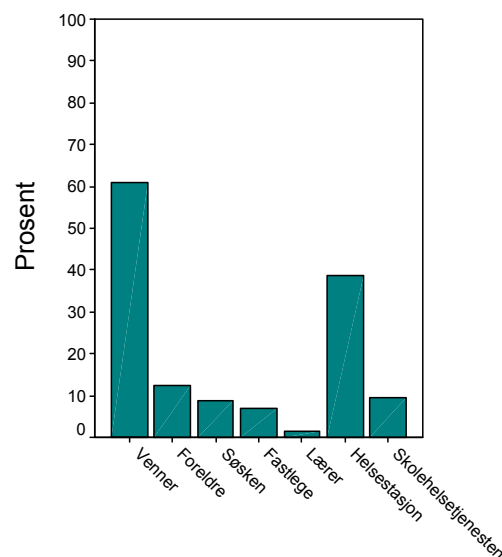
³⁶ Grøtvedt, Liv & Anne Gimmedstad: Helseprofil for Oslo: barn og unge, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Oslo kommune, Program for storbyrettet forskning, 2002.

prosent av jentene i 10. klasse hadde debutert seksuelt. Dette er en lavere andel enn våre tall for Akershus, hvor 32 prosent av jentene og 25 prosent av guttene på samme klassesertrinn har hatt samleie. Særlig ser vi en markant høyere andel jenter i Akershus som har svart positivt på spørsmål om de har hatt samleie eller debutert seksuelt.

13.5 Seksualopplysning

Vi har spurt om hvem de unge ville tatt kontakt med for å få seksualopplysning. Figur 13-7 viser andelen som har krysset av på de ulike alternativene.

Figur 13-7: Hvor de unge ville henvendt seg for å få seksualopplysning.

Over 60 prosent ville kontaktet venner for å få seksualopplysning. Nær 40 prosent ville kontaktet helsestasjon for ungdom – særlig blant jenter og elever i videregående skole ser vi at mange ville benyttet helsestasjonen. I overkant av 10 prosent ville henvendt seg til foreldre, noen færre svarer skolehelsetjenesten, søsken eller fastlege. Bare litt over én prosent ville henvendt seg til en lærer – særlig blant jentene er det svært få som ville kontaktet en lærer for å få seksualopplysning.

13.6 Bakgrunn for første samleie

De elevene i videregående skole som har debutert seksuelt, er blitt spurt om bakgrunnen for sitt første samleie.

Tabell 13-3 viser hvordan elevene i videregående har svart på spørsmålet om det første samleiet var noe de selv ønsket å gjøre. Prosenttallene viser fordelingen blant dem som har hatt samleie:

Tabell 13-3: Var det første samleiet noe du ønsket å gjøre? Svarfordeling blant dem som har oppgitt at de har hatt samleie.

Var det første samleiet noe du ønsket å gjøre?	Gutt	Jente	Total
Jeg ønsket virkelig å ha det	74	57	64
Jeg ønsket det sånn passe	23	35	29
Jeg ville ikke, men ble overtalt	1	7	4
Jeg ble tvunget	2	2	2
Total	100	100	100

Nær to av tre svarer at det første samleiet var noe de virkelig ønsket. Her er kjønnsforskjellene betydelige; der om lag tre av fire gutter virkelig ønsket det første samleiet, gjelder dette for 57 prosent av jentene. Over en tredel av jentene og nær en firedel av guttene ønsket det sånn passe. Når det gjelder andelen som ikke ønsket å ha samleie, men som ble overtalt til det, ser vi store kjønnsforskjeller: 7 prosent av jentene svarer at de ble overtalt til sitt første samleie, mot én prosent av guttene. To prosent svarer at de ble tvunget til sitt første samleie – like mange gutter som jenter.

Tabell 13-4 viser hva de som har hatt samleie har svart på spørsmålet om hvorfor de hadde sitt første samleie:³⁷

Tabell 13-4: Hvorfor hadde du ditt første samleie? Svarfordeling blant dem som har oppgitt at de har hatt samleie.

Hvorfor hadde du ditt første samleie?	Gutt	Jente	Total
Det var en bevisst handling fra begge	65	66	65
Jeg var påvirket av alkohol eller rus	19	16	17
Det bare skjedde	16	18	17
Total	100	100	100

Nær to tredeler av begge kjønn svarer at det første samleiet var en bevisst handling fra begges side. Den resterende tredelen fordeler seg jevnt mellom dem som hadde sitt første samleie i ruset tilstand, og dem som svarer at det første samleiet var noe som bare skjedde. Her ser vi at litt flere gutter svarer at de var ruset, mens litt flere jenter svarer at samleiet var noe som bare skjedde.

Av dem som har hatt samleie, svarer 54 prosent av guttene og 50 prosent av jentene at det første samleiet både var noe de virkelig ønsket og en bevisst handling fra begges side.

Blant dem som ble tvunget til sitt første samleie, svarer et flertall av guttene at dette skjedde mens de var ruset, mens flertallet av jentene som ble tvunget til sitt første samleie, svarer at dette var noe som bare skjedde.

3 prosent av jentene og 0,4 prosent av guttene ønsket ikke sitt første samleie, men ble overtalt mens de var påvirket av alkohol eller andre rusmidler.

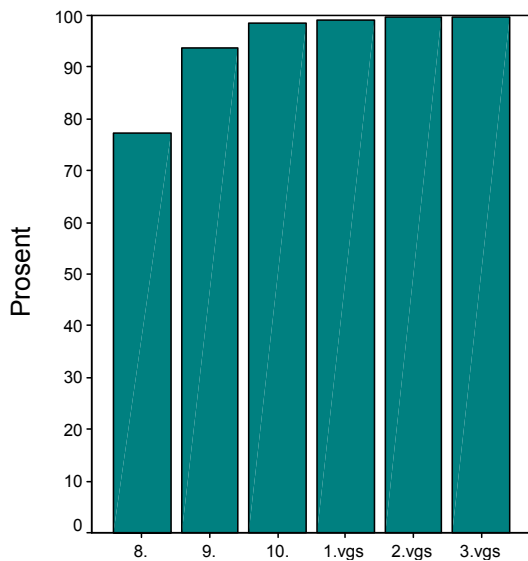
13.7 Menstruasjon

Figur 13-8 viser andelen av jentene på hvert klassetrinn som har hatt sin første menstruasjon:

³⁷Svaralternativene til dette spørsmålet er ikke helt heldige, ettersom det kan tenkes tilfeller hvor enten ingen av alternativene

passer, eller at flere alternativer kan passe. Dette bør man ta hensyn til ved tolkningen av svarene på dette spørsmålet.

Figur 13-8: Andel av jentene på hvert klasstrinn som har hatt sin første menstruasjon.

77 prosent i 8. klasse har fått sin første menstruasjon. Andelen stiger til 94 prosent i 9. klasse og går opp til 99 prosent i 10. klasse. I videregående har nær sagt alle jentene hatt menstruasjon.

Jentene i videregående var i gjennomsnitt i underkant av 13 år da de fikk sin første menstruasjon. Tabell 13-5 viser prosentvis fordeling av hvor gamle jentene i videregående var da de fikk sin første menstruasjon.

Tabell 13-5: Alder for første menstruasjon. Svarfordeling blant jenter i videregående skole.

Alder	Prosentandel
under 11	3
11	11
12	27
13	31
14	19
over 14	9
Total	100

Her ser vi at spredningen i alder er nokså stor, men at de fleste fikk sin første menstruasjon mellom 11- og 14-årsalderen. Rundt én av fire har

fått menstruasjon før de begynner i ungdomsskolen. En god del fikk sin første menstruasjon etter fylte 15 år, og vi ser også at en liten andel får sin første menstruasjon før fylte 11 år.

13.8 Sammenhenger

Andelen som svarer at de har hatt samleie, er høyere blant dem med lavere sosio-økonomisk familiestatus. Samtidig ser vi at det er flere av de med lavere sosio-økonomisk familiestatus som oppgir at de har kjæreste.

Det er også noe flere som ikke brukte kondom ved siste samleie i denne gruppen. Når det gjelder bruk av prevensjonsmiddel, ser vi at andelen som bruker kondom er høyest blant dem med høy sosio-økonomisk familiestatus, mens andelen som bruker p-piller er høyest blant dem med lav sosio-økonomisk familiestatus.

Disse sammenhengene gjør seg gjeldende både i ungdomsskolen og i videregående skole.

Vi finner markante sammenhenger mellom bruk av rusmidler og seksuell aktivitet. Andelen som har hatt samleie, stiger betraktelig med dem som oppgir å ruse seg ofte på alkohol eller som bruker andre rusmidler. Andelen som ikke benyttet prevensjon ved sist samleie, er også høyere blant dem som oppgir et høyere forbruk av rusmidler. Blant dem med et høyt rusinntak er også andelen som har kjæreste, høyere.

Disse sammenhengene gjør seg gjeldende både i ungdomsskolen og i videregående skole.

I videregående er andelen som har hatt sitt første samleie, lavere blant dem som tar allmennfaglig studieretning eller musikk, dans og drama, enn blant de øvrige studieretningene.

14 Kultur – fritids-aktiviteter

De unge er spurt om hvor ofte de har gjort eller deltatt i ulike kultur- og fritidsaktiviteter i løpet av det siste året.

14.1 Hvilke aktiviteter driver de unge på med?

De unge har krysset av på hvor ofte de har gjort eller sluttet opp om ulike fritidsaktiviteter og kulturelle tiltak i løpet av det siste året.

Sammendrag

De mest utbredte av de aktivitetene vi har spurt om, er å lese bøker, besøke bibliotek, gå turer i skog og mark, oppsøke idrettsarrangement og diskotekbesøk.

Jenter leser i større grad enn guttene bøker.

Aktivitetsnivået er høyere i Vestregionen enn i fylket for øvrig.

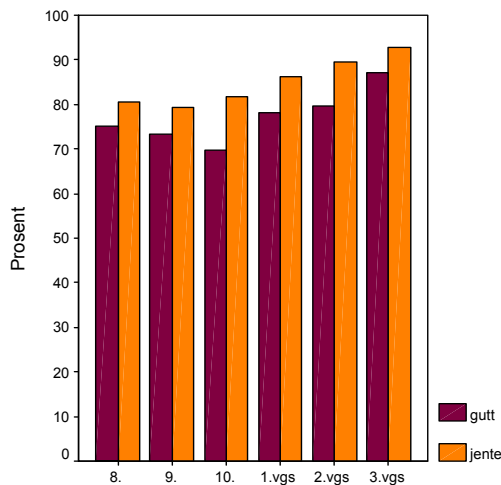
Tabell 14-1: Omtrent hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av det siste året? (Både gjennom og utenom skolen.) Prosentvis fordeling.

	Aldri/ nesten aldri	Én gang i året eller mer	Én gang per måned eller mer	Én gang per uke eller mer	Én gang per dag eller mer
Vært på bibliotek	19	23	30	21	6
Lest bok (ikke skolebok)	25	27	23	16	10
Vært tilskuer på idrettsarrangement	24	30	31	14	2
Vært på diskotek	22	27	33	17	2
Vært på tur i skog og mark	23	33	29	12	3
Spilt teater	75	16	4	4	1
Vært på møte i lag, forening, el	47	24	18	10	2
Sett på teater, revy, el	44	40	13	3	1
Vært på museum, utstilling, el	50	41	8	1	1
Vært på konsert	50	38	9	2	1
Vært på organisert houseparty	60	20	14	5	1
Vært på hjemme-alene-fest	30	21	31	16	2

Vi ser at de mest utbredte aktivitetene er å lese bøker, besøke bibliotek, idrettsarrangement, diskotek og gå turer i skog og mark.

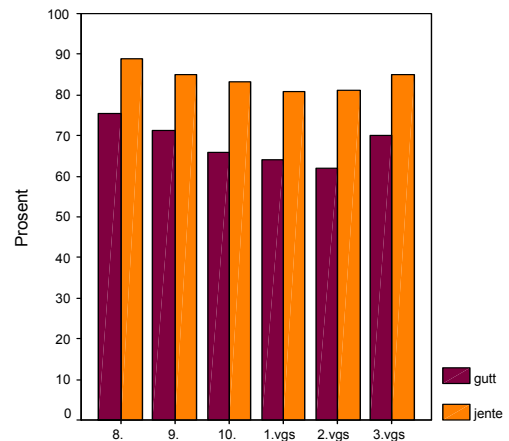
Figurene 14-1 – 14-12 viser hvor mange som har utført de ulike aktivitetene det siste året, etter kjønn og klasstrinn.

Figur 14-1: Andel som har vært på bibliotek det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

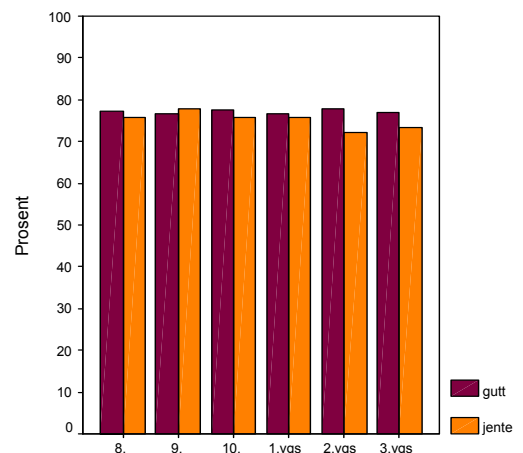
Totalt har 81 prosent vært på et bibliotek i løpet av det siste året, og 58 prosent har besøkt biblioteket minst en gang i måneden. Oppslutningen om bibliotekene er høyere blant jentene. 85 prosent av jentene har vært på biblioteket siste år, og 61 prosent en gang i måneden eller mer. Tilsvarende tall for guttene er henholdsvis 77 og 55 prosent. Oppslutningen om biblioteket stiger oppover i klassetrinnene. I 3.klasse i videregående har 90 prosent av elevene vært på et bibliotek i løpet av siste år. Her bør vi imidlertid ha i mente at andelen av elevene i undersøkelsen som følger allmennfaglig studieretning er betydelig høyere i 3. klasse i videregående enn i de øvrige klassetrinn.

Figur 14-2: Andel som har lest minst én bok (ikke skolebok) det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

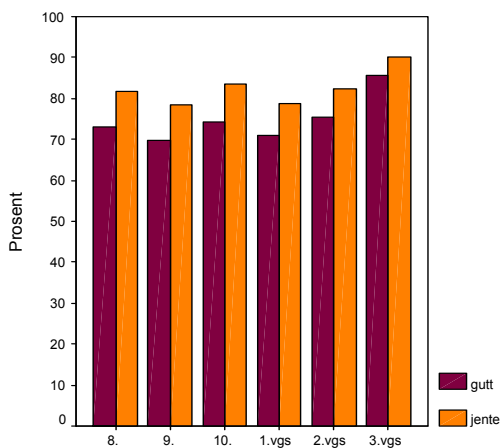
Totalt har 76 prosent lest minst én bok i løpet av det siste året, og 49 prosent leser bøker månedlig eller oftere. Én av fire leser bøker hver uke eller oftere. Jentene leser klart mer enn guttene. 84 prosent av jentene har lest én bok i løpet av det siste året, mot 68 prosent av guttene. 58 prosent av jentene leser bøker én gang i måneden eller oftere, mot 40 prosent av guttene. Vi ser en nedgang i leseaktiviteten oppover i klassetrinnene, med unntak av 3. klasse i videregående (noe som først og fremst skyldes at elever i allmennfag her er overrepresentert).

Figur 14-3: Andel som har vært tilskuer på et idrettsarrangement det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

76 prosent har vært tilskuer på et idrettsarrangement i løpet av det siste året, og 46 prosent har vært på et slikt arrangement månedlig eller oftere. Litt flere gutter enn jenter har vært på slike arrangementer, særlig ser vi at det er flere gutter blant dem som oppsøker slike arrangementer ukentlig eller oftere. Vi ser også at det er flere av de yngre elevene som er ofte på idrettsarrangementer. 20 prosent av 8.-klassingene er tilskuere på idrettsarrangement ukentlig eller oftere, mot 12 prosent i 3. klasse i videregående.

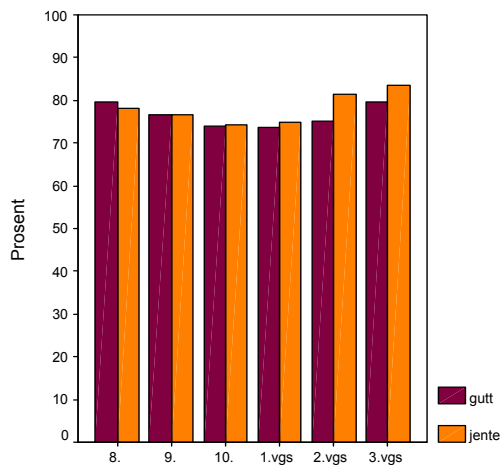
Figur 14-4: Andel som har vært på diskotek det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

Totalt har 78 prosent vært på diskotek i løpet av det siste året. Like mange av hvert kjønn oppgir at de går på diskotek ukentlig, men det er flere jenter enn gutter som går på diskotek en gang imellom. 26 prosent av guttene og 18 prosent av jentene har ikke vært på diskotek i løpet av det siste året.

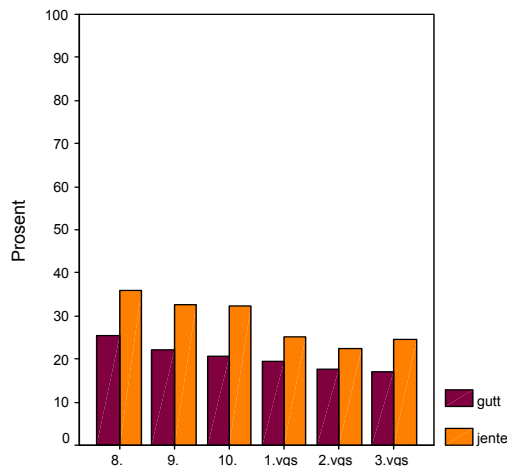
Andelen som har vært på diskotek, er høyest blant de eldre elevene. I 3. klasse i videregående har 88 prosent vært på diskotek i løpet av det siste året.

Figur 14-5: Andel som har vært på tur i skog og mark det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

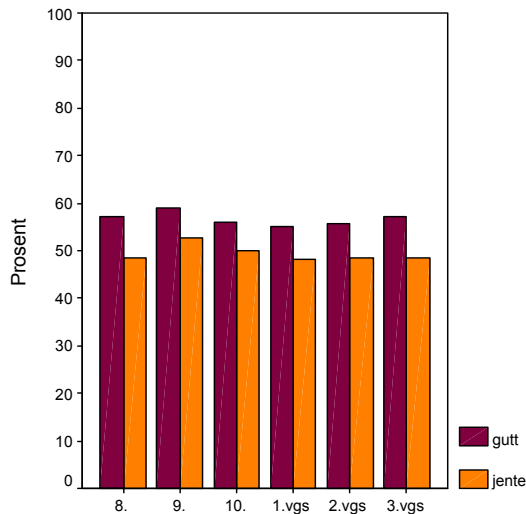
73 prosent oppgir at de har vært på tur i skog og mark i løpet av det siste året, og 44 prosent én gang i måneden eller oftere. 15 prosent har vært på tur ukentlig eller oftere. Vi ser her små forskjeller mellom kjønn og klassetrinn.

Figur 14-6: Andel som har spilt teater det siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

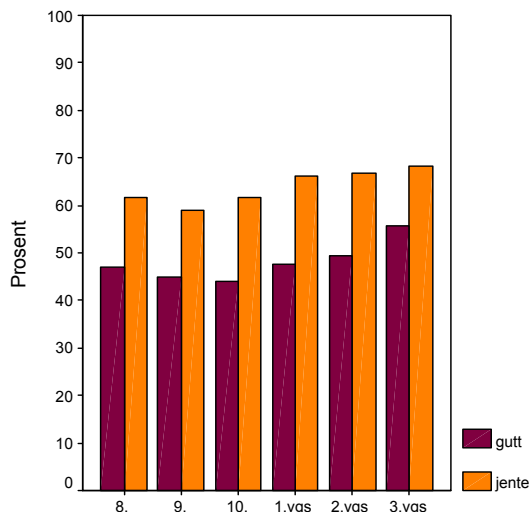
25 prosent har spilt teater i løpet av det siste året, og 9 prosent har spilt teater hver måned. 29 prosent av jentene har spilt teater i løpet av det siste året, mot 20 prosent av guttene. Andelen som har spilt teater, er høyest blant ungdomsskoleelevene. 28 prosent av elevene i ungdomsskolen har spilt teater det siste året, mot 21 prosent av elevene i videregående.

Figur 14-7: Andel som har vært på møte i lag, organisasjon eller forening siste år. Etter kjønn og klasstrinn.

53 prosent har vært på møte i lag, organisasjon, forening e.l. det siste året, og 30 prosent har vært på slike møter én gang i måneden eller mer. Flere gutter enn jenter har vært på slike møter. 56 prosent av guttene og 49 prosent av jentene har deltatt på slike møter i løpet av det siste året. Vi ser her ingen markante forskjeller mellom klasstrinnene.

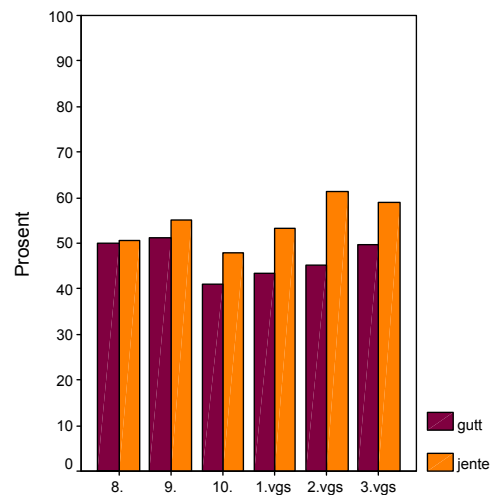
Figur 14-8: Andel som har sett teaterforestilling, revy, musikkspill e.l. siste året. Etter kjønn og klasstrinn.

56 prosent har sett forestillinger på teater, revy e.l. i løpet av det siste året, og 17 prosent har vært på slike forestillinger én gang i

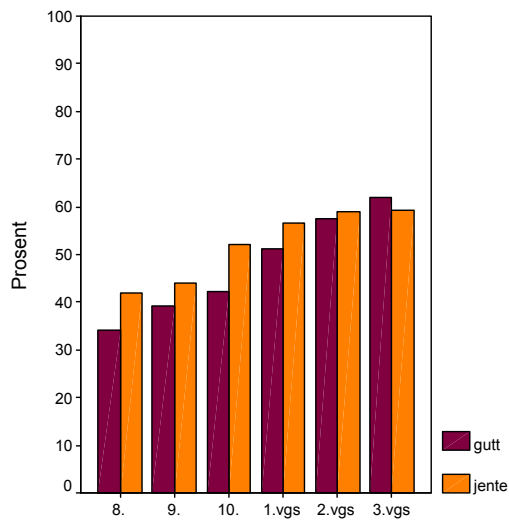
måneden eller mer. Jentene er her klart overrepresentert. 64 prosent av jentene har sett på teater, revy e.l. i løpet av det siste året, mot 48 prosent av guttene. 58 prosent av elevene i videregående har vært på slike forestillinger i løpet av det siste året, mot 53 prosent i ungdomsskolen.

Figur 14-9: Andel som har vært på museum, kunstutstilling e.l. siste året. Etter kjønn og klasstrinn.

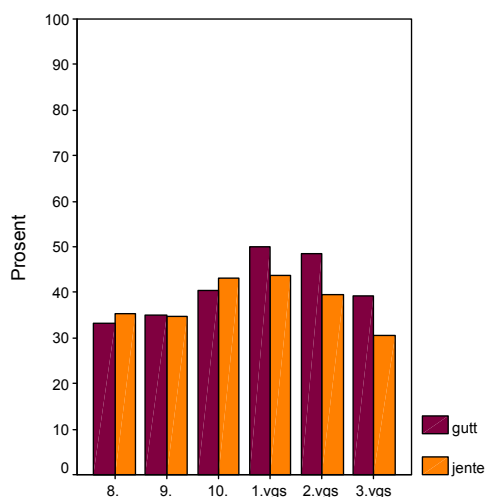
Halvparten av de unge har vært på museum eller kunstutstilling i løpet av de siste 12 månedene. Jentene er igjen noe overrepresentert. 54 prosent av jentene og 46 prosent av guttene har vært på museum eller kunstutstilling i løpet av det siste året. Det er særlig i videregående skole at vi ser disse kjønnsforskjellene. Totalt sett er det like mange som har vært på museum eller kunstutstilling i ungdomsskolen som i videregående.

Figur 14-10: Andel som har vært på rocke- eller annen konsert siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

En av to har vært på rockekonsert eller annen konsert i løpet av det siste året. I ungdomsskolen er det noe flere jenter enn gutter som har vært på konsert, men i videregående ser vi ingen klare kjønnsforskjeller. Andelen som har vært på konsert i løpet av det siste året stiger fra 38 prosent i 8. klasse til 61 prosent i 3. klasse i videregående.

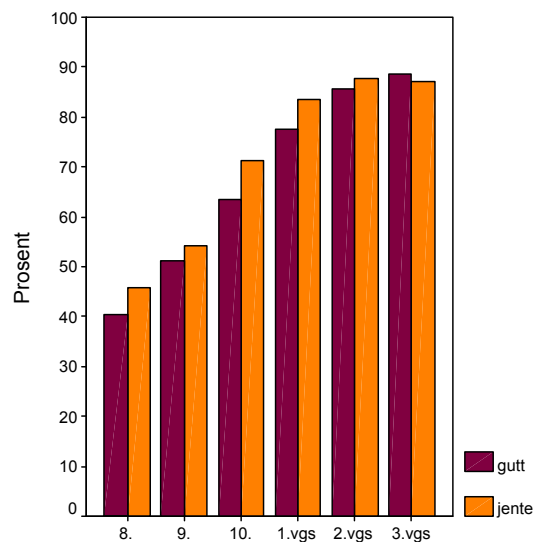
Figur 14-11: Andel som har vært på organisert houseparty siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

40 prosent oppgir at de har vært på organisert houseparty i løpet av det siste året, og 20 prosent har vært

på houseparty en gang i måneden eller oftere. Vi ser her ingen klare kjønnsforskjeller i ungdomsskolen, men i videregående er det en overvekt av gutter som oppgir at de har vært på houseparty. Andelen som oppgir at de har vært på houseparty, når en topp i 1. klasse i videregående, men er lavere i de påfølgende klassetrinnene. Totalt er det 37 prosent i ungdomsskolen og 44 prosent i videregående som har vært på houseparty i løpet av det siste året.

Figur 14-12: Andel som har vært på hjemme-alene-fest siste året. Etter kjønn og klassetrinn.

70 prosent oppgir at de har vært på hjemme-alene-fest i løpet av det siste året, og 49 prosent oppgir at de har vært på slike fester månedlig eller oftere. Vi ser relativt små kjønnsforskjeller, og oppslutningen om hjemme-alene-festene stiger oppover i klassetrinnene. I 8. klasse er det 43 prosent som har vært på hjemme-alene-fest i løpet av det siste året, i 3. klasse i videregående har 88 prosent vært på slike fester. Andelen som har vært på hjemme-alene-fest én gang i måneden eller oftere, er 21 prosent i 8. klasse og 63 prosent i 3. klasse i videregående.

14.2 Regionale forskjeller

Vi har sammenliknet oppslutningen om de ulike aktivitetene i de ulike regionene for henholdsvis ungdomsskolen og videregående. Nedenfor har vi listet opp de tilfellene der vi fant signifikante avvik fra fylkesgjennomsnittet:

14.2.1 Ungdomsskolen

Andelen som har vært på bibliotek siste år er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Vestregionen, og signifikant lavere i Follo og Nedre Romerike.

Andelen som har lest minst én bok er høyere i Vestregionen og lavere i Follo og på Øvre Romerike.

Andelen som har vært tilskuer på idrettsarrangement, er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.

Andelen som har vært på diskotek, er høyere på Nedre og Øvre Romerike og lavere i Vestregionen.

Andelen som har gått tur i skog og mark, er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre Romerike.

Andelen som har spilt teater, er høyere i Follo og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på møte i lag, organisasjon eller forening, er høyere i Vestregionen og lavere i Follo og Øvre Romerike.

Andelen som har sett på teaterforestilling, revy, musikkspill e.l., er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre Romerike.

Andelen som har vært på museum, kunstutstilling e.l., er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på rockekonsert eller annen konsert, er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.

Andelen som har vært på organisert houseparty, er høyere på Øvre Romerike.

14.2.2 Videregående

Andelen som har vært på bibliotek siste år, er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Vestregionen, og signifikant lavere i Follo.

Andelen som har lest minst én bok, er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært tilskuer på idrettsarrangement, er høyere i Vestregionen.

Andelen som har vært på diskotek, er høyere i Follo og Øvre Romerike og lavere i Vestregionen.

Andelen som har gått tur i skog og mark, er høyere i Vestregionen og Øvre Romerike og lavere i Follo og Nedre Romerike.

Andelen som har spilt teater, er høyere i Vestregionen og Follo og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på møte i lag, organisasjon eller forening, er høyere i Vestregionen og lavere på Øvre Romerike.

Andelen som har sett på teaterforestilling, revy, musikkspill e.l., er høyere i Vestregionen og Follo og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på museum, kunstutstilling e.l., er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på rockekonsert eller annen konsert, er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre og Øvre Romerike.

Andelen som har vært på hjemmealene-fest, er høyere i Vestregionen og lavere på Nedre Romerike.

Hovedtendensen er at de unge i Vestregionen er overrepresentert i de fleste aktivitetene, mens de unge i Romeriksregionene er underrepresentert. Det største unntaket er diskotekbesøk, som er mindre utbredt i Vestregionen, og mer utbredt i Romeriksregionene.

Følgende spørsmål er besvart i dette kapitlet

Omtrent hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av det siste året? (Både gjennom skolen og utenom skolen)	En gang per dag eller mer	En gang per uke eller mer	En gang per måned eller mer	En gang i året eller mer	Aldri eller nesten aldri
Vært på bibliotek	*	*	*	*	*
Lest en bok (ikke skolebok)	*	*	*	*	*
Vært tilskuer på et idrettsarrangement	*	*	*	*	*
Vært på diskotek	*	*	*	*	*
Vært på tur i skog og mark	*	*	*	*	*
Spilt teater	*	*	*	*	*
Vært på møte i et lag, organisasjon eller forening	*	*	*	*	*
Sett på teaterforestilling, revy, musikkspill etc	*	*	*	*	*
Vært på museum, kunstutstilling	*	*	*	*	*
Vært på rocke- eller annen konsert	*	*	*	*	*
Vært på organisert houseparty	*	*	*	*	*
Vært på hjemme alene-fest	*	*	*	*	*

15 Helsetjenester

De unge er spurt om deres bruk av helsetjenester.

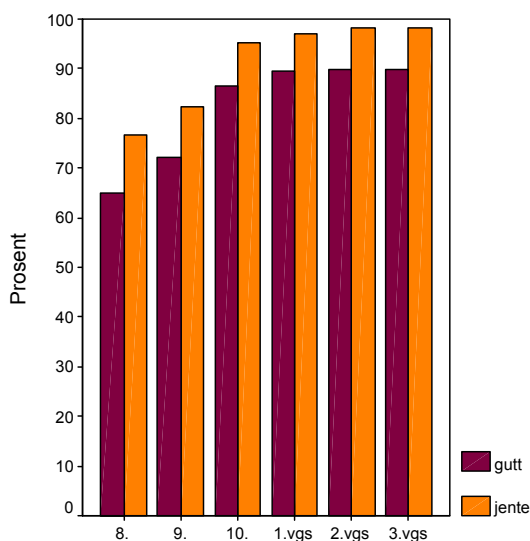
De er spurt:

- om de har hørt om helsestasjon for ungdom
- om de vet hvor helsestasjon for ungdom ligger
- hvilke helsetjenestetilbud de - har hatt kontakt med i løpet av de siste 12 månedene
- i hvilken forbindelse de eventuelt har hatt kontakt med skolehelsetjeneste og/eller helsestasjon for ungdom
- hvor fornøyd de er med ulike aspekter ved helsestasjon for ungdom

15.1 Kjennskap til helsestasjon for ungdom

87 prosent har hørt om helsestasjon for ungdom. Figuren nedenfor viser andelen av hvert kjønn på de ulike klassetrinn som har hørt om helsestasjon for ungdom.

Figur 15-1: Andel som har hørt om helsestasjon for ungdom. Etter kjønn og klassetrinn.

Sammendrag

I overkant av halvparten av de unge har i løpet av de siste 12 måneder vært i kontakt med tannlege, og en fjerdedel har vært i kontakt med fastlege eller allmennlege. Nesten en av fem har vært på legevakta i løpet av de siste 12 månedene.

I ungdomsskolen er skolehelsetjenesten det mest brukte helsetjenestetilbudet.

Et stort flertall av de unge har hørt om til helsestasjon for ungdom, og noe over halvparten vet hvor den ligger. Kjennskapet er til helsestasjonen er betraktelig bedre i videregående enn i ungdomsskolen. Det er dessuten markante flere jenter enn gutter som har hørt om helsestasjonen og vet hvor den ligger.

Skolehelsetasjonen og helsestasjon for ungdom benyttes til et bredt spekter av tjenester, men i særlig grad til spørsmål og hjelp som vedrører prevensjon og seksualveiledning. Særlig gjelder dette for helsestasjon for ungdom hvor de unge i stor grad benytter denne tjenesten i forbindelse med prevensjon og seksualveiledning.

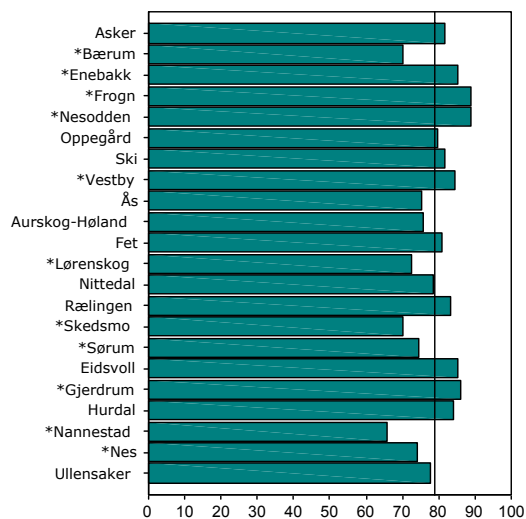
De unge er i overveiende grad fornøyd med de tjenester helsestasjon for ungdom tilbyr, men de er mindre fornøyd med stasjonenes åpningstider.

En stor del av jentene mener at personalets kjønn på helsestasjonen er av betydning, men også en god del gutter mener at dette har betydning. Av de som mener at personalets kjønn er av betydning foretrekker et flertall av både guttene og jentene kvinnelig personale.

På samtlige klassetrinn er det flere jenter enn gutter som har hørt om helsestasjon for ungdom. Totalt er det 91 prosent av jentene og 82 prosent av guttene som har hørt om helsestasjon for ungdom. I ungdomsskolen har totalt 79

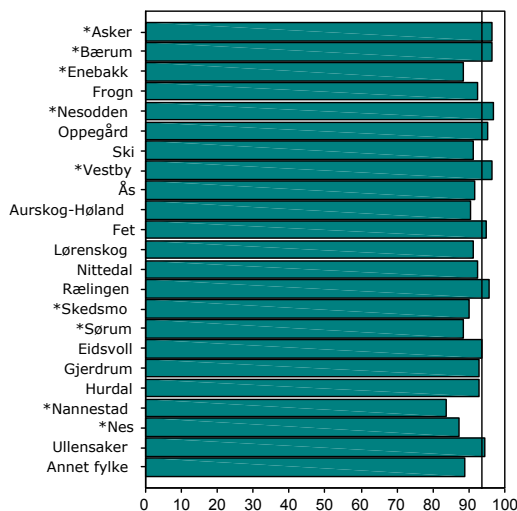
prosent av elevene hørt om helsestasjon for ungdom, mens i videregående har hele 94 prosent hørt om denne tjenesten.

Figur 15-2: Andel bosatt i hver kommune som har hørt om helsestasjon for ungdom. Ungdomsskolen.

Andelen ungdomsskoleelever som har hørt om helsestasjon for ungdom er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Frogn, Nesodden, Vestby og Gjerdrum. Andelen er signifikant lavere i Bærum, Lørenskog, Skedsmo, Sørums, Nannestad³⁸ og Nes.

Figur 15-3: Andel bosatt i hver kommune som har hørt om helsestasjon for ungdom. Videregående.

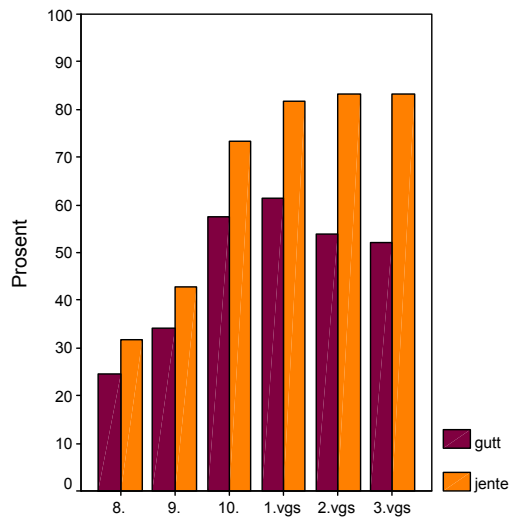
Andelen elever i videregående som har hørt om helsestasjon for ungdom er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Nesodden og Vestby. Andelen er signifikant lavere i Enebakk, Skedsmo, Sørums, Nannestad³⁹ og Nes.

57 prosent vet hvor helsestasjon for ungdom ligger. Figur 15-4 under viser andelen av hvert kjønn på de ulike klassetrinn som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger.

³⁸ På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

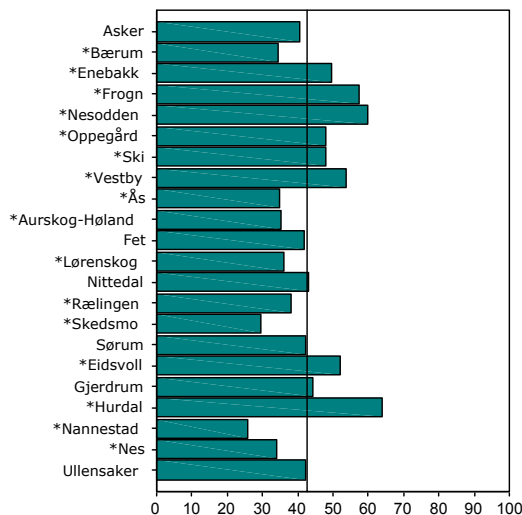
³⁹ På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

Figur 15-4: Andel som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger.

67 prosent av jentene og 48 prosent av guttene vet hvor helsestasjon for ungdom ligger. 43 prosent av ungdomsskoleelevene og 70 prosent av elevene i videregående oppgir at de vet hvor helsestasjonen ligger.

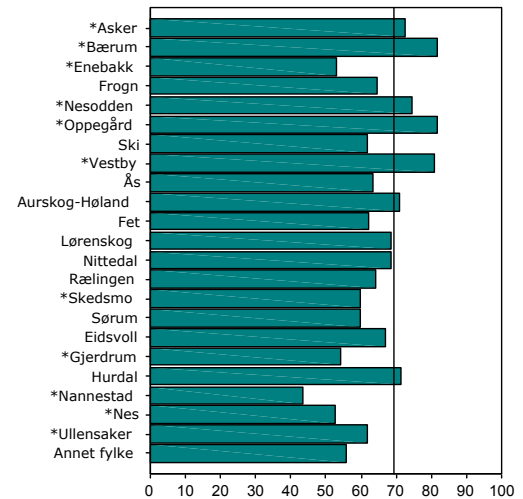
Figur 15-5: Andel i hver bostedskommune som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger. Ungdomsskolen.

I ungdomsskolen er andelen som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger signifikant over fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Frogn, Nesodden, Oppegård, Ski, Vestby, Eidsvoll og Hurdal. Andelen er signifikant lavere i Bærum, Ås, Aurskog-Høland, Lørenskog,

Rælingen, Skedsmo, Nannestad⁴⁰ og Nes.

Figur 15-6: Andel i hver bostedskommune som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger. Videregående.

I videregående er andelen som vet hvor helsestasjon for ungdom ligger signifikant over fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Nesodden, Oppegård og Vestby. Andelen er signifikant under fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Skedsmo, Gjerdrum, Nannestad³⁹, nes og Ullensaker.

15.2 Bruk av helsetjenester

De unge er spurt om hvilke helsetjenestetilbud de har tatt kontakt med eller blitt kontaktet av de siste 12 måneder.

⁴⁰ På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

Tabell 15-1: Helsetjenestetilbud de unge har tatt kontakt med eller blitt kontaktet av i løpet av de siste 12 måneder. I prosent.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjenesten	20	26	23	11	18	15	19
Helsestasjon for ungdom	7	13	10	7	35	20	15
Fastlege/Allmenpraktiserende lege	16	21	18	22	40	31	25
PP-tjenesten	5	4	5	6	7	6	6
Psykolog, psykiater	3	5	4	4	8	6	6
Familierådgivning	2	3	3	2	2	2	3
Legespesialist	8	8	8	10	14	12	10
Legevakt	15	18	17	18	25	21	19
Sykehusinnleggelse	4	4	4	4	6	5	5
Fysioterapeut	6	7	7	7	10	9	8
Kiropraktor	3	3	3	4	4	4	4
Tannlege, skoletannlege	49	60	54	48	57	53	53
Alternativ behandler	3	5	4	4	7	5	5
Helseopplysning via internett	3	4	4	5	7	6	5

Den helsetjenesten flest har vært i kontakt med er tannlegen. Videre ser vi at en god del har vært i kontakt med tjenester som fastlege/allmennpraktiserende lege, legevakt, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom. I ungdomsskolen er skolehelsetjenesten, nest etter tannlegen, den tjenesten flest har hatt kontakt med. I videregående er det fast-/allmennlegen som har denne posisjonen. Ellers ser vi for de fleste tjenestene at bruken er høyere i videregående enn i ungdomsskolen, og noe høyere blant jentene enn blant guttene.

19 prosent har vært i kontakt med skolehelsetjenesten. I ungdomsskolen er det 23 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten, og det er her små kjønnsforskjeller. I videregående er det totalt 15 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten, men her er det betydelig flere jenter enn gutter som har benyttet denne tjenesten. 18 prosent av jentene i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten siste år, mot 11 prosent av guttene.

Totalt har 15 prosent vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i løpet av de siste 12 månedene. 10 prosent av ungdomsskoleelevene og 20 prosent av elevene i videregående skole har vært i forbindelse med helsestasjonen siste år. Kjønnsforskjellen blir større oppover i klassetrinnene. Blant guttene er andelen høyest i 10. klasse, mens den for jentenes del stiger oppover i klassetrinnene. I ungdomsskolen er det 14 prosent av jentene og 8 prosent av guttene som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom. I videregående er andelen blant jentene 35 prosent, mens den blant guttene er nede i 7 prosent.

Totalt har 29 prosent av de unge vært i kontakt med fastlege eller

allmennpraktiserende lege. I ungdomsskolen er det 25 prosent som har vært i kontakt med lege, mens andelen er 31 prosent i videregående. Det er små forskjeller mellom klassetrinnene for guttenes del, men for jentene ser vi en stigende andel oppover i klassetrinnene. I ungdomsskolen har 27 prosent av jentene og 23 prosent av jentene vært i kontakt med fast- eller allmennlege siste 12 måneder. I videregående er de tilsvarende andelen 41 prosent blant jentene og 22 prosent blant guttene.

Totalt 6 prosent av de unge har vært i kontakt med PP-tjenesten siste 12 måneder. I ungdomsskolen har 5 prosent vært i kontakt, 5 prosent av guttene og 4 prosent av jentene. I videregående er det totalt 6 prosent som har vært i kontakt med PP-tjenesten. Her er andelen størst blant jentene, 7 prosent av jentene og 6 prosent av guttene i videregående har vært i kontakt med PP-tjenesten.

6 prosent har vært i kontakt med psykolog eller psykiater i løpet av de siste 12 månedene. I ungdomsskolen er andelen 5 prosent av jentene og 3 prosent av guttene. I videregående er andelen 8 prosent av jentene og 4 prosent av guttene.

Andelen som har vært i kontakt med psykolog eller psykiater er høyest i 10. klasse i ungdomsskolen og 1. klasse i videregående.

Nær 3 prosent av de unge har vært i kontakt med familierådgivning i løpet av de siste 12 månedene. Dette gjelder 3 prosent av elevene i ungdomsskolen og 2 prosent av elevene i videregående. Kjønnsforskjellene er her små.

Totalt har 10 prosent vært i kontakt med legespesialist i løpet av de siste 12 månedene. I ungdomsskolen er det 8 prosent som har vært i kontakt med legespesialist, like mange gutter som jenter. I videregående er andelen noe høyere. Her er det totalt 12 prosent

som har vært i kontakt med legespesialist, 10 prosent av guttene og 14 prosent av jentene.

19 prosent av alle de unge har vært i kontakt med legevakt i løpet av de siste 12 månedene. Vi ser særlig for jentene en økning oppover i klassetrinnene. I ungdomsskolen er det 17 prosent av som har vært i forbindelse med legevakta siste år, 18 prosent av jentene og 15 prosent av guttene. I videregående er det totalt 22 prosent som har vært i kontakt med legevakt, andelen er 25 prosent blant jentene og 18 prosent blant guttene.

Andelen som har vært i kontakt med andre tjenester som fast-/allmennlege, helsestasjon, skolehelsetjeneste og legespesialist er høyere blant dem som har vært på legevakta, enn blant dem som ikke har det. Dette tyder på at bruken av legevakt først og fremst kommer i tillegg til de øvrige helsetjenestene, snarere enn i stedet for dem.

5 prosent har vært innlagt på sykehus i løpet av siste 12 måneder. I ungdomsskolen har 4 prosent av hvert kjønn vært innlagt på sykehus siste år. I videregående er det 5 prosent av elevene som har vært lagt inn på sykehus siste år, her er andelen høyest blant jentene. 6 prosent av jentene og 4 prosent av guttene i videregående har vært innlagt på sykehus i løpet av de siste 12 månedene.

8 prosent har vært i kontakt med fysioterapeut i løpet av siste år, 7 prosent i ungdomsskolen og 9 prosent i videregående. I ungdomsskolen ser vi at det er litt flere gutter enn jenter som har vært i kontakt med fysioterapeut, men forskjellen er her svært liten. I videregående er det jentene som er overrepresentert, her har 10 prosent av jentene og 7 prosent av guttene vært i kontakt med fysioterapeut siste år.

4 prosent av alle barna har vært i kontakt med kiropraktor i løpet av de siste 12 månedene. Det er her

svært små forskjeller mellom skoletrinn, og andelen er den samme for begge kjønn.

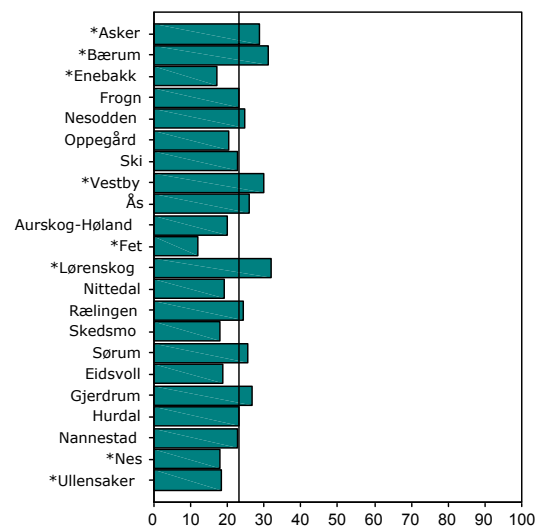
Totalt oppgir 53 prosent av alle de unge at de har vært i kontakt med tannlege eller skoletannlege i løpet av de siste 12 månedene. I ungdomsskolen har 54 prosent vært i kontakt med tannlege siste år. Tilsvarende andel i videregående er 53 prosent. Litt flere jenter enn gutter på hvert klassetrinn oppgir å ha vært i kontakt med tannlegen. Totalt oppgir 59 prosent av jentene og 49 prosent av guttene at de har vært i kontakt med tannlege siste år.

5 prosent oppgir å ha vært i kontakt med alternativ behandler i løpet av siste 12 måneder. I ungdomsskolen har totalt 4 prosent vært i kontakt med alternativ behandler siste 12 måneder, 5 prosent av jentene og 5 prosent av guttene. I videregående er det totalt 5 prosent som har vært i forbindelse med alternativ behandler, 7 prosent av jentene og 4 prosent av guttene.

5 prosent har benyttet helseopplysning via internett. I ungdomsskolen gjelder dette 4 prosent av elevene, 4 prosent av jentene og 3 prosent av guttene. I videregående er det totalt 6 prosent som har søkt helseopplysning via internett, 7 prosent av jentene og 5 prosent av guttene.

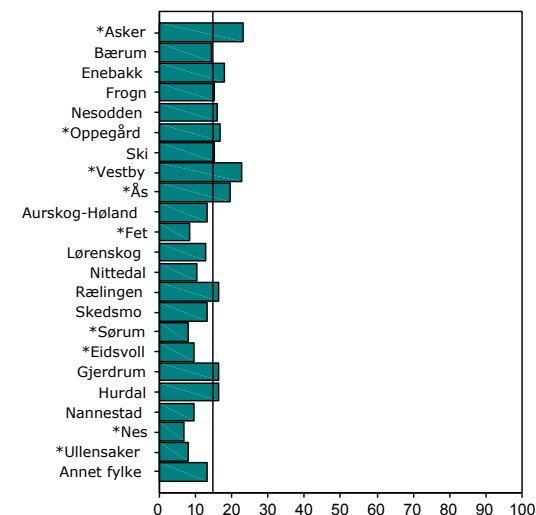
Kommunale forskjeller

Figur 15-7: Andel bosatt i hver kommune som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten. Ungdomsskolen.

Andelen ungdomsskoleelever som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Vestby og Lørenskog. Andelen er signifikant lavere i Enebakk, Fet, Nes og Ullensaker.

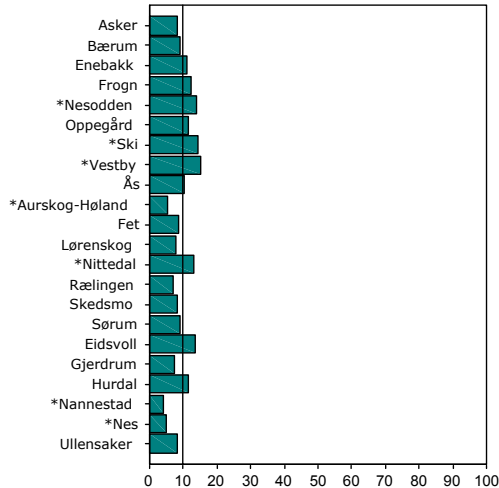
Figur 15-8: Andel bosatt i hver kommune som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten. Videregående.

Andelen elever i videregående som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i

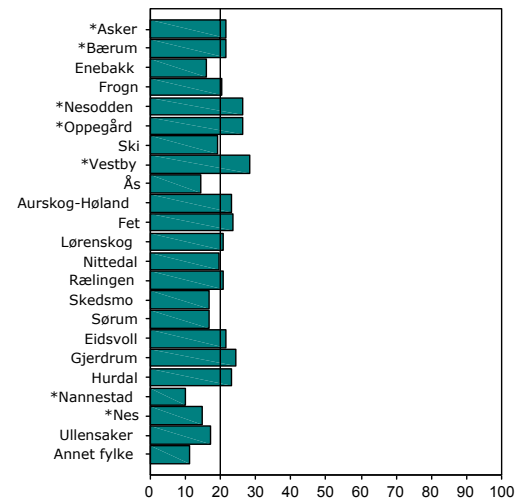
Asker, Oppegård, Vestby og Ås. Andelen er signifikant lavere i Fet, Sørum, Eidsvoll, Nes og Ullensaker.

Figur 15-9: Andel bosatt i hver kommune som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom. Ungdomsskolen.

Andelen ungdomsskoleelever som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Nesodden, Ski, Vestby og Nittedal. Andelen er signifikant lavere i Aurskog-Høland, Nannestad⁴¹ og Nes.

Figur 15-10: Andel bosatt i hver kommune som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom. Videregående.

Andelen elever i videregående som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Nesodden, Oppegård og Vestby. Andelen er signifikant lavere i Nannestad⁴¹ og Nes.

15.3 Formål med bruk av skolehelsetjeneste og helsestasjon

De unge er spurt om i hvilke forbindelser de eventuelt har vært i kontakt med skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i løpet av de siste 12 månedene.

⁴¹ På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

Tabell 15-2: Har du de siste 12 mnd hatt kontakt med skolehelsetjeneste eller helsestasjon for ungdom og hva gjaldt det?

	Skolehelsetjeneste	Helsestasjon for ungdom
Kosthold og spisevaner	4	2
Tobakk	3	1
Narkotika/andre rusmidler	3	1
Prevensjon	6	12
Mistrivsel	3	1
Mobbing	3	1
Muskel- og skjelettsykdommer	2	1
Informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål	5	6
Behandling av sykdom/skader	4	2
Generell helseopplysning	4	2
Samtalegrupper for elevene	4	1
Spiseforstyrrelser	3	1
Deprimert	3	1
Annet	8	4

Prevensjon og informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål er de formål hvor de unge hyppigst benytter skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom. Særlig for helsestasjon for ungdom ser vi at prevensjon og seksuelle spørsmål dominerer. For skolehelsetjenesten

ser vi et mer spredt mønster i ungdommens bruk, men også denne tjenesten er mest benyttet i anledning informasjon og veiledning om seksualitet samt prevensjon.

Tabell 15-3: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med kosthold og spisevaner.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	6	4	3	4	3	4
Helsestasjon for ungdom	1	2	2	0,3	3	2	2

4 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående har kontaktet skolehelsetjenesten i forbindelse med kosthold og spisevaner. 2 prosent på hvert skoletrinn har kontaktet helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Vi ser at det på hvert skoletrinn er flere jenter enn gutter som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med kosthold og spisevaner.

Andelen som har vært i kontakt med noen av disse tjenestene i forbindelse med kosthold og spisevaner er betydelig høyere

blant dem som har forsøkt å slanke seg. Dette gjelder for begge kjønn og begge skoletrinn. Det er like fullt et lite mindretall av dem som har forsøkt å slanke seg som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med kosthold og spisevaner.

Det er flere som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med kosthold og spisevaner blant dem som ikke liker kroppen sin, enn blant dem som svarer av de liker kroppen sin. Vi understreker igjen at det også blant dem som ikke liker kroppen sin, er et mindretall som har vært i kontakt med helsetjenesten.

Det er flere som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste og helsestasjon i forbindelse med kosthold og spisevaner blant dem som sjelden eller aldri spiser frokost

Når det gjelder andelen i videregående som har hatt kontakt

med skolehelsetjeneste og helsestasjon i forbindelse med kosthold og spisevaner, finner vi blant guttene at denne andelen er klart høyest blant de som ut fra KMI-verdi er overvektige. Blant jentene er andelen lavest blant de normalvektige, og noe høyere både blant de som er kategorisert som undervektige, og de som er kategorisert som overvektige. For guttene er forskjellene ut fra KMI-verdi store når det gjelder dem som har hatt kontakt med skolehelsetjenesten, og langt mindre når det gjelder dem som har hatt kontakt med helsestasjonen. For jentene ser vi motsatt tendens. Her er det relativt små forskjeller i andelen som har hatt kontakt med skolehelsetjeneste i forbindelse med kosthold og spisevaner ut fra KMI-verdi, men betydelig større forskjeller ut fra KMI-verdi når det gjelder dem som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Tabell 15-4: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med spiseforstyrrelser.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	2	4	3	2	3	2	3
Helsestasjon for ungdom	0,7	2	1	0,5	2	1	1

3 prosent i ungdomsskolen og 2 prosent i videregående skole har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser i løpet av de siste 12 månedene. Rundt én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Det er markant flere jenter enn gutter som har vært i kontakt med disse helsetjenestene i forbindelse med spiseforstyrrelser.

Andelen som har vært i kontakt med disse helsetjenestene i forbindelse med spiseforstyrrelser er høyere blant de som oppgir at de

har prøvd å slanke seg og/eller ikke liker kroppen sin.

Av de ungdomsskoleelevene som har prøvd å slanke seg har 3 prosent av guttene og 7 prosent av jentene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med

spiseforstyrrelser, og 1 prosent av guttene og 3 prosent av jentene har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Av elevene i videregående som har prøvd å slanke seg har 3 prosent av hvert kjønn vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser, og 0,3 prosent av guttene og 4 prosent av jentene har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Av de ungdomsskoleelevene som oppgir at de ikke liker kroppen sin har 2 prosent av guttene og 7 prosent av jentene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser, og 2 prosent av guttene og 3 prosent av jentene har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Av elevene i videregående som oppgir at de ikke liker kroppen sin har 4 prosent av hvert kjønn vært i

kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser, og 0,2 prosent av guttene og 4 prosent av jentene har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Andelen av elevene i videregående som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med spiseforstyrrelser er høyest blant dem som ut fra KMI-verdi er kategorisert som overvektige. Dette gjelder begge kjønn. Når det gjelder de som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med spiseforstyrrelser er mønsteret et annet. Blant jentene er andelen her høyest blant dem som ut fra KMI-verdi er kategorisert som undervektige, mens andelen er svært lav blant gutter i alle vektkategorier.

Tabell 15-5: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med tobakk.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	3	4	3	2	2	3
Helsestasjon for ungdom	2	1	2	1	1	1	1

4 prosent i ungdomsskolen og 2 prosent i ungdomsskolen har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk. Andelen som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette er 2 prosent i ungdomsskolen og 1 prosent i videregående. Kjønnforskjellene er her små, men det er litt flere gutter som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med tobakk.

Vi ser en sammenheng mellom de unges egen røyking og hvorvidt de har vært i kontakt med noen av disse tjenestene i forbindelse med tobakk. Andelen som har vært i kontakt med disse tjenestene i

forbindelse med tobakk er høyere jo oftere de unge selv røyker. Men et klart flertall av de som røyker har ikke vært i kontakt med disse helsetjenestene i forbindelse med tobakk.

Det er betydelig høyere andel som har vært i kontakt med disse helsetjenestetilbudene blant dem som ønsker å slutte å røyke eller som forsøker å slutte.

Av dem som har oppgitt at de ønsker en samtale med noen i helsetjenesten for å kunne klare å slutte å røyke er det 12 prosent som har vært i kontakt med

skolehelsetjenesten i forbindelse med tobakk og 6 prosent som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Tabell 15-6: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med narkotika/andre rusmidler.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	3	4	4	2	3	3
Helsestasjon for ungdom	1	1	1	1	2	1	1

4 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler. Én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Det er her små kjønnsforskjeller, men det er noe flere gutter enn jenter som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med narkotika eller andre rusmidler.

Det er en sammenheng mellom egen bruk av rusmidler og kontakt med skolehelsetjeneste og

helsestasjon for ungdom i forbindelse med narkotika og/eller andre rusmidler. Det er flere som har vært i kontakt med disse tjenestene i denne forbindelse blant dem som ofte benytter alkohol eller har benyttet narkotiske stoffer. Denne sammenhengen blir mer markant jo sterkere stoffer det er snakk om. Men det er likefullt et klart mindretall av dem som har et høyt forbruk av alkohol og narkotiske stoffer som har vært i kontakt med helsetjenesten i forbindelse med dette.

Tabell 15-7: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	5	7	6	4	4	4	5
Helsestasjon for ungdom	3	5	4	3	11	7	6

6 prosent i ungdomsskolen og 4 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål. 4 prosent i ungdomsskolen og 7 prosent i videregående har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i denne anledning. Markant flere jenter enn gutter har vært i

kontakt med helsestasjonen i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål,

særlig gjelder dette i videregående skole.

15 prosent av de ungdomsskoleelevene som oppgir at de ville tatt kontakt med skolehelsetjenesten for å få seksualopplysning har vært i kontakt med denne tjenesten i dette øyemed i løpet av siste 12 måneder. I videregående er det 10 prosent av dem som oppgir at de ville tatt kontakt med skolehelsetjenesten for å få seksualopplysning som har gjort dette i løpet av siste 12 måneder.

7 prosent av ungdomsskoleelevene som oppgir at de ville tatt kontakt med helsestasjon for ungdom for å få seksualopplysning har vært i kontakt med denne tjenesten i dette øyemed i løpet av siste 12 måneder. I videregående er det 13 prosent av dem som oppgir at de ville tatt kontakt med helsestasjon for ungdom for å få seksualopplysning som har gjort dette i løpet av siste 12 måneder.

For begge skoletrinn er andelen som har vært i kontakt med disse helse-tjenestetilbudene i forbindelse med informasjon og veiledning og seksuelle spørsmål høyest blant dem som har debutert seksuelt.

8 prosent av elevene i ungdomsskolen som har debutert seksuelt har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av de

siste 12 månedene i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål. I videregående er det 5 prosent av dem som har debutert seksuelt som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål i løpet av de siste 12 månedene.

9 prosent av elevene i ungdomsskolen som har debutert seksuelt har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i løpet av de siste 12 månedene i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål. Tilsvarende tall for videregående skole er 11 prosent.

Andelen av de seksuelt aktive jentene som har brukt angrepillen er høyere blant dem som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste eller helsestasjon for ungdom i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål. Dette kan tyde på at disse tjenestene er et sted hvor mange unge henvender seg dersom de skulle behøve nødprøvsjon.

25 prosent av jentene i videregående som oppgir at de ble tvunget til sitt første samleie har vært i kontakt med helsestasjonen i forbindelse med informasjon og veiledning om seksuelle spørsmål.

Tabell 15-8: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	5	7	6	4	8	6	6
Helsestasjon for ungdom	3	9	6	4	31	17	12

6 prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med prevensjon. Andelen som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon er 6 prosent i ungdomsskolen og 17 prosent i videregående. Andelen er betydelig høyere blant jentene, særlig gjelder dette for helsestasjon for ungdom. Nær en tredjedel av jentene i videregående har vært i kontakt med helsestasjon med ungdom i forbindelse med prevensjon.

Andelen som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med prevensjon er høyest blant dem som har hatt samleie, men det er også en betydelig andel som ikke har hatt samleie som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med prevensjon.

For både gutter og jenter er andelen som ikke brukte prevensjon ved sist samleie lavere blant dem som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste eller helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon. Særlig nær det gjelder de som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom ser vi at bruken av prevensjon er høyere.

Blant guttene er andelen som benyttet kondom ved sist samleie høyere blant dem som har vært i kontakt med noen av disse helsetjenestetilbudene i forbindelse med prevensjon.

Andelen av jentene som benytter p-piller er betydelig høyere blant dem som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon. Samtidig er andelen av jentene som benyttet kondom ved siste samleie noe lavere blant dem som har vært i kontakt med helsestasjonen i forbindelse med prevensjon, enn blant dem som ikke har vært i kontakt med helsestasjonen i denne forbindelse.

Andelen av jentene som har benyttet angrepillen er noe høyere blant dem som har vært i kontakt med skolehelsetjeneste eller helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon. Dette kan tyde på at disse tjenestene er det stedet mange jenter henvender seg for å få slik nødprevensjon.

Av de som har debutert seksuelt har 11 prosent i ungdomsskolen og 8 prosent i videregående hatt kontakt med skolehelsetjeneste i forbindelse med prevensjon.

Av de som har debutert seksuelt har 20 prosent i ungdomsskolen og 30 prosent i videregående hatt kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon.

Av jenter som har debutert seksuelt har 35 prosent i ungdomsskolen og 50 prosent i videregående hatt kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med prevensjon.

Tabell 15-9: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med mistrivsel.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	3	3	3	2	2	2	3
Helsestasjon for ungdom	0,6	0,9	0,7	0,3	0,7	0,5	1

3 prosent i ungdomsskolen og 2 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mistrivsel. I

underkant av én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i denne

sammenheng. Kjønnforskjellene er her svært små.

Det er betydelig flere som har vært i kontakt med disse helsetjenestetilbudene i forbindelse med mistrivsel blant dem som ikke liker seg på skolen. Særlig er andelen høy blant jentene som

oppgir at de ikke liker seg på skolen.

Vi finner ingen sammenheng mellom skulking og kontakt med disse helsetjenestene i forbindelse med mistrivsel.

Tabell 15-10: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med mobbing.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	5	5	5	3	1	2	3
Helsestasjon for ungdom	0,7	0,7	0,7	0,3	0,4	0,4	1

5 prosent i ungdomsskolen og 2 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing. Under én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i denne forbindelse. Kjønnforskjellene er små.

Det er betydelig flere som har vært i kontakt med disse helsetjenestetilbudene i forbindelse med mobbing blant dem som ikke liker seg på skolen, selv om det også her kun er et lite mindretall som har vært i kontakt med disse tjenestene.

Det er flere som har vært i kontakt med disse helsetjenestetilbudene i forbindelse med mobbing blant de elevene som selv deltar i å plage eller fryse ut andre.

Det er langt flere som har vært i kontakt med disse

helsetjenestetilbudene i forbindelse med mobbing blant dem som selv blir plaget eller frosset ut på skolen eller skoleveien. Andelen av de som blir plaget som har vært i kontakt med noen av disse helsetjenestene er høyere blant jentene enn blant guttene. Det er like fullt et klart mindretall av de som blir laget som har vært i kontakt med helsetjenesten i forbindelse med dette.

Av de elevene som rapporterer at de selv noen ganger blir plaget eller frosset ut er det 10 prosent i ungdomsskolen og 6 prosent i videregående som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med mobbing i løpet av de siste 12 månedene. I overkant av én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette.

Tabell 15-11: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	2	1	2	1	1	1	2
Helsestasjon for ungdom	0,7	0,6	0,7	0,3	0,6	0,5	1

2 prosent i ungdomsskolen og 1 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer. Under én prosent på hvert skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Vi ser ingen markante kjønnsforskjeller.

Vi ser her ingen markante forskjeller utfra de unges egenrapporterte allmennhelse.

Andelen som har vært i forbindelse med disse helsetjenestetilbudene i forbindelse med muskel- og skjelettsykdommer er høyere blant dem som rapporterer at de er plaget av smerter i rygg, nakke og skuldre. Andelen er betydelig høyere blant dem som rapporterer å ha en bevegelseshemming.

Tabell 15-12: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med behandling av sykdom/skader.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	4	4	2	3	3	4
Helsestasjon for ungdom	2	2	2	2	4	3	2

4 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med behandling av sykdom eller skader siste 12 måneder. 2 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. For begge disse helsetjenestene ser vi ingen kjønnsforskjeller i ungdomsskolen, men i videregående har litt flere

jenter enn gutter har hatt kontakt med disse tjenestene i forbindelse med behandling av sykdom/skader.

Andelen jenter som har hatt kontakt med helsestasjon for ungdom er høyere blant dem som rapporterer en dårligere egenhelse. Ellers ser vi ingen forskjeller i bruk av disse tjenestene utfra hvordan de unge vurderer sin egen helse.

Tabell 15-13: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med generell helseopplysning.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	6	5	3	3	3	4
Helsestasjon for ungdom	1	2	2	1	3	2	2

5 prosent av ungdomsskoleelevene og 3 prosent av elevene i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med generell helseopplysning i løpet av de siste 12 månedene. 2 prosent av elevene

på begge skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i denne forbindelse. Det er noe flere jenter enn gutter som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med generell helseopplysning.

Tabell 15-14: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med samtalegrupper for elevene.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	4	8	6	2	3	2	4
Helsestasjon for ungdom	1	2	1	0,6	1	1	1

6 prosent av elevene i ungdomsskolen og 2 prosent av elevene i videregående har i løpet av de siste 12 månedene vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med samtalegrupper. Rundt én prosent på hvert

skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Noe flere jenter enn gutter har vært i kontakt med disse helsetjenestetilbudene i denne forbindelse.

Tabell 15-15: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med depresjon.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	2	3	3	2	4	3	3
Helsestasjon for ungdom	0,6	2	1	0,5	2	1	1

3 prosent av elevene på hvert skoletrinn har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon. 1 prosent på hvert

skoletrinn har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med dette. Andelen er som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med depresjon er jevnt over høyere blant jentene enn blant guttene.

Elevene i ungdomsskolen er spurt om det hender at de føler seg ensomme, andelen som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med depresjon er betydelig høyere blant dem som oppgir at de føler seg ensomme. Av de ungdomsskoleelevene som oppgir at de ofte føler seg ensomme har 9 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten og 4 prosent med helsestasjon for ungdom.

Andelen som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med depresjon er betydelig høyere blant dem som oppgir at de sjelden føler seg glade eller i godt humør. Av de elevene som oppgir at de sjelden eller aldri føler seg i godt humør har 12 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon og 4 prosent har vært i kontakt med

helsestasjon for ungdom. Av dem som oppgir at de føler seg glade eller i godt humør omtrent hver dag er det 2 prosent som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med depresjon og 1 prosent som har vært i kontakt med helsestasjon.

Andelen som har vært i kontakt med disse tjenestene i forbindelse med depresjon er høyere blant elevene med en SDQ-skåre som indikerer emosjonelle vansker. Av de elevene som er innenfor normal kategorien når det gjelder emosjonelle vansker har 2 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten og 1 prosent med helsestasjon for ungdom i forbindelse med depresjon. Blant de som er i gråsonekategorien har 5 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten og 4 prosent med helsestasjonen. Av de som er kategorisert med avvikende emosjonelle vansker har 9 prosent vært i kontakt med skolehelsetjenesten og 5 prosent med helsestasjonen.

Tabell 15-16: Andel som siste 12 måneder har hatt kontakt med henholdsvis skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom i forbindelse med andre ting.

	Ungdomsskolen			Videregående			Total
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total	
Skolehelsetjeneste	9	12	11	5	6	5	8
Helsestasjon for ungdom	2	5	4	2	7	5	4

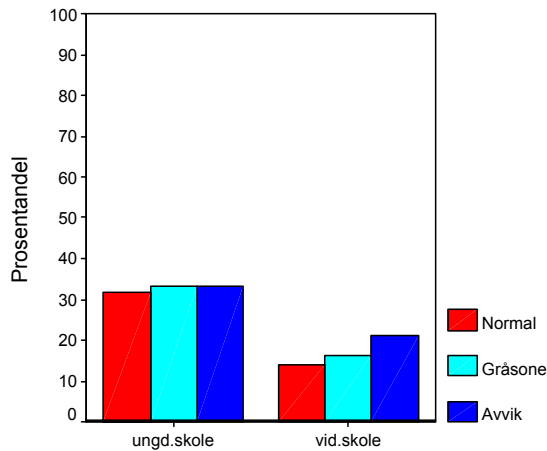
11 prosent i ungdomsskolen og 5 prosent i videregående har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i forbindelse med andre ting enn de som er dekket av de øvrige spørsmålene. Tilsvarende har 4 prosent i ungdomsskolen og 5 prosent i videregående vært i kontakt med helsestasjon for ungdom i forbindelse med andre ting.

15.4 Psykiske problemer og bruk av helsetjenester

Figurene nedenfor viser andelen innenfor normal-, gråsone- og avviksgruppen for psykiske problemer som har vært i kontakt med ulike former for helsetjeneste eller

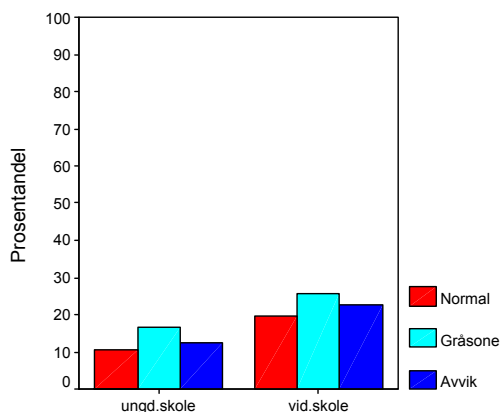
hjelpetilbud i løpet av siste 12 månedene.

Figur 15-11: Har vært i kontakt med skolehelsetjenesten.

Vi ser at i ungdomsskolen har om lag en tredel vært i kontakt med skolehelsetjenesten, og denne tjenesten er like mye benyttet av alle, uavhengig av skåre for psykiske problemer. I videregående ser vi at skolehelsetjenesten i mindre grad blir benyttet, men andelen som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten er her høyere for dem som indikerer psykiske problemer.

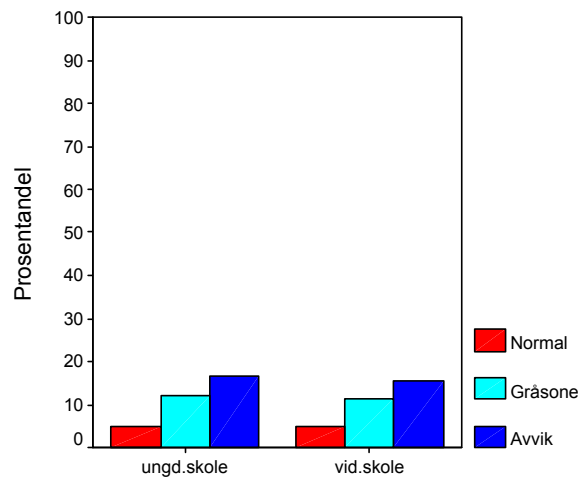
Figur 15-12: Har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom.

Helsestasjon for ungdom blir i særlig grad benyttet fra og med 10. klasse og oppover. Andelen som har vært i kontakt med helsestasjon for ungdom er høyest blant dem som

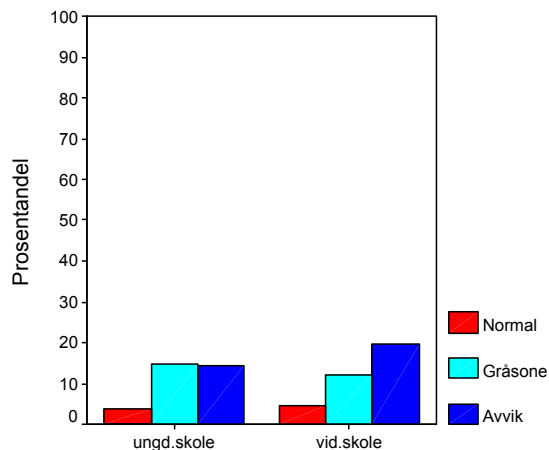
havner i gråsonekategorien for psykiske problemer. Vi ser også at andelen som har vært i kontakt med helsestasjonen, er noe høyere blant dem som skårer avvikende enn blant dem som er i 'normal-kategorien'.

Figur 15-13: Har vært i kontakt med PP-tjenesten.

Når det gjelder andelen som har vært i kontakt med PP-tjenesten, ser vi samme tendenser i ungdomsskolen som i videregående. Vi ser en tydelig sammenheng mellom SDQ-skåre for psykiske problemer og kontakt med PP-tjenesten. Imidlertid er det bare en liten andel selv blant de som skårer avvikende som har vært i kontakt med PP-tjenesten.

Figur 15-14: Har vært i kontakt med psykolog eller psykiater.

I ungdomsskolen ser vi at andelen som har vært i kontakt med psykolog eller psykiater er betydelig høyere blant dem som skårer i gråsonen eller avvikende på psykiske problemer. I videregående ser vi samme tendens, men her ser vi dessuten at andelen som har vært i kontakt med psykolog eller psykiater, er markant høyest blant dem som skårer avvikende når det gjelder psykiske problemer.

Av dem som er i normal-kategorien for psykiske problemer, er det totalt 64 prosent som verken har vært i kontakt med skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom, PP-tjeneste eller psykolog/psykiater. Tilsvarende andel for gråsonekategorien er 52 prosent, og for kategorien avvikende 51 prosent.

Dette innebærer at i overkant av halvparten av dem som indikerer psykiske problemer ikke har vært i kontakt med noen av disse tjenestene.

15.5 Synspunkter på helsestasjon for ungdom

De unge er spurt om hvor fornøyd de er med helsestasjon for ungdom.

Det de unge er *minst* fornøyd med er åpningstidene. Én av fem oppgir at de er fornøyd med åpningstidene, og nesten like mange oppgir at de ikke er fornøyd. Av de som har benyttet helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene er det flere

som er misfornøyd enn fornøyd med åpningstidene.

Tabell 15-17: Hvor fornøyd de unge er med helsestasjon for ungdom (ja- og nei-svar, de resterende har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen). I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent.

	Ja	Nei
Er plasseringen lett tilgjengelig for deg?	44 (88)	6 (9)
Er åpningstiden etter dine behov/ønsker?	20 (41)	17 (46)
Er du fornøyd med tilbudet?	35 (82)	4 (8)
Får du hjelp til de spørsmål du er ute etter?	31 (84)	3 (4)
Har det noen betydning om det er kvinnelig eller mannlig personell?	29 (61)	16 (30)
Vil du foretrekke egne separate dager for gutter/jenter?	14 (27)	15 (57)

Andelen som er misfornøyd med helsestasjonens plassering eller tilbud eller som mener at de ikke får hjelp til de spørsmålene de er ute etter, er forholdsvis liten.

Tabellene under viser svarfordelingene på disse spørsmålene etter kjønn og skoletrinn.

Tabell 15-18: Helsestasjon for ungdom: Er plasseringen lett tilgjengelig for deg? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	5 (15)	5 (10)	5 (12)	7 (10)	7 (7)	7 (8)
Ja	24 (77)	36 (85)	30 (82)	40 (86)	71 (92)	56 (91)

30 prosent i ungdomsskolen og 56 prosent i videregående synes plasseringen av helsestasjon for

ungdom er lett tilgjengelig for dem. 5 prosent i ungdomsskolen og 7 prosent i videregående er ikke

fornøyd med plasseringen. Av dem som har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene er det 82 prosent i ungdomsskolen og 91 prosent i videregående som synes helsestasjonen er lett tilgjengelig plassert. Her er det 12 prosent i ungdomsskolen og 8 prosent i videregående som synes den ikke er lett tilgjengelig plassert.

Det er flere som oppgir at de er fornøyd med plasseringen blant jentene enn blant guttene. Vi ser også at det er flere som er fornøyd blant elevene i videregående enn i ungdomsskolen.

Samtidig ser vi at andelen av alle elevene som oppgir at de er misfornøyd er lik for gutter og jenter, men litt høyere i videregående enn i ungdomsskolen. Her blir bildet noe annerledes om vi kun ser på de som har benyttet helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene. Av de som har benyttet helsestasjonen siste 12 måneder er det flere gutter enn jenter som er misfornøyd med plasseringen, og det er her flere i ungdomsskolen enn i videregående som synes at

helsestasjonen ikke er lett tilgjengelig plassert.

Det er store lokale variasjoner i hvorvidt de unge synes helsestasjonen er lett tilgjengelig plassert. Andelen som synes helsestasjonen er plassert lett tilgjengelig for dem er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Frogn, Nesodden, Oppegård og Vestby. I kommunene Ski, Aurskog-Høland, Lørenskog, Rælingen, Skedsmo, Sørumsund, Nannestad og Nes er det signifikant færre som oppgir at helsestasjonens lokalisering er lett tilgjengelig for dem.

Andelen som *ikke* er fornøyd med plasseringen er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Enebakk, Vestby, Aurskog-Høland, Lørenskog, Nittedal, Sørumsund og Hurdal. I kommunene Asker, Bærum, Ås og Skedsmo er det signifikant færre som er misfornøyd med plasseringen.

Totalt sett kommer dermed Asker og Bærum best ut når det gjelder helsestasjonenes lokalisering, mens Aurskog-Høland, Lørenskog og Sørumsund kommer dårligst ut.

Tabell 15-19: Helsestasjon for ungdom: Er åpningstiden etter dine behov ønsket? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	6 (23)	12 (40)	9 (34)	12 (36)	35 (55)	23 (51)
Ja	14 (51)	18 (42)	16 (45)	18 (43)	29 (38)	24 (39)

16 prosent i ungdomsskolen og 24 prosent i videregående synes at helsestasjonens åpningstider dekker deres behov og ønsker. 9 prosent i ungdomsskolen og 23 prosent i videregående er ikke tilfreds med åpningstidene. Av dem som har vært i kontakt med helsestasjonen i løpet av siste 12 måneder så er det 45 prosent i ungdomsskolen og 39

prosent i videregående som svarer at åpningstiden er etter deres behov

og ønsker, mens 34 prosent i ungdomsskolen og 51 prosent i videregående svarer at den ikke er det.

Vi ser at det i ungdomsskolen er markant flere som er fornøyd enn misfornøyd med åpningstidene. I videregående er det omtrent like mange som er misfornøyd som fornøyd. Av dem som har vært i kontakt med helsestasjonen siste 12 måneder svarer et flertall av elevene i videregående at åpningstiden ikke er etter deres behov og ønsker.

Av de som har vært i kontakt med helsestasjonen siste år er guttene betydelig mer positive til åpningstidene enn det jentene er. Særlig er det mange som er misfornøyd med åpningstidene blant jentene i videregående. Over halvparten av jentene i videregående som har benyttet helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene oppgir at åpningstidene ikke samsvarer med deres behov og ønsker.

Tabell 15-20: Helsestasjon for ungdom: Er du fornøyd med tilbudet? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	3 (8)	3 (8)	3 (9)	5 (9)	6 (8)	5 (8)
Ja	19 (71)	31 (82)	25 (77)	27 (72)	60 (87)	44 (84)

25 prosent av ungdomsskoleelevene og 44 prosent av elevene i videregående oppgir at de er fornøyd med helsestasjonens tilbud. 3 prosent i ungdomsskolen og 5 prosent i videregående er ikke fornøyd med tilbudet. Av dem som har vært i kontakt med helsestasjonen siste 12 måneder er det 77 prosent i ungdomsskolen og 84 prosent i videregående som er fornøyd med tilbudet, og 9 prosent i ungdomsskolen og 8 prosent i videregående som ikke er fornøyd.

Andelen som er fornøyd med tilbudet er noe høyere blant elevene i videregående enn i ungdomsskolen. Særlig ser vi dette blant jentene. I hele tatt er det flere av jentene enn guttene som uttrykker at de er fornøyd med tilbudet. Andelen som svarer at de ikke er fornøyd er derimot jevnt fordelt mellom kjønnene.

Sammenligner vi etter bostedskommune er andelen som er fornøyd med tilbudet signifikant

høyere enn fylkesgjennomsnittet i Asker, Bærum, Frogn, Nesodden, Oppegård, Vestby og Hurdal. Andelen som svarer at de er fornøyd er signifikant lavere enn gjennomsnittet i Aurskog-Høland, Rælingen, Skedsmo, Nannestad⁴² og Nes.

Andelen som har svart *nei* på spørsmålet om de er fornøyd er signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Frogn, Ski, Rælingen og Hurdal. Andelen som ikke er fornøyd er signifikant lavere enn gjennomsnittet i Asker.

Totalt sett kommer dermed Asker godt ut med signifikant flere som er

⁴² På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

fornøyde og signifikant færre som er misfornøyd. Motsatt er det i Rælingen signifikant færre som er

fornøyde og flere som er misfornøyd.

Tabell 15-21: Helsestasjon for ungdom: Får du hjelp til de spørsmål du er ute etter? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	3 (6)	2 (5)	2 (6)	3 (6)	2 (2)	3 (3)
Ja	15 (61)	27 (81)	21 (73)	22 (70)	57 (91)	39 (88)

21 prosent i ungdomsskolen og 39 prosent i videregående svarer at de får hjelp til de spørsmål de er ute etter på helsestasjon for ungdom. 2 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående svarer at de ikke får hjelp til de spørsmål de er ute etter. Blant dem som har vært i kontakt med skolehelsetjenesten i løpet av de siste 12 måneder, er det 71 prosent i ungdomsskolen og 88 prosent i videregående som oppgir at de får hjelp til de spørsmål de er ute etter. 6 prosent i ungdomsskolen og 3 prosent i videregående oppgir at de ikke får hjelp.

Det er markant flere i videregående enn i ungdomsskolen som oppgir at de får hjelp til de spørsmål de er ute etter. Det er overveiende flere jenter enn gutter som oppgir at de får hjelp til det de er ute etter. Andelen av de som har vært i kontakt med helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene som svarer at de ikke har fått hjelp til de spørsmål de er ute etter er svært lav blant jentene i videregående, men litt høyere for guttene og for jentene i ungdomsskolen.

Sammenlikner vi etter bostedskommune, er andelen som svarer at de får hjelp til de spørsmål de er ute etter, signifikant høyere enn fylkesgjennomsnittet i Bærum, Frogn, Nesodden, Vestby og Hurdal.

Andelen er signifikant lavere i Ski, Sørums, Nannestad⁴³ og Nes.

Vi finner ingen signifikante forskjeller mellom bostedskommunene når det gjelder andelen som har svart at de ikke får hjelp til de spørsmål de er ute etter.

Et flertall av de unge oppgir at det har betydning om det er kvinnelig eller mannlig personell på helsestasjonen for ungdom. 21 prosent av alle elevene i ungdomsskolen og 36 prosent i ungdomsskolen oppgir at dette har noen betydning. 11 prosent i ungdomsskolen og 20 prosent i videregående svarer at det ikke har noen betydning. Av de elevene som har vært i kontakt med helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene, er det 61 prosent i ungdomsskolen og 62 prosent i videregående som svarer at personalets kjønn har betydning, mens 28 prosent i ungdomsskolen og 31 prosent i videregående svarer at dette ikke har noen betydning.

Det er langt flere jenter enn gutter som svarer at personalets kjønn er av betydning. Blant guttene er det et lite flertall som mener at personalets kjønn ikke har noen betydning, særlig ser vi dette blant

⁴³ På det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var det ikke noen egen helsestasjon for ungdom i Nannestad kommune.

guttene i videregående. Blant jentene er det et klart flertall på

begge klassetrinn som hevder at personalets kjønn er av betydning.

Tabell 15-22: Helsestasjon for ungdom: Vil du foretrekke egne separate dager for gutter/jenter? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	15 (49)	18 (47)	16 (48)	23 (55)	43 (62)	33 (61)
Ja	8 (28)	16 (33)	12 (32)	11 (27)	22 (25)	17 (26)

Et mindretall av de unge foretrekker separate dager for gutter og jenter. 12 prosent i ungdomsskolen og 17 prosent i videregående oppgir at de vil foretrekke at helsestasjonen har egne separate dager for gutter og jenter. 16 prosent i ungdomsskolen og 33 prosent i videregående vil ikke foretrekke dette. Blant dem som har vært i kontakt med helsestasjonen siste 12 måneder så er det 32 prosent i ungdomsskolen og 26 prosent i videregående som vil foretrekke separate dager, og 48 prosent i ungdomsskolen og 61 prosent i videregående som ikke vil foretrekke dette.

Det er en betydelig høyere andel i videregående enn i ungdomsskolen som svarer at de ikke vil foretrekke separate dager.

Flere jenter enn gutter har en mening om dette spørsmålet. Blant

guttene er det en større andel som her har svart 'vet ikke'. I videregående er svarfordelingen blant dem som har en mening om dette spørsmålet relativt lik for gutter og jenter. I ungdomsskolen er det derimot en klart høyere andel jenter enn gutter som svarer at de vil foretrekke separate dager. Ellers er det en markant ulik kjønnsfordeling etter hvorvidt de unge selv har vært i kontakt med helsestasjonen siste 12 måneder eller ei. Blant dem som har vært i kontakt med helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene er det omlag like mange gutter som jenter som oppgir at de vil foretrekke separate dager. Derimot er det blant dem som ikke har vært i kontakt med helsestasjonen i løpet av de siste 12 månedene betydelig flere jenter enn gutter som ønsker separate dager.

Tabell 15-23: Helsestasjon for ungdom: Har det noen betydning om det er kvinnelig eller mannlig personell? Etter kjønn og skoletrinn. I parentes angis andelen blant dem som oppgir at de har hatt kontakt med helsestasjonen i løpet de siste 12 månedene. I prosent (de som har svart vet ikke eller kjenner ikke til helsestasjonen er ikke tatt med i tabellen).

	Ungdomsskolen			Videregående		
	Gutter	Jenter	Total	Gutter	Jenter	Total
Nei	13 (44)	9 (20)	11 (28)	21 (51)	19 (27)	20 (31)
Ja	12 (41)	31 (72)	21 (61)	18 (36)	55 (66)	36 (62)

	Skolehelsetjeneste	Helsestasjon for ungdom
a) Kosthold og spisevaner	'	'
b) Tobakk	'	'
c) Narkotika/andre rusmidler	'	'
d) Prevensjon	'	'
e) Mistrivsel	'	'
f) Mobbing	'	'
g) Muskel- og skjelettsykdommer	'	'
h) Informasjon og veiledning	'	'
om seksuelle spørsmål	'	'
i) Behandling av sykdom/skader	'	'
j) Generell helseopplysning	'	'
k) Samtalegrupper for elevene	'	'
l) Spiseforstyrrelser	'	'
m) Deprimert	'	'
n) Annet	'	'

Kryss av hvor fornøyd du er med helsestasjon for ungdom. (Kryss av et kryss per linje).

	Helsestasjon for ungdom		
	Ja	Nei	Vet ikke
Er plasseringen tilfredsstillende for deg?			
Er åpningstiden etter dine behov/ønsker?			
Er du fornøyd med tilbudet?			
Får du hjelp til de spørsmålene du er ute etter?			
Har det noen betydning om det er kvinnelig eller mannlig personell?			
Vil du foretrekke egne separate dager for gutter/jenter?			

Hvis du krysset av at kvinnelig eller mannlig personell har betydning, hva slags personell foretrekker du?

Jeg vil foretrekke kvinnelig personell: .

Jeg vil foretrekke mannlig personell: .